yurt ve dünya

BAĞIMSIZLIK DEMOKRASİ SOSYALİZM SORUNLARI

kasım 1977. 6

FAŞİZME KARŞI
DEMOKRASİ CEPHESİ
mehmet aközer

LATİN AMERİKA'DA FAŞİZM VAR MI?
jose soares

BOLŞEVİKLER VE
KÜÇÜK BURJUVA PARTİLERİ
cyrille goussev

SOSYALİST SİSTEM
KAPİTALİST SİSTEM KARŞILAŞTIRMASI
şemsa uyar - yavuz çizmeci

İKİ TOPLUMSAL YAŞAM
NİTELİĞİNDEKİ KARŞITLIK
mike davidow

DÜNYAYI DEĞİŞTİREN DEVRİM
sh. sanakoyev

60.YILDA HALKIN DEVLETİ
k. chernenko

yurt ve dünya
BAĞIMSIZLIK DEMOKRASİ SOSYALİZM SORUNLARI

İÇİNDEKİLER

Araştırma / İnceleme

Mehmet Aközer	275	Faşizme Karşı Demokrasi Cephesi
Jose Soares	321	Latin Amerika'da Faşizm Var mı?
Cyrille Goussev	329	Bolşevikler ve Küçük Burjuva Partileri
Ş. Uyar - Y. Çizmecl	337	İki Sistem Karşılaştırması
Mike Davidow	357	İki Toplumsal Yaşam Niteliğindeki Karşıtlık
Sh. Sanakoyev	366	Dünyayı Değiştiren Devrim
K. Chernenko	379	60. Yılda Halkın Devleti

Eleştiri / Tanıtma /Tartışma

Orhan Siller	395	Troçki ve Faşizme Karşı Mücadele
Nergis Mütevellioğlu	400	DİSK Eğitim Notları Demokratik Kitle ve Sınıf Sendikacılığı
Mesut Odman	412	Türkiye İşçi Sınıfı Hareketinde Bir Dönüm Noktası
Y. Çağlar	416	Sapmalar
Onur Yılmaz	422	4. Uluslararası İktisatçılar Kongresi
Saim Yalın	425	UNIDO - TSKB Semineri, Eskişim Yanlışlara Bulunan Yeni Kılıflar
Ali Kahraman	428	10. Dünya Enerji Konferansı
Adnan Özyalçıner	432	Direniş Şiiri
Demirtaş Ceyhun	436	Toplumcu Belediye
Atanur Güneysu	440	Anti Tekelci Mücadelenin Strateji ve Taktikleri

YURT VE DÜNYA

Bağımsızlık Demokrasi Sosyalizm Sorunları

İki aylık Araştırma, İnceleme, Tartışma Dergisi

Sahibi: Türkiye İşçi Partisi adına Behice Boran / Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Yavuz Ünal / Yönetim ve Haberleşme adresi: Nuru Ziya Sok. 17/5 Tünel - İstanbul / Fiyatı 30 TL. / Yıllık Abone 150 TL. / (Yurtdışı fiyat ve abone bedeli iki katıdır) / Dizgi ve sayfa düzeni: Kent Basımevi / Baskı: Ören Basımevi 27 78 42 İst.

OKUYUCUYA

Yurt ve Dünya elinizdeki altıncı sayıyla birlikte birinci yılını doldurmuş bulunuyor. Bu bir yıl boyunca Yurt ve Dünya sayfalarında 17'si telif, 14'ü çeviri olmak üzere 31 inceleme ve araştırmaya, 38 eleştiri, tanıtma ve tartışma yazısına yer verildi. Ayrıca toplamı 134 sayfaya ulaşan iki rapor yayınlandı. Altı sayı boyunca, başlangıçta açıklanan amaçlara uygun bir çizgi sürdürmeye titizlik gösterdik.

Yurt ve Dünya, bu sayıdan başlayarak yayın maliyetindeki artışları fiyatına yansıtmak zorunluluğu ile karşı karşıya kaldı. Yurt ve Dünya 6. sayıdan itibaren 30 TL. fiyatla satılacak ve ortalama hacmi 10 forma olacak. Yıllık abone ücreti ise 150 TL. olarak belirlendi. Süresi dolan abonelerin yenilenmesi için kullanılacak yeni abone kartlarını posta ile dergi gönderdiğimiz abonelerimize dergi içinde iletiyoruz. Diğer okuyucularımız dergi adresine 150 TL. göndererek (yurt dışı 300 TL.) abone olabilirler. Ayrıca Türkiye İşçi Partisi ile ilçe merkezlerinde abone kartlarını bu sayı dergi ile birlikte gönderiyoruz.

Yurt ve Dünya'nın altıncı sayısının inceleme ve araştırma bölümünde faşizm ve anti-faşist cephe sorunu ile Ekim Devriminin 60. yılı ile ilgili telif ve çevri yazılara yer verildi.

Faşizm ve cephe sorununa ilişkin ilk yazı Mehmet Aközer'in «Faşizme Karşı Demokrasi Cephesi» başlıklı incelemesi. Aközer yazısında faşizme karşı cephe sorununu; ittifaklar politikası, sosyal demokrasinin tavrı, anti-faşist cephede ilerici siyasal partilerin ve demokratik kitle örgütlerinin yeri ile demokratik toplumsal muhalefet ve işçi sınıfının harekete öncülüğü çerçevesi içinde ele alıyor

Aynı konudaki ikinci yazı, Jose Soares «Latin Amerika'da Faşizm Var mı?» başlığı altında çeşitli ülkelerde faşizmin varlığı üzerine yapılan tartışmalara açıklık getiriyor. Cephe sorunu ile ilgili son çeviri ise Cyrille Goussev'den «Bolşevikler ve Küçük Burjuva Partileri» adlı çeviri.

Şemsa Uyar - Yavuz Çizmeci'nin hazırladığı «İki Sistem Karşılaştırması» Ekim Devrimi'nin 60. yılı nedeniyle sistemler arası karşılaştırmanın ve sosyalist sistemin katettiği yolun rakamlarla sergilenmesini hedef alan bir çalışma. Aynı bölümde Amerika'lı ileri bir gazeteci olan Mike Davidow'un «İki Toplumsal Yaşam Niteliğindeki Karşıtlık» adlı incelemesi bir önceki yazıyı kapitalist düzenin ahlakî değerlerinin çöküşünü ve çürümesini, sosyalist sistemin normal değerler açısından da sağlıklı gelişimini karşılaştırarak tamamlayan bir inceleme niteliğinde.

Sh. Sanakoyev'in «Dünyayı Değiştiren Devrim» ve K. Chernenko'nun «60. Yılda Halkın Devleti» incelemeleri Ekim devriminin önemini vurgulayan ve Yeni Anayasanın kabulü ile birlikte sosyalist demokrasinin gelişimini ve halkın devletine geçişi anlatan yazılar.

Eleştiri - Tanıtma - Tartışma bölümünde 10 yazı yer alıyor. Birinci yazı, Orhan Silier'in Leon Trocki'nin yazılarından yapılan bir derleme çeviri üzerine yazdığı «Trocki ve Faşizme Karşı Mücadele» başlığını taşıyan tanıtma yazısı. Yazı Trockist faşizm teorisinin işçi sınıfını sübjektivizme ve maceracılığa sürüklediğini ve «birleşik cephenin faşizme karşı mücadelenin somut, güncel ihtiyaçlarına göre değil, sürekli devrim teorisinin macera planlarına uygun olarak geliştirildiğini» vurguluyor.

Nergis Mütevellioğlu'nun hazırladığı «Disk Eğitim Notları, Demokratik Sınıf ve Kitle Sendikacılığı» başlıklı yazı, Yurt ve Dünya'nın önceki sayılarında da yer alan işçilere yönelik broşürler üzerine açılan tartışmanın bir devamı niteliğini taşıyor. DİSK Eğitim Dairesi tarafından hazırlanan bu kitabın, eleştirisi ilgili yayının DİSK tabanında bulunan diri ve mücadeleci unsurlara yönelik olması ve bu yayının geniş kitlelere ulaşabilme olanağı göz önünde tutularak önemle üstünde durulması gereken bir kitabın tartışılması için ilk adımı atıyor.

TİP Yayınları içinde Ekim ayında yayınlanan «Türkiye İşçi Partisi I. Büyük Kongre Tutanağı»nın tanıtılmasını Mesut Odman «Türkiye İşçi Sınıfı Hareketinde Bir Dönüm Noktası» başlığı altında yapıyor. Bu tanıtma yazısında işçi sınıfı partilerinin gelişiminde kongrelerin önemi ve TİP I. Büyük Kongresi'nin taşıdığı anlam vurgulanıyor.

Y. Çağlar, Güncel Yayınları tarafından yayınlanan ve bugünlerde ikinci baskısı yapılan «Sapmalar» kitabını ele alıyor. Yazar sapmalara karşı mücdeleye ışık tutan Goşizm sapması, Trockist ve Maocu sapma, revizyonizm sapmasının ayrı ayrı ele alındığı kitabı tanıtıyor.

Dergi'nin Eleştiri Tanıtma Tartışma bölümünde yer alan bundan sonraki 4 yazı geçtiğimiz aylarda yurt içinde ve yurt dışında yapılan uluslararası seminerlerle ilgili. Bu seminerlerden «5. Uluslararası İktisatçılar Konferansı» Onur Yılmaz tarafından, «INIDO - TSKB Semineri» Saim Yalın tarafından, «10. Dünya Enerji Konferansı»nı Ali Kahraman, «Direniş Şiiri» ile Adnan Özyalçıner tarafından değerlendiriliyor.

Demirtaş Ceyhun Ankara Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü tarafından çıkarılan «Toplumcu Belediye» borşürü Türkiye'de belediyeciliğin gelişme cizgisi üzerinde durarak değerlendiriyor.

Son olarak Atanur Güneysu Bilim Yayınevi'nin «Anti Tekelci Mücadelenin Strateji ve Taktikleri» kitabının tanıtmasını yapıyor. Güneysu tekelci devlet kapitalizminin egemen olduğu ülkelerde işçi sınıfı mücadelesinin bugünkü koşullardaki sorunlarına ve elde ettiği başarılara dikkati çekerek kitabın Türkiye'de konuyu aydınlatma açısından taşıdığı önemi vurguluyor.

İkinci yılda daha başarılı bir çalışma içinde olacağımıza güveniyor, okuyucularımızın derginin içeriği, teknik özellikleri v.d. konulardaki eleştiri ve önerilerini bekliyoruz.

YURT ve DÜNYA

İNCELEME ARAŞTIRMA

FAŞİZME KARŞI DEMOKRASİ CEPHESİ

Mehmet Aközer

Hiçbir toplumsal olay insanlığın tarihinde faşizm kadar korkunç izler bırakmamıştır Öyle ki bu korkunç izleri belleklerinden silebilmek için faşizmi bir delilik gibi düşünmeye bile çalışanlar olmuştur. Onun anısından kurtulmanın yollarını aramışlardır. Bugün bile bu kaçış sürmektedir.

Toplumların tarihinde böylesi büyük sarsıntılar yaratan bir olayın, bütün yönleriyle didik didik edilse de kolayca kavranamaması doğaldır Faşizm toplumun bütün kesimlerini, bütün sınıf ve tabakaları, onların ideolojik ve politik temsilcilerini yeni bir durum değerlendirmesi yapmaya, konumlarını yeniden gözden geçirmeye zorlamıştır. Bu ölçüde geniş kapsamlı bir değişimin bütün yerleşmiş değer yargılarını, bütün geleneksel açıklama tarzlarını sınavdan geçirmesi kaçınılmazdır Bu yüzden faşizm konusunda yapılan iyi niyetli değerledirmelerin çoğu, doğruluk ve gerçeklik payının yanısıra, sarsılan değer yargılarını korumaya çalışan yanlış açıklamaları da içinde taşımıştır. Daha önemlisi gerici burjuva ideologlarının faşizmin özünü gizleme çabaları da faşizmle ilgili gerçeklerin kavranmasını zorlaştırmıştır Yalnızca işçi sınıfı ve onun ideolojisi bilimsel sosyalizm, faşizm karşısında dayandığı temelleri gözden geçirip değiştirmek zorunda kalmamış, tam tersine, faşizmi bütün yönleriyle çözümleyerek insanlığa bu beladan kurtuluşun yolunu gösterebilmiştir.

FAŞİZM, KAPİTALİZMİN GELİŞMESİNİN BELİRLİ BİR DÖNEMİNİN ÜRÜNÜDÜR

Faşizmin toplumsal temelleri olduğu gerçeği bilimsel sosyalizm dışında da kabul edilir. Fakat, bilimsel sosyalist teori dışında faşizmin toplumsal temellerini açıklama çabaları, genellikle bu açıklamayı kapitalist toplumun nesnel gelişme çizgisi dışında ararlar. Bunlar ya faşizmi bütünüyle kapitalizmin dışında ve kapitalizm öncesi sömürü biçimlerinden kalan güçlere bağlar; ya da faşizmin kapitalist toplumda hiçbir değişiklik yaratmadığını ileri sürerler. Bilimsel sosyalist teori ise faşizmin temellerini kapitalizmin gelişme doğrultusuyla açıklar: **Faşizm, kapitalizmin gelişmesinin belli bir döneminin, kapitalizmin genel bunalımı döneminin ürünüdür.**

Kapitalizmin genel bunalımı dönemi, kapitalizmin dünya ölçüsündeki çöküşü ve çözülüşü dönemidir. Kapitalizm Birinci Dünya Savaşıyla birlikte genel bunalım sürecine girmiştir. Bu süreç çeşitli aşamalardan geçerek bugüne kadar gelmiştir ve bugün de yoğunlaşarak sürmektedir. Genel bunalımın her aşamasının kendine özgü özellikleri varsa da, dönemin temel özellikleri bütün aşamalar için geçerlidir.

Genel bunalım süreci iç ve dış bir dizi etkenin birleşmesinden oluşur. Dış etkenler arasında en önemli olanları, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki güçler dengesinin değişmesi ve ulusal kurtuluş hareketinin gelişmesidir. İç etkenler ise kapitalizmin kendine özgü çelişkilerinden oluşur. Bu etkenlerin karşılıklı etkileşimi değişik koşullara göre değişik biçimler alır. Genel olarak dış etkenlerin kapitalizmin genel bunalımı üzerinde etkisi sürekli biçimde artar. Buna rağmen genel bunalımın itici gücünü kapitalizmin kendine özgü çelişkilerinin derinleşmesi meydana getirir. Kapitalizmin genel bunalımı sürecinin başlamasında da başlıca etkiyi kapitalizmin iç çelişkilerinin derinleşmesi yapmıştır

Kapitalizmin çelişkilerinin derinleşmesinde ve özel bir biçim almasında başlıca rolü tekelci kapitalizmin gelişmesi oynamıştır. Tekelci kapitalizmin gelişmesinin üretimin yoğunlaşması, dünya pazarlarının paylaşılması, devresel bunalımların ağırlaşması ve yeni biçimler alması gibi bütün sonuçları, kapitalist toplumun çelişkilerinin gelişmesine yeni bir yön kazandırmıştır. Burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki çelişkinin keskinleşmesinin yanısıra tekelci sermaye ile köylülük, küçük ve orta sermayedarlar, kent orta tabakaları gibi, kapitalist toplumun bütün diğer sınıf ve tabakaları arasında çelişkiler gelişmiştir. Tekelci sermayenin gerici, saldırgan bir politika benimse-

mesi ve burjuvazinin sınıfsal iktidarının yeni biçimlerinin aranmasının temelinde bu olgu, yeni tekellerin çıkarlarının toplumun geri kalan tüm sınıf ve tabakalarıyla çelişmesi ve bu çelişkinin derinleşmesi yatar.

TEKELCİ DEVLET KAPİTALİZMİ VE FAŞİZM

Kapitalizmin derinleşen çelişkilerinin bir sonucu ve daha da derinleşmesinin bir sıçrama noktası olan Birinci Dünya Savaşı ve Ekim Devrimi ertesi yıllar, bütün dünyada, tekelci sermayenin iktidarını yeni koşullarda sürdürmenin bir aracı olarak tekelci devlet kapitalizmine geçiş döneminin başladığı yıllar olmuştur.

Tekellerle burjuva devlet aygıtının bütünleşmesiyle belirlenen «tekelci devlet kapitalizmi»ne yönelik eğilim, daha tekellerin kapitalist ekonomi düzenine egemenliğinin kurulduğu sıralarda ortaya çıkmıştı. Fakat bu eğilim Birinci Dünya Savaş'ından sonra özellikle kendisini göstermiş; 1921 1922 yıllarından sonra tüm kapitalist dünyada görülen genel istikrar ortamında gelişmiştir. Diğer bir deyişle tekelci kapitalizmin olgun biçimini alışı 1929'daki büyük bunalım yıllarının ertesinde olmuştur Ancak, 1920'lerin başıyla 1930'lu yıllar arasındaki dönemi genel olarak tekelci devlet kapitalizmine **geçiş dönemi** olarak nitelemek mümkündür.

Tekelci devlet kapitalizmine geçiş süreci burjuva devlet aygıtında ve kapitalist toplumun tüm üstyapısında karmaşık bir dönüşümü gerektirmiştir (Tekelci devlet kapitalizminin belirleyici özellikleri için bkz: **Antitekelci Mücadelenin Strateji ve Taktikleri,** Bilim Y s. 12 - 13). İşte böyle derin bir bunalım içindeki kapitalist dünyada faşizm, sınıf çelişkilerinin özellikle keskinleştiği ve burjuvazinin sosyal manevra olanaklarının sınırlı olduğu ülkelerde, tekelci devlet kapitalizmine geçişin bir biçimi olmuştur.

Bununla birlikte tekelci devlet kapitalizmine geçiş ile faşizm arasında mekanik bir ilişki kurmamak gerekir. Tekelci devlet kapitalizmine geçiş ile faşizm arasındaki ilişki, kapitalist dünyada faşizmin ve faşist hareketin doğuşunu belirleyen tipik bir olgu olduğu ölçüde geçerlidir. Diğer bir deyişle bu ilişki, kapitalizmin nesnel gelişme doğrultusuyla faşizm arasındaki bağı açıklamaktadır. Yoksa bu iki olgu arasında zorunlu bir özdeşlik kurmamaktadır. Aşağıda belirteceğimiz gibi, ne tekelci devlet kpitalizmine geçişin faşizm biçimini alması, ne de faşizmin tekelci devlet kapitalizmine geçiş sürecinde ortaya çıkması kaçınılmaz bir zorunluluktur. Ne de tekelci devlet kapitalizmi ile faşizm aynı olgunun iki farklı görünüm biçimidir. Doğrusu şudur: **Faşizm, bazı ülkelerde tekelci devlet kapitalizminin ge-**

lişmesinin zorunlu bir evresi olan tekelci devlet kapitalizmine geçişin bir biçimi olarak doğmuştur. Fakat faşizmin belirleyici ve evrensel özelliği, tekelci devlet kapitalizmi evresine ulaşılmış olması değil, burjuvazinin çıkarları toplumun geri kalan bütün sınıf ve tabakalarıyla çelişkiye düşen en güçlü kesimlerinin açık terörist diktatörlüğü olmasıdır. Bu yüzden faşizm sadece belli ülkelere özgü değil, bütünüyle çağımıza ve tüm kapitalist dünyaya özgü bir olaydır.

Faşizm neden belli ülkelerde iktidara gelebilmiştir? Bu sorunun cevaplanması, faşizmin, kapitalizmin bunalımının derinleşmesinin kaçınılmaz bir sonucu olmadığının açıklanması için de önemlidir...

FAŞİZM BİR YANIYLA BURJUVAZİNİN İKTİDARININ ZAYIFLIĞINI GÖSTERİR

Faşist eğilimin ortaya çıkması bütün kapitalist ülkeler için evrensel ve aynı tarihsel döneme rastlayan bir olgudur. Fakat faşizmin iktidara gelebilmesi belirli somut koşullara bağlıdır. Bu somut koşulların başında tekelci kapitalizmin geliştiği bazı ülkelerde tekelci burjuvazinin ve burjuvazinin sınıfsal iktidarının görece zayıf durumu gelmektedir.

Kapitalizmin çelişkilerinin keskinleşmesi ve tekelci devlet kapitalizmine geçişin zorunlu hale gelmesi, tek başına burjuvazinin siyasal iktidarının eski yöntemlerle sürdürülemez hale gelmesi için yeterli değildir. Gerçi kapitalizmin çelişkilerinin keskinleşmesi ve özellikle tekelci sermaye ile tüm tekel dışı, demokratik sınıf ve tabakalar arasındaki çelişkinin derinleşmesi, burjuvazinin sınıf olarak iktidarını kaçınılmaz olarak zayıflatır. Toplumun devrimci dönüşümünü bir zorunluluk durumuna getirir. Diğer bir deyişle toplumun devrimci dönüşümü için zorunlu olan güçler dengesi değişikliğini yaratır. Fakat kapitalizmin çelişkilerinin keskinleşmesi, belirli toplumsal, ekonomik ve politik koşullar altında burjuvazinin sınıfsal iktidarının taviz ve saptırma, sosyal manevra yöntemleriyle sürdürülmesini bütünüyle olanaksız hale getirmeyebilir. Tekelci sermaye, gelişmiş bir devlet aygıtına ve yönetim deneyine dayanarak, iktidarını belli değişikliklerle geleneksel yöntemlerle sürdürme olanağını bulabilir. Söz konusu ülkenin koşulları, iktidardaki burjuvaziye bu olanağı veren bir devlet aygıtını ve yönetim deneyini kazandırmış ise, bu olasılık daha da güçlenir.

Birinci Dünya Savaşı sonrası yıllarda Avrupa'nın ve Amerika'nın pekçok ülkesinde durum böyle olmuştur. Pekçok ülkede tekelci burjuvazi, sağ sosyal demokrat liderlerin ve sınıf uzlaşmacısı sendika yöneticilerinin yardımından da yararlanarak, sosyal manevra yoluy-

la kendisini yeni koşullara uydurabilmiştir. Buna karşılık Almanya ve İtalya gibi ülkelerde yukarıda sözü edilen koşullar gerçekleşmemiştir Özellikle bu iki ülkede burjuvazinin gelişmiş bir devlet aygıtına ve yönetim deneyine sahip olmaması; buna karşılık kapitalizmin gelişmesindeki gecikmenin tekellerle devletin daha ilk basamaklardan itibaren bütünleşmesiyle kapatılmaya çalışılması, faşizmin bu ülkelerde iktidarını kurabilmesine yardımcı olmuştur.

FAŞİZMİN İKTİDARA GELEBİLMESİ, ELVERİŞLİ BİR PSİKOLOJİK ORTAMI GEREKTİRİR

Faşizmin iktidara doğru yükselmesi, toplumda kendisi için elverişli ideolojik ve psikolojik koşulları gerektirir. Gerçi günümüzde faşizmin önceden kitle desteği yaratarak iktidara gelmesi genel bir eğilim olmaktan çıkmıştır Ne var ki faşist hareketin kitleleri etkilemesinin koşulları üzerinde bugün de aynı önemle durmak gerekir. Çünkü faşizm kendisine önceden aktif bir destek sağlayamasa bile, en azından toplumun çoğunluğunun tarafsızlaştırılmasına ve giderek ideolojik olarak kontrol altına alınmasına gereksinim duymaya devam etmektedir.

Faşizm ve faşist hareket, ideolojik saldırısını, küçük burjuva kitlelerin ve genel olarak ara tabakaların kapitalizmin gelişmesiyle sarsılan değer yargılarını kullanarak yapar. Toplumun bu kesimlerindeki güvenlik ve toplumsal konumunu koruma arzusu, bu kesimlerde otoriter bir yönetim özlemi yaratmak için faşist hareket tarafından, kullanılır. Küçük burjuva değerler ve görüşler sistemi, toplumdaki bunalım derinleştikçe bir yandan sarsılır, fakat diğer yandan daha geniş kitleleri etkisi altına alır. İşçi sınıfının bazı kesimleri de, tutuculukla belirlenen bu değer yargılarının ve görüşlerin etkisi altına girebilir. Küçük burjuva değerler sisteminin sarsılışının hızı, faşizmin kitle desteği kazanmasının ölçüsünü belirleyen en önemli faktörlerden biridir. Bu sarsılma ne kadar hızlı ve geniş kapsamlı olursa, faşist hareketin kitleleri peşinden sürükleme olanağı o kadar yükselir.

FAŞİZM ÖTEKİ YANIYLA İŞÇİ SINIFININ VE EMEKÇİ KİTLELERİN BAŞARISIZLIĞINI GÖSTERİR

Faşizmin iktidara gelebilmesine olanak veren ikinci somut koşul ise, kapitalizmin yapısında ortaya çıkan demokratik ve devrimci olanakların işçi sınıfı ve emekçi kitleler tarafından kullanılamamasıdır. Kapitalizmin çelişkilerinin keskinleşmesi, yalnız burjuvazinin iktidarının

geleneksel yöntemlerle sürdürülmesinin olanaksızlaşmasının ve tekelci sermayenin gericiliğe doğru kaymasının koşullarını yaratmakla kalmaz; aynı zamanda işçi sınıfının toplumun çoğunluğuyla birlikte tekelci sermayenin ve giderek kapitalizmin egemenliğini ortadan kaldırmasının da koşullarını yaratır.

Emperyalizm döneminde, kapitalizmin çelişkilerinin derinleşmesi, işçi sınıfının toplumun çoğunluğunu meydana getiren tüm sınıf ve tabakalarla ittifakının nesnel koşullarını sürekli olarak yaratır ve olgunlaştırır. İşç isınıfının tüm bu sınıf ve tabakalarla birlikte tekelci sermayeye karşı ulusal düzeyde bir mücadeleye katılmasının ve geliştirmesini hem mümkün hem de zorunlu hale getirir. Bu, kapitalizmin dünya ölçüsünde çözülme ve çöküş sürecine girmesinin, yani kapitalizmin günümüze kadar devam eden genel bunalımının temelinde yatan olgulardan biridir.

Tekelci sermayenin kapitalizmin genel bunalımına faşizm biçiminde bir karşılık verebilmesi, işçi sınıfının demokratik gelişmenin ve toplumsal devrimin sürekli olarak olgunlaşan koşullarını değerlendirememesinin ve tekelci sermayeyi temel tavizlere zorlayamamasının da bir sonucudur. İkinci Dünya Savaşı öncesinde faşizm, işçi sınıfının kendi içindeki bölünmenin aşılamamasından, işçi sınıfının tekelci sermayenin saldırısından zarar gören tüm sınıf ve tabakalarla ittifakının kurulamamasından, kapitalizmin bunalımından etkilenen kitlelerin kararlı bir biçimde devrim yoluna girememesinden yararlanarak iktidara gelebilmiştir. Birinci Dünya Savaşından ve Ekim Devriminden sonra ortaya çıkan koşulları değerlendiren bilimsel sosyalist hareket, sermayenin saldırısına karşı birleşik cephenin kurulmasının ve emekçi kitlelerin kapitalizmin ortadan kaldırılması doğrultusunda eğitilmesinin örgütlenmesinin ve seferber edilmesinin zorunluğunu vurgulamış; ancak işçi sınıfı hareketinin o günkü durumu buna olanak vermemiştir. Tekelci sermaye, kapitalizmin bunalımının derinleşmesi koşullarında, devrimci olanakların işçi sınıfı ve emekçi kitleler tarafından kullanılamamasından yararlanarak, faşist saldırısını başarıya ulaştırabilmiştir. (Bu konuda bkz: **Yurt ve Dünya,** s. 5, I. Undassinov, «Dün ve Bugün Ortak İşçi Cephesi»).

Burjuvazinin iktidarını sürdürmek için kullanacağı yöntemin seçimi, kendi isteğine ve sadece sahip olduğu yönetim deneyine bağlı değildir. Burjuvazinin sosyal manevra, reformlar ve taviz yoluna başvurması, her şeyden önce sınıf mücadelesinin gelişme düzeyine ve ülkedeki güçler dengesine bağlıdır. İşçi sınıfı ve emekçi kitleler iktidardaki burjuvaziyi temel tavizlere zorladıkça, burjuvazi, iktidarını kendisini yeni güçler dengesine daha çok uydurarak sürdürmeye doğ-

ru bir eğilim içine girer. Kuşkusuz bu manevranın olabilirliği burjuvazinin elindeki olanaklara bağlıdır. Fakat, burjuvazinin olanakları iktidar yöntemlerinin seçiminde tek başına belirleyici olmaz; sadece mevcut güçler dengesinin yarattığı koşullardaki alternatifleri belirler. Ekim Devrimi'nin ve Birinci Dünya Savaşının sonuçlarının etkisiyle bütün kapitalist dünyada yükselen ekonomik ve demokratik talepler mücadelesi, birçok ülkede emperyalist burjuvazinin iktidarını sürdürmek için reformlar ve tavizler yöntemini seçmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

FAŞİZM TEHLİKESİ VE DEMOKRATİK HAREKETİN YÜKSELMESİ

Devrimci hareketin yükselmesiyle faşizmin boy göstermesi ve iktidara gelmesi arasındaki ilişkinin doğru olarak kavranması büyük önem taşır. Tekelci sermayede faşist eğilimin ortaya çıkması ve güçlenmesi, işçi sınıfının ve tüm yönetilen kitlelerin düzene karşı tepkilerinin yoğunlaşmasının ve kapitalizme son verme isteminin güçlenip yaygınlaşmasının bir sonucudur. Kapitalizmin bunalımının toplumun bütün sınıf ve tabakalarını etkisi altına alması, bir yandan devrimci hareketin yükselmesinin koşullarını yaratır, aynı zamanda da iktidrdaki burjuvazinin şiddete başvurma eğilimini güçlendirir. Bu, bütün devrimci değişimlerin temel kurallarından biridir. Lenin'in deyimiyle «devrim karşı devrimi doğurarak ilerler.»

Fakat bu ilişkinin tek yanlı olarak anlaşılmaması gerekir. Tekelci sermayenin şiddete başvurma eğiliminin güçlenmesi, devrimci hareketin yükselmesinin sonuçlarından sadece biridir. Devrimci hareketin yükselmesi aynı zamanda tekelci sermayeyi işçi sınıfına ve emekçi kitlelere sürekli olarak yeni tavizler vermeye zorlar. Bu iki karşıt eğilimden hangisinin galip geleceğini, somut tarihsel koşullar ve devrimci güçlerin devrimci olanakları değerlendirebilme ölçüsü belirler.

Sınıf mücadelesinin keskinleşmesinin sonuçlarını önceden görebilmek ve bir yandan bu mücadeleyi geliştirirken **aynı zamanda** düşmanı faşist yöntemlere başvuramaz hale getirmek, devrimci güçlerin görevidir. Sınıf mücadelesinin gelişmesinin her aşamasında demokratik hareketin güçleriyle karşı devrimin, faşist saldırının güçlerini tartmak gerekir. Demokratik hareketin hedeflerine ulaşabilmesi ve faşizmin yenilebilmesi, hareketin gelişmesinin her aşamasında karşı devrim güçlerini durduracak ölçüde güçlü ve geniş tabanlı olabilmesine bağlıdır.

G. Dimitrov, 1936'da Fransa'da Halk Cephesi'nin zaferinden sonra Komintern Yürütme Komitesi Sekreteryasının bir toplantısında, devrimci hareketin yükselme derecesiyle faşist tehlike arasındaki iliş-

ki üzerine şöyle diyordu: «Faşist bir darbe tehlikesi tam da Halk Cephesi'nin zaferinden sonra ve bu zafer yüzünden artacaktır; Halk Cephesi programının uygulanması ve bu program etrafında mücadele süreci boyunca da faşist darbe tehlikesi daha da büyüyecektir.» Bu koşullarda faşizmin iktidara gelip gelemeyeceğini, her somut durumda, işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin devrimci olanakları değerlendirme başarısının düzeyi belirleyecektir.

TOPLUMSAL PANİK, İLERİCİ GÜÇLERİN ZAAFLARINI VE GÖREVLERİNİ GÖSTERİR

Faşizmin güçlenmesini ve iktidara gelmesini hazırlayan koşullarla «toplumsal panik» kavramı arasında yakın bir bağ vardır. Görüldüğü gibi faşizmin iktidara gelmesini hazırlayan koşullar, bir yandan ekonomik ve toplumsal bunalımın bütün sınıf ve tabakaları etkileyen bir bunalıma dönüşmesi, diğer yandan da devrimci olanakların işçi sınıfı ve emekçi kitleler tarafından yeterince kullanılamaması belirlemektedir. Diğer bir deyişle, bir yandan burjuvazinin toplumu geleneksel yöntemlerle yönetme olanağını bulamaması, diğer yandan da işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin zamanında devrime doğru yönelmemesi, tekelci sermayenin terörcü diktatörlüğün kurulması için elverişli koşulları yaratmaktadır. «Toplumsal panik» olgusu da doğrudan doğruya bu gelişmelerle ilgilidir.

«Toplumsal panik» olgusu salt kitlelerin psikolojik bir durumunu yada kitlelerin yanıltılmış olmasını simgelememektedir. Daha doğrusu, kitlelerin psikolojik durumu ve çıkmaz yönlere doğru yanıltılmaları, toplumsal panik olgusunun dış görünüşünü oluşturmaktadır Temelde ise bu olgu, ekonomik ve toplumsal bunalımın tüm yönetilen sınıf ve tabakaları etkisi altına almasına ve bunalıma devrimci bir çıkış yolunun bulunamamasına dayanmaktadır. Kısacası toplumsal panik olgusunun nesnel koşullarını ekonomik ve toplumsal bunalımın derinleşmesi; öznel koşullarını da sınıf çelişkilerinin derinleşmesinin devrimci güçler tarafından değerlendirilememesi oluşturmaktadır. Ekonomik ve toplumsal bunalımın etkisi altındaki ve bunalıma devrimci bir çıkış yolu bulamayan kitleler, ya çok kısa vadeli çözüm yollarına, yada Faşistlerin içi boş «sol» sloganlarına yönelmektedirler.

«Toplumsal panik» olgusu, işçi sınıfı hareketinin ve tüm ilerici politik güçlerin yetersizliklerini ve onları bekleyen görevleri birarada dile getirmektedir Devrimci, demokratik hareketin yükseltilmesinin nesnel koşulları olgunlaşırken, özel koşullarının da yaratılmamasının sonucunu simgelemektedir. Toplumsal panik olgusu, herşeyden önce devrimci güçlerle kitleler arasında gereken bağ-

ların kurulamamasına, bu güçlerin kitleleri ileri hedefler için harekete geçirememesine ve kitlelerin burjuva ideolojisinin etkilerinden **kurtarılamamasına** dayanmaktadır. Özetle «toplumsal panik» olgusu her şeyden önce devrimci, ilerici güçlerin zaaflarına dayanmaktadır.

FAŞİZMİN YÜKSELMESİNİN TEMEL KURALI

Kapitalizmin bunalımının toplumun bütün sınıf ve tabakalarını etkileyen ulusal bir bunalıma dönüşmesiyle çıkarları tekelci sermayenin çıkarlarıyla çelişen tüm sınıf vetabakaların ortak mücadelesinin koşullarının olgunlaşmasından, devrim öncesi durumun **bütün** koşullarının olgunlaştığı sonucunu çıkarmamak gerekir. Bu ortak mücadele öncelikle söz konusu sınıf ve tabakaların ekonomik ve demokratik talepleri için mücadeleye dayanır. Tüm tekel dışı sınıf ve tabakaların mücadelesinin yükselmesi, her şeyden önce demokratik mücadelenin genel bir yükselmesi biçimini alır. Aşağıda yeniden üzerinde duracağımız gibi, **kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesinin sınıf mücadelesinin koşullarında yarattığı en önemli sonuç, demokratik hareketin ulusal ve uluslararası düzeyde yükselmesidir.** Ancak, kapitalizmin genel bunalımı koşullarında toplumda devrimci dönüşümlere geçiş, demokratik hareketin yükselmesiyle uzaklaşmamakta tam tersine demokratik hareketlerin genel olarak yükseldiği koşullarda mümkün olmaktadır. Tekelci sermayenin saldırısına karşı toplumun tüm demokratik sınıf ve tabakalarının devrimci mücadelesinin yükseltilmesi zorunluluğu, çağımızın nesnel yasalarından biridir.

Faşizmin yükselmesinin temel kuralı kısaca şöyle formüle edilebilir: Kapitalizmin bunalımının işçi sınıfıyla birlikte toplumun tekeller dışında kalan bütün kesimlerini etkisi altına aldığı koşullarda, işçi sınıfının bütün bu sınıf ve tabakalarla ortak mücadelesinin yükseltilememesi, faşizmin yükselmesinin temel kuralıdır. Kapitalizmin gelişmesi işçi sınıfıyla birlikte çıkarları tekellerle ve emperyalizmle çelişen bütün sınıf ve tabakalarının ortak hedefe doğru mücadelesinin koşullarını yaratmıştır. Bu ortak mücadelenin geliştirilip geliştirilememesi, toplumsal genişliği, faşizmle demokrasi arasındaki hesaplaşmanın kaderini tayin etmektedir.

FAŞİZM VE BURJUVA GERİCİLİĞİNİN AYIRDEDİCİ ÖZELLİĞİ NEDİR?

Faşizmi ve günümüzdeki burjuva gericiliğini, kapitalizmin öteden beri taşıdığı gerici eğilimlerle özdeşleştirmemek gerekir. Gerçekten de burjuvazi içinde gerici eğilimler her zaman varolmuştur. Burjuvazi, her zaman için, kendi sınıfsal çıkarlarına dokunduğu ölçüde, kurul-

masına kendisinin öncülük ettiği demokrasinin, burjuva demokrasisinin kuralarına karşı çıkmıştır. Emperyalizm öncesi dönemde de burjuvazi ile işçi sınıfı arasındaki mücadele keskinleştikçe ve iktidar büyük burjuvazinin elinde toplandıkça, burjuvazi gitgide daha gerici bir politika uygulamaya başlamıştır.

Ne var ki faşizm burjuvazinin kendi sınıfsal çıkarlarını hedef alan hareketlere karşı her zaman gerici bir politikadan yana çıkmasıyla özdeş değildir. Emperyalist dönemdeki burjuva gericiliği ve faşizm dar anlamda burjuvazinin sınıf çıkarlarına yönelen hareketlere karşı gösterilen bir tepkinin yansıması değildir. Sadece kapitalizmin eski bir silâhının emperyalizm döneminde, yeniden ortaya çıkartılması gibi basit bir ilişki de söz konusu değildir. Emperyalist dönemdeki burjuva gericiliği tekelci sermayenin çıkarlarının, toplumun geri kalan tüm sınıf ve tabakalarının çıkarlarıyla çelişmesine dayanmaktadır. Burjuvazinin sınıf çıkarlarının savunulmasında da dar bir çerçeve içinde, tekelci sermayenin egemenliğinin savunmasına dayanmaktadır. Gericiliğin bu biçimi, tekelci sermayenin, gittikçe daralan bir azınlığın toplumun geri kalan tüm sınıf ve tabakaları üzerindeki egemenliğini kurmak ve korumak için gittikçe daha yoğun ve terörcü yontemlerle zora başvurması zorunluluğunun sonucudur. Diğer bir deyişle, **günümüzün burjuva gericiliği ve faşizm, tekeller iktidarının bütün demokratik sınıf ve tabakalara düşman karakterine dayanmaktadır.**

Faşizmin tekelci sermayenin tümünün değil de, en gerici, en şoven, en emperyalist unsurlarının diktatörlüğü olarak tanımlanması, bu sıfatların daha çok vurgulanması için değildir. Bu tanımlama, faşizmin iktidara gelmesinin toplumun sınıfsal yapısında meydana getirdiği değişiklikleri belirtmektedir. Faşizm, gerçi bir bütün olarak tekelci burjuvazinin çıkarlarını korur; faşizm özlemleri, bir bütün olarak, tekelci sermayenin gerici niteliğini, onun çıkarlarıyla, tekel dışı tüm sınıf ve tabakaların çıkarları arasındaki çelişkiyi yansıtır. Fakat faşizmin iktidara gelmesi, tekelci sermayenin içinde de en güçlü, en kodaman unsurların diğerleri üzerinde bir üstünlük kurmasını doğurur. İktidara gelen faşizm, kaynaklandığı toplum yapısındaki çelişkileri daha da keskinleştirir; tekelci sermayenin en gerici, en şoven, en emperyalist kesimleriyle diğer diğer tüm sınıf ve tabakalar arasındaki çelişkiyi ön plana çıkarır. Kendisine karşı daha geniş sınıfsal ve toplumsal güçlerin birleşmesi için elverişli koşulları da yaratır. Çok daha geniş güçlerin politik faaliyete katılmasına neden olur. Faşizm, burjuvazi içindeki ve tekeller arasındaki çelişkileri hafifletmeye çalışırsa da bunu başaramaz. Tam tersine bu çelişkiler de sürekli olarak derinleşmeye devam eder. öyle ki faşist iktidarın belli

aşamalarında faşist diktatörlükten zarar gören bazı tekelci grupların da faşizme karşı tavır almaları mümkündür.

FAŞİZM, BURJUVAZİNİN SINIF OLARAK İKTİDARINA SON MU VERİR?

Ancak, faşizmin tekelci sermayenin en gerici, en şoven, en emperyalist unsurlarının diktatörlüğü olarak tanımlanması, faşizmin burjuvazinin diğer kesimlerini iktidardan uzaklaştırması olarak da yorumlanabilir. Faşizmin burjuvazinin sınıf olarak iktidarına, yani burjuva diktatörlüğüne son verdiği, sadece bir zümrenin diktatörlüğünü başlattığı düşünülebilir.

Faşizmin böylece yorumlanması eksik bir kavrayışı yansıtmaktadır. Birinci olarak şunu belirtmek gerekir: Burjuvazinin diktatörlüğü, hiçbir zaman, onun tüm kesimlerinin eşit olarak paylaştığı bir egemenlik olmamıştır. Burjuvazinin bazı kesimleri her zaman diğerlerine göre daha çok söz sahibi olmuş, onları da kendisine tabi duruma getirmiştir. Bununla birlikte burjuva diktatörlüğünün temel işlevi hiçbir zaman değişmemiştir: Kapitalizmin temellerini, yani üretim araçlarının özel mülkiyetini ve artık değere sermaye tarafından el konulması düzenini korumak ve sürdürmek. Burjuva devletinin kurumları bu temel işlevi yerine getirmek üzere düzenlenir ve devlet böylece burjuvazinin bütün kesimlerinin genel çıkarlarına hizmet eder.

Ne var ki burjuva devletinin temel işlevlerinden en çok yararlananlar ve giderek tüm devlet aygıtını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirenler, burjuvazinin en güçlü kesimleridir. Hattâ burjuvazinin bu en güçlü kesimleri, giderek kendi kontrollerine geçen devlet iktidarından, görece kendilerinden zayıf durumdaki burjuva katmanlarının çıkarları aleyhine de yararlanmaya başlarlar. Böylece çelişkili bir durum ortaya çıkar: Kapitalizmin temellerini savunarak burjuvazinin bütün kesimlerinin genel çıkarlarını koruyan burjuva diktatörlüğü devleti, giderek burjuvazinin sürekli olarak daralan bir kesiminin öncelikli çıkarlarına hizmet etmeye başlar.

Faşizm bu çelişkiyi en yüksek noktasına çıkarır. Bir yandan kapitalizmin temellerine (kapitalist özel mülkiyete) en son direnme çizgisinde sahip çıkarak burjuva diktatörlüğünü en gerici biçimine büründürür; buna karşılık burjuvazinin de en geniş katmanlarının mülkiyetine göz dikerek bir avuç tekelcinin ve büyük toprak sahibinin diktatörlüğünü gerçekleştirir.

Faşizmin hem birbirini tamamlayan hem de birbiriyle çelişen bu iki yönünün doğru olarak kavranması büyük önem taşır. Faşizmin burjuva diktatörlüğüne son vererek **sadece** bir zümre diktatörlüğü

kurduğu yanılgısı, onun ayrı bir devlet tipi sayılmasına ve ona karşı mücadelenin kapitalizme, burjuva diktatörlüğüne karşı mücadeleden koparılmasına yol açar. Bu yorum, faşizme karşı mücadelenin, toplumsal sistem olarak ne kapitalizm ne de sosyalizm olan bir «üçüncü yol» için mücadele biçiminde saptırılmasına gerekçe yapılabilir. Buna karşılık faşizmin sadece burjuva diktatörlüğü yanının görülmesi, faşizme karşı mücadelenin, doğrudan doğruya kapitalizmin ortadan kadırılması için mücadeleyle özdeşleştirilmesine neden olur. Faşizmin burjuvazi içinde yarattığı ve derinleştirdiği çelişkiler görülemez, böylece faşizme karşı mücadelede tüm olanakların değerlendirilememesi sonucu doğar.

Bilimsel sosyalistler her iki yanılgıya karşı da son derece uyanık olmak zorundadırlar. Faşizmin, burjuvazinin sınıf iktidarında en yüksek düzeyine çıkardığı çelişki, gerçekte kapitalizmin bunalımının derinleşmesinin bir ifadesidir. Bu çelişkiden faşizme karşı en geniş güçlerin harekete geçirilmesi için yararlanılırken aynı zamanda da burjuvazinin egemenliğine karşı sosyalizm için verilen mücadeleyi hızlandırmak ve yoğunlaştırmak gerekir. Faşizm ve faşizm tehlikesi, iki çalışmanın da ihmal edilmeden sürdürülmesi zorunluluğunu özellikle arttırır.

BURJUVAZİNİN FAŞİST HAREKETE DESTEK OLMASI DÜZ BİR ÇİZGİ İZLEMEZ

Faşist hareketin burjuvazi tarafından desteklenmesi karmaşık bir tablo çizebilir. Burjuvazinin faşizmden en çok çıkar sağlayacak olan kesimleri genellikle burjuvazi içinde faşist hareketi en son destekleyenler yada desteklerini en son belli edenler olmuşlardır. Buna karşılık faşist hareketi açıkça ilk kez destekleyenler, burjuvazinin sonunda faşist diktatörlükten şu yada bu ölçüde zarar gören, hattâ çıkarları bütünüyle faşist diktatörlükle çelişen kesimleri olabilmiştir.

Örneğin Nazi hareketi Almanya'da uzun yıllar sadece taşradaki ve özellikle Bavyera'daki sanayi grupları tarafından desteklenmiş; büyük tekellerle Nazi'ler arasında ancak 1930'dan sonra açıkça organik ilişkiler kurulmuştur. İtalya'da ise Mussolini'nin faşist çeteleri önce büyük toprak sahiplerinin desteğini kazanmışlar, sanayi tekellerini oldukça sonra arkalarına alabilmişlerdir. Ve daha bilinen pek çok örnekte, burjuvazinin en zayıf ve en alttaki tabakaları faşist hareketin ilk destekçileri olmuşlar; fakat faşist diktatörlük sonunda bu kesimleri de kurbanları arasına katmıştır.

Bu çelişkili görünüm faşist hareketle ilgili çözümlemeleri yanıltmamalıdır. Burjuvazinin faşist diktatörlükten en çok çıkar sağlayan

kesimleri, aynı zamanda burjuvazinin en çok manevra olanağı olan kesimleridir. En büyük ve en güçlü tekeller, burjuvazinin ekonomik ve toplumsal bunalımın sonuçlarına en uzun süre katlanabilecek, bu sonuçları karşılama, dengeleme olanaklarını en az zahmetle yaratabilecek kesimleridir. Onlar faşizmi manevra olanaklarının tükenmesinden sonra gündeme alınacak son çözüm yolu olarak görürler. Bu nedenle daha ilk andan itibaren faşist hareketi açıkça destekler gözükmek istemezler. Buna karşılık ekonomik ve toplumsal bunalımın derinleşmesinden en çabuk zarar görenler, burjuvazinin en zayıf tabakalarıdır. Bunalımdan ne türlü olursa olsun kurtuluş arzusu en erken bu tabakalar arasında kendisini gösterir. Bunlar denize düşüp yılana sarılanlar gibi, faşist hareketi ilk kez destekliyenler olabilirler. Fakat bu, ne faşizmin büyük burjuvazinin en güçlü kesimlerine dayandığı gerçeğini çürütür, ne de burjuvazinin tekeller dışında kalan tabakalarının çıkarlarıyla faşist diktatörlük arasındaki çelişkileri ortadan kaldırır.

Ayrıca, günümüzde tekelci sermaye geçmiştekinden çok daha gelişmiş bir yönetim deneyine sahiptir. Faşim ve faşist hareket konusunda herhangi bir tereddütü yoktur; faşizmin kendisine sadakatini kanıtlamasını beklememektedir. Bir yandan sosyal manevra olanaklarını korumaya ve kullanmaya çalışırken, aynı zamanda faşist hareketi el altından da olsa sürekli olarak güçlendirmektedir. Bu ikili tavra ve gizliliğe bakarak tekelci sermayenin en güçlü gruplarının reformcu bir alternatifin yanında olduğunu söylemek, bugün daha da güçleşmiştir. Buna karşılık faşizmin gerçek yüzünün artık kesinlikle ortaya çıkmış olması, burjuvazinin tekeller dışında kalan ve görece zayıf tabakalarının, faşist diktatörlükle olan çıkar çelişkilerini bu deneyi yaşamadan kavramaları olanağını yaratmıştır. Böylece bu tabakaların faşist diktatörlük olasılığını desteklemelerinin önlenmesi bugün geçmiştekinden çok daha olanaklı hale gelmiştir

«AÇIK TERÖRİST» DEYİMİ NİÇİN KULLANILIR?

Faşizmin tanımındaki **«açık terörist»** deyimini de açmak gerekir. Bazıları bu deyimi tekelci sermayenin egemenliğinin öteki biçimleriyle faşizm arasında sadece bir nicelik farkının, biçimsel bir farkın olduğunu kanıtlamak için kullanma çabasındadırlar. Kimileri ise aynı deyimi faşizmi sadece terörün «açık» biçimler aldığı rejimlerle sınırlamak için ileri sürmektedirler. Oysa faşizmin tanımındaki «açık terörist» deyimi, burjuvazinin sınıf mücadelesindeki taktiklerindeki bir değişimi anlatmak için kullanılır.

Burjuvazi, işçi sınıfına ve emekçi kitlelere karşı mücadelesinde her zaman iki ana taktiğe başvurmuştur: Şiddet yöntemleri ve taviz ve reform taktiği. Burjuva demokrasisi bunlardan ikincisinin asıl olduğu, birincisinin ise onu desteklemek için ve onun gizlemesi arkasında sürdürüldüğü yönetim biçimidir. Faşizm ise burjuvazinin sınıf iktidarının taviz ve reformlar yoluyla sürdürülmesinin olanaksız hale gelişini, diğer bir deyişle burjuvazinin zayıflığını simgeler. Faşizmin bu yönünün kavranması, faşist tehlikenin önceden görülmesinde, sınıf mücadelesindeki olanakların değerlendirilmesinde, faşizmin diğer baskı rejimlerinden ayırtedilmesinde büyük önem taşır.

GERİCİLİK TEKELCİ SERMAYE EGEMENLİĞİNİN EVRENSEL BİR EĞİLİMİDİR

Tekelci devlet kapitalizmine geçişin belli ülkelerde faşizm biçimini alması, diğer kapitalist ülkelerde tekelci sermayenin egemenliğinin gerici biçimler almadığı ya da alamayacağı anlamına gelmez. Tekelci burjuvazinin tekelci devlet kapitalizmini sosyal manevra olanaklarından yararlanarak tekelci devlet kapitalizmini geleneksel iktidar yöntemleri çerçevesi içinde geliştirdiği ülkelerde de, tekelci sermaye egemenliği gitgide daha belirgin biçimde gerici nitelikler kazanmıştır. Tekellerle devlet aygıtının giderek daha sıkı bir biçimde kaynaşması, burjuva demokrasisinin sınırlarının sürekli olarak daraltılmasını, burjuva demokratik kurumların işlevlerinin sınırlanmasını, tekelci devletin sürekli olarak emekçi kitlelerin ve tekel dışı tabakaların demokratik haklarına saldırmasını doğurmaktadır. **Tekelci devlet kapitalizminin gelişmesinin en belirgin özelliklerinden biri, tekelci burjuvazinin, sınıf mücadelesinin iki temel taktiğini (şiddet yöntemleriyle, taviz ve reformlar yöntemini) gitgide daha sıkı bir biçimde birleştirmesidir.**

Sosyal reformistlerin ve oportünistlerin öngördüğü gibi tekelci devlet kapitalizminin çelişkilerini hafifletmemiş, aksine bu çelişkilerin çok daha keskin ve karmaşık biçimler almasına neden olmuştur. Tekelci burjuvazinin iktidarındaki şiddet eğilimlerinin sürekli olarak güçlenmesi, bu olgunun bir sonucudur. Aşağıda göreceğimiz gibi, günümüzde ileri kapitalist ülkelerde faşizm tehlikesinin yeni biçimler alarak ortaya çıkmasının da temelinde bu olgu, yatmaktadır.

Bununla birlikte, tekeller iktidarının sosyal manevra taktikleriyle sürdürülmesi, bu durumun özelliklerinin ayrı olarak ele alınmasını gerektirmektedir. **Tekelci devlet kapitalizmi iktidarının her türlü gerici eğiliminin faşizmle özdeşleştirilmesi, tekelci burjuvazinin manevra olanaklarının görülmemesine, kapitalizmin çelişkilerinin karmaşık ha-**

reket biçimlerinin kavranamamasına, işçi sınıfının toplumdaki çeşitli sınıf ve tabakalara karşı uygulayacağı taktiklerin çeşitliliğinin anlaşılmamasına neden olmaktadır. Bu da tekellere karşı mücadelenin başarısızlığa sürüklenmesine yolacabilecek bir tutumdur.

Ne var ki, burjuva demokrasisi içinde şiddet ve terör eğilimlerinin gelişmesiyle faşizm arasında kesin bir ayrım da çizmemek gerekir. Burjuva demokratik koşullar altında şiddet ve terör eğilimlerinin gelişmesi, faşizme geçiş için bir hazırlık olarak kullanılabilir. Tekelci sermaye, burjuva demokrasisi sınırları içinde şiddet ve terör politikasını, faşist bir iktidarın ön koşullarını yaratmak, antifaşist güçlere karşı adım adım mevzilerini genişletmek için planlı bir biçimde geliştiriyor olabilir İkinci Dünya Savaşı öncesinde de bazı ülkelerde böyle olmuştur. Aşağıda göreceğimiz gibi, **tekelci sermaye iktidarının, şiddet ve terör yöntemleriyle taviz yöntemlerini gitgide tek bir merkezi yönlendirme altında birleştirdiği günümüz koşullarında, gerici politikaların gelişmesiyle faşist iktidarın kurulması arasındaki geçiş daha tehlikeli bir nitelik kazanmıştır.**

FAŞİZMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE GÜNCEL BİÇİMLERİ

Özetle faşizm, kapitalizmin genel bunalımı koşullarında, tekelci sermayenin en gerici, en saldırgan, en şoven, en emperyalist unsurlarının, toplumun tekeller dışında kalan bütün sınıf ve tabakaları üzerindeki açık terörist diktatörlüğüdür. Faşizm, tekelci sermaye egemenliğinin, kapitalizmin çelişkilerinin işleyişinde meydana getirdiği değişikliklerin ve yarattığı yeni çözümlenemez çelişkilerin bir sonucudur. Kapitalizmin eski ve yeni çelişkilerinin derinleşmesinin hızla toplumun bütün sınıflarını etkileyen ulusal bir bunalıma dönüştüğü, burjuvazinin sınıf iktidarının geleneksel yöntemlerle sürdürülmesinin olanaksız hale geldiği ve ulusal düzeydeki bunalımın işçi sınıfı ve emekçi kitleler tarafından devrimci atılım için kullanılamadığı ülkelerde, tekelci sermayenin saldırısı açık terörist bir diktatörlüğün kurulmasına yol açmıştır. Faşizmin iktidara gelmesi, toplumda varolan bütün çelişkileri daha derinleştirmiş, tekelci sermayenin en gerici kesimleriyle tüm toplum arasındaki çelişkiyi ön plana çıkarmıştır.

Faşizmin temel özellikleri, onun tarih boyunca tüm gelişimini belirlemiştir. Ancak günümüzde faşist tehlike kapitalizmin genel bunalımının derinleşmesine paralel olarak yeni özellikler ve yeni biçimler kazanmıştır. Faşizmin günümüzde kazandığı yeni özelliklerin kavranması, ona karşı dünya çapında başarılı bir mücadele verilebilmesinin zorunlu bir şartıdır. Faşizmin yeni özelliklerinin kavranamaması ya da yanlış kavranması, ona karşı mücadelede eski yanılgıların de-

ğişik biçimlerde tekrarlanmasına ve devrimci güçlerin faşist tehlike karşısında zayıf düşmesine neden olmaktadır.

Faşizmin ve faşist tehlikenin günümüzde kazandığı yeni özelliklerin nitelenmesi için **neo - faşizm** deyimi kullanılmaktadır. Neo - faşizm deyiminin, faşizmin temel özelliklerinde herhangi bir değişikliği belirtmediğini unutmamak gerekir. İktidardaki faşizm günümüzde de tekelci sermayenin en gerici, en şoven ve en emperyalist unsurlarının açık terörist diktatörlüğü olma niteliğini korumaktadır. Ancak kapitalizmin genel bunalımının günümüzdeki aşaması, kapitalizmin çelişkilerinin hareket biçimini yeniden değiştirmiş ve toplumun devrimci dönüşümü için çok daha geniş olanakları harekete geçirmiştir. Günümüzdeki faşizm, kapitalizmin çelişkilerinin derinleşmesi ve toplumun devrimci dönüşümünün olanaklarının genişlemesi koşullarında ortaya çıkmaktadır.

GÜÇLER DENGESİNDEKİ DEĞİŞME VE GÜNÜMÜZDE FAŞİZM

Kapitalizmin genel bunalımının günümüzdeki aşamasını belirleyen faktörlerin başında, dünya sosyalist sisteminin güçlenmesi ve güçler dengesinin sosyalizmin lehine değişmesi gelmektedir. Dünya sosyalist sisteminin güçlenmesi ve güçler dengesinin sosyalizm lehine değişmesi, sosyalizmin kuruluşundaki toplumsal ve ekonomik başarılar, bütün dünyada toplumsal değişiklikleri hızlandırmıştır. İki dünya sistemi arasındaki yarışmada sosyalizmin üstünlüğünün ispatlanması kapitalist ülkelerdeki tekelci burjuvaziyi kendi isteği dışında toplumsal önlemler almaya zorlamakta, kapitalizmin çağını doldurduğunu örneklerle göstermektedir. Çağdaş sorunların sosyalizm tarafından başarıyla çözümlenmesi, kapitalist ülkelerde tekellere karşı toplumsal ittifakın güçlenmesine ve ortak eylem koşullarının daha hızlı olgunlaşmasına katkıda bulunmaktadır.

Bütün bu koşullar çağdaş kapitalizmin toplumsal sorunları çözmedeki zayıflığını derinleştirmekte, tekelci burjuvaziyi sosyalizmin güçlenmesine karşı daha güçlü olarak direnmeye zorlamaktadır. Tekelci burjuvazi, bir yandan kendi isteği dışında kapitalizmi korumaya yönelik önlemlere doğru gitmek zorunda kalmakta, diğer yandan da faşizmi ve faşist hareketleri daha büyük bir güçle desteklemek zorunluluğunu duymaktadır.

Günümüzde güçler dengesinin sosyalizm lehine değişmesi koşullarında faşizmin ve faşist hareketlerin en belirgin özelliği, dünya sosyalist sistemine karşı taşıdıkları azılı düşmanlık, antisovyetizm ve antikomünizmdir. Kapitalizmin gelişmesi uluslar arasındaki sınırları kaldırdıkça, gerici ve faşist politikaların ırkçı ve milliyetçi özel-

likleri giderek daha çok antikomünist ve antisovyet bir kapsam kazanmaktadır.

Günümüzdeki faşist hareketlerin tümünün en başta gelen ortak özelliği, iki sisteme bağlı ülkelerin barış içinde birarada yaşamasına iki sistem arasındaki ekonomik, toplumsal ve politik alanlarda işbirliğinin kurulmasına şiddetle karşı çıkmaları, sosyalist ülkelerin içişlerine karışılmasının ve sosyalist ülkelere karşı provokasyonların propagandasını yapmalarıdır. Emperyalizmin en saldırgan çevreleri, tekelci sermayenin en gerici, en bağnaz unsurları, özellikle askerî-sınaî kompleksin yöneticileri, günümüzde faşizmin ve faşist hareketlerin birinci destekleyicileridirler.

İki sisteme bağlı devletler arasında politik yumuşamaya geçiş dünyadaki güçler dengesinin değişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Politik yumuşamaya geçiş, bir nükleer savaş tehlikesinin önlenmesi olanaklarını büyük ölçüde artırmış, askerî harcamaların azaltılmasının ve askerî blokların sınırlandırılmasının yollarını açmış, çağımızın toplumsal sorunlarının uluslararası işbirliğiyle çözümü için gerekli girişimlerin başlatılmasını mümkün kılmıştır. Yumuşama süreci emperyalizmin ve tekelci sermayenin engerici, en saldırgan çevrelerini sürekli olarak tecrit etmektedir. Barış içinde birarada yaşama ilkelerinin hayata geçirilmesi, ülkelerin ulusal bağımsızlığının korunması ve güçlendirilmesi için yeni olanakları harekete geçirmekte, anti-emperyalist ve demokratik güçlerin uluslararası dayanışmasının etki alanını genişletmekte, emperyalizmin ulusların içişlerine karışma olanaklarını daraltmaktadır. Bu koşullarda insiyatifi elden kaçıran emperyalizmin en gerici ve en saldırgan çevreleri, faşizmi ve faşist hareketleri daha büyük bir güçle destekleme yoluna gitmektedirler. Günümüzde faşizm ve faşist hareketler doğrudan doğruya, emperyalizmin, barış içinde birarada yaşamanın ilkelerine, yumuşama sürecine, anti-emperyalist güçlerin uluslararası dayanışmasına karşı saldırının aracı haline gelmiştir. Faşist hareketler gitgide daha çok soğuk savaş ve militarizm propagandasıyla birleşmektedirler.

GÜNÜMÜZDE FAŞİST TEHLİKE, TEKELCİ DEVLETİN İÇİNDEN GELMEKTEDİR

Kapitalizmin genel bunalımının bugünkü aşamasında, tekeller egemenliğinin yarattığı ve derinleştirdiği çelişkilerde gitgide daha büyük bir rol oynamaktadır. İki toplumdaki sistemin barış içinde birarada yaşaması ve yarışması koşullarında, ileri kapitalist ülkelerde tekelci devlet kapitalizmi karmaşık bir gelişme göstermiştir. (Bu konuda bkz: **Antitekelci Mücadelenin Strateji ve Taktikleri:** Bölüm I ve ss:

55 - 69; V. Zagladin, **Yurt ve Dünya,** Sayı 5, «Sosyalizmin Önkoşulları ve Sosyalist Devrim», s. 227 - 231). Bir yandan demokrasiyi sınırlandırma ve gericilik eğilimleri güçlenmekte, diğer yandan tekelci burjuvazi sosyal manevra yöntemlerini kullanırken gelişmiş devlet aygıtından yararlanmaktadır. Tekelci burjuvazi, işçi sınıfına ve emekçi kitlelere karşı, reformlar ve taviz yöntemleriyle demokrasiyi sınırlama ve şiddet yöntemlerini sıkı bir biçimde birleştiren ince ve karmaşık bir egemenlik sistemi kurmuştur.

Bu, kapitalizmin genel bunalımının bugünkü aşamasında tekelci sermaye egemenliğinin karakteristik özelliğidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde tekelci burjuvazi ileri kapitalist ülkelerdeki iktidarını daha çok reformlar ve taviz yöntemleriyle sürdürmüş, faşizmi ve faşist yöntemleri ikincil ve yedek bir yönetim biçimi olarak tutmuştur Güçler dengesinin sosyalizm lehine gelişmesi, günümüzde tekelci burjuvaziyi kendi isteği dışında daha çok reformlar ve taviz yöntemine sığınmaya zorlamaktadır. (Bu konuda bkz: **Günümüzde Tekelci Kapitalizm,** Bilim Yayınları, s. 29) Günümüzde faşizmin karakteristik özelliklerinden biri, tekelci burjuvazi tarafından yedek bir güç olarak tutulmasıdır.

Fakat bizzat tekelci devlet egemenliğindeki nesnel eğilimler, burjuva demokrasisinin sınırlanması, devletin toplum hayatının bütün alanlarındaki rolünün artması, iktidarın gitgide daha dar bir politik elitin elinde toplanması, ekonominin askerileşmesinin ilerlemesi, antidemokratik ve gerici yasa ve mevzuatlar, günümüzde faşist eğilimlerin kaynağını oluşturmaktadırlar. Ordu üst kademelerinin faşist ideolojiye yatkınlığı, genel olarak militarizm faşist tehlikenin devamlı bir kaynağını oluşturmaktadır. Politik ve toplumsal dengesizliklerin artması tekelci burjuvazinin sürekli bir saldırı aracına duyduğu ihtiyacı arttırmıştır. Günümüzdeki faşist tehlikenin ön plana çıkan özelliği, doğrudan doğruya tekelci devletin gelişimindeki eğilimlere dayanmasıdır. Faşist partiler ve faşist kitle örgütlerinin rolü ikinci plana geçmiş, bu kuruluşlar faşist saldırının ikinci kolu durumuna gelmişlerdir. Günümüzde faşist tehlikenin, halkları, tepeden gerçekleştirilen hükümet darbeleriyle tehdit etmesi, propaganda yoluyla kitle tabanı kazanması olanaklarının azalmasının olduğu kadar, tekelci devlet egemenliğinde meydana gelen değişmelerin de bir sonucudur.

TOPLUMUN ADIM ADIM «FAŞİSTLEŞTİRİLMESİ» YA DA «FAŞİZMİN TIRMANMASI»

Bu koşullarda günümüzde faşizmin «tırmanması» olgusu gitgide daha büyük bir önem kazanmaktadır. Goşist gruplar faşizmin «tır-

manması» olgusunu bilimsel sosyalist hareketin stratejisini demagojik bir karşı çıkışın gerekçesi yapmaya çalışmışlardır. Onlara göre faşizmin «tırmanması» deyimi, faşizme karşı mücadelenin ertelenmesi için uydurulmuş bir deyimdir. Oysa bu deyimin ya da kavramın faşizme karşı mücadelenin ertelenmesiyle en küçük bir ilgisi yoktur. Tam tersine, faşizmin «tırmanması»ndan söz edilmesi, demokratik güçlerin faşizmin güçlenmesi karşısında hazırlıksız yakalanmamaları için yapılan bir uyarıyı da içermektedir.

Tekelci burjuvazinin oldukça esnek ve karmaşık bir egemenlik sistemi geliştirdiği günümüzde, faşist hareket ve faşist tehlike burjuva devlet aygıtıyla çok daha sıkı bir biçimde kaynaşmıştır. Tekelci sermaye bir yandan açıkça faşist hareketleri daha sistemli olarak yönlendirerek ve yöneterek, diğer yandan devlet aygıtındaki gerici eğilimleri sürekli geliştirerek, faşist bir yönetime geçişin koşullarını planlı olarak hazırlama durumundadır. Böylece toplumun sistemli olarak «faşistleştirilmesi» ya da «faşizmin tırmandırılması» söz konusudur. Bu olguyu zamanında görebilmek, birbirinden bağımsız gibi gözüken gerici ve terörcü eğilimleri tek bir faşist tehlike içinde kavrayabilmenin vazgeçilmez koşullarından biridir.

Benzeri şekilde günümüzde faşizmin gösterdiği özelliklerden biri de, faşist rejimlerin açık terörist yöntemlerin yanısıra bazı kısmî sosyal reform taktiklerine de başvurmalarıdır. Bunun gibi faşist hareketler de daha büyük oranda sosyal demagojiye başvurmak zorunda kalmaktadırlar. Kapitalist toplumun çözümsüzlüklerini kabul etmekte, reform önerileri ileri sürülmektedir. Bu, günümüzde kapitalizmin bunalımının toplum hayatının bütün alanlarına yayılmasının ve toplumsal dönüşümler yolunun tekelci burjuvazi tarafından da çarpıtılarak uygulamak istenişinin sonucudur. Ancak, faşist rejimlerin belli ölçülerde de olsa reform taktiklerine başvurabilmesi, aynı zamanda, sermayenin uluslararası dayanışmasının olanaklarını ve emperyalist burjuvazinin gücünü de yansıtmaktadır. Günümüzde faşist rejimlerin sermayenin uluslararası dayanışmasından yararlanabilmeleri, bu rejimlerin taşıdığı tehlikeyi ortaya koymaktadır.

GÜNÜMÜZDE DEMOKRATİK HAREKETİN YÜKSELMESİ VE FAŞİST HAREKET

Kapitalizmin genel bunalımının günümüzdeki aşamasında, kapitalist ülkelerdeki demokratik hareketin genel yükselişi gitgide daha belirleyici bir rol oynamaktadır.

Tekelci devlet kapitalizminin gelişmesi ve kapitalizmin bütün toplumsal, ekonomik ve politik çelişkilerinin keskinleşmesi, kapitalizmin

bunalımının bütün sınıf ve tabakaları etkileyen ulusal bir bunalım niteliğini almasını hızlandırmaktadır. Devrimci dönüşümlerin zorunluluğu gitgide daha çok kendisini hissettirmekte, tekelci sermaye ile devrimci güçler arasındaki kutuplaşma derinleşmekte ve tüm antiemperyalist ve antitekelci sınıf ve tabakaların tekeller iktidarına karşı ortak mücadelesinin koşullarını hızla olgunlaştırmaktadır

Kapitalist ülkelerdeki demokratik hareketin yükselmesinin karakteristik özelliği, bu hareketin anti-emperyalist ve antitekelci kapsamının derinleşmesi, nesnel olarak kapitalizmin temellerini hedef alması ve işçi sınıfının bu hareketteki öncü rolünün güçlenmesidir. Bu koşullarda tekelci burjuvazi için mevcut düzenin temellerinin savunulması gitgide daha büyük bir önem kazanmaktadır. Faşizm ve faşist hareketler tekelci burjuvazi tarafından kitlelerdeki değişim özlemini yok etmek düzenin devamlılığı yönünde şartlandırmak ve onları açık terörist bir diktatörlükle tehdit etmek için kullanılmaktadır. Faşist hareketlerin öne çıkan özelliklerinden biri olan, kapitalist sistemin temellerine aşırı bir bağlılık ve tutuculuk ile açık terörist bir diktatörlük için propagandanın yürütülmesi, bu zorunluluğun sonucudur. Demokratik hareketin yükselmesi, faşistlerin kapitalizmin çözümsüzlüklerinden yararlanması olanağını azaltmakta, faşistler gitgide daha büyük ölçüde ahlâkî ve ruhsal alanlardaki bunalıma sığınmaktadırlar.

YENİ SÖMÜRGECİ POLİTİKANIN BİR ARACI OLARAK FAŞİZM

Faşizmin, kapitalizmin genel bunalımının günümüzdeki aşamasında kazandığı en önemli özelliklerden biri de, emperyalizmin yeni sömürgeci politikasının bir aracı haline gelmesidir. Emperyalizmin sömürge sisteminin bütünüyle çöküşü, kapitalizmin genel bunalımının son aşamasının ayırdedici özelliklerinden biridir. Emperyalizm, eski sömürge sistemine bağlı ülkelerde egemenliğini sürdürebilmek için bu ülkelerdeki faşist rejimlerin oluşmasına öncülük etmektedir. İkinci Dünya Savaşı ertesi dönemde faşizm ve faşist hareket, emperyalizmin eski sömürge sistemine bağlı ülkelerde boy göstermiştir. Endonezya, Brezilya, Kolombiya, Arjantin, Güney Afrika Cumhuriyeti, Filipinler ve benzeri ülkelerdeki gelişmeler buna örnektir.

Bağımlı ülkelerde faşizmin gelişmesinin ve iktidara gelmesinin en önemli karakteristiklerinden biri, faşizmin bu ülkelere dışardan empoze edilmesi, emperyalizmin yerli gericilikle kurduğu işbirliğine dayanmasıdır. Diğer bir deyişle **ihraç edilmesidir.*** Emperyalizmin teşviki

(*) *«İhraç edilen faşizm»* nitelemesi değişik anlamlara çekilebilecek bir nitelemedir. Goşist akımlar bu nitelemeyi geri ülkelerdeki faşizm ve faşizm

ve yönlendirmesiyle bağımlı ülkelerde iktidara gelen faşizm, yalnız o ülkenin emekçilerinin özgürlüklerine saldırmakla kalmamakta, aynı zamanda diğer benzeri ülkeler üzerinde de yeni sömürgeci politikaların uygulanmasının bir aracı olmaktadır. Emperyalizmin, örneğin Latin Amerika'da Brezilya ve son olarak Arjantin'de, Afrika'da Güney Afrika Cumhuriyeti'nde terörist ve faşist rejimler aracılığıyla meydana getirdiği «kapitalist gelişme mucizeleri», bölgedeki diğer ülkelerin de dolaylı yollardan bağımlı hale getirilmesinin aracılığını yapmaktadır.

FAŞİZMİN İŞBİRLİKÇİLİĞİ YENİ VE SINIRLI BİR OLGU DEĞİLDİR

Günümüzde faşist rejimlerin emperyalizmin ve uluslararası gericiliğin teşvik ve yönlendirmesiyle yerleştirilmesi sadece doğrudan doğruya emperyalizmin sömürge sisteminden çıkmış ülkeler için sözkonusu değildir Bu olgu, politik bağımsızlığını hiçbir zaman yitirmemiş de olsa, günümüzde dünya kapitalist sistemi içinde emperyalizme şu ya da bu ölçüde bağımlı konumda bulunan bütün ülkeler için genelleştirilebilir. Emperyalist burjuvazi günümüzde faşizmi ve faşist rejimleri uluslararası ölçüde yönlendirmekte ve koordine etmektedir. Emperyalist burjuvazinin faşist rejimlerin oluşturulmasındaki ve eşgüdümündeki rolü, onun, bağımlı ülkelerdeki iktidardaki tekelci burjuvaziye göre sahip olduğu **hakim** konuma dayanmaktadır.

Gerçekte faşizmin dış gericiliğin eliyle empoze edilmesi yalnız günümüze özgü de değildir. İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş yıllarında da Hitler ve Mussolini faşistleri, başta İspanya olmak üzere birçok ülkede faşist rejimlerin kurulmasında aktif rol oynamış, hatta buna önayak olmuştur. İspanya ve Portekiz'de faşist rejimlerin uzun

---

tehlikesini bütünüyle emperyalizmin dayatmasının bir sonucu gibi göstermek için kullanmaktadırlar. Bu, faşizmin ortaya çıkışında sınıfsal ilişkilerin belirleyici rolünü reddetmenin, ya da geri ülkelerde faşizmin maddî temellerinin varlığını gölgelemenin bir vesilesi yapılmaktadır. Oysa aşağıda göreceğimiz gibi, bu bütünüyle geçersiz bir değerlendirmedir. Geri ülkelerde de faşizmin ve faşist tehlikenin iç sınıfsal koşulları olgunlaşmıştır. Ancak burada «faşizmin ihraç edilmesi» deyimine, günümüzde faşizmin karakteristik özelliklerinden birini nitelemek için uluslararası bilimsel sosyalist yazında da kullanılan anlamı içinde yer verilmiştir. (Bu kullanımın örneği olarak bkz: K. Zaradov, «Faşist Tehlikenin Yeni Biçimleri» konulu konferansa sunulan tebliğ, *Barış ve Sosyalizm Sorunları* dergisi, 1973, Mayıs) .Goşist akımların, günümüzde faşist tehlikesinde emperyalizmin oynadığı rolü, faşizme karşı mücadelede iç koşulların önemini reddetmek için kullanmaya çalışmaları, bilimsel sosyalistlerin emperyalizmin bu belirleyici rolünü önemsememeleri sonucunu doğurmamalıdır.

süre devam edebilmesi de, büyük ölçüde, emperyalist burjuvazinin bu ülkelerdeki rejimleri stratejik amaçları için bütün olanaklarıyla desteklemesiyle mümkün olabilmiştir.

Bununla birlikte faşist rejimlerin **işbirlikçi** karakteri günümüzde her zamankinden daha belirgin bir durum almıştır. İki sistem arasındaki rekabetin hızlanması, güçler dengesinin sosyalizm lehine değişmesi, kapitalizmin uluslararası dengesizliklerinin derinleşmesi, bağımlı ülkelerdeki kapitalizmin temellerinin görece zayıf ve istikrarsız durumu; konumlarını koruma çabasındaki emperyalist burjuvaziyi faşizmi ve faşist rejimleri daha güçlü bir biçimde yönlendirmeye itmektedir. Yunanistan'daki Albaylar Cuntası, Şili'deki bütün dünyada nefret uyandıran faşist darbe, Lübnan'da faşist kışkırtmaların yarattığı iç savaş günümüzde faşizmin aldığı işbirlikçi karakterin en iyi örnekleridirler. Emperyalizm şu sıralarda da Mısır'da, diğer Ortadoğu ülkelerinde, Hindistan ve Pakistan gibi ülkelerde benzeri tertipler içindedir. Faşizmin günümüzde artan işbirlikçi karakteri, onu hem ulusal hem de uluslararası düzeyde daha çok tecrit etmekte; faşizme karşı kurulacak cephenin, yalnız antifaşist değil, aynı zamanda antiemperyalist bir platformda oluşmasını kolaylaştırmaktadır.

BAĞIMLI ÜLKELERDE FAŞİZMİN İÇ SINIFSAL KOŞULLARI OLGUNLAŞMIŞTIR

Faşizmin bağımlı ülkelerdeki işbirlikçi niteliği, bu ülkelerde faşizmin ve faşist tehlikenin yerel koşullarının varolmadığı anlamına gelmez. Tam tersine, bu ülkelerde iç koşulların da faşist bir rejimin gerçekleştirilmesini hazırlamış olmasını gerektirir. Yoksa emperyalizmin o ülkeye yönelik tertipleri sadece bir «dış müdahale» olarak kalmaya mahkûmdur. Günümüzde faşizmin ve faşist tehlikenin taşıdığı en önemli özelliklerden biri de, emperyalizme bağımlı orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerde faşizmin nesnel temellerinin gelişmekte olmasıdır. («Orta Derecede Gelişmiş Kapitalist Ülkeler» deyiminin tanımı için bkz: **Yurt ve Dünya,** Sayı 5, V. Zagladin, a.g.e., s. 223, Ayrıca yine bu ülkelerin günümüzdeki gelişme özellikleri için bkz: Aynı yazının 231 - 232. sayfaları).

Türkiye'nin de dahil edilebileceği bu ülkelerde kapitalizmin gelişmesi emperyalizme bağımlılığın getirdiği özellikleri taşımaktadır. Bu ülkelerde, ulusal ekonominin belli başlı sektörlerini kontrol eden, ancak emperyalizme ve emperyalist tekellere bağlı, işbirlikçi bir tekelci sermaye oluşmuştur. Tekelci sermayenin egemenliği nüfusun gitgide genişleyen sınıf ve tabakalarını etkisi altına almaktadır. Bu ülkelerde işçi sınıfının sayısal olarak gelişmesi ve yaygınlaşması hızlanmıştır.

Köylülüğün farklılaşması ilerlemiş, ara tabakaların proleterleşmesi süreci oldukça yol almıştır. Ayrıca tekelci sermaye kent ve köy küçük burjuvazisini olduğu gibi, burjuvazinin orta katmanlarını ve tekel dışı kesimlerini de baskısı altına almaktadır.

Ancak bu ülkelerdeki kapitalist gelişmenin emperyalizme bağımlı niteliği kapitalizmin çelişkilerini daha da derinleştirmektedir. Emperyalizme bağımlı tekelleşme süreci ekonomik ve toplumsal gelişmenin hiçbir sorununu çözememekte, işçi sınıfının sömürülmesini ağırlaştırmakta, işsizliği sürekli hale getirmekte, emekçi kitlelerin ve ara tabakaların yoksullaşmasını hızlandırmakta; köylülüğün farklılaşması emperyalist tekellerin ve yerli büyük sermayenin sömürüsüyle daha ezici bir biçim almakta, küçük ve orta sermayedarların durumu ücretlilerin durumuna çok daha hızlı bir biçimde yaklaşmaktadır. Ekonominin geriliği ve üretimin düşüklüğü tekellerin emekçi halk ve tekel dışı katmanlar üzerindeki baskısını daha dayanılmaz hale getirmektedir. Kapitalizmin bunalımları bu ülkelerde adeta sürekli bir biçim almakta, dünya kapitalist ekonomisinin bunalımının etkisiyle daha da ağırlaşmakta; yoğunlaşma ve toplulaşma sürecini bir kat daha hızlandıran bu sürekli bunalımlar büyük tekelci grupların tüm tekel dışı katmanlar üzerindeki baskısını yoğunlaştırmaktadır.

Bu ülkelerde en büyük tekelci gruplarla burjuvazinin diğer katmanları arasındaki çelişkiler de daha hızlı bir tempoda keskinleşmektedir. Ekonominin sürekli dengesizliği, tekelci sermayenin, derinleşen çelişkileri hafifletebilmek için reformlar ve taviz yoluna başvurması olanaklarını çok sınırlı hale getirmektedir. Bütün bu koşullar, emperyalizmin işbirlikçisi en büyük tekelci sermayedarlarla geri kalan bütün sınıf ve tabakalar arasındaki çelişkiyi ön plana çıkarmaktadır. Kapitalist sistemin bunalımının hızla ulusal bir bunalıma dönüşmesi kolaylaşmaktadır. Bir yandan tüm demokratik sınıf ve tabakaların emperyalizme ve tekellere karşı ortak mücadelesinin koşulları gelişmekte, diğer yandan işbirlikçi tekelci sermayeyi açık terörist bir diktatörlüğe geçişe zorlayan koşullar olgunlaşmaktadır.

Bu ülkelerdeki kapitalist gelişmenin bir başka özelliğine de dikkati çekmek gerekir. Bu ülkelerdeki ekonomik gelişmenin düşük düzeyi ve tekelci sermayenin zayıflığı, büyük toprak sahiplerinin geniş köylü kitleleri üzerindeki sömürüsünün yoğunlaşarak sürmesine neden olmaktadır. Tekelci burjuvazi, iktidarını kırlardaki gerici sınıf ve tabakalarla, özellikle büyük toprak sahipleriyle kurduğu ittifakla sürdürmektedir. Büyük toprak sahiplerinin köylülüğün geniş yığınları üzerindeki sömürüsü, emperyalizme bağımlılığın, kapitalist gelişmenin ve tekelleşmenin, bu ülkelerde yarattığı tüm çelişkileri keskinleştirmek-

tedir. Büyük toprak sahipleri, yoksul köylüler, küçük ve orta köylülük üzerindeki sömürüsünü devam ettirebilmek için, tekelci sermayenin gerici ve terörcü eğilimlerini sürekli olarak desteklemektedirler. Bu ülkelerde faşizm, tekelci sermayenin en işbirlikçi, en gerici unsurlarıyla birlikte, en büyük toprak sahiplerinin açık terörist diktatörlüğü olmaktadır. Yakın zamanlarda yıkılan ve yıkılma sürecindeki Portekiz, Yunanistan ve İspanya faşist rejimleri, Latin Amerika'daki faşist rejimler bunun örnekleridirler.

Özetlersek, **emperyalizme bağımlı kapitalist ülkelerde, kapitalizmin bunalımının derinleşmesine paralel olarak faşist eğilimlerin ve faşist rejimlerin nesnel koşulları hızla olgunlaşmaktadır. Faşizm bu ülkelerde de bir yandan işbirlikçi tekelci sermayenin iktidarını geleneksel yöntemlerle sürdürememesinin, diğer yandan da işçi sınıfının ve emekçi kitlelerin emperyalizme ve tekellere karşı geniş bir toplumsal ittifak kurup bunu sonuca götürememesinin sonucu olarak iktidara gelir. Bunalımın derinleşmesinden dolayı çıkarları tehlikeye giren emperyalist burjuvazi, bu ülkelerde faşizmin güçlenmesini ve iktidara gelmesini teşvik eder ve yönlendirir. Bu ülkelerde faşizm, emperyalizmin işbirlikçisi en büyük, en gerici tekellerin ve en kodaman toprak sahiplerinin açık terörist diktatörlüğünü gerçekleştirir. Faşizmin bağımlı ülkelerdeki işbirlikçi niteliği, onu emperyalizmin işbirlikçisi olmayan en geniş sınıf ve tabakalardan tecrit eder ve antifaşist mücadelenin platformunu genişletir.**

GÜNÜMÜZDE İŞÇİ SINIFI YENİ MÜTTEFİKLER KAZANMIŞTIR

Faşizmin ve faşizm tehlikesinin günümüzde yeni biçimler alması gibi, faşizme karşı mücadele de bugün yeni özellikler kazanmıştır. Çağımızın değişen koşulları faşizme karşı mücadelede tüm ilerici güçlere yeni görevler yüklemektedir. İşçi sınıfı ve demokratik güçler antifaşist mücadelenin yeni görevlerini çözümlemek zorundadırlar.

Günümüzde faşizme karşı mücadelenin kazandığı yeni özelliklerin başında, bu mücadelenin, işçi sınıfının tüm antiemperyalist ve antitekelci, demokratik güçlerle birlikte köklü toplumsal dönüşümler için verdiği mücadeleyle sıkı sıkıya birleşmiş olması gelmektedir. Bunun temelinde işçi sınıfının emperyalizme ve tekelci sermayenin egemenliğine karşı mücadelede yeni müttefikler kazanması yatmaktadır. İşçi sınıfının doğal müttefiki olan yoksul köylü kitlelerinin yanısıra, tekelci sermaye egemenliğinin baskısı altında ezilen toplum kesimlerinin işçi sınıfıyla ortak bir cephede birleşmesinin koşulları olgunlaşmıştır. Yaşam koşulları hızla işçi sınıfına yaklaşan geniş ücretli kitlelerin, memurların, teknik elemanların, hızla yoksullaşan ara taba-

kaların, kent ve köy küçük burjuvazisi ile orta burjuvazinin çıkarları, tekellerin egemenliğine son verecek köklü toplumsal dönüşümleri zorunlu kılmaktadır. İşçi sınıfıyla bütün bu toplumsal güçlerin emperyalizme ve tekellere karşı ortak bir platformda kurulacak ittifakıyla, tekelci sermayenin egemenliğinin ve kapitalizmin temellerini sarsacak köklü toplumsal dönüşümlerin gerçekleştirilmesi ve toplumun demokratikleştirilmesi olanağı ortaya çıkmıştır.

Diğer bir deyişle, günümüzde, emperyalizme ve kapitalizme karşı sürdürülen mücadelenin, toplumu kaçınılmaz olarak kapitalizmin çerçevesi dışına çıkaran temel dönüşümlerden geçerek ilerlemesi mümkün olmuştur. İkinci Dünya Savaşı öncesi dönemden farklı olarak bugün, işçi sınıfının emperyalizme ve tekellere karşı mücadelesinin güncel hedefinin ekonomik ve demokratik hak talepleri için mücadele çerçevesi ile sınırlı kalması sözkonusu değildir. İşçi sınıfı, mücadelesini, diğer antiemperyalist ve antitekelci, demokratik güçlerle ittifak halinde tekellerin egemenliğine son verecek ve toplumun demokratikleşmesi yoluyla sosyalizme giden yolları açacak köklü toplumsal dönüşümler hedefine yöneltmiştir.

ANTİFAŞİST MÜCADELEYLE ANTİEMPERYALİST VE ANTİTEKELCİ MÜCADELEYİ BİRLEŞTİRMEK İŞÇİ SINIFININ GÖREVİDİR

Bu koşullarda faşizme karşı mücadele de önemli değişiklikler geçirmiştir. Günümüzde faşizme karşı mücadelenin sadece faşizm tehdidini ortadan kaldıracak, işçi sınıfının ve emekçi halkın demokratik kazanımlarını koruyacak, devlet aygıtının demokratikleşmesini sağlayacak, kısacası burjuva demokrasisinin sınırlarını genişletecek bir perspektifle sınırlı olması söz konusu değildir. Faşizme karşı mücadelede işçi sınıfının diğer demokratik sınıf ve tabakaları antiemperyalist, antitekelci bir platformda birleştirmesi olanağı ortaya çıkmıştır. Diğer bir deyişle günümüzde işçi sınıfının faşizme karşı mücadeledeki öncü rolünün kapsamı değişmiştir. İşçi sınıfı, günümüzde, toplumun demokratik güçlerini sadece demokratik hakların korunması ve burjuva demokrasisinin sınırlarının genişletilmesi için değil, bunun da ötesinde tekellerin egemenliğinin ortadan kaldırılması ve burjuva demokrasisinin sınırlarının aşılması için de ortak mücadeleye sokma olanağına sahiptir. Toplumu tekellerin egemenliğinden kurtaracak köklü dönüşümler için mücadeleyle faşizme karşı mücadele gitgide daha sıkı bir biçimde birleşmektedir.

Faşizme karşı mücadelenin geçmişte de her zaman işçi sınıfının sömürüye karşı verdiği mücadelenin bir parçası olduğuna ve faşiz-

me karşı mücadelenin kaçınılmaz olarak emperyalizmin ve kapitalizmin temellerini zayıflattığına bakarak, bu bakımdan günümüzde bir değişiklik olmadığı ileri sürülebilir. Ancak bu, konuya eksik bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Faşizme karşı mücadele ile emperyalizme ve kapitalizme karşı mücadele arasındaki bağ, sadece işçi sınıfının yakın ve uzak hedefleri açısından geçerli olan bir bağ değildir. İşçi sınıfı, faşizme karşı mücadeleyi her zaman nihaî hedefi olan sosyalizm için mücadeleyi çabuklaştıran, daha geniş güçlerin sosyalizm için birleşmesini hızlandıran bir mücadele olarak görmüştür. Fakat, faşizme karşı mücadeleyle antiemperyalist ve antikapitalist mücadele arasındaki bağ, sadece ve asıl olarak işçi sınıfının faşizme karşı mücadeleye katılmasıyla kurulmaz. Bu bağ, herşeyden önce işçi sınıfının faşizme karşı mücadelede toplumun en geniş demokratik kesimleriyle kurduğu ittifaka ve bu ittifakın kapsamına ve sağlamlığına bağlıdır.

İşçi sınıfı, antifaşist mücadele ile antiemperyalist, antitekelci mücadele arasındaki uyumu, faşizme karşı mücadele sürecinde bütün demokratik sınıf ve tabakalarla ortak hedeflerde birleşerek kurabilir Diğer bir deyişle sadece işçi sınıfının antifaşist, demokratik görevler için mücadele etmesi, faşizme karşı mücadeleyle emperyalizme ve tekellere karşı mücadelenin birleşmesi için yeterli değildir. Aynı zamanda işçi sınıfı ile tüm antifaşist, demokratik güçler, faşist saldırıdan zarar gören tüm sınıf ve tabakalar arasında ortak hedeflerin bulunması ve ortak hedefler etrafında bir birliğin oluşması gerekir. Antifaşist mücadelenin antiemperyalist ve antitekelci içeriğinin kapsamını da, antifaşist ittifaka katılan sınıf ve tabakaların, toplumsal güçlerin ortak hedeflerinin kapsamı belirler.

Günümüzde antifaşist mücadelenin antiemperyalist, antitekelci niteliğinin güçlenmesi, işçi sınıfının toplumun ezici çoğunluğunu oluşturan güçlerle ittifakının kapsamının genişlemesine ve tekellerin egemenliğini zayıflatacak köklü dönüşümlerin gündeme girmesine da yanmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi kapitalizmin gelişmesi tekellerle ve onların ortağı gerici sınıf ve tabakalarla toplumun diğer tüm kesimleri arasındaki kutuplaşmayı derinleştirerek bu koşulları yaratmıştır. Bu koşulları değerlendirerek antifaşist mücadeleyle antiemperyalist ve antitekelci mücadeleyi daha sıkı bir biçimde birleştirmek, işçi sınıfının ve öncüsünün görevidir.

ANTİFAŞİST MÜCADELENİN TEMEL SORUNU İTTİFAKLAR SORUNUDUR

Görüldüğü gibi günümüzde faşizme karşı başarılı bir mücadelenin örgütlenmesi, işçi sınıfının ittifakları sorununun doğru bir çözümle-

mesini gerekli kılmaktadır. İttifaklar sorununun doğru ve geçerli bir çözümüne dayanmayan hiçbir antifaşist mücadele başarıya ulaşamaz. Baştan beri üzerinde durduğumuz konular, günümüzde işçi sınıfının ittifakları sorununun kapsamının genişlediğini göstermektedir. Günümüzde işçi sınıfının ittifakları sorunu, emperyalizmin ve tekellerin, onların ortağı gerici sınıf ve tabakaların egemenliğinin ortadan kaldırılmasını ve toplumun demokratikleşmesini hedef alan bir içeriğe kavuşmuştur. İşçi sınıfının ittifaklarının, toplumun tüm antiemperyalist ve antitekelci, demokratik sınıf ve tabakalarının tekellerin egemenliğine son verecek köklü toplumsal dönüşümler etrafında birleştirilmesi açısından ele alınması zorunlu olmuştur. Diğer bir deyişle günümüzde ittifaklar sorunu, tüm antiemperyalist ve antitekelci güçlerin ortak mücadele platformunun oluşturulması sorunu olarak ortaya çıkmaktadır.

İşçi sınıfının ittifakları, en genel anlamda, işçi sınıfının diğer toplumsal güçlerle ortak hedeflerde birleşmesine dayanır. Ancak işçi sınıfının ittifaklarının pratikte kurulması, diğer toplumsal güçlerin, sınıf ve tabakaların çıkarlarının nesnel olarak çözümlenmesini gerektirir. İttifaklar, işçi sınıfının öncüsünün ya da başka politik örgütlerin tercihlerine, toplumdaki sınıf ve tabakaların talepleri hakkındaki görüşlerine göre oluşmaz. İttifaklar, en başta, işçi sınıfının nesnel olarak kendisiyle ortak sınıf düşmanlarına karşı yer alan diğer sınıf ve tabakaların çıkar ve talepleri için de mücadele etmesiyle, onların bu taleplerini sonuna kadar desteklemesiyle oluşur. Diğer bir deyişle, ittifaklar politikasının uygulanması, belirli tarihsel koşullarda diğer sınıf ve tabakaların çıkarlarının nesnel olarak çözümlenmesine ve başlıca somut taleplerinin formüle edilmesine dayanır. İşçi sınıfının ittifakları, belirli tarihsel koşullarda nesnel olarak ortak bir sınıf düşmanına karşı yer alan tüm sınıf ve tabakaların, toplumsal güçlerin **ortak taleplerinden** oluşan bir **platform** üzerinde gerçekleşir.

İttifaklar ve cepheler, sübjektif kararların değil, belirli tarihsel koşulların zorunlu sonucudurlar. İttifakların ortak platformunun oluşması, temelde, çeşitli sınıf ve tabakaların nesnel konumuna bağlıdır. İşçi sınıfının öncüsü, toplumdaki çeşitli sınıf ve tabakaların çıkarlarını ve nesnel konumlarını çözümleyerek ittifakların genel çerçevesine dayanacağı platformu ve buna bağlı olarak uygulayacağı politikayı bilimsel olarak kendisi belirler. Bu politikayı belirli bir tarihsel dönem boyunca bağımsız olarak sürdürür. İttifakların pratikteki gerçekleşme düzeyi ve biçimi, işçi sınıfı partisinin belirlediği ve izlediği temel ittifaklar politikasını değiştirmez. Bu politika, toplumdaki eski sınıfsal güçler dengesinin yerine yeni bir dengenin oluşmasına kadar

geçerliliğini sürdürür. Elbette işçi sınıfı somut koşullardaki değişiklikleri dikkate alarak ittifakların dayanacağı platformu sürekli olarak geliştirmek zorundadır. Ancak bu, işçi sınıfı öncüsünün, ittifakların somut gelişme olanakları kısa vadede gözükmese bile, belli bir tarihsel döneme özgü ittifaklar (cephe) platformunu bağımsız olarak geliştirmesi ve ilân etmesi zorunluluğunu ortadan kaldırmaz.

Ancak ittifakların ve ortak platformun somut gerçekleşme biçimi, çeşitli sınıf ve tabakaların kendi çıkarlarını subjektif olarak kavrayışlarına, onların politik temsilcilerinin dayandıkları kitlelerin çıkarları hakkındaki değerlendirmelerine göre değişebilir. İşçi sınıfı dışındaki toplumsal güçlerin kendi çıkarlarını kavrayışları, ancak çok ender koşullarda ve ancak işçi sınıfının etkisiyle, nesnel durumla çakışır. (Antifaşist ve antiemperyalist cephe programlarının, işçi sınıfı partilerinin cephe programlarıyla tam olarak çakıştığı ülkeler, bu ender koşullara örnektir.) İşçi sınıfının öncüsü, kendi önerdiği bilimsel cep he platformunun propagandasını kitleler arasında sürekli olarak sürdürür; ve ittifakların pratikte gerçekleşme biçiminin kendi önerdiği platforma yaklaşması için sonuna kadar çalışır.

POLİTİK UZLAŞMALAR İTTİFAKLAR POLİTİKASININ AYRILMAZ PARÇASIDIR

Bununla birlikte ittifaklar politikasının uygulanması, her zaman işçi sınıfıyla diğer toplumsal güçler arasında «politik uzlaşmaların» yapılmasını gerektirir. Bu tür uzlaşmalar, nesnel koşulların gerektirdiği mücadele hedefleriyle kitlelerin kendi çıkarları hakkındaki subjektif yargılarının birleştirilebilmesi ve onların daha ileri hedefler için mücadelenin zorunluluğunu pratikte kavramaları için zorunludur. İşçi sınıfı diğer toplumsal güçleri ve geniş kitleleri bu tür uzlaşmalarla ittifaklar içine, «cephe» içine çekebilir. Bu nedenle işçi sınıfının ittifaklarının oluşması, uzun ve karmaşık bir politik çalışmayı zorunlu kılar.

Politik uzlaşmalar yalnız işçi sınıfının öncüsünün kitleleri temsil eden diğer politik örgütlerle ve kuruluşlarla yaptığı anlaşmalar için sözkonusu değildir. Doğrudan doğruya kitlelerle birlikte verilen mücadeleler de değişik biçimlerde belli «uzlaşmalar» gerektirir. İşçi sınıfı partisi, her zaman ve her somut durumda, kitleleri harekete geçirerek somut sloganları ve taleplerini bulmak zorundadır. Kitlelerin nesnel çıkarlarının gerektirdiği slogan ve talepler, her zaman hatta çoğu zaman onların belirli bir durumdaki psikolojisiyle uyuşmayabilir. Kitlelerin kendi nesnel çıkarlarını kavrayabilmeleri için, mevcut koşullardaki psikolojileri gözönüne alınarak onları mücadeleye sokabi-

lecek slogan ve taleplerin bulunması gerekir. Böyle durumlarda işçi sınıfı partisi kendi mücadele platformunu kitlelerin psikolojisine yaklaştırmak zorundadır. Bunlar da ittifaklar politikasının kapsamına giren politik uzlaşmalardır.

Kuşkusuz politik uzlaşmaların en karakteristiği, işçi sınıfı partisiyle diğer politik örgütler arasında yapılan anlaşmalardır. İşçi sınıfı partisiyle diğer politik örgütler arasında yapılan anlaşmalardır. İşçi sınıfı partisiyle geniş kitleleri temsil eden politik örgütler arasındaki anlaşmalar da ittifaklar politikasının ayrılmaz parçalarıdır. Bu tür anlaşmaların, çeşitli politik örgütleri destekleyen kitlelerin cephe platformuna yaklaştırılması ve sınıf düşmanının tecrit edilmesi için gerçekleştirilmesine çalışılır. Çünkü geniş kitleler mücadele kazandıkları büyük deneylere rağmen, büyük ölçüde destekledikleri politik örgütlerin politikasına bağlılıklarını sürdürürler. Emekçi kitlelerin ve ara tabakaların değişik politik örgütleri desteklediği koşullarda bu durum özellikle büyük önem taşır. Bu nedenle ittifaklar politikasının uygulanmasında örgütler arasındaki anlaşmalar (değişen ölçülerde de olsa) hayatî bir önem taşır. Bu anlaşmalar cephe politikasının amaçlarının geniş kitleler tarafından somut ve açık olarak anlaşılmasına ve işçi sınıfıyla birleşmenin sonuçlarının kavranmasına yardımcı olurlar.

Öte yandan, çeşitli örgütler arasında ortak bir platformun oluşturulması, bu örgütlerin güçlerinin eylemde birleştirilmesini ve cephenin kitlelerin en örgütlü kesimlerini kapsamasını sağlar. Bu bakımdan örgütler arasındaki anlaşmalar ittifakların oluşturulmasında ve ortak mücadelenin yükseltilmesinde bir sıçrama noktası gö'revini görürler. Bu yüzden emperyalizm ve gerici güçler, cephe politikasına karşı saldırılarını, örgütler arasındaki anlaşmaları engellemeye yoğunlaştırırlar.

Bununla birlikte örgütler arasındaki anlaşmalar ittifakları gerçekleştirmenin sadece bir aracıdırlar. Örgütler arasında anlaşmanın sağlanmasıyla işçi sınıfının ittifakları tamamlanmış da olmaz; sadece kitleleri işçi sınıfıyla ittifaka yaklaştırmada önemli bir adım atılmış olur. Dolayısıyla örgütler arası anlaşmalar işçi sınıfının ittifaklarının «en yüksek» düzeyi olarak da görülmemelidir. İttifaklar ve cephe, temelde ortak mücadele platformuna işçi sınıfının ve diğer sınıf ve tabakaların çoğunluğunun kazanılmasına dayanan geniş kapsamlı bir politik çalışma olarak görmek gerekir. Örgütler arasındaki anlaşmalar, ancak toplumun çoğunluğunun ortak mücadele platformuna kazanılmasına hizmet ettiği sürece başarılı olabilir ve gelişebilir.

«TABANDA» VE «TAVANDA» BİRLİK POLİTİKASI BİRBİRİNDEN AYRILAMAZ

Fakat ittifaklar politikasının uygulanmasında «tabanda» ve «tavanda» yürütülecek çalışmalar kesinlikle birbirinin karşıtı gibi düşünülmemelidir. Tabanda ve tavanda uygulanan birlik politikası işçi sınıfının ittifaklarının kurulmasının ve geliştirilmesinin birbirinden ayrılamayacak iki yönüdür. Gerek tabanda gerekse tavanda uygulanan birlik politikası **tek** bir amacın aracıdırlar: Toplumun çoğunluğunun, geniş kitlelerin ortak mücadele platformuna kazanılması. Yoksa söz konusu iki politikanın herhangi biri tek başına amaç, diğeri de onun aracı değildir.

Diğer bir deyişle kitlelerin ortak mücadele platformuna kazanılabilmesi için, bir yandan kitleler arasında ortak mücadele platformu lehine yürütülen propagandanın ve kitlelerin acil talepleri için politikte kurulacak eylem birliğine yol göstermenin; diğer yandan kitleleri temsil eden örgütler arasındaki eylem birliği ve anlaşmalar için yapılan çalışmanın uyumlu bir biçimde birleştirilmesi gerekir. Her iki çalışma da ittifaklar politikasının hayata geçirilmesi için zorunludur; ikisi de birbirinin yerini tutamaz. Ancak, sınıf mücadelesinin koşullarına göre bu iki çalışmadan herhangi biri diğerine göre ağırlık kazanabilir. Bu ağırlık ilişkisi zamanla tersine de dönebilir. Fakat bu iki çalışmadan birinin belli bir dönemde taşıyabileceği ağırlık onu temel, diğerini ikincil çalışma haline getirmez.

Diğer yandan tabanda kitleler arasında yürütülen birlik politikasının Parti propagandasının ve örgütlenmesinin basit bir uzantısı olarak görülmemesi gerekir. Kitleler arasında yürütülen birlik çalışmasıyla Parti örgütlenmesi ve propagandası arasında yakın bir ilişki vardır; fakat ikisi birbiriyle özdeş değildir. Tabandaki birlik çalışması işçi sınıfının öncüsünün görüşlerinin ve politikasının daha geniş kitleler tarafından öğrenilmesine, kitlelerin Partiye yaklaştırılmasına yardımcı olur. Kitlelerin acil talepleri için mücadelede buldukları birlik yöntemleri, Parti örgütlenmesinin hızlanmasına ve yaygınlaşmasına destek olur. Partinin saygınlığı ve ülke politikasındaki etkinliği artar. Fakat kitlelerin tabanda birleştirilmesi, herşeyden önce her türlü politik eğilimden emekçilerin ortak talepleri için mücadeleyi gerektirir. Parti politikasını desteklesin desteklemesin bütün emekçilerin birleşebileceği ortak noktaların bulunmasını gerektirir.

Buna karşılık tabandaki birlik politikasının doğrudan Parti propagandası ve örgütlenmesiyle karıştırılması, birlik sürecinin zayıfla-

masına ve Partinin kitlelerden soyutlanmasına neden olur. Bunu engellemek için Partinin kitlelere karşı esnek bir politika uygulaması gerekir. Onların acil sorunlarını ve taleplerini kavraması, onların eğilimlerine uyan sloganları bulabilmesi gerekir.

ÖRGÜTLER ARASI İLİŞKİLER SİYASAL PARTİLERLE SINIRLANAMAZ

İşçi sınıfının ittifaklar politikasının uygulanmasında örgütler arasındaki ilişkilerin kapsamını sadece siyasal örgütlerle sınırlı tutmak önemli yanlışlara yol açabilir. İttifaklar politikasında örgütlerin ana işlevi, temsilcisi oldukları kitlelerin özlem ve taleplerini kendi programlarında (sınırlı olarak da olsa) dile getirmeleridir. Bu nitelikte olan örgütler sadece siyasal partiler değildir; demokratik kitle örgütleri de daha dar sınırlar içinde olmakla birlikte kitlelerin somut özlemlerini dile getirirler. Bu yüzden işçi sınıfı partisiyle ve örgütleriyle emekçi kitlelerin demokratik örgütleri arasında kurulacak ilişkiler de ittifaklar politikasının hayata geçirilmesinde büyük önem taşırlar. (İşçi sınıfı partisi ile kitle örgütleri arasındaki ilişkiler konusunda **Yurt ve Dünya**'nın elinizdeki sayısında «Bolşevikler ve Küçük Burjuva Partileri» adlı yazıya bakılabilir). Ülkelerin somut koşullarına göre siyasal örgütler arasındaki ilişkilerle, siyasal ve siyasal olmayan örgütler arasındaki ilişkilerin zaman içindeki öncelik sırası değişebilir. Daha doğrusu bunlar arasında değişmez bir öncelik sırası ileri sürmek mümkün değildir.

Ancak, ittifakların gelişmesi içinde siyasal örgütlerle siyasal olmayan örgütlerin kendilerine özgü ve vazgeçilmez birer yer tuttuğu da unutulmamalıdır. Zaman içinde bunlardan birinin görece ağırlık kazanması, diğerinin de yerini tutabileceği anlamına gelmez. Her iki tür örgütler arasındaki ilişkilerin de geliştirilmesi için çalışmanın sürdürülmesi gerekir. Siyasal örgütler, temsilcisi oldukları kitlelerin özlem ve taleplerini iktidarı hedef alan bir çerçevede dile getirmektedirler. Bu özellikleriyle siyasal olmayan örgütlerden ayrılırlar. İşçi sınıfının ittifaklarının mutlaka siyasal bir içeriğe kavuşturulması zorunludur ve bunun için siyasal örgütler arasındaki ilişkilerin yeri doldurulamayacak bir önemi vardır. Buna karşılık geniş kitle örgüleri çok değişik siyasal eğilimlerden emekçilerin acil talepler için harekete geçirilmesi olanağına sahiptirler. İttifaklar politikasının kitlelerin somut taleplerine dayandırılması için de bu örgütler ve bu örgütlerle işçi sınıfının siyasal partisi arasındaki örgütsel ilişkiler yine vazgeçilmez bir önem taşır.

POLİTİK UZLAŞMALAR, İŞÇİ SINIFININ NİHAİ HEDEFLERİNDEN VAZGEÇMESİ DEMEK DEĞİLDİR

Bu arada, politik uzlaşmaların hiçbir zaman ideolojik uzlaşmalar olarak görülmemesi gerekir. Politik uzlaşmalar hiçbir zaman işçi sınıfının nihaî amaçlarından ve bu amaçlar doğrultusunda propagandadan vazgeçtiği anlamına gelmez. Aynı şekilde politik uzlaşmalar, işçi sınıfının öncüsünün müttefiklerinin yalpalamalarına karşı mücadeleyi durdurması, burjuva ideolojisinin etkilerine karşı sessiz kalması demek de değildir. Kuşkusuz politik uzlaşmalara girerken işçi sınıfının öncüsünün kendisinin bilimsel verilere dayanarak saptadığı ortak mücadele platformunun bazı hedeflerinden vazgeçmesi, bazı tavizlerde bulunması zorunlu olabilir. Kendi hedefleriyle müttefiklerinin hedeflerinin birleştirilmesi bunu gerektirebilir. Bu, aynı zamanda işçi sınıfının müttefiklerinin eğitilmesinin yollarından biridir. Ancak, bazı hedeflerden vazgeçilmesi, onların öneminin kaybolduğu anlamına gelmez. Tam tersine, vazgeçilen hedeflerden, kitlelerin somut mücadele pratiği içinde zorunluluğunu kavrayacakları hedefler olarak gördükleri için vazgeçilmiştir. Bu hedefler, ittifakı gerekli kılan koşullar varoldukça geçerliğini korur. Bu hedeflerin kitlelerce benimsenmesi için çalışmak, işçi sınıfı öncüsünün temel görevlerinden biridir. Bu çalışmadan vazgeçmek ittifaklardan vazgeçmek, ittifak yerine oportünizmi geçirmek olur. Kuşkusuz belirli anlaşmalar yapıldıktan sonra işçi sınıfının kendine özgü talepler için mücadelesi, anlaşmalar yokmuş gibi sürdürülemez. Daha ileri talepler için mücadele, bunlara müttefiklerini ikna edici bir dille yürütülmelidir. Fakat yürütülmesinden vazgeçilemez.

Kaldı ki, işçi sınıfının öncüsünün kendi platformundan vazgeçebileceği hedeflerin de bir sınırı vardır. Vazgeçilebilecek ve vazgeçilemeyecek hedefleri, müttefiklerin kaprisleri değil, somut nesnel durumun gerekleri belirler. Bunun da ölçüsü kabaca şudur: İşçi sınıfının kendi platformundan verdiği tavizler onu burjuvazinin karşısında uzun vadede zayıf duruma düşürmemelidir. İşçi sınıfı burjuvaziye karşı mücadelesini en geniş serbestlikle sürdürme olanağına gerek ittifakların oluşup gelişmesi sırasında gerekse ittifakın amaçlarının uygulanması sırasında sahip olabilmelidir. İşçi sınıfı, burjuvaziye devrime karşı güçlü bir biçimde saldırma olanağı veren tavizlerde bulunamaz. Diğer bir deyişle işçi sınıfının politik uzlaşmalar sırasında vereceği tavizlerin sınırını, onun nihaî amaçlarına bağlılığı belirler.

İTTİFAKLARIN ÇERÇEVESİ İÇİNDE İDEOLOJİK MÜCADELE KAÇINILMAZDIR

Aynı şekilde ittifakların çerçevesi içinde ideolojik tartışma ve

mücadele de kaçınılmazdır. İşçi sınıfı ile diğer toplumsal ve politik güçler arasında bir ittifak kurulması, bu ikincilerin yalpalamalarına son vermez. Ayrıca bu toplumsal ve politik güçler, işçi sınıfından farklı olan dünya görüşlerini sürdürürler. Bugünkü düzenin devrimci yoldan değiştirilmesi zorunluluğunu reddetmeye, belli ölçüler içinde de olsa devam ederler. İşçi sınıfının öncüsü, müttefiki güçlerin yalpalamalarına ve sınıf mücadelesinin zorunluluğunu reddeden görüşlerine karşı mücadele etmek zorundadır. Bu mücadele ittifakların sağlıklı bir biçimde gelişmesi, müttefiklerin ortak hedeflere bağlılığının sağlanması ve burjuvazinin bölücü taktiklerinin önlenmesi için de zorunludur. Dolayısıyla ittifakların çerçevesi içinde ideolojik mücadelenin durdurulması söz konusu değildir.

Ancak, ittifaklar çerçevesi içinde de sürdürülen ideolojik mücadele, ortak hedeflerde yapılan anlaşmaların sürdürülmesi, eğer böyle somut anlaşmalar yoksa da ortak platformun savunulması amaçlarıyla çelişmemelidir. İdeolojik mücadele, müttefiklerin ortak platform zeminine yaklaştırılması hedefine hizmet etmelidir. İdeolojik mücadelenin hedefi, işçi sınıfıyla müttefikleri arasındaki ideolojik farklılıkların ortadan kaldırılması, farklı ideolojik çizgilerin ittifaklardan tasfiyesi, işçi sınıfının müttefiklerinin bütünüyle **proleter bir ideolojiye** sahip kılınmaları olamaz. Böylesi bir hedef ve —bilinçli ya da bilinçsiz— ancak bu hedefe uyumlu olabilecek yöntemler, toplumsal gelişmenin yasalarıyla çelişir ve işçi sınıfını toplumdaki diğer sınıf ve tabakalardan bütünüyle tecrit eder. Ara tabakaların yalpalamaları ve ideolojik yanılgıları gerçekte ancak sosyalizmin kesin zaferine kadar uzanan bir süreç içinde ortadan kalkar. İdeolojik mücadelenin amacı, işçi sınıfının müttefiklerini burjuvazinin politik etkisinden korumak ve kurtarmak, onların işçi sınıfıyla ortak mücadelenin platformuna bağlılığını sürdürmek olmalıdır.

Bu yüzden işçi sınıfının, müttefiklerinin yalpalamalarına karşı ideolojik mücadelesi, onların ortak platformdan uzaklaşan ya da çelişen davranışlarını temel almalıdır. İdeolojik titizlikle politik esnekliğin birleştirilmesi böyle anlaşılmalıdır. Bu ortak platformun çeşitli örgütler arasında onanmış olması gerekmez. Yukarıda belirtildiği gibi, ortak platform, toplumdaki çeşitli sınıf ve tabakaların nesnel konumları ve mücadelenin güncel görevleri tarafından belirlenir ve işçi sınıfının öncüsünün cephe platformunda dile getirilir.

POLİTİK ESNEKLİK KİTLELER KARŞISINDA DA ZORUNLUDUR

İdeolojik titizlikle politik esnekliğin birleştirilmesi yalnız işçi sınıfının öncüsünün diğer örgütler ve politik akımlara karşı tutumun-

da geçerli olan bir ilke değildir. İşçi sınıfı öncüsünün kitlelere yaklaşımında da aynı ilke geçerlidir. İşçi sınıfı öncüsü, burjuva ideolojisinin kitlelerin davranışları ve kavrayışları üzerindeki etkilerine karşı da mücadele etmek zorundadır. Çeşitli örgütlerin politikalarında yansıyan yanlış eğilimlere karşı mücadelenin de temel amacı, bu eğilimlerin kitlelerin davranışları üzerinde etkili olmasının önlenmesidir. Geniş kitlelerin işçi sınıfıyla ortak mücadeleye kazanılması, ancak onların burjuva ideolojisinin etkisinden kurtarılmasıyla, gerçek sınıf çıkarlarını kavramalarının sağlanmasıyla mümkündür. Bu da ancak burjuva ideolojisine ve onun çeşitli biçimlerine karşı kararlı bir mücadeleyle sağlanabilir.

Fakat kitlelerin burjuva ideolojisinin etkilerinden kurtarılması özellikle reformist yanılgılardan arındırılması, onların acil sorunlarıyla ve özlemleriyle uyumlu bir biçimde sürdürülmelidir. İşçi sınıfının öncüsü, kitlelere gerçekleri açıklarken, bu gerçeklerin kitleler tarafından en açık biçimde anlaşılmasına dikkat etmelidir. Yapılan açıklamaların onların deneyleriyle ters düşmemesi, onlar tarafından kabul edilebilmesi, en önemli ölçüdür. Kitlelerdeki yanılgılar, ancak bunların yanlışlığı kitlelerin deneylerinden ve acil taleplerinden hareketle açıklandıkça aşılabilir. Kitlelerin deneyleriyle uyuşmayan açıklamalar, onları işçi sınıfından ve öncüsünden uzaklaştırmaya mahkûmdur Bu yüzden kitlelerin burjuva ideolojisinin etkilerinden kurtarılması için verilen mücadele de, onları en kolay biçimde ortak mücadeleye, kendi gerçek sınıf çıkarlarının gerektirdiği taleplere yaklaştırmak amacıyla uyumlu olmalıdır.

İŞÇİ SINIFININ ÖNCÜLÜĞÜ İTTİFAKLAR POLİTİKASININ CANDAMARIDIR

İşçi sınıfının diğer toplumsal güçlerle kurduğu ittifaklar, onun bu toplumsal güçlere **öncülüğü** sorununu da gündeme getirir. İşçi sınıfının öncülüğü, diğer sınıf ve tabakalarla kurduğu ittifakların temel koşullarından biridir İşçi sınıfının öncülüğü olmadan diğer çalışan kitlelerin küçük burjuva ara tabakaların, ittifaka katılan tekel dışı burjuva katmanların bencil çıkarlarından ve hedeflerinden uzaklaşmaları mümkün değildir. İşçi sınıfının öncülüğü, müttefik toplumsal güçlerin burjuvazinin politik etkisinden korunması, tekelci sermaye ile uzlaşma eğilimlerinin önlenmesi için zorunludur. Nihayet işçi sınıfının öncülüğü, diğer toplumsal güçlerle yapılan ittifakların ortak sınıf düşmanını hedef alması ve işçi sınıfını sosyalizm hedefine yaklaştırması için zorunludur. İşçi sınıfı, nihaî amacına, ancak bu

nihaî amaca götüren ara aşamalarda öncülüğünü, gerçekleştirerek varabilir.

Fakat işçi sınıfının öncülüğünü ittifaklar politikasının diğer zorunluluklarından ayrı olarak ele almak mümkün değildir. İşçi sınıfının öncülüğü, öncülüğün ilan edilmesiyle gerçekleştirilemez. Tam tersine öncülük, ancak diğer sınıf ve tabakaların çıkarlarının çok iyi kavranmasıyla, bu sınıf ve tabakalarının taleplerinin doğru olarak çözümlenmesiyle gerçekleştirilebilir. İşçi sınıfının cephe politikasında öncülüğü, herşeyden önce, müttefik güçlerin nesnel çıkarlarının gerektirdiği taleplerin doğru olarak formüle edilmesi ve onların sorunlarına en geçerli çözümlerin önerilmesiyle sağlanır.

İşçi sınıfı, ortak düşmana karşı mücadelenin genel çıkarlarıyla, bu mücadeleye katılan güçlerin kendilerine özgü özel çıkarlarını en uyumlu biçimde birleştirebilme olanağına sahiptir. Bu nedenle işçi sınıfının ve onun partisinin, ortak mücadeleyi gerektiren koşullar ortaya çıkar çıkmaz bu mücadelenin dayanacağı hedefler platformunu oluşturması ve bu platformun başarısı için mücadele etmesi, işçi sınıfının ittifaklar sürecindeki öncülüğünün ilk şartıdır. İşçi sınıfının öncülüğü, ancak geniş kitleler somut mücadele pratiği içinde ortak platforma yaklaştırılabildiği; kitle mücadelelerinin platformuyla işçi sınıfı partisinin önerdiği platform bütünleştiği ölçüde gerçekleştirilir. Diğer bir deyişle işçi sınıfının öncülüğünün ikinci şartı, ortak mücadelenin platformuna kitlelerin somut pratik içinde yaklaştırılmasıdır.

Bu yüzden işçi sınıfının öncülüğünün gerçekleştirilmesi, ittifaklar politikasının iki taktiğinin başarıyla uygulanabilmesine bağlıdır. Bir yandan kitleler içinde doğrudan çalışma, diğer yandan örgütler düzeyindeki politik anlaşmalar. Diğer bir deyişle, tabanda ve tavanda birlik politikası.

PARTİ, ÖNCÜLÜĞÜNÜ, KİTLELER İÇİNDEKİ BAĞLARINA DAYANARAK GERÇEKLEŞTİRİR

İşçi sınıfının ittifaklar sürecindeki öncülüğü, onun partisi aracılığıyla gerçekleştirilir. Ortak mücadelenin platformunun oluşturulması, kitlelerin bu platforma kazanılması çalışmasının örgütlenmesi, geniş kitleleri temsil eden örgütlerle anlaşmaların gerçekleştirilmesi, ancak işçi sınıfının bilimsel sosyalist partisi aracılığıyla başarılabilir. Fakat öncülüğün parti aracılığıyla gerçekleştirilmesi, partinin kitlelere ve onların örgütlerine kumanda etmesi anlamına gelmez. Partinin öncülüğü, doğrudan doğruya onunla diğer örgütler arasındaki ilişkilerdegerçekleşmez. Parti, işçi sınıfının öncülüğünü, ortak platform

için mücadelede işçi sınıfının güçlerini harekete geçirerek ve diğer emekçi kitleler, müttefik tabakalar arasında örgütlenmesini sağlamlaştırarak gerçekleştirir. Parti, mümkün olan yerlerde, üyeleri ve örgütleri aracılığıyla kitlelerin ortak hedefler için birleşmesine yardımcı olur, onları yönlendirir.

Diğer bir deyişle, parti, işçi sınıfının öncülüğünü yine kitleler içinde sahip olduğu bağlar aracılığıyla gerçekleştirir. Parti, işçi sınıfının öncülüğünü gerçekleştirirken, kitlelere taleplerini dışardan kabul ettirmez; bu taleplere kendi deneyleriyle sahip çıkmalarına yardımcı olur. Partinin öncülüğü, kitlelerin yönlendirilmesi ve kendi deneyleriyle eğitilmesiyle gerçekleşir. Bu yüzden, partinin öncülüğü, farklı örgütler arasındaki ilişkilere indirgenemez. Partinin öncülüğü, diğer örgütlere ya da onların yönetim organlarına kumanda etmesiyle değil, o örgütleri destekleyen kitleleri ortak sınıf düşmanına karşı harekete geçirmesiyle, onların bu mücadelenin zorunluluğunu kavramalarına yardımcı olmasıyla gerçekleşir. İşçi sınıfı partisiyle diğer politik örgütler ve kuruluşlar arasındaki ilişkiler, partinin kitleleri yönlendirmesinin bir aracıdır. Yoksa ittifaklar politikasının ve öncülüğün amacı değil.

MÜTTEFİKLERİN BAĞIMSIZLIĞI TAKTİK DEĞİL, STRATEJİK BİR İLKEDİR

İttifaklara katılan güçlerin bağımsızlığı, ittifaklar politikasının temel ilkelerinden biridir. Bu işçi sınıfının, müttefiklerini ürkütmemek için ortaya attığı taktik bir kavram değil, ittifaklar politikasının stratejik bir ilkesidir. İttifaklar, belirli tarihsel koşullarda değişik sınıf ve tabakaların çıkarlarının nesnel olarak onları ortak bir hedefte birleştirmesinin sonucu ortaya çıkar. İşçi sınıfının ya da onun öncüsünün hiçbir toplumsal sınıf ya da tabakaya, onların nesnel konumundan doğmayan çıkarları ya da talepleri empoze etmesi sözkonusu değildir. İşçi sınıfının ittifaklar politikası, herşeyden önce, diğer toplumsal güçlerin kendilerine özgü taleplerinin desteklenmesine dayanır. İşçi sınıfı bu taleplerin daha ileri hedeflere yönelmesi için çalışır.

İşçi sınıfının ve onun öncüsünün, ittifaklar sürecinde diğer örgütlerle kurduğu diyaloglar ve politik anlaşmalar da, bu örgütlerin taleplerinin işçi sınıfının mücadele platformuna yaklaştırılmasını hedef alır. Bu örgütlerin kendi hedeflerini değiştirmelerine değil, bağımsız iradeleriyle ortak hedefleri benimsemelerini amaçlar. Dolayısıyla ortakların bağımsızlığı ilkesi, işçi sınıfının ittifaklar politikasının ayrılmaz bir parçasıdır.

ANTİFAŞİST İTTİFAKLAR ANTİEMPERYALİST VE ANTİTEKELCİ İTTİFAKLARA SIKI SIKIYA BAĞLIDIR

Şimdi antifaşist mücadele ile işçi sınıfının ittifaklar politikası arasındaki ilişkiyi daha yakından görebiliriz. Yukarıda günümüzde antifaşist mücadelenin antiemperyalist ve antitekelci niteliğinin güçlendiğini; bunun işçi sınıfının faşizme karşı mücadele sırasında tüm demokratik sınıf ve tabakalarla emperyalizme ve tekellere karşı bir platformda birleşmesi olanağına bağlı olduğunu belirtmiştik. Gerçekten de günümüzde işçi sınıfının faşizme karşı oluşturduğu ittifak ve birlikler, antiemperyalist ve antitekelci ittifak ve birliklerle çok daha yakın bir paralellik içine girmiştir. Antifaşist ittifaklar yada cepheler, antiemperyalist ve antitekelci, demokratik ittifakların yada cephelerin bir türü yada bir geçiş biçimi olarak düşünülmektedir. Gerçekte bu dünya tarihinde yeni bir olay değildir. Geçmişte de işçi sınıfının ittifakları, tarihsel bir süreç içinde değişen kapsamlara sahip olabilmişlerdir. Örneğin Bulgaristan'da ve diğer Doğu Avrupa ülkelerinde faşizme karşı oluşan cepheler, daha sonra bu ülkelerin sosyalizme geçişini gerçekleştirmişlerdir. Buna karşılık 1936'da İspanya'da demokratik devrimi gerçekleştirmek üzere oluşan Halk Cephesi, daha sonra faşizme karşı bir cephe biçimini almış, bunun ertesinde ise faşizmin askerî zaferine karşı bir «ulusal birlik» biçimine dönüşmüştür. Ancak günümüzde antifaşist ittifak ve cepheler ile antiemperyalist, demokratik ittifaklar arasındaki ilişki, faşist işgal, iç savaş gibi olağanüstü koşullara bağlı olmaktan büyük ölçüde çıkmıştır. Kapitalizmin gelişmesinin nesnel sonuçları, bu ilişkiyi kaçınılmaz olarak güçlendirmektedir.

Ancak bu, faşizme karşı oluşturulacak birliklerle emperyalizme, tekelci sermaye egemenliğine karşı oluşturulacak birliklerin mekanik bir biçimde özdeşleştirilmesine izin vermez. Herşeyden önce faşizme ve faşist tehlikeye karşı izlenecek ittifaklar politikasının kendine özgü özellikleri vardır İkinci olarak; bir ülkede faşizme karşı oluşan ittifakların emperyalizme ve tekellerin egemenliğine karşı ittifaklara dönüşmesinin hızı, o ülkenin somut koşullarına göre belirlenecektir. Bu sürecin istendiği gibi kısaltılması ya da uzatılması mümkün değildir. Bu nedenle antifaşist ittifaklar politikasının kendine özgü gereklerinin kavranması, taktik yanılgılara düşülmemesi için büyük önem taşır. Her ülkede faşizme karşı kurulacak ve geliştirilecek ittifakların emperyalizme ve tekellere karşı bir nitelik kazanması sürecinin özelliklerini çözümlemek ve buna uygun antifaşist birlik taktiklerini uygulamak gerekir.

ANTİFAŞİST MÜCADELEDE «İTTİFAKLAR» VE «ANLAŞMALAR»

Antifaşist birlik politikasının en önemli özelliklerinden biri, genel olarak «ittifak» ve «anlaşma» kavramları arasındaki ayırımın netleştirilmesidir. Gerçekte bu ayrım sadece antifaşist mücadele ve birlik taktiklerine özgü değildir. İşçi sınıfının cephe politikasında ortak sınıf düşmanına karşı, diğer sınıf ve tabakalarla ortak çıkarlar temelinde kurulan ittifaklarla; kısa vadeli hedefler için bazı toplum kesimleri ve politik güçlerle yapılan geçici, taktik «anlaşmalar» arasında her zaman bir ayrım olmuştur. İşçi sınıfı, hiçbir zaman, belirli bir hedef için son derece kısa bir süre için dahi olsa birleşmeler yapmaktan kaçınmamıştır. Buna karşılık, geçici taktik anlaşmaların, hiçbir zaman, ortak çıkarlarla bağlı olduğu toplumsl güçlerle oluşturacağı ittifakların yerini tutamayacağı unutulmamıştır.

Antifaşist mücadele sırasında işçi sınıfının ve öncüsünün bu ayrımı pratikte en esnek biçimde uygulaması zorunludur. Faşizme karşı mücadele, düşmanı mümkün olan en etkin biçimde daraltmayı, en geniş güçleri tarafsızlaştırmayı gerektiren bir mücadeledir. Bunun için, antiemperyalist ve antitekelci sınıf ve tabakaların ittifakının yanısıra, en geniş taktik anlaşmaların gerçekleştirilmesi zorunludur. Çıkarları nesnel olarak emperyalizmle ve tekellerle çeliştiği halde subjektif olarak antiemperyalist ve antitekelci bir platformu benimsemeye hazır olmayan güçlerin (tekel dışı burjuva katmanları gibi) politik anlaşmalar yoluyla mücadeleye hazırlanması büyük önem taşımaktadır.

Antifaşist mücadele sırasında büyük, tekelci sermaye ile emperyalist güçler kampındaki çelişkilerin ve taktik ayrılıkların da değerlendirilmesi önem taşır. Faşizm ve faşizm tehlikesi yalnız tekelci sermaye ile burjuvazinin tekel dışı katmanları arasındaki çelişkileri derinleştirmekle kalmaz, aynı zamanda tekelci sermaye içindeki farklı taktik eğilimler arasındaki sürtüşmeleri alevlendirir. Faşist iktidarın kapitalizmin bunalımını derinleştirmesi, taviz ve reform taktiğinden yana olan sermayedarları iktidara karşı muhalefet durumuna geçirebilir. Örneğin, İspanya'da son olarak faşizmden demokratikleşme sürecine geçişte, faşist iktidarın büyük sanayi burjuvazisi içindeki dayanaklarının zayıflaması önemli bir rol oynamıştır. İşçi sınıfının ve demokratik güçlerin bu çelişkilerden yararlanması, faşist güçlerin tecrit edilmesine yardımcı olmuştur. Ancak, faşizme karşı mücadele sırasında bazı büyük, tekelci sermaye gruplarıyla anlaşmalar yapılırken, bunun işçi sınıfını ve emekçi kitleleri yanıltmaması, temel ayrım çizgilerinin bulanıklaşmaması için büyük bir dikkat gösterilmek zorundadır.

ANTİFAŞİST MÜCADELE PLATFORMUNUN GELİŞMESİ ÖZEL BİR ESNEKLİĞİ GEREKTİRİR

Antifaşist mücadele platformunun gelişmesinin en önemli özelliklerinden biri de, bu platformun içerdiği taleplere ilişkin olanıdır. Faşizmin saldırısından zarar gören toplum kesimlerinin çoğunun çıkarlarının aynı zamanda emperyalizme ve tekellere karşı da mücadeleyi gerektirmesine karşılık bu kesimlerin antifaşist taleplerinin antitekelci antiemperyalist ve bir platforma doğru gelişmesi bir süreci gerektirir. Faşizme karşı mücadele koşulları bu süreci hızlandırabilir de, yavaşlatabilir de. İşçi sınıfı ve onun öncüsü, kitlelerin antifaşist taleplerinin tekellere ve emperyalizme karşı bir nitelik kazanması sürecinin çelişkili karakterini dikkate almalıdır. Antifaşist mücadele koşulları, işçi sınıfının öncüsünün mücadelenin ortak platformunu oluştururken çok daha esnek davranabilmesinin gerektirir. Kitlelerin nesnel olarak emperyalizme ve tekellere karşı olan çıkarlarıyla acil antifaşist talepleiinin birleştirilmesi için, işçi sınıfının mücadele platformuyla diğer demokratik güçlerin talepleri arasında ortak noktaların bulunması özel bir önem taşır.

Koşullara göre işçi sınıfının öncüsünün nesnel durumu değerlendirerek antifaşist mücadele için ayrı bir platform oluşturması gerekebilir. Antifaşist ittifak ve birliklerin antiemperyalist ve antitekelci ittifaklara doğru gelişmesinin görece uzun bir süre alacağı öngürülen ülkelerde özellikle bu gereklilik ortaya çıkar. Örneğin Portekiz Komünist Partisi'nin Nisan 1974 öncesindeki Programında, Parti'nin emperyalizme, tekellere ve büyük toprak sahiplerine karşı önerdiği platformun yanısıra, faşist rejimin devrilmesini öngören bir platforma da yer verilmiştir. Bugün örneğin Uruguay Komünist Partisi'nin önerdiği antifaşist cephe programı burjuva demokrat partileri de içine alabilecek niteliktedir. Kuşkusuz antifaşist mücadele platformunun özellikleri, emperyalizme ve tekellere karşı ittifakların ertelenmesi anlamına gelmez. İşçi sınıfı, bu doğrultudaki mücadelesini diğer toplumsal güçlerin konumlarını dikkate alarak fakat bağımsız bir anlayışla sürdürmek zorundadır. Antifaşist ittifakların başarısı, işçi sınıfının emekçi kitlelerle ve tekel dışı tabakalarla geliştirdiği eylem birliğinin başarısına bağlıdır.

Antifaşist mücadele platformuyla kitlelerin emperyalizme ve tekellere karşı olan çıkarlarını birleştirmenin en etkin araçlarından biri; kitlelerin günlük ekonomik ve demokratik talepleri için verilen mücadelelerdir. Faşizm kitlelerin ekonomik çıkarlarına ilk andan başlayarak saldırır ve günlük hak mücadelelerini zorunlu olarak gün-

deme getirir. İşçi sınıfı ve emekçi kitleler, ara-tabakalara, bu mücadelelerde faşizmin kendi sınıf çıkarlarıyla olan çelişkisini gitgide daha derinden kavrarlar. Bu mücadeleler, onların antifaşist taleplerinin içeriğinin derinleşmesine önemli katkılarda bulunurlar. İşçi sınıfının ve diğer emekçi kitlelerin, ara-tabakaların demokratik kitle örgütleri bu mücadelede özellikle önemli bir yer tutarlar.

SOSYAL DEMOKRASİ FAŞİZM KARŞISINDAKİ İKİRCİKLİ TUTUMUNU SÜRDÜRMEKTEDİR

Antifaşist mücadeleyle iligli genel açıklamaları tamamlamadan önce sosyal demokrasinin bu mücadeledeki konumu üzerinde durmak gerekir. Burada sosyal demokrasinin genel olarak emperyalizme, tekellere ve onların ortağı gerici sınıf ve tabakalara karşı mücadeledeki konumu üzerinde bilinenleri tekrarlamayacağız. Sosyal demokrasinin günümüzde emekçi kitlelerde ve ara-tabakalarda sahip olduğu etkinlik, onu faşizme karşı mücadelede de mutlaka dikkate alınması gereken politik bir hareket haline getirmektedir. Ancak sosyal demokrasinin reformizmi onu faşizme karşı mücadelede de ikili konumuyla ele almayı gerekli kılmaktadır. Günümüzde antifaşist mücadeleyle antiemperyalist ve antitekelci mücadele arasındaki güçlenen ilişki, sosyal demokrasinin ikili konumunun çözümlenmesini daha büyük bir zorunluluk haline getirmiştir. Sosyal demokrasinin ikili konumunun önemi, özellikle faşist tehlikenin tanımlanmasında ve cephe konusundaki tutumda ortaya çıkmaktadır.

Sosyal demokrat hareket faşist tehlikenin tanınmasında ve kaynağının değerlendirilmesinde her zaman ikircikli davranmıştır. Sosyal demokrat yöneticiler faşist tehlikenin kaynağında kapitalizmin çelişkilerinin yattığını görememişler, bu yüzden de uzun süre faşizmi gerçek bir tehlike saymamışlardır. Burjuva demokrasisinin kendiliğinden faşizm tehlikesini önleyeceğine inanmışlardır. Sosyal demokrat liderlerin bu yanılgılarını tarih acı bir biçimde çürütmüştür. Öte yandan, günümüzde de pekçok sosyal demokrat yönetici, tekelci kapitalizmde meydana gelen değişikliklerin kapitalizmin çelişkilerini hafiflettiğini, kapitalizmin şiddete olan htiyacını ortadan kaldırdığı görüşündedirler. Bunlar faşizmi sadece geri ülkeler için bir tehlike saymakta, bu ülkelerde de kapitalizmin ve tekelleşmenin gelişmesinin kendiliğinden faşizmin tehlikesinin kaynaklarını kurutacağına inanmaktadırlar. Bu gerekçeyle geri ülkelerin yönetici sınıflarının emperyalist burjuvaziyle işbirliğini savunmaktadırlar. Başını Sosyalist Enternasyonal'in çektiği ve pekçok sosyal demokrat lider tarafından

benimsenen bu görüş, faşizme ve faşizm tehlikesine karşı en geniş birliğin yaratılmasının önündeki başlıca engellerden biridir.

Faşizm tehlikesinin varlığını kabul eden pekçok sosyal demokrat lider ise, faşizme karşı mücadele konusundaki eski yanılgılarını sürdürmektedirler. Bu sosyal demokrat liderler faşizme ve faşizm tehlikesine karşı mücadelenin, tekelci sermayeyle ya da onun bir kesimiyle birleşerek başarıya ulaşabileceğine inanmaktadırlar. Dolayısıyla faşizme karşı olan bütün toplumsal güçlerin ortak cephesine ve bu güçlerin ortak taleplerine dayanan bir antifaşist mücadeleye karşı çıkmaktadırlar. Faşizme karşı mücadeleye İkinci Dünya Savaşı öncesinde de büyük zararlar veren, burjuva partilerini faşizme karşı işçi sınıfı partilerinden ve örgütlerinden daha etkin müttefikler sayma yanlışını sürdürmektedirler. Bu liderlerin önemli bir bölümü koyu bir antikomünizmi sürdürmektedirler ve bilimsel sosyalist harekete karsı, faşist tehlikeye karşı olduğundan çok daha sert bir muhalefet göstermektedirler. Sağ sosyal demokrat liderlerin bu tutumu da faşizme karşı mücadeleye önemli zaaflar getirmektedir.

Buraya kadar ulaştığımız sonuçları şöyle özetleyebiliriz: **Günümüzde faşizme karşı mücadele emperyalizme, tekellere ve onların ortağı gerici sınıf ve tabakalara karşı köklü toplumsal dönüşümler ve toplumun demokratikleşmesi için verilen mücadeleyle sıkı sıkıya birleşmiştir. Faşizme karşı mücadelenin burjuva demokrasisinin korunması ve kısmî olarak geliştirilmesi, emekçi kitlelerin ekonomik ve demokratik haklarının genişletilmesi için mücadeleyle sınırlanması mümkün değildir. Faşizme karşı mücadelenin emperyalizmin ve tekellerin egemenliğine karşı bir mücadele olarak geliştirilmesinin koşulları bütün dünyada hızla olgunlaşmaktadır. İşçi sınıfı bu görevi faşizme karşı olan tüm toplum kesimlerini emperyalizme ve tekellere karşı ortak bir platform üzerinde birleştirerek yerine getirebilir. Bu nedenle faşizme karşı başarılı bir mücadelenin örgütlenebilmesi, temelde, işçi sınıfının ittifakları sorununun çözümlenebilmesine bağlıdır. İşçi sınıfı, ittifaklarını, ancak günün sorunlarına cevap veren bir mücadele platformunu hazırlayarak kurabilir. İşçi sınıfının toplumdaki tüm sınıf ve tabakaların çıkarlarını nesnel olarak çözümleyerek, ortak mücadele platformunu, diğer bir deyişle «Cephe Platformu»nu, bağımsız olarak hazırlamak zorundadır. İşçi sınıfı, ittifaklar politikasını, ancak «tabanda» ve «tavanda» yürüteceği birlik çalışmalarını uyumlu bir biçimde birleştirerek uygulayabilir. Diğer yandan faşizme karşı uygulanacak ittifaklar politikasının özelliklerinin değerlendirilebilmesi, başarılı taktiklerin uygulanması için zorunludur.**

ANTİFAŞİST MÜCADELE DEMOKRATİK TOPLUMSAL MUHALEFETTEN AYRI DÜŞÜNÜLMEZ

Bundan sonraki bölümlerde antifaşist mücadelenin «demokratik toplumsal muhalefet» kavramıyla ilişkisi üzerinde durulacak. Ancak öncelikle, buraya kadar değinilen konulara da dayanarak, «demokratik toplumsal muhalefet» kavramı açıklanmaya çalışılacak.

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki, demokratik toplumsal muhalefet kavramıyla faşizm ve faşizme karşı mücadele arasında bir özdeşlik ilişkisi yoktur. Demokratik toplumsal muhalefet olgusu, faşizmden ve faşizmi hazırlayan koşullardan, faşizme karşı mücadelenin ilkelerinden bağımsız olarak da ele alınabilir. Buna karşılık, faşizm ve faşizme karşı mücadele konusunu demokratik toplumsal muhalefet kavramına dayanmadan incelemek mümkün değildir. Çünkü «demokratik toplumsal muhalefet» kavramı, günümüzde işçi sınıfının nihaî hedefiyle güncel ve ara hedefleri arasındaki ilişkiyi belirlemektedir. Faşizme karşı mücadeleden daha geniş bir alanı ve derinliği kapsamaktadır. Buna bağlı olarak daha büyük bir genelliğe sahiptir.

Gerçekte buraya kadar faşizm konusunda yapılan açıklamalardan dolaylı olarak demokratik toplumsal muhalefet kavramına dayanılmıştır. Demokratik toplumsal muhalefet kavramı, yüzyılımızda meydana gelen köklü değişikliklerin sonucunda ortaya çıkmıştır. **Bu değişiklikleri, en genel anlamda, kapitalist toplumdaki bütün demokratik hareketlerin tek bir akım biçiminde bütünleşmesi ve nesnel olarak emperyalizme ve tekelci sermayenin egemenliğine karşı bir nitelik kazanması olarak özetleyebiliriz.** Bu olgu, kapitalizmin genel bunalımını ve özellikle onun günümüzdeki aşamasını belirleyen temel faktörlerden biridir.

Yukarıda da belirtildiği gibi kapitalizmin genel bunalımı, kapitalizmin çelişkilerinin derinleşmesi ve yeni çelişkilerin ortaya çıkması ve bu çelişkilerin nesnel olarak kapitalizmi çökmekte olan bir toplumsal sistem olarak damgalamasının sonucunda doğmuştur. Kapitalizmin çelişkilerinin derinleşmesi ve yeni çelişkilerin ortaya çıkması, tekellerin ve tekelci devletin çıkarlarıyla toplumun çoğunluğunun çıkarları arasında doğan köklü çelişkide ifadesini bulmaktadır. İşçi sınıfının ve emekçi köylülüğün yanısıra, ücretli çalışan yığınların, kent orta tabakalarının, küçük ve orta burjuvazinin, burjuvazinin tekeller dışında kalan katmanlarının çıkarları, nesnel olarak emperyalizmin ve tekelci sermayenin, en büyük tekelci sermaye gruplarının çıkarlarıyla çelişki içine girmektedir. Toplumdaki bütün demokratik hareketlerin tek bir akım biçiminde bütünleşmesinin temelinde bu olgu yatmaktadır.

İŞÇİ SINIFININ DEMOKRATİK HAREKETE ÖNCÜLÜĞÜ KAÇINILMAZDIR

Bu gelişme, işçi sınıfı hareketinin politikasında önemli gelişmelere yol açmıştır. Çağdaş dünyada bütün devrimci gelişmelerin ortaya çıkmasında emperyalizme ve tekellere karşı demokratik hareketin yükselmesi belirleyici olmuştur. Kuşkusuz devrimci dönüşümler yolunun açılmasında işçi sınıfının toplumdaki rolünün yükselmesi ve bu sınıfın demokrasi mücadelesindeki öncü rolünün ispatlanması en önemli rolü oynamaktadır. Fakat devrimci dönüşümler isteği toplumun bütün demokratik katmanlarına yayılmaksızın, diğer bir deyişle, toplumun bütün demokratik katmanları, toplumun çoğunluğunu kapsayan devrimci hareket içinde birleşmeksizin, devrimci dönüşümler yolunun açılması olanaksızdır. İşçi sınıfı kapitalizmin temellerini sarsan devrimci dönüşümlerin yolunu, ancak toplumdaki yükselen demokratik harekette öncülüğünü gerçekleştirerek açabilir.

Günümüzde emperyalizm ve tekelci sermaye, köhnemiş olan sistemini koruyabilmek için karmaşık ve esnek bir öz-savunma sistemi geliştirmiştir. Bu durum, tekelci devlet kapitalizmi ilkeleri için olduğu kadar orta derecede gelişmiş bağımlı kapitalist ülkeler için de geçerlidir (Bu konuda bkz. **Yurt ve Dünya,** Sayı 4 A. Sobolev'in yazısı). Bu koşullarda işçi sınıfının toplumun çoğunluğunu temel demokratik dönüşümler hedefi için birleştirmesi, devrimci görevini yerine getirmesi için kaçınılmazdır. Özetle çağdaş dünyadaki çelişmeler, işçi sınıfının, nesnel olarak emperyalizme ve tekellere karşı bir nitelik kazanan demokratik harekette öncülğünü gerçekleştirmesini ve bu hareketi devrimci hedeflere yöneltmesini zorunlu kılmaktadır. **Özetle demokratik toplumsal muhalefet kavramı, çağdaş dünyadaki tüm demokratik hareketlerin tek bir akım halinde birleşmesini ve bu harekette antiemperyalist, antitekelci niteliğin ön plana geçmesini dile getirmektedir. Bu kavram, uluslararası bilimsel sosyalist literatürde «toplumsal muhalefet» «genel demokratik hareket» gibi deyimlerle de nitelenmektedir. Günümüzde devrimci dönüşümlerin gerçekleşmesi, demokratik toplumsal muhalefetin, genel demokratik hareketin etkinliğine ve gücüne doğrudan doğruya bağlı hale gelmiştir.**

DEMOKRATİK TOPLUMSAL MUHALEFET İŞÇİ SINIFININ İTTİFAKLARININ TEMELİNDE YATAR

Demokratik toplumsal muhalefet geçici bir toplumsal olgu değildir. Demokratik toplumsal muhalefetin kapsamı ve hedefleri koşullara göre, devrimci mücadelenin içinde bulunduğu gelişme düzeyine

göre değişebilir. İşçi sınıfının demokratik toplumsal muhalefetteki etkinliğinin görece sınırlı olduğu, demokratik toplumsal muhalefete katılan güçlerin kendilerine özgü hedeflerini ön planda tuttukları koşullarda, demokratik toplumsal muhalefetin devrimci dönüşümlere yönelme olanağı çok azdır. İşçi sınıfının demokratik toplumsal muhalefette öncülüğünü gerçekleştirmesi, bu hareketi tüm toplum düzeyinde devrimci bir harekete dönüştürür. Buna karşılık faşist tehlike dönemlerinde demokratik toplumsal muhalefetin hedefleri antifaşist bir doğrultuya kayar. Fakat bütün bu somut durumlar ne olursa olsun demokratik toplumsal muhalefet, toplumun çoğunluğunun emperyalizme ve tekellerle olan nesnel çıkar çelişkisine dayanmaktadır. Emperyalizm ve tekelci sermaye egemenliğinin ortadan kaldırılmasını, toplumun çoğunluğunun çıkarlarına uyan köklü toplumsal dönüşümlerin gerçekleştirilmesini hedef almaktadır.

Demokratik toplumsal muhalefet işçi sınıfının emperyalizme, tekelci sermayeye ve onların ortağı gerici sınıf ve tabakalara, kısacası devrimin en güçlü düşmanlarına karşı kurduğu ittifakların temelini oluşturur. İşçi sınıfı, diğer toplumsal güçlerle ittifak ve anlaşmalarını, demokratik toplumsal muhalefetin amaçlarını çözümleyerek, hedeflerini programında dile getirecek ve demokratik toplumsal muhalefetin gelişmesine yardımcı olarak oluşturur. İşçi sınıfının ittifaklar politikası, günümüzde demokratik toplumsal muhalefetin kapsamı ve hedeflerine doğrudan doğruya bağlı hale gelmiştir.

Demokratik toplumsal muhalefet olgusu, diğer bir deyişle toplumdaki bütün demokratik hareketlerin tek bir akım halinde birleşmesi, işçi sınıfının güncel mücadele platformunun oluşmasında belirleyici bir öneme sahiptir. Daha önce de belirtildiği gibi işçi sınıfı demokratik toplumsal muhalefetteki öncülüğünü gerçekleştirmeksizin devrimci dönüşümlerin yolunu açamaz. Nihaî hedefi olan sosyalizme doğru yaklaşamaz. Bu yüzden işçi sınıfının güncel mücadele platformu, demokratik toplumsal muhalefetin kapsam ve amaçlarının çözümlenmesine dayanmak zorundadır. Diğer bir deyişle işçi sınıfı, ancak, çıkarları nesnel olarak emperyalizmle ve tekelci sermaye egemenliğiyle çelişen bütün sınıf ve tabakaların ortak hedeflerin gerçekleştirilmesine olanak veren bir mücadele platformuyla toplumun gelişmesine öncülük edebilir.

Demokratik toplumsal muhalefetin örgütlenmesi ve güçlendirilmesi görevi, işçi sınıfının bu hareketteki öncülüğünün gerçekleştirilmesinden ayrı düşünülemez. Demokratik toplumsal muhalefetin örgütlenmesinin temel halkası, işçi sınıfının bu harekete katılan toplumsal güçlerle ittifakının ve birliğinin kurulmasıdır. İşçi sınıfının ve

öncüsünün günlük mücadeleleri ve örgütlenmesi de, kuşkusuz demokratik toplumsal muhalefetin gelişmesinde önemli bir rol oynar. İşçi sınıfı ve onun öncüsü, sermayeye karşı sürdürdüğü günlük mücadelelerle sınıf düşmanını zayıf düşürerek demokratik toplumsal muhalefetin güçlenmesine yardımcı olur. Fakat işçi sınıfının ve öncüsünün demokratik toplumsal muhalefetin hedeflerini çözümlemesi, bunları ortak bir platform haline getirmesi ve bu platformda sınıfsal ittifaklarını ve anlaşmalarını gerçekleştirmesi olmaksızın, demokratik toplumsal muhalefetin örgütlenmesi mümkün değildir. Bu durumda demokratik toplumsal muhalefet yozlaşır, amaçlarından sapar, burjuvazinin saldırıları karşısında zayıf düşer.

İLERİCİ SİYASAL PARTİLER VE DEMOKRATİK TOPLUMSAL MUHALEFET

Son olarak, siyasal partilerin ve toplumsal örgütlerin demokratik toplumsal muhalefetin gelişmesindeki rolüne değinmek gerekir. Emekçi kitlelerin ve tekellere karşı toplumsal tabakaların ilerici siyasal partileri ve demokratik örgütleri hem demokratik toplumsal muhalefeti temsil etme, hem de onun örgütlenmesini geliştirme işlevine sahiptirler. İlerici siyasal partiler ve demokratik kitle örgütleri kendi mücadele platformlarında demokratik toplumsal muhalefetin hedeflerini dile getirirler. Bu hedefler her zaman, hattâ çoğu zaman, demokratik toplumsal muhalefetin nesnel çıkarlarını tam olarak yansıtmayabilir. Bu örgütlerin bağımsız platformlarının demokratik toplumsal muhalefetin nesnel çıkarların da tam olarak yansıtmayabilir. İşçi sınıfının ve onun öncüsünün yürüteceği propagandaya bağlıdır. Bu, demokratik toplumsal muhalefeti örgütleme görevinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Öte yandan diğer ilerici siyasal partiler ve demokratik örgütler, demokratik toplumsal muhalefetin örgütlenmesinde aktif ve bağımsız bir rol de oynayabilirler. Bu örgütlerin kendi platformları doğrultusundaki mücadeleleri, kitlelerin antiemperyalist ve demokratik talepler için harekete geçirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Fakat bu örgütler demokratik toplumsal muhalefetin örgütlenmesindeki işlevlerini, asıl, işçi sınıfının platformuyla uyumlu bir mücadele içinde gerçekleştirilebilirler. Dolayısıyle işçi sınıfının partisi ve diğer örgütleriyle, öteki emekçi kitleleri temsil eden siyasal partiler ve demokratik örgütler arasında politik anlaşmaların yapılması, bu örgütlerin demokratik toplumsal muhalefetin örgütlenmesindeki işlevlerini yerine getirebilmesi için zorunludur.

ANTİFAŞİST MÜCADELE İŞÇİ SINIFININ TARİHSEL ROLÜNÜN BİR DENEK TAŞIDIR

Faşizm ve faşizme karşı mücadele işçi sınıfının güncel ve nihaî hedeflerinin birleştirilmesinde büyük önem taşımaktadır. İşçi sınıfı ve onun öncüsü, faşizme karşı mücadele boyunca, bu mücadelede toplumun mümkün olan en geniş kesimleriyle birleşerek, günün ivedi göreviyle nihaî hedeflerini sıkı sıkıya kaynaştırmak zorundadır. Antifaşist mücadele, işçi sınıfı için sosyalizme doğru ilerlemenin kaçınılmaz bir görevi olduğu kadar, sınıf mücadelesinde en geniş kitlelere öncülük etme ve onları eğitme görevinin de ayrılmaz bir parçasıdır. Antifaşist mücadele işçi sınıfının toplumların gelişmesindeki tarihsel rolünün ortaya çıktığı en şaşmaz denek taşlarından biridir.

LATİN AMERİKA'DA FAŞİZM VAR MI? *

Jose Soares **

Kıtamızdaki siyasal duruma, Şili, Brezilya, Uruguay, Bolivya ve Guatemala'daki şiddet rejimlerine, bu ülkelerde bulunan Komünistler' in faşist dedikleri rejimlere bakıldığında bu soru, salt kuramsal bir soru gibi gelebilir insana. Gene de yerinde ve zamanında sorulmuş bir sorudur bu; çünkü bu kıtada bu rejimlerin faşist olduğunu yadsıyan bazı kimseler bulunmaktadır.[1]

Latin Amerika'da faşizmin bulunmadığını söyleyenler, Georgi Dimitrov'un faşizmin finans kapitalin en gerici, en şöven, en emperyalist ögelerinden oluşan rejimleri gösterdiğini belirten görüşüne dayanıyorlar. Onlara göre, Latin Amerika ülkeleri gelişmemiştir; bu yüzden de buradaki rejimlere faşist denemez. Başka bazı gruplar da eskiden Alman ve İtalyan faşizminde bulunan özelliklerin Latin Amerika'daki gerici rejimlerde bulunmadığını kanıtlamaya çalışıyorlar. Onlara göre bu rejimlerin kitle desteği yoktur.

---

* Bu yazı World Marxist Review Dergisi'nin No. 12, 1976 sayısının ingilizcesinden Merkez Eğitim Bilim ve Araştırma Bürosunca çevrilmiştir.

** Brezilya Komünist Partisi, Merkez Komitesi Üyesi.

(1) Bu gibi görüşleri, emperyalizmin hizmetindeki sağcı ideologların dışında «aşırı - solcular» ve küçük-burjuva eğiliminin temsilcileri de benimsemişlerdir. Örneğin Şili'de «aşırı - solcular» askerî cuntanın, yalnızca emperyalizm ve gerici subayların desteğiyle ayakta durabilen «zayıf» burjuvaziye dayanan bir diktatörlük olduğunu söylemektedirler.

Bu temelsiz savları çürütmek için önce kıtamızın II. Dünya Savaşı'ndan bu yana geçirdiği siyasal gelişmeye bakalım.

Nazizmin, büyük ölçüde Sovyet halkının ve silâhlı kuvvetlerinin katkısıyla yenilgiye uğratılması, emperyalizmin etkinlik alanlarını daraltmış, bunun sonucu olarak kapitalizmin bunalımı gittikçe büyümüş, sınıf mücadelesi hem ulusal hem de uluslararası boyutlarda hızlanmış, emperyalistlerin yeni pazarlar ve yeni hammadde kaynaklarını ele geçirme yarışı daha da acımasız bir duruma girmiştir. Halk kurtuluş hareketleri, bu arada Latin Amerika'daki mücadele, büyük ölçüde canlanmıştır.

Küba ambargosu başarısızlıkla sonuçlanmış, emperyalistlerin Güneydoğu Asya ve Afrika'da yenilgiye uğramaları Latin Amerika halkının mücadelesine hız katmıştır. Sosyalist sistemlerin barış içinde birarada yaşama ve yumuşama alanındaki başarılarının artık çok belirginleştiği günümüz dünyasında olaylar işte böylesine sıkı sıkıya birbirine bağlıdır artık.

Asya, Afrika ve giderek kendi egemenlik alanları olarak gördükleri Latin Amerika'daki yenilgilerinden sonra ABD tekelleri, büyük bir zenginlik ve ucuz emek potansiyeli taşıyan kıtamızda çıkarlarını ve stratejik durumlarını korumak için acele harekete geçmişlerdir. Bundan başka, gittikçe kötüleşen kapitalist bunalım yüzünden, çıkarlarını yitirmek bu tekellere çok zor gelmektedir. Acımasız diktatörlükler kurma yolundaki eğilimin başlıca nedeni budur. Sağcı askerî rejimleri, bu arada faşist rejimleri paraca desteklemek, tezgâhlamak ve yürütmek de, operasyonları Guatemala, Brezilya, Dominik Cumhuriyeti, ve Bolivya, Şili, Uruguay ve başka ülkelerde ortaya çıkarılan CİA'nın işidir.

1960'ların başlarında Amerikan emperyalizminin yayılma planlarının baş hedefi Brezilya'ydı. ABD tekelleri, büyük sermaye yatırımı için buradaki olanaklara Brezilya'nın hiç eldeğmemiş doğal zenginliklerine, ucuz emek bolluğuna, geniş pazarlarına ve elverişli coğrafî durumuna büyük bir ilgi duyuyorlardı. Halkın, Goulart yönetimine köklü yapısal reformlara girişmesi için yaptığı baskıların gittikçe artmasından tekellerin rahatsızlık duyması için pek çok neden vardı. Latin Amerika ve Karayipler Komünist Partileri Toplantısı Bildirisi'nde şöyle denmektedir: «Emperyalizmin uyguladığı en yeni tipik sızma ve egemenlik örneği kuşkusuz Brezilya'da uygulanmaktadır... 1964 darbesinden sonra sağcılar tarafından başlatılan faşistleştirme süreci 'ekonomik mucize' için gerekli siyasal önkoşulları yaratmıştır. İşçilerin sendika hareketinin, demokratik ve anti-emperyalist güçlerin kaba kuvvetle bastırılması, Brezilya'daki rejimin aşırı-sağcı yapısını

göstermiş ve ülkede ABD emperyalizmine eskisinden daha bağımlı ve daha çok hizmet eden bir tür ekonomik gelişmenin zorla uygulanması için güçlü bir siyasal araç olarak kullanılmıştır..... Komşu devletlerin (özellikle Paraguay, Bolivya,, Uruguay ve Şili'nin) siyasal ve eden ve bir yayılma poiitikası yürüten yalancı-mücizenin bu yaraeden ve bir yayılma politikası yürütme yalancı —mucizenin bu yaratıcıları —Brezilya'daki oligarşi ve askerler— bölgedeki tüm halkların çıkarlarını engellemekte, Güney Amerika'da Brezilya'yı emperyalistlerin tehlikeli bir kalesi durumuna sokmaktadırlar.»

Brezilya'dan sonra CİA kıtanın güneyindeki başka ülkelere dönmüştür. Brezilya'lı 'goriller'in de açıktan açığa yardımlarıyla hükümetler devrilmiş, faşist rejimler kurulmuş ve Bolivya, Şili ve Uruguay'da çok geniş misillemelere girişilmiştir.

Havana Toplantısı Bildirisi'nde daha sonra şunlar kaydedilmiştir: «Kapitalizmin içine düştüğü genel bunalımın gittikçe kötüleşmesi, bu bunalımı kendisi çözemeyecek durumda olduğundan, tekelci kapitalizmin saldırgan kesimlerini faşizme başvurmaya sürüklemektedir. Başkan Ford, hiç de hoş olmayan bir biçimde ABD hükümetinin bu kıtada gizli eylemlere giriştiğini kabul etmiştir. Üstelik, utanmadan 'ülkesinin 'üstün çıkarları' uğruna bunlara devam etmenin hakları olduğunu söyleyebilmiştir.»

Latin Amerika ülkelerinde faşizmin ortaya çıkış nedenlerini incelerken iç etkenlerin de önemi büyüktür. Bu devletlerde, gücün büyük parasal oligarşilerin elinde toplanmış olması, buralarda aşırı-gerici yönetimlerin, bu arada faşist türden rejimlerin kurulması için uygun koşulları yaratmaktadır. Bu koşullara bu ülkelerin ekonomik, toplumsal ve siyasal bunalımlarını da eklemek gerekir. Bazı ülkeler de Korporatif-tipte* devletlerden (örneğin 1930'larda Brezilya'daki 'yeni levlet' denen devletten) devraldıkları ögeleri taşımakta ve 'caudillo-önderlik' geleneklerini korumaktadırlar. Başka bir deyişle, bu ülkelerin kendilerine özgü koşullarını unutmamak gerekir.

Böylece Latin Amerika'da faşizmi güçlü dış ve iç etkenlerin yarattığı açıkça görülmektedir.

Yukarıda söylediklerimizin ışığında şimdi Latln Amerika'da faşizmin bulunduğundan kuşkulananların ileri sürdükleri savları inceleyelim.

Her şeyden önce yukarıda adı geçen Latin Amerika ülkelerinin gelişmemiş oldukları, ancak göreceli olarak doğrudur. Bu ülkelerin

* Korporatif Devlet: İtalyan faşistlerinin inancına göre her şubenin ayrı işçi ve patron temsilcilerinden oluştuğu, ayrı ayrı ekonomik yönetim bölümleri bulunan devlet.

bazılarında yüksek düzeyde bir kapitalist gelişme görülürken bazılarının ekonomisi de tekelci kapitalizm belirtileri göstermektedir. Bu, hiç de bu ülkelerin ekonomik bakımdan özgür oldukları anlamına gelmez. Aslında artık köhnemiş yapılardan kurtulmalarını engelleyerek bu ülkelerin kapitalist gelişmesine biçim veren şey, bu bağımlılıklarıdır. Bununla birlikte, 'ulusal' tekellerin büyük uluslararası tekellerle uyum içinde çalıştığı bazı ülkelerin ekonomisinde yerli oligarşik klanların ağırlığı ve yeralmakta olan sermaye birikimi süreci küçümsenmemelidir. Yasal burjuva düzeni içinde işçilerin ve halkın etkili yapısal değişiklikler yapılması yolundaki isteklerine uymak istemeyen yerel oligarşiler, şiddete başvurmaktadırlar. Devrimci dönüşümler sonunda çıkarları zedelenecek olan emperyalist tekeller, hemen kendi kötü niyetli planlarını uygulamaya başlayarak büyük çıkarlarını koruyacak, daha da büyük bir sermaye dolanımına yol çacak güçlü diktatörlükler kurmaktadırlar.

Kıtamızda faşizmin varlığını yadsıyanlar, bu tekellerle tarım reformuna karşı gelen büyük toprak sahiplerinin sıkı sıkıya birbirine bağlı olduklarını görmemektedirler. Bu durum, özellikle Şili'de geçerlidir

Faşizmin toplumsal temeliyle iligili ikinci sava gelince, burada Güneydoğu ve Orta Avrupa'daki faşizmin bazı yönlerini anımsamak yersiz olmayacaktır. Georgi Dimitrov, 'Güneydoğu Avrupa ülkelerinde hükümsüren özel koşullar faşizme **kendine özgü bir özellik** vermektedir.' demiştir Bu kendine özgülük, İtalya'dakinin tersine, bu ülkelerde faşizmin başa, bir kitle hareketinin sonunda **aşağıdan,** bir devlet, hükümet biçiminde değil de tersine —yukarıdan— gelmesidir. Devletin, burjuvazinin elindeki askerî güçlerin ve banka sermayelerinin parasal gücüne güvenerek faşizm, ülkelere sızmaya ve orada ideolojik, siyasal ve örgütsel bir temel yaratmaya çalışır 1923'te 9 Haziran faşist askerî darbesinden sonra da bu olmuştur. Yugoslavya'da faşizmi düşünen ve düzenleyenler monarşi, militarizm ve banka sermayelerinin oluşturduğu bloktur. Romanya ve Yunanistan'da da küçük değişikliklerle durum aşağı yukarı aynıdır. Horthy ve Bethlen yönetimi altındaki Macaristan'da bu kuralın dışında değildir.[2]

Latin Amerika ülkelerinin ayırıcı özellikleri bulunsa, uluslararası durum, savaştan önceki yıllara göre çok farklı olsa da, 1930'larda Güneydoğu ve Orta Avrupa'da bulunan özellikler bugün Latin Amerika'da darbelerle gerçekleştirilen faşist diktatörlüklerde de bulunmaktadır.

(2) G. Dimitrov, *Seçme Eserler*, Cilt I, Yabancı Dilde Yayınlar, sayfa 1967, s. 643.

Dimitrov'un şu uyarısını hiç akıldan çıkarmamak çok önemlidir: Kendi içinde ne denli doğru olursa olsun hiçbir genel faşizm tanımı bizi, faşizmin gelişme özelliklerini ve tek tek ülkelerde, değişik evrelerde faşizmi, faşist diktatörlüklerin çeşitli biçimlerini incelemek ve hesaba katmaktan alıkoymamalıdır.[3]

Latin Amerika'da faşist türden rejimler en belirgin biçimde Brezilya, Şili ve Uruguay'da bulunmaktadır. Bununla birlikte kıtadaki öteki terörcü diktatörlüklerin de faşizm belirtileri göstermeleri olasıdır Ama bu, hiç de her baskıcı rejimin faşist bir rejim olduğu anlamına gelmez.

Latin Amerika'daki sağcı darbeleri ve diktatörlükleri sınıfsal bir çözümlemeden geçirirsek görürüz ki bunlar, büyük toprak sahipleriyle içli dışlı çalışan yerli ve yabancı tekelci sermayenin çıkarları üzerine kurulmuştur. Yönetimi ele geçirdikten sonra diktatörlükler, ulusal çıkarlara karşı durarak halkın ele geçirdiği tüm kazançları yok etmeye, tekellere, özellikle de Gautemala, Brezilya, Bolivya, Şili, Uruguay ve başka ülkelerde olduğu gibi yabancı tekellere en büyük desteği sağlamaya özen gösterirler. Halk Birliği hükümetinin saldırı-darbeden önce köklü yapısal reformlara giriştiği Şili'de, geriletme hareketi özellikle sert olmuştur. Sağcı darbelerin arkasındaki güçler, sanayiîn ve sermayenin biriktirilmesini ve merkezileştirilmesini hızlandırmak ve tekelci kaleleri güçlendirmek için planlar yaparlar. Brezilya'da olduğu gibi tekellerle devlet birbirine kenetlenerek tekelci-devlet kapitalizmini oluşturur. Devlet yerli ve büyük ölçüde Kuzey Amerikalı yabancı tekellerin elinde bir araç olur; bu tekeller faşizmi, bireysel özgürlükleri, denetim altına almak, ücretleri dondurmak ve sermaye birikimini hızlandırmak için kullanırlar.

Latin Amerika'da faşizmin bulunmadığını söyleyenlerden bazıları Breziya'da seçimlerin yapıldığını ve Parlamento'nun işlediğini öne sürmektedirler. Oysa '30'larda Avrupa'da şu ya da bu ülkenin tarihsel, toplumsal-ekonomik ve ulusal ayrılıklara, kitle tabanının bulunup bulunmamasına, yönetici sınıflar arasındaki çelişkilerin derinliğine göre değişen çeşitli faşist diktatörlük biçimleri bulunduğunu hatırlamak yerinde olacaktır. Brezilya'da darbeyi yapan askerlerle onları destekleyen burjuva arasında ciddî çelişkiler vardı. 'Goriller'e göre, darbenin amacı, yasal hükümet tarafından sözde gaspedilen demokratik özgürlükleri 'kurtarmak' ve Anayasa'yı 'korumak' olduğundan, faşizmi hemen kurmak güç olmuştur. Bu süreç yavaş yavaş gelişmiştir. Şili'deyse tersine, faşizmin ortaya çıkışı birdenbire ve çok sert

(3) a.g.e., s. 643.

olmuştur. Gericiler, işçi sınıfının hükümette temsil edildiği, devrimci süreci durdurmak, köklü değişiklikler getiren bir program uygulayan, tekellere ve toprak sahiplerine karşı zorlu önlemler getiren, ulusal özgürlük ve ulusun yüce çıkarları için çalışan bu hükümete bir tek hareketle son vermek istemişlerdir. Tıpkı otuzlarda Orta ve Güneydoğu Avrupa'da olduğu gibi Latin Amerika'daki (örneğin Brezilya' daki) faşist diktatörlükler de çeşitli manevralar denemektedirler: Bir 'Parlemento' bulunmakta, 'seçimler' yapılmakta, oysa bu arada halk dehşet salınarak korkutulmakta, vatandaşların ellerinden siyasal hakları, parlamento üyelerinin ellerinden de yasal güçleri alınmakta, işçi ve öğrenci örgütlerinin çalışmaları engellenmekte, kitle tutuklamalarına, işkenceye ve öldürmelere girişilmekte, Komünistleri, emekçi halkı ve resmen kabul edilmiş muhalefet partisi olan Brezilya Demokratik Hareketi'nin üyeleri cezalandırılmaktadır. Sözde 'seçim'lerin yapıldığı koşullar bunlardır işte. Açıkça görülüyor ki, bu düzenin liberalleştirilmesinden söz edilemez. Faşistler, özellikle sosyalist ülkelerin geniş kitlelere kendi özgürlüklerine giden yolu örnek olarak gösterdikleri günümüzde manevra yapmak zorunda kalmaktadırlar.

Yukarıda söylediklerimizin ışığında bakarsak Latin Amerika'da faşizmin belirgin özellikleri şunlardır:

— Faşist rejimler, ülkelere, yerli ve yabancı tekellerin toprak sahibi oligarşiyle birlikte çalışması sonucunda zorla kabul ettirilmektedir. Bu rejimler emperyalizme bağımlıdır ve amaçları devrimci süreci durdurmak (Brezilya ve Uruguay) ya da işçi sınıfının ülke yönetiminde söz sahibi olduğu ülkelerde köklü yapısal değişiklikleri önlemektir (Şili).

— Bu rejimler sözde ülkelerini, her türlü yapısal değişikliğe karşı olan tekellerin kendileri tarafından yaratılan ekonomik, toplumsal ve siyasal bunalımlardan 'kurtarmak' amacıyla, darbelerle getirilmektedir.

— Bu darbelerin hepsi özgürlükleri 'savunma' maskesi altında yürütülen kötü niyetli anti-komünist kampanyalardan sonra yapılmaktadır. Yönetimi ele geçirdikten sonra yeni rejim, burjuva demokrasisinin kurumlarını ortadan kaldırmaya girişmektedir: Kişisel güvenceler, toplantı ve basın özgürlüğü, siyasal partilerin kapatılması, yasal kurumların ve mahkemelerin yok edilmesi ya da çok sıkı denetim altına alınması. Brezilya'da olduğu gibi Anayasa'nın yerine yalnızca yüce askerî kumandanlığa uyan diktatöre mutlak bir güç tanıyan 5 No.lu Kurumsal Yasa gibi kararların getirilmesi.

— Askerlerin büyük rol oynadığı sınırsız güçler eliyle özel baskı organları yaratılır. Çoğu zaman Brezilya'da da görüldüğü gibi, silâhlı kuvvetler ulusal egemenliğin savunucusu değil, halkı baskı altında tutan güçlere dönüşürler. Baskıcı organlar rejime karşı gelenlerin hepsine insan kaçırma, işkence, öldürme, hapse atma, toplama komplarına sürme gibi yöntemler uygularlar.

— İzlenen politika da, ücretlerin dondurulması, yüksek bir işsizlik oranının korunması, işçi sendikalarının çalışmalarını engelleyerek onları artık sınıf mücadelesini sürdüremeyecek etkisiz birer hayır kurumuna indirgemektir.

— Burjuvaziyi, en canlı çekirdeğinin çevresinde birleştirmek için çabalara girişilir; ama bunun ters sonucu, yönetici sınıflar arasında çelişkilerin artmasıdır.

— Sanayi ve sermaye, ekonominin kilit noktalarını ele geçiren büyük, çoğu zaman da yabancı tekellerin elinde toplanır.

— Halka şövenlik ve genişlemeyi amaçlayan milliyetçi bir ruh aşılamak amacıyla güçlü bir propaganda mekanizması oluşturulur.

— Nüfusun geri kalmış kesimini ve orta sınıfları yanıltmak amacıyla geniş ölçüde demagojiye başvurulur.

Latin Amerika'da ve özellikle Brezilya'da başka belirtilerle birlikte faşizmin gösterdiği özellikler bunlardır. Ulusallığa karşı bir rejim olarak diktatörlük ulusal kültürü ortadan kaldırır ve kiliseyle çatışır. Faşizme karşı mücadeleye gittikçe daha çok kesimin katılması bunların arasında silâhlı kuvvetlerin büyük bir kesiminin bulunması bundandır. Brezilya'da faşizm, kıtamızda NATO'yu destekleyecek bir antikomünist blok yaratmaya çalışmaktadır.

Faşizme karşı mücadele, emperyalizme karşı mücadeleden ayrılamaz. Faşizm tehlikeli bir düşmandır, çünkü emperyalizmin ve CİA'nın parasal desteğine sahiptir. Bu yüzden, faşizmi yalıtlayıp yenebilmek için kitleleri, faşizmin kendi tarafına çekebileceği ya da nötrleştirebileceği güçlerle birlikte pek çok gücü eğitmek ve harekete geçirmek zorunludur. Halkın, diktatörlükten hoşnut olmayan kesimi arasında çalışmalar hiç durmadan sürdürülmelidir; bu mücadelede ideolojik çalışmanın çok önemli olması bu yüzdendir. Geniş kitleleri anti-faşist harekete çekebilmek için halkın, öğrencilerin, aydınların, orta sınıfların, giderek burjuvazinin diğer bir kesiminin ekonomik çıkarlarına ters düşen her misilleme hareketi, her yozlaşma örneği, her ekonomik, toplumsal ya da siyasal önlem gözler önüne serilmelidir. Gerici,

emeğe-karşı, halka-karşı ve ulusallığa-karşı politikadan zarar gören herkesin çıkarları dile getirilmelidir. Geniş kitleleri anti-faşist ve vatansever cepheye çekebilmek, cephenin amaçlarının, mücadeleyi bekleyen görevin ciddiliğini, birleşmenin zorunluluğunu, faşist propagandanın ne olduğunu bıkıp usanmadan anlatmayı gerektirir.[4]

Dünya, Latin Amerika'daki faşist eğilimlerden yayılmakta olan tehlikeyi bilmelidir. Bu bakımdan 25. SBKP Kongresi'nin 'Emperyalizmin ve Gericiliğin Tutsaklarına Özgürlük' adlı bildirisi çok büyük bir önem taşır. Proleterya enternasyonalizminin kalelerinden SBKP, dünya kamu oyunu, emperyalizmin hizmetindeki katı diktatörlükler altında, kurtuluş mücadelesi savaşı veren halklarla dayanışmayı hızlandırmaya çağırmaktadır.

25. SBKP Kongresi'ne verdiği raporda Genel Sekreter Leonid Brejnev, şunları söylemiştir: «Kongremizde biraraya gelen biz Sovyet Komünistleri, başka ülkelerdeki yoldaşlarımıza ve bize inanç bakımından yakın olanlara militan selâmlarımızı ve başarı dileklerimizi sunarız. Her şeyden önce ve en önemlisi, çok güç yeraltı koşulları altında savaşan Komünistlerle dayanışma içinde bulunduğumuzu belirtmek isteriz. Emekçi halk için savaşanların, her gün yaşamlarını tehlikeye atanların ve her türlü güçlüğe göğüs gererek fikirlerine ve görevlerine bağlı kalanların tümünü selâmlarız. Şili, Uruguay, Paraguay, Endenozya, Brezilya, Guatemala, Haiti, Güney Afrika ve daha başka ülkelerde yüzlerce, binlerce özgürlük savaşçısı hapislerde ve toplama kamplarında tutuklu bulunmaktadır. Devrim uğrunda pek çok Komünist hayatlarını feda etmişlerdir.»

SBKP'nin enternasyonalci tutumu, barışçı güçlerin mücadeleyi genişletme gereksinmesini daha iyi kavramalarını, terör koşullarında yaşamakta olan tüm halklarla, özellikle faşist diktatörlüklerin yumuşama, barış içinde birarada yaşama ve barışa karşı ciddî bir engel olduğu Latin Amerika halklarıyla militanca bir dayanışma içinde olmanın ne demek olduğunu kavramalarına yardım etmektir.

---

(4) Bu konuda Latin Amerika ve Karayipler Komünist Partileri Konferansı Bildirisi'nde şunlar söylenmektedir: «Latin Amerika halkının mücadelesi bağlamı içinde demokratik örgütlerin ve halkın haklarının savunulması özel bir önem kazanır. Baştaki oligarşilerin yıkılıp ortadan kaldırılmasını öngören tam ulusal bağımsızlık, genel demokrasi mücadelesiyle ayrılamayacak ölçüde birbirine bağlıdır.

BOLŞEVİKLER VE KÜÇÜK BURJUVA PARTİLERİ (**)

Cyrille GOUSSEV (*)

Sosyalist bir devrimin başarısı, büyük ölçüde, işçi sınıfı ile proleter olmayan öteki emekçi tabakaların (katmanların) eylem birliğine proleter öncü ile küçük - burjuva partileri arasındaki ilişkilere bağlıdır. Rusya'daki Büyük Sosyalist Ekim Devrimi bunun bir örneğidir.

Siyasal partiler Rusya'da 18. ve 19. yüzyılların keşiştiği dönemde kurulmaya başlamışlardır. O sıralarda iktidar için mücadele veren başlıca üç siyasal güç şunlardı: 1. Monarşi ve gerici soylular; 2. Anayasacı demokratların partisi (Kadetler) tarafından yönetilen liberal büyük toprak sahipleri ve burjuvazi; 3. İşçi sınıfı ve demokrat küçük burjuvazi.

Demokrasi güçlerinin önderi Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'

(*) Cyrille GOUSSEV; tarih doktoru ve S.B K.P.'nin MK'ne bağlı Sosyal Bilimler Akademisi öğretim üyesidir. Rusya'da küçük burjuva partilerinin tarihi üzerine çeşitli yayınları vardır.

((**) Bu yazı Türkiye İşçi Partisi Merkez Eğitim Bilim ve Araştırma Bürosu tarafından Kommonounist dergisinin 15. sayısından (İngilizce) Türkçe'ye çevrilmiştir.

ydi. (R.S.D.İ.P.). Oysa, 1903'den başlayarak, sosyal demokrasinin içinde daha sonraları bağımsız partilere dönüşecek iki kanat vardı. R.S.D.İ.P.'nin sağ kanadı menşevikler, sol kanadı ise bolşeviklerden oluşuyordu. Küçük burjuvaziye dayanan ve ütopik bir sosyalizm öneren Sosyalist-Devrimciler (S.D.)'de bu demokratik kampta yer alıyorlardı.

1906'da yayınlanan «Rus Siyasal Partilerini Sınıflandırma Denemesi» başlıklı makalesinde Lenin, özellikle Rusya gibi bir köylü ülkesinde, ideolojik ve siyasal açıdan kararsızlık içinde bulunan önemli küçük burjuva partilerinin her an ortaya çıkabileceklerini vurgulamıştı. Ayrıca, bu kuruluşların güçlenme olasılığını önceden belirtmiş ve onların siyasal önemi üzerinde ısrarla durmuştu. Çünkü bu küçük burjuvazi, devrimin başarısının büyük ölçüde ona bağlı bulunduğu bir «değişken»di. Bu nedenle Lenin, bolşevikleri, bu partilerin, «Kadetlerin —burjuvazinin ve toprak aristokrasisinin partisi— sefilce rejime bağlılık politikası» ile «cüretkâr ve bükülmez bir devrimci politika» arasında sürdürdükleri «siyasal dalgalanmalarını büyük bir dikkatle» izlemeğe çağırmıştır. Ve bolşevikler bu süreci salt izlemekle yetinmemeliydiler; açıktır ki, güçlerinin elverdiği ölçüde, proleter bir anlayışla onun üzerinde etkide bulunmalıydılar.

«DEĞİŞİK YOLLAR İZLEMEK ANCAK, BİRLİKTE MÜCADELE ETMEK»

Bolşeviklerin küçük-burjuva demokrasisine karşı politikaları uluslararası işçi hareketinin deneyimlerinden kaynaklanıyordu.

Lenin, kendinden daha güçlü bir rakibin üstesinden gelmenin tek yolu, eldeki güçlerin sonuna dek gerilimini sağlamaktan ve «...sayısal açıdan güçlü bir müttefiği kendi yanına çekmede en küçük olasılığı değerlendirmek» koşulundan geçiyor diyordu. **«Varsın, bu müttefik geçici, sarsak, koşulcu, çürük ve az güvenilir olsun. Bu gerçeği anlamamış olan kişi ne marksizmden, ne de genel olarak çağımızın bilimsel sosyalizminden tek bir damla anlamıştır... Ve bu söylenenler, proletaryanın siyasal gücü ele geçirmesinden önceki dönem için olduğu kadar, onu izleyen dönem için de geçerlidir.**[1]

Lenin daha 1897'de yazdığı «Rus Sosyal Demokratlarının Görevleri» makalesinde, marksistlerin yürürlükteki toplumsal düzene karşı tüm devrimci hareketi desteklediklerini belirtmiştir. Bunun somuttaki anlamı, şu veya bu hedeflere ulaşmak için Rus sosyal demokratları ile farklı eğilimli devrimciler arasında ittifaklara gitmenin

(1) Lenin, *Eserler*, C. 31, S. 66 - 67.

olasılığı ve bunun getireceği yararlardı. Aynı zamanda, Lenin işçi hareketinin özerkliğinin demokratik hareketi ve siyasal özgürlük için mücadeleyi güçlendirdiği olgusu üzerinde ısrarla duruyordu. Çünkü yalnız işçi sınıfı, toplumsal düzenin demokratikleşmesini başarıyla sonuçlandırabilme yeteneğine sahipti.

Birinci Rus Devrimi yıllarında (1905 - 1907) «Birleşik Sol» taktiği uygulandı. Bu taktiğin amacı, otokrasiye ve ikircikli liberal burjuvaziye karşı verilen mücadelede proletarya ile sayıca çok kalabalık demokratik kitleler —köylülük ve küçük burjuvazinin tarım dışı benzer katmanları— arasında eylem birliğini sağlamaktı. Bolşevikler, küçük burjuva demokratlarının kararsızlığının bilincindeydiler. Onları toparlamanın, örgütlemenin ve siyasal eğitim vermenin taşıdığı zorlukları kavrıyorlardı. Oysa, küçük-burjuva demokratlarının da feodalizmin tüm kalıntıları ile, onun siyasal temeli olan çarlık otokrasisini ortadan kaldırmaya çalıştıklarının da farkındaydılar.

Sol partiler işçilere, köylülere, orduya ve deniz kuvvetlerine seslenen bildirileri ve devrimci çağrıları birlikte imzalıyorlardı. Kitle örgütlerinde —İşçi Vekilleri Sovyetlerinde ve sendikalarda— işbirliği yapıyorlardı. Birlikte grevler ve silâhlı ayaklanmalar düzenliyorlardı.

Bu somut sorunlar üzerinde varılan anlaşmalar, hiçbir partinin bağımsızlığını sınırlamamak ve blokun içinde ideolojik mücadeleyi engellememek gibi bir ilkeye de uyularak, açıkça karara bağlanıyordu. Bolşevikler tarafından uygulanan Birleşik Sol mücadelenin temel ilkesi şuydu: «Değişik yollar izlemek, ancak birlikte mücadele etmek». Menşeviklere ve Sosyalist-Devrimciler'e karşı, devrimci mücaleyi aralıksız sürdüren, birincilerin oportunizmini, ikincilerin küçük - burjuva fikirlerini ve maceracı taktiklerini teşhir eden, ilkeler konusunda en küçük bir ödün vermeyen Bolşevikler, Çarlığa karşı çıkan herkese ellerini uzatıyorlardı. Ortak savaş, elle tutulur sonuçlar veriyordu. Özellikle, R.S.D.İ.P 'nin Merkez Komitesi, S.D. Partisi Merkez Komitesi, köylülerin, demiryolu işçilerinin ve öğretmenlerin ulusal birlikleri tarafından Temmuz 1906'da imzalanan silâhlı ayaklanma çağrısı bunun bir kanıtıdır. Bakın Lenin bu belgenin önemini nasıl değerlendiriyor:

«İşte bu, partiler ve partisiz örgütler arasında düzenli bir siyasal koalisyon değil de ne? İşte bu, Çarlığa karşı bir meydan okuma olarak, tüm halka bir çağrı gibi ilân edilmiş, ancak şimdiye dek hiç somuta dökülememiş olan «proletaryanın ve köylülüğün diktatörlüğü» değil de ne?»

«SOSYALİST - DEVRİMCİLERİN VE MENŞEVİKLERİN GİZLİ HASTALIĞI»

1917 Şubatında Burjuva Demokratik Devriminin zaferi ve monarşinin yıkılması sonrasında, küçük burjuva demokratlarına karşı alınacak tavır sorunu özel bir önem kazandı. Rusya'daki siyasal durumdaki yenilik ise, devrimin siyasî iktidarı, (proletaryanın bilinç ve örgütlenmesinin yetersiz ölçüde kalması nedeniyle) burjuvazinin eline veren ilk aşamasından, proletaryaya ve köylülüğün yoksul katmanlarının eline vereceği ikinci aşamasına bir geçiş döneminde bulunulmasından kaynaklanıyordu.

1917 Şubat Devrimi öteki Burjuva Demokratik Devrimlerinden daha ileriye gitmiştir Bu da Sovyetlerin (proletarya ve köylülüğün Demokratik devrimci diktatörlüğünün organlarının) ortaya çıkmasıyla belirlenmiştir.

Ne var ki Sovyetler, bir küçük burjuva dalgası ile yönetimlerine getirilen menşevik ve Sosyalist devrimci liderlerin tutumu nedeniyle, iktidarı burjuvaziye teslim ettiler. Bu evrim, küçük-burjuva demokratlarının şu veya bu liderinin hataları sonucu değil, genel olarak devrim içinde izlemiş oldukları siyasal çizginin bir ürünüydü. Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler, burjuvaziye ödünler verme politikalarını mazur göstermek amacıyla, Rusya'da sosyalist bir devrim için koşulların henüz olgunlaşmadığını ve «Devrimci Demokrasi»nin iktidarı ele geçirmeğe hazır bulunmadığını ileri sürüyorlardı.

Bolşevikler sabırla, kitlelere iktidarın bir sınıftan ötekine geçmesiyle devrimin ancak birinci aşamasının sona erdiğini, başkaldırmış halkın isteklerinin henüz yerine getirilmediğini ve devrimin devam ettiğini açıklıyorlardı. Ayrıca iktidarın tümüyle emekçilerin eline geçmesi yolunda yılmadan mücadele ediyorlardı.

Bolşevikler, iktidarın Sovyetler tarafından ele geçirilmesi ve onlar önünde sorumlu bir hükümetin kurulmasının tek doğru çözüm olduğunu belirtiyorlardı. Proletarya iktidarı barışçı yollarla ele geçirebilirdi. Çünkü, eğer Sovyetler egemenliklerini ilan etmiş olsalardı, hiç kimse buna karşı çıkmayı göze alamazdı. Küçük-burjuva partileri, kitlelerin barış, toprak ve demokratik özgürlüklere ilişkin isteklerini yerine getirmek için söz vermişlerdi. Bu nedenle bolşevikler, bu partilerin ve onların destekledikleri geçici burjuva hükümetinin, bilinçsiz emekçi kitlelerin büyük bir bölümünün desteğini kazanmış olmalarını doğal kraşılıyorlardı.

Sovyetlerin, Sosyalist - Devrimcilerin ve menşeviklerin ağır basan etkinlikleri altında iktidara tümüyle sahip olmaları, bolşevikler ve kü-

çük-burjuvalar arasında bir uzlaşmanın gerçekleşmiş olması demekti. Oysa böyle bir uzlaşma burjuvazinin de yalnız kalmasına, Sosyalist Devrimciler ve menşevikler ile Kadetler arasındaki ittifakın bozulmasına da yol açabilirdi. Tüm iktidarı ellerinde tutan Sovyetler, böylece devrimin barış içinde sürdürülmesini, vekillerin halk tarafından özgürce seçilmesini, partilerin Sovyetler bünyesinde gene barışçıl bir mücadele vermelerini, değişik kuruluşların programlarının denenmesini ve iktidarın bir partiden ötekine şiddete başvurulmadan teslim edilmesini sağlıyabilirdiler. Lenin'in bu planının gerçekleşmesi, yeni bir sosyal rejime en az sarsıntılarla geçişe izin verebilirdi.

Oysa, devrim başka bir yönde gelişti. Sovyetlerin iktidarın ikili dönemindeki bunalımlarda üç kez iktidarı ellerine geçirebilme olanağı geçti. Bolşevikler birçok kez hararetle, Sovyetlerin menşevik ve Devrimci - Sosyalist liderlerini, bu kararı almaya çağırdılar. Onlar ise bu olasılığı her seferinde reddetmekten geri kalmadılar. Öyle ki, mayıs 1917'de Kadetlerle bir koalisyon hükümeti kurmaya ve böylece geçici hükümeti kurtarma yoluna bile gittiler.

Bolşevikler, burjuvazinin bu manevrasını ve Lenin'in, Sosyalist Devrimcilerin ve menşeviklerin «gizli hastalığı» diye adlandırdığı bu durumu teşhir ettiler.

«Bu hastalık» «en başta, bu sınıfın gerçekten kendinin olan bir politikayı yürütmekte bütünüyle yeteneksizliği; ikincisi, devrimci proletaryaya güvenip onu, bağımsız politikasında koşulsuz desteklemekten ürkmesi; üçüncüsü ise, bunların sonucu, kadetlere veya genel olarak burjuvaziye kaçınılmaz olarak boyun eğmeleri»nden geliyordu.[2] Bu politikayla, karşı - devrim arasında yalnız bir adım vardı. Temmuz 1917'de küçük - burjuva demokratlarının önderleri tümüyle teslim oldular ve burjuva devrimini, sosyalist devrime karşı savunmaya geçtiler...

Küçük - burjuva partilerin, uzlaşıcılıktan karşı - devrime geçişleri, kitlelerin sola doğru hızla kaymasına ve küçük - burjuva demokratları içinde sol muhalefetin güçlenmesine neden oldu. Bunun üzerine bolşevikler, yeni bir taktik oluşturmak zorunda kaldılar. Sosyalist - Devrimciler arasında kırsal alanlarda gittikçe genişleyen bir taraftar kitlesi bulan ve bağımsız bir partiye dönüşme hazırlığında olan sol muhalefete özel bir önem veriyorlardı. Sol Sosyalist - Devrimcilerin istekleriyle, bolşeviklerin demokratik sloganları nesnel olarak uyum içindeydi. Sol Sosyalist - Devrimciler iktidarın Sovyetlere geçmesinden ve burjuva partileriyle koalisyonun bozulmasından yanaydılar

(2) V. Lenin, *Eserler*, C. 25, S. 95.

Bununla birlikte, Marksizme karşı çıkışlarını sürdürüyorlar ve ütopik kavramları savunuyorlardı. 1917 sonbaharında, Sol Sosyalist - Devrimciler Sovyetlerde, orduda ve ülkenin bütününde çoğunluktaydılar. Silâhlı Ekim ayaklanması öncesinde, Lenin, işçi sınıfı ve köylülüğün birliğini güçlendirebilecek bolşevikler ve Sol Sosyalist - Devrimciler ittifakı sorununu gündeme getirdi.

«ÇEKİNGENLERİ İKNA ETMEK, YANSIZLARI (TARAFSIZLARI) KAZANMAK»

1917 büyük Ekim Sosyalist Devrimi bir tek partinin yönetimi altında kazanıldı; o da Vladimir Lenin başkanlığındaki bolşevik partisiydi. Bu parti daha devrim sırasında ülkenin başlıca siyasal gücünü oluşturuyordu. Ancak, Ekim 1917 sonrasında bile, bolşevikler, küçük bujuva partilerle anlaşmaya ilke olarak karşı değillerdi. 25 - 27 Ekim 7 - 9 Kasım 1917 tarihlerinde toplanan II. Rusya Sovyetler Kongresinde seçilen daha üst yasama, yürütme ve denetim organı Rusya Merkez Yürütme Komitesi (R.M.Y.K.) 62 bolşevik, 29 Sol Sosyalist - Devrimci ve başka kuruluşların temsilcilerinden oluşuyordu. Yeni hükümete —Halk Komiserleri Konseyi— üç Sol Sosyalist - Devrimcinin girişi bu Kongre sırasında önerildi. İlkönce bu öneriyi geri çeviren Sosyalist - Devrimciler, daha sonra (aralık 1917) başında fikir değiştirerek Sovyet hükümetinde 7 sandalye aldılar. Bolşevikler bu koalisyonun tüm koşullarına saygılıydılar. Anlaşmayı bozan Sol Sosyalist Devrimcilerin kendisi oldu. Mart 1918'de, Brest - Litovsk barışına karşı olduklarını belirtmek için hükümetten çekildiler. Almanya ile bir savaş yaratmak için temmuz 1918'de Alman elçisi Mirbach'ı öldürüp bir ayaklanmaya yol açtılar.

Menşeviklerin ve Sağ Sosyalist - Devrimcilerin liderlerine gelince, bolşeviklerin kendileri ile bir anlaşma yapmağa ilkesel olarak hazır olduklarını bilmelerine rağmen, onlarla görüşmek istemediler. Ekim Devrimi öncesinde uyguladıkları politikaya dönen bu partiler, karşı - devrim ve yabancı müdahalecilerin kampına katıldılar. Tümüyle ipliği pazara çıkarılmış karşı - devrimci sloganlarıyla hiçbir kitle desteği bulamayan kapitalistler ve büyük toprak sahipleri, menşeviklerin ve Sağ Sosyalist - Devrimcilerin bayrakları ve sloganlarının arkasında gizleniyorlardı.

Lenin, mart 1918'de menşeviklerin ve Sağ Sosyalist - devrimcilerin ülkede karşı - devrimin en aktif ve bazen de en küstah teşvikçileri olduklarını yazıyordu. Bunlar Sovyet iktidarına karşı mücadelelerinde partilerinin adını bir paravana gibi kullanarak, gericilerin ve büyük

toprak sahiplerinin hükümetlerine göstermeğe cesaret edemedikleri bir şiddete ulaştılar. Küçük - burjuva kitleler giderek Sovyet iktidarından yana olmaya başladılar. Burjuva partileri içinde demokratik hayaller dağılmaya başladıkça, yöneticilerin politikasına karşı hoşnutsuzluk daha da artıyordu. Bu partilerin bazı militanları, anlaşmazlıklarına rağmen bolşevikleri, karşı devrime karşı durabilecek tek güç olarak gördüklerinden, onlarla bir ittifaka gidilmesini savundular. Çekingenleri ikna etmek, tarafsızları kazanmak, gecikmişleri ve küçük burjuva hayallerden kendilerini sıyırmaya başlamışları —proletaryanın kitlesel etkinlik ortamı içinde— eğitmek, bu koşullar altında günün en önemli görevleriydi. Lenin, kindar sabotajcılara ve beyaz muhafızlara karşı sürdürülen savaşın biran için bile duraklatılmaması gerektiği üzerinde ısrarla duruyordu. Lenin, olayların gelişmesinin küçük - burjuva demokratları Sovyet iktidarına doğru yönelmeğe zorladığı bir sırada aynı baskı ve terör taktiğinin bunlara karşı uygulamakta inat edilmesinin o ölçüde aptalca ve gülünç olacağının da altını çiziyordu.[3]

Bolşevikler, küçük - burjuva partileri içindeki görüş ayrılıklarını büyük bir dikkatle izliyorlardı. Özellikle, Temmuz ayaklanmasından sonra Sol Sosyalist - Devrimcilere karşı tutumları bunun bir kanıtıdır. Bolşevikler, Merkez Komitelerinin maceracı politikasını destekleyen Sol Sosyalist - Devrimcilerinin Sovyetler'den ayrılmalarını talep etmekle birlikte, bu partinin Sovyet programını benimseyen üyelerlinin, Sovyet kuruluşlarında çalışmalarına izin verilmesi görüşündeydiler. Lenin, partilerinden istifa etmiş ve Sovyet iktidarını destekleyecek yeni bir parti kurma düşüncelerini açıklamış sol Sosyalist - Devrimciler grubuna güvenilmesini önerdi.

Sol Sosyalist - Devrimciler içinden gelen fraksiyonlar olan «Halkçı Komünistler» ve «Devrimci Komünistler» Rusya Bolşevik Komünist Parti'sine katıldılar. (R.B.K.P.). «Enternasyonalist Sosyal Demokratlar Partisi» de aynı şeyi yaptı. Yahudi İşçiler Genel Birliği (Bund) 1921 de R.B.K.P ile birleşme kararını aldı. Bu parti, ayrıca Sosyalist - Devrimciler tarafından yönetilen «Halk» grubunun bazı üyelerini de bünyesine aldı. Bu tür örnekleri çoğaltabiliriz.

1920'ler başında toplanan birçok menşevik ve S.-D. konferansları, Rusya'nın bu iki küçük - burjuva partisinin kapatılması ve yabancı ülkelere kaçmış bulunan önderlerine artık güven duyulmaması kararıyla noktalandı. Eski menşeviklerin ve S.-D.'lerin bir bölümü de komünist partisine üye oldular. R.B.K.P.'nin 10. Kongresine (1921) katı-

(3) Lenin, *Bütün Eserleri*, C. 28, S. 195 - 196.

lan delegelerin % 24.4'ü önceleri başka kuruluşlarda bulunmuşlardı. Bolşevikler, küçük - burjuva partilerin Sovyet iktidarı ile yakınlaşma yolunda her türlü girişimlerini olumlu karşılıyorlardı.

Antibolşevizm, küçük - burjuva partilerin politikaları ve doktrinlerinin tutarsızlığı nedenleri ile, gerek ideoloji, gerek politik, gerek de örgüt alanlarında mutlak bir yenilgiye uğradı. «Halkçı Komünistler» R.(B.)K.P. ne katılma bildirilerinde, kararlarına gerekçe olarak; bolşevikler dışında bütün partilerin yollarından ayrılmış ve toplumsal tabanlarını ve halk kitlelerinin desteğini yitirmiş olmalarını göstermeleri, bu bakımdan anlamlıdır.

Bolşeviklerin çizgisi fazlasıyla doğrulanmıştır. Tüm emekçi katmanlar, işçi sınıfının ve halkın çıkarlarına bağlılığını kanıtlamış ve sosyalizm davasını aralıksız savunmuş olan Komünist Partisinin yönetici rolünü kabul etmişlerdir.

Oportünizme, karşı - devrimci faaliyetlere ve emperyalizmle anlaşmağa yöneldiği zaman küçük - burjuvazinin dalgalanmalarına karşı inatla savaşmak; barışı, demokrasiyi, ve sosyalizmi içtenlikle amaçlayanlarla ise bir uzlaşma, bir anlaşma ve bir işbirliği aramak; bolşeviklerin deneyimlerinden çıkardıkları bu tarihsel dersler uzun süredir çeşitli ülkeler komünistlerinin siyasal cephaneliğinin ayrılmaz bir parçası olmuştur.

1917 EKİM DEVRİMİNİN 60. YILINDA SOSYALİST SİSTEM KAPİTALİST SİSTEM KARŞILAŞTIRMASI

Ş. Uyar - Y. Çizmeci

Bilimsel sosyalizmin teorisi ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında oluştu. O günden bu güne gelişiyor. Hergün yeni sınavlardan geçerek kökleşiyor. İşçi ve emekçi kitleleri dünya ölçeğinde saran bir düşünce sistemi oluyor. İnsanların hayatlarını yönlendiren, onlara daha iyi bir dünya veren bir sistem oluyor.

Bu gelişmenin blincinde olanların sayısı her geçen gün artıyor. Özellikle, işçiler, köylüler, dar gelirli memurlar, öğretmenler, teknik elemanlar, öğrenciler sosyalist dünyayı ve onun başarılarını biliyor. İlkokul çocukları bile uzaya ilk aracın bir sosyalist ülke tarafından gönderildiğini bilebiliyor.

Sosyalizm, tüm dünyada insanların bilincinde yaygınlaşıyor.

Bu yaygınlaşmanın en önemli nedenlerin birisi dünya sosyalist sistemi. Bilimsel sosyalizmi sadece bir plan, bir düşünce olmaktan çıkaran ve öngörülen birçok hedefi gerçekleştiren güç dünya sosyalist sistemi. Sosyalizm artık yaşanan bir gerçek. Bir hayal değil. Ta 1917'den beri yaşanan ve işçilere, vadettiğini önemli ölçüde veren bir gerçek.

1917 sonbaharında Rus işçi sınıfı partisinin gerçekleştirdiği Ekim Devrimi tarihsel bir dönüm noktasıdır. Dünya tarihine, insanlık tarihine yepyeni bir sistemi müjdeliyen, göstermeye başlayan bir adımdır. 1917 öncesi, bilimsel sosyalizm bir düşünce idi. 1917'den sonra bu güne kadar yaşayan ve güçlenerek yaşayan bir gerçek haline geldi. Tek ülkede sosyalizme doğru atılan bu adım derhal gücünü kanıtladı. Gelişti. Yöneltilen iç ve dış saldırılara karşı kendisini savundu. Hiçbir saldırı gelişmesini engelleyemedi. Gelişirken bu yolda yeni adımlar atıldı. Sosyalizm giderek bir tek ülkede değil, birçok ülkede varolan bir toplumsal sistem haline geldi. Bu toplumsal sistem çağımıza damgasını vurdu. Yirminci yüzyıl kapitalizmden sosyalizme geçiş çağı oldu.

Sovyetler Birliği'nden Bulgaristan'a, Vietnam'dan Küba'ya kadar uzanan bu dünya sistemini bugün inkar etmek isteyenler var. Dün de vardı. Bugün, emperyalist kapitalist dünya sistemi ve işbirlikçileri fırsat buldukça bunu yapıyorlar. Ama ne olursa olsun, sonunda sosyalist sistemin varlığını ve gücünü yadsıyamıyorlar. Anti-komünist ve anti-sovyetik propaganda ile sosyalist sisteme kara çalmaya çalışıyorlar. Başaramıyorlar. Aynı yadsımayı sol adına yapanlar da var. «Sosyal emperyalist»den, «revizyonist»e kadar uzanan bir dizi anti-sovyetik ve anti-komünist sloganları benimseyen yaklaşımlar var. Sosyalist sistemin niteliğini ve gücünü bilmeyen, ya da bilip de görmek istemeyenlerin, dünya devrimci sürecini baltalamak istedikleri bir gerçek. Tıpkı yıllarca önce, 1917 öncesi ve sonrasında olduğu gibi. Bir yandan emperyalizmin, Rusya'daki uzantılarının, diğer yandan menşeviklerin, troçkistlerin, yapmak istedikleri gibi.

Bütün bunlar sınıf savaşının bir parçası. Daha doğrusu sınıf savaşının dünya ölçeğindeki boyutu. İşçi sınıfının ve emekçi sınıfların bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesine nasıl burjuvazi engeller koyuyorsa, nasıl hareketin içinden sağ ve sol sapmalar başgösteriyorsa, uluslararası düzeyde de engeller ve sapmalar oluyor. Dünya sosyalist sisteminin varlığını ve gücünü inkara yönelik bu engel ve sapmalara en iyi cevabı dünya sosyalist sisteminin kendi varlığı ve gücü veriyor. İşçilerin ve tüm emekçilerin bu gerçeği bilmeleri gerekiyor. Bunun için gerekli çalışmaların yapılması gerekiyor.

Bilimsel sosyalistlerin önerdikleri programın hayal bir program olmadığının yıllarca sınanmış ve başarılı olmuş bir program olduğunun bilinmesi gerekiyor.

Bilimsel sosyalizm, insanın insanı sömürmediği, eşit, adil, insanın özgürce gelişebildiği özgür bir toplum öneriyor. Üretimde anar-

şinin önlenebileceğini, planlamanın sağlanabileceğini savunuyor. Üretim araçlarının toplumsal mülkiyetini öneriyor. Böylelikle ekonomik ve toplumsal gelişmenin en hızlı bir şekilde gerçekleşebileceğini ileri sürüyor.

Bütün bu öneriler ne derece geçerli? Sosyal pratik bu önerilerin ne kadarını doğrulamış, ne kadarını yadsımış? Bu sorulara verilebilecek cevaplar var. Bilimsel sosyalistlerin verdikleri, emperyalistlerin bütün gayretlerine rağmen reddedemedikleri cevaplar var. Bu yazının amacı bu cevapları aktarabilmek. Konunun sınırları oldukça geniş. Bu sınırları çok genel hatlarıyla çizmek bile kısa bir yazı içinde kolay ve mümkün olmuyor. Zorluk, hem konunun çok boyutluluğundan, hem de eldeki verilerin azlığından geliyor. Üstelik eldeki verilerin birbirleriyle karşılaştırılabilir olma olanağı da oldukça az. Önce, yazıda sadece herkesin kabul edebileceği, özellikle burjuvazinin ve anti-sovyetik, anti-komünist «solcular»ın da kabul edebileceği Birleşmiş Milletler sayılarına başvurulmak istendi. Ancak görüldü ki bu yaklaşım tek başına bir açıklık getirmeyecek. Özellikle sosyalist sistemin uzun bir süreç içinde gelişmesi gözlenemiyecek. Ayrıca, kapitalist sistemle karşılaştırma yeterince ve uzun dönemli olarak yapılamıyacak. Bu yüzden Sovyetler Birliği Bakanlar Konseyi sayılarına da başvuruldu.

Karşılaştırma yöntemlerinde birçok hile mümkün. Örneğin burjuvazinin ekonomistleri bu karşılaştırmayı daha çok sadece bu günkü toplam üretim üzerinden yapıyor. Toplam üretime bakıldığında kapitalist sistemin gücünden söz etmek, en azından belli bir süre daha, mümkün. Ama ekonomik gücün ölçüsü bu olmasa gerek. Yıllık gelişmeler, artış hızları, özellikle uzunca bir süre içinde ele alındığında daha anlamlı. Daha doğru sonuçlara götürüyor. Kişi başına oranlarla karşılaştırma da mümkün. Ancak orada da yine yıllık artışlar ve belli bir süreç içindeki gelişmeler önemli. Tek başına ele alındığında kişi başına oranlar pek fazla bir anlam taşımıyor. Üstelik, kapitalist ülkelerde yaratılan değerin, kişi başına eşit olarak dağılmadığı, dağılımdaki korkunç eşitsizlik de düşünülürse, kişi başına oranlarla bir karşılaştırmanın ikna edici olmadığı kabul edilebilir. Bu nedenle kişi başına oranlar alınsa bile uzun bir süreç içindeki artış hızı esas alınıyor. Ayrıca kişi başına yapılan hesaplarda, eşitlik bakımından sosyalist ülkelerin kapitalist ülkelerle kıyas kabul etmeyecek kadar eşit ve adaletli olduğunu da işaret etmek gerekiyor.

Karşılaştırmada iki noktaya dikkat edildi. Birincisi, önce genel olarak dünya sosyalist sistemi ile kapitalist sistem ve sonra da olanaklı ise SSCB ile ABD karşılaştırıldı. İkinci olarak da karşılaştırma-

da bir yandan üretim, verimlilik, vb. diğer yandan ise yaşam düzeyi ele alındı. Böylelikle bilinen bir eleştiri de karşılanmak istendi. Belli bir görüşe göre: sadece enerji üretimini, demir çelik üretimini karşılaştırmak yeterli değil. Asıl olan insan. İnsana ilişkin karşılaştırmalar daha önemli. Esasen bu yaklaşımda verilmek istenen ikilemin temeli yok. Çünkü, üretim ve üretim ilişkileri ile insanların yaşamları birbirleriyle son derece ilişkili. Bilimsel sosyalist teoriye göre esas olan üretim. Toplumun yapısını belirleyen üretim ve üretim ilişkileri. Bu doğrudan kalkarak insanların yaşam düzeyleri konusuna da değinildi. Konunun bir yanını açık bırakıyor olmamak için Türkiye'ye ilişkin sayılar bulundukça ondan da yararlanıldı. Arada Türkiye'nin durumunu da görebilmek için.

EKONOMİK ALANDA KARŞILAŞTIRMA

1917 Ekim Devriminden bu yana bilimsel sosyalist mücadele olanca yoğunluğuyla ve kesintisiz bir biçimde sürüyor. Özellikle, İkinci Dünya Savaşı sonrası bir dünya sistemi olan dünya sosyalist sistemi, kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketleri ve ulusal kurtuluş hareketlerinin birarada sürdürdükleri kesintisiz mücadele her alanda gelişiyor. Çeşitli aşamalara ulaşmış olan bu mücadele ekonomik, politik, ideolojik, kültürel, askerî, eğitime ilişkin alanlarda sürüp gidiyor. Bu alanların herbiri kendine göre önemli. Ekonomik alandaki mücadele diğer alanlardaki mücadeleyi de belirliyor. Sosyalist sistemle kapitalist sistem arasındaki yarış, günümüzde, dünyanın gelişim yasalarından biri haline geldi. Toplumların gelişmesine yön veren bir yarış oldu. Başka bir deyişle de işçi sınıfı ile sermaye sınıfları arasındaki mücadelenin uluslararası ölçekteki devamı oldu.

Dünya kurulalı beri, insanlar birarada yaşayalı beri toplumsal sistemler varoldu. İlkel komünal sistemden, köleci toplum, feodal ve kapitalist toplum biçimine kadar herbirine çeşitli bölgelerde tanık olan dünya, sosyalist sisteme yirminci yüzyılda tanık oldu. Daha önceleri varolan sistemler bir öncekilerden daha üstün özelliklere sahipti. Feodal toplum, köleci toplum biçiminden, kapitalist toplum biçimi ise feodal toplum biçiminden daha üstün özelliklere sahip idi. Ama herbirinde benzer özellikler de vardı. İnsanın insanı sömürmesi, eşitsiz ve adaletsiz bir yapı, (ilkel komunal toplum hariç) herbirinin ortak özelliklerinden idi. Dünyanın yirminci yüzyılda tanık olduğu yeni toplum biçimi, sosyalizm, hem kendinden öncekilerden daha üstündü, hem de daha adil ve daha eşitlikçi. Bu özellikleriyle sosyalist sistem her geçen gün gücünü arttırdı, arttırıyor

Yirminci yüzyılda insanlık oldukça önemli bunalımlar geçirdi. Büyük ekonomik bunalımlar ve büyük savaşlar oldu. Bütün bu dönemlerde kapitalist sistem büyük zorluklar çekerken, sosyalist sistem hızla büyümesine devam etti. Ya da kayıplarını en kısa zamanda giderdi. Örneğin Sovyetler Birliği en fazla kayıp veren ülke olmasına rağmen İkinci Dünya Savaşından sonra kısa zamanda ayağa kalktı. Bundan sonraki açıklamalarda ve kullanılan verilerde bu önemli noktalara dikkatle bakmakta yarar var. İki sistemin bunalım karşısındaki durumu da sistemlerin gücü ve geçerliliği hakkında ip uçları veriyor.

SANAYİ ÜRETİMİ

Sovyet kaynaklarına göre, sosyalist ülkelerin dünya sanayi üretimindeki payı 1917'de yüzde üçten az. Bu pay 1922'de yaklaşık yüzde 1 iken, 1937'de yüzde 10, 1950'de yüzde 20, 1973'de ise yüzde 39 oluyor. Sanayi üretiminin anlamı üzerinde biraz düşündükten sonrada bu sayıların ne anlama geldiği kavranabilir. Özellikle 1940 - 1973 arası bir süre içindeki payların artış hızının karşılaştırılması sonucu daha açık olarak ortaya koymakta. Sanayi üretiminin büyüme oranları karşılaştırıldığında, sosyalist ülkelerin dünya toplam üretim artış ortalamasının iki katına yakın bir büyüme içinde oldukları görülmekte. Tablo 1'de sosyalist ülkelerde ve diğer ülkelerde sanayi üretimindeki büyüme oranlarına baktığımızda SSCB'leri kapitalist ülkelerden yıllık ortalama artış hızı olarak yaklaşık iki misli ilerideder. Ondört

TABLO 1. SOSYALİST ÜLKELERDE VE DİĞER ÜLKELERDE SANAYİ ÜRETİMİNDEKİ BÜYÜME ORANLARI (1950=100)

Yıl	Dünya toplam üretimi	Sosyalist ülkeler	Diğer ülkeler	İleri kapitalist ülkeler	gelişmekte olan ülkeler
1950	100	100	100	100	100
1955	147	191	135	132	156
1956	156	211	141	138	169
1957	164	234	145	142	183
1958	171	274	143	138	192
1959	192	317	159	155	208
1960	206	354	167	160	233
1965	285	501	227	218	329
1970	388	723	298	284	459
1973	473	914	355	334	590
1951-73 arası ort. yıllık artış oranları (yüzde olarak)	7.0	10.1	5.7	5.4	8.0

Kaynak: Sayılarla SSCB, 1973 s. 44, Moskova, 1974 Statiska publishers.

sosyalist ülkenin 190 - 1973 arasındaki büyüme oranını görmek, sosyalist ekonominin ne denli istikrarlı olduğunu kavramaya yeterlidir. 1960 sonrası hiçbir veri olmadığından Çin'e ilişkin bir şey bilinmemekle beraber, diğer sosyalist ülkelere, örneğin Moğoistan, Arnavutluk, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Yugoslavya'ya ilişkin sayılar oldukça ilgi çekicidir. Ondört sosyalist ülkenin tümündeki sanayi üretimi büyüme oranını ve özellikle Bulgaristan, Arnavutluk, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ve Romanya'nın büyüme oranlarını önemli bir ölçü olarak ele almak mümkündür. (Tablo 2)

TABLO 2. SOSYALİST ÜLKELERDE SANAYİ ÜRETİMİNDEKİ BÜYÜME ORANLARI

(1950=100)

	1950	1960	1965	1970	1972	1973
SSCB	100	304	458	689	791	849
Bulgaristan	100	397	691	1200	1400	1500
Macaristan	100	267	386	523	589	631
Demokratik Alman Cumhuriyeti	100	294	392	537	601	642
Küba (1962=100)			106	116		
Moğalistan Halk Cumhuriyeti	100	279	446	714	877	950
Polonya	100	317	475	708	845	948
Romanya	100	340	649	1100	1400	1600
Çekoslovakya	100	282	364	505	576	613
Arnavutluk	100	603	839	1500	1900	
Çin Halk Cumhuriyeti	1960'dan beri hiçbir veri yayınlanmadı.					
Vietnam Demokratik Cumhuriyeti 1955=100)		504	947	1000	1000	1100
Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti (1949=100)		635	1200	2100		
Yugoslavya	100	262	434	582	692	733

Kaynak: Sayılarla SSCB 1973, s. 45, Moskova, 1974 Statistika Publishers.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NE DİYOR?

Yukarıda getirilen sonuçlar Birleşmiş Milletler'in yayınlarında da doğrulanıyor. 1950 - 59 arasını inceleyen bir yayında aynen şöyle deniyor:

«Herşeye rağmen, Merkezi planlı ülkelerde (yani sosyalist ülkelerde) kişi başına büyüme oranı (gayri safî toplam üretim veya net

maddî üretim bakımından) batı ülkelerinden, özellikle Batı Almanya, Avusturya ve İtalya dışındaki ülkelerden önemli ölçüde daha büyüktür. (1950'lerde Avrupa'daki Ekonomik Büyümenin Bazı Faktörleri, Birleşmiş Milletler yay. Cenevre 1964, İngilizce baskı, 2. bölüm s. 11.)

Ne var ki hemen bunun ardından tersini kanıtlamak isteyen çabalar da gözlenmektedir. Ancak, gizlenemeyen gerçek çok sık ortaya çıkmakta ve göze batmaktadır.

«Planlı ekonomileri pazar ekonomileri ile belli bir sınır içinde karşılaştırma teşebbüsleri göstermiştir ki, sosyalist ülkelerde büyüme oranlarındaki gelişme adımları birkaç ülke dışındaki bütün batı ülkelerinden kesin olarak daha yüksektir.» (age, s. 39) Bu başarı Sosyalist Ekonominin temelindeki gerçek plan anlayışına dayanmaktadır. Benzer sözler 1970 ve sonrası için de söylenmektedir. Kapitalist dünyadaki 1974 bunalımı ileri kapitalist ülkeleri de önemli ölçüde etkilemiştir.

«1970'lerin ilk yarısı gelişmiş pazar ekonomileri için bir uyumsuz dalgalanmalar (kararsızlıklar) dönemi idi. Fiyatlarda büyük bir sıçra-

TABLO 3. KAPİTALİST ÜLKELER: BÜYÜMENİN ELEMANLARI (1971 - 75).

Bir önceki yıla göre yüzde olarak değişim

Elemanlar ve ülke grupları	Ortalama 1971-1975	1971	1972	1973	1974	1975
Gayri safi toplam üretim						
Bütün kapitalist ülkeler	2.7	3.7	5.4	5.9	0.2	-1.5
Büyük sanayi ülkeleri	2.6	3.6	5.5	6.0	-0.5	-1.7
Diğer sanayi ülkeleri	2.9	3.4	4.4	4.5	3.5	-1.2
Diğer kapitalist ülkeler	4.8	5.5	5.9	6.0	5.4	1.3
Özel tüketim						
Bütün kapitalist ülkeler	3.5	4.2	5 9	5.0	0.8	1.7
Büyük sanayi ülkeleri	3.4	4.2	6.0	5.0	0.2	1.6
Diğer sanayi ülkeleri	3.2	3.1	4.4	3.9	2.2	2.3
Diğer kapitalist ülkeler	5.0	5.8	5.8	6.2	5.8	1.6
Hükümet tüketimi						
Bütün kapitalist ülkeler	1.8	1.7	3.1	1.1	0.6	2.3
Büyük sanayi ülkeleri	1.4	1.2	3.1	0.7		1.8
Diğer sanayi ülkeleri	3.6	4.5	3.7	2.9	2.7	4.4
Diğer kapitalist ülkeler	6.2	5.4	4.2	5.4	8.3	7.7
Depolardaki değişim						
Bütün kapitalist ülkeler	-0.3	-0.5		0.9	-0.2	-1.9
Büyük sanayi ülkeleri	-.4	-0.5	0.2	0.9	-0.6	-1.9
Diğer sanayi ülkeleri	-0.3	-1.7	-1.1	1.0	1 7	-1.9
Diğer kapitalist ülkeler	-0.1		-1.4	0.7	2.2	-1.9

Kaynak: 1975 Dünya Ekonomik Araştırmasına Ek s. 60 B.M. New York, 1977, İngilizce Baskı.

ma vardı. Üstelik bu sıçrama, sadece hızı bakımından değil, aynı zamanda bütün dünyaya yaygınlığı ve her iş alanındaki ısrarlı etkisi bakımından da önemli idi... Savaş sonrası dönemden, hatta 1930 bunalımından beri en büyük gerileme söz konusu oldu. Bu, beraberinde tehlikeli ve yaygın bir işsizlik getirdi.» **(Dünya Ekonomik Araştırması eki, 1975,** Dünya Ekonomisindeki Dalgalanmalar ve Kalkınma s. 1, Birleşmiş Milletler, New York, 1977, İngilizce baskı).

1970 - 75 dönemindeki bunalımı farklı bir tablodan daha açık bir şekilde görmek mümkündür. (Tablo 3) Gayri safi toplam üretim, özel tüketim, devlet tüketimi ve depolardaki değişmelerle ilgili olarak seçilen sayılarda bir önceki yıllara göre verilen artış hızları bunalımı çok açık olarak yansıtmaktadır. Önce bütün kapitalist ülkeleri bir arada, sonra büyük sanayi ülkelerini —Kanada, Fransa, Batı Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve ABD—, diğer sanayi ülkelerini —Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsveç ve İsviçre— daha sonra da diğer kapitalist ülkeleri Avusturalya, Yunanistan, İzlanda, İrlanda, Yeni Zelanda, Portekiz, Güney Afrika,İspanya, Türkiye ve Yugoslavya'yı ele alan tabloda 1972'de başlayıp 1974'e kadar devam eden gerileme dönemi belirgindir. En ilginç olan ise, bunalımdan en fazla büyük sanayi ülkelerinin etkilenmesidir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu geri kapitalist ülkeler o dönem için bunalımdan en az etkilenen ülkelerdir. Tabii, ileri kapitalist ülkelerdeki bunalımın derin izleri geri ülkelere kısa bir süre sonra fazlasıyla yansıyacaktır.

Aynı döneme ilişkin olarak sosyalist ülkeler için söylenenler ise oldukça farklıdır.

«1975'te... sosyalist ülkelerin büyük çoğunluğu plan hedeflerine ulaştı. Yalnız Sovyetler Birliği, kırsal alanda, beş yıldan üçünde beklenen üretim düzeyine ulaşamadı ve hedefi tutturamadı. Bunun yanında toplam ulusal gelirde bütün batı Avrupa ülkeleri (Sovyetler Birliği dahil) daha önceki beş yıllık planlarına göre daha hızlı büyüme gösterdiler.» (age. s. 112).

Ayrıca, 1970 - 1975 döneminde, kapitalist ülkelerin tersine, sosyalist ülkelerde büyük fiyat artışları olmadı. İşsizlik ise (Yugoslavya hariç) Sosyalist dünyanın hiçbir yerinde görülmedi. Sosyalist sistem kapitalist dünyanın bunalımından fazla etkilenmeden sıyrılabildi. Bu gerçeği açık olarak ulusal gelirin büyümesini gösteren tablodan da gözlemek mümkün. (Tablo 4) Aynı dönemlere ilişkin kapitalist ülkelerin durumları hatırlanacak olursa, sosyalist sistemin başarısı daha iyi anlaşılabilir. Tüm sosyalist ülkeler plan hedeflerini aşmışlardır.

TABLO 4. BAZI SOSYALİST ÜLKELER ULUSAL GELİRİN BÜYÜMESİ, GERÇEKLEŞEN VE VE PLANLANAN 1966 1980, (YÜZDE OLARAK)

	Yıllık ortalama oranlar				Bir önceki yıla göre artış						
	1966-	1971-1975		1976-					1975		
Ülke ve grup	1970, gerçek	planlanan	gerçek	1980, planlanan	1971, gerçek	1972, gerçek	1973, gerçek	1974, gerçek	planlanan	gerçek	1976, planlanan
Arnavutluk	9.0	9.2-10.0									
Bulgaristan	8.7	7.7-8.5	7.9	8.2-8.7	7.1	7.7	8.0	7.4	9	9	9
Çekoslovakya	6.8	5.1	5.7	4.9-5.2	5.1	6.3	5.2	6.0	5.6	6	5
Demokratik Alman Cumhuriyeti	5.2	4.9	5.4	4.9-5.4	4.4	5.8	5.6	6.3	5.5	5	5.3
Macaristan	6.8	5.5-6.0	6.2	5.4-5.7	6.5	5.1	7.4	7.0	5-5.5	5	5-5.5
Polonya	6.0	7.0	9.8	7.0-7.3	8.1	10.6	11.4	10.5	9.8	8	8.3
Romanya	7.7	11-12	11.3	11.0	13.5	10.0	10.7	12.4	14	9.8	10.5
Doğu Avrupa	6.5	6.7-7.0	7.9	7.0-7.3	7.3	7.9	8.4	8.7	8.6	7.2	7.4
SSCB	7.7	6.8	5.5	4.4-5.1	5.6	3.9	9.0	5.3	6.5	4	5.4
Doğu Avrupa ve SSCB (Arnavutluk hariç)	7.4	6.7-6.8	6.2	5.2-5.8	6.1	5.0	8.8	6.2	7.1	4.9	6.0

Kaynak: 1975 Dünya Ekonomik Araştırmasına Ek, s. 170, B.M., New York, 1977, İngilizce Baskı.

VERİMLİLİK

Sovyetler Birliğinde işsizlik yok. Diğer sosyalist ülkelerde de yok. ((Yugoslavya hariç). Bu ise ekonomide başka bir sorunu iyice ortaya getiriyor: Verimlilik. Sosyalist ülkeler daha fazla üretim için üretimde verimliliği arttırmaya, otomasyonu yaygınlaştırmaya yöneliyor. Ve bu anlamda başarılı da oluyor. Kapitalist ve sosyalist ülkelerde verimliliği gösteren iki ayrı tablo durumu aydınlatıyor Örneğin son üç yılda 1973 - 75 arası ABD dahil bütün kapitalist ülkelerde emek üretkenliği düşüyor. (Tablo 5) Buna karşılık, belli dalgalanmalar olmakla beraber, sosyalist ülkelerdeki verimlilik her yıl bir öncekine göre artıyor, hem de önemli bir oranda. (Tablo 6)

TABLO 5. TOPLAM EKONOMİ: ÇALIŞAN KİŞİ BAŞINA ÜRETİM, İŞSİZLİK SEVİYESİ
(Yüzde olarak yıllık değişimler)

Ülke	(İşgücünün yüzdesi olarak) İşsizlik	Çalışan kişi başına üretim
Fransa		
1973	2.1	4.4
1974	3.3	2.7
1975	4.6	-2.0
Federal Alman Cumhuriyeti		
1973	1.8	4.8
1974	3.5	2.5
1975	4.6	-0.4
İtalya		
1973	3.0	5.4
1974	3.1	1.2
1975	3.5	-4.2
İngiltere		
1973	1.9	3.3
1974	2.8	-1.2
1975	4.7	-1.3
A.B.D.		
1973	4.4	2.0
1974	6.7	-3.8
1975	7.8	-0.7
Konodo		
1973	5.5	1.6
1974	6.1	-0.6
1975	7.0	-2.3

Kaynak: 1975 Avrupa Ekonomik Araştırması, s. 9, B.M., NewYork, 1976, İngilizce Baskı

Hal böyle olunca, yani hangi alanı alınırsa alınsın her alanda sosyalist ülkelerin ekonomik büyümesi kapitalist ülkelere göre önemli ölçüde yüksek olunca, herkes düşünüyor. Barış içinde birarada yaşama politikası, ekonomik yarış ve ekonomik işbirliğinin anlamı birara-

TABLO 6. BAZI SOSYALİST ÜLKELER: SANAYİDE EMEĞİN VERİMLİLİĞİNDEKİ DEĞİŞİM, 1960 1980, (YÜZDE OLARAK)

	Ortalama yıllık oran				Bir önceki yıla göre artış						
	1966-1970,	1971-1975		1976-1980,	1971,	1972,	1973,	1974,	1975		1976,
Ülke	gerçek	plan	gerçek	plan	gerçek	gerçek	gerçek	gerçek	plan	gerçek	plan
Bulgaristan	6.9	7.6	7.0	9.2	7.2	5.9	8.0	6.0	8.2	7.9	8.8
Çekoslovakya	5.7	5.4-5.7	6.2		5.8	6.4	6.4	6.2	5.4	6.1	4.6
Demokratik Alman Cumhuriyeti	6.1	6.2	5.3	5.4-5.7	4.7	4.2	5.8	6.2	5.6	5.8	5.5
Macaristan	3.6	4.5-5.0	6.3	6.2	7.0	6.2	5.4	7.7	7	5	
Polonya	4.9	5.4	7.8	7.4-7.7	4.9	5.6	8.2	8.8	9.3	10.6	7.7
Romanya	7.3	7.3	7.1	6.7-7.2	4.5	5.7	7.8	6.9	10.3	7.1	8.5
SSCB	5.8	6.8	6.0	5.4-6.0	6.3	5.2	6.1	6.3	6.0	5.9	

Emeğin verimliliği çalışan kişi başına üretim olarak hesaplanmıştır.

Kaynak: 1975 Dünya Ekonomik Araştırmasına Ek, S, 172, B.M. Newyork 1977, İngilizce Baskı.

da daha iyi ortaya çıkıyor. Mevcut koşullardaki yarış sosyalist sistemden yana. Çünkü, sosyalist sistem üretim araçlarındaki özel mülkiyete son vererek, üretimdeki anarşi yerine merkezî planlı ekonomiyi kurarak kapitalist sisteme etkin darbeler vurmaya başlamış durumda. Kâr'dan başka hiçbir dürtüsü olmayan kapitalist sistemin sonu yaklaşıyor.

SSCB - ABD

Emperyalist - kapitalist sistemin temel direği ABD'ye karşı ilk sosyalist ülke olan SSCB'nin varlığı, dünya halklarının en önemli güvencelerinden birisi. Sovyetler Birliği 1917'den bu yana gösterdiği hızlı gelişme ile emperyalist sisteminin karşısında dimdik duruyor. Bu süreç içinde Sovyetler Birliği'nde kuşkusuz çok şey değişti. 1913'de, bu günkü SSCB'nin bulunduğu alanda toplam 159,2 milyon insan yaşıyordu. Bunun ancak %18'i şehirlerde oturuyor, geri kalanı ise kırsal kesimlerde yaşıyordu. 60 yılda bu oran tersine döndü. Sovyetler Birliği'nin toplam nüfusu 250.9 milyon oldu ve bu nüfusun %60'ı şehirlerde oturmaya başladı. Toplumun sınıf yapısı değişti. 1913'de her yüz kişiden 17.0'si işçi ve emekçi iken, 1973'de 81.3'ü işçi ve emekçi oldu. Buna karşılık, 1913'de her yüz kişiden 66.7'si çiftçi iken, 16.3'ü burjuva, tüccar ve kulak iken 1973'de her iki alanda da sayı sıfıra indi. (Tablo 7) Üretim araçlarının özel mülkiyeti sorununu da açıklayan tablo nüfusun büyük bir kesiminin işçi olduğunu, burjuva, kulak, tüccar kesimlerin kalmadığını gösteriyor. Ekonomik başarının temeli esas olarak burada yatıyor. Kapitalist özel mülkiyet sorunu çözüldüğü ölçüde, kapitalizmin ideologlarının bile yadsıyamadıkları başarılar elde ediliyor.

TABLO 7. NÜFUSUN SINIF YAPISI (YÜZDE OLARAK)

	1913	1924	1928	1939	1959	1973
Toplam nüfus	100	100	100	100	100	100
İçeriği:						
İşçi ve emekçiler	17.0	14.8	17.6	50.2	68.3	81.3
İşçiler	14.6	10.4	12.4	33.5	49.5	60.3
Kollektif çiftlikler ve kooperatifleşmiş zenaatkarlar	—	1.3	2.9	47.2	31.4	18.7
Özel çiftlik sahipleri, kooperatifleşmemiş zenaatkarlar	66.7	75.4	74.9	2.6	0.3	0.0
Burjuvazi, toprak ağaları tüccarlar, kulaklar	16.3	8.5	4.6	—	—	—

Kaynak: Sayılarla SSCB, 1973, s. 17 Moskova, 1974. Statistika Publihers.

ABD düzeyine göre karşılaştırmalı olarak hazırlanan bir tablo-da, SSCB'nin ulusal gelir, sanayi ve tarımsal üretimi, sanayide ve tarımda iş verimliliği bakımından 1950'den itibaren sürekli olarak bir artış kaydettiği görülüyor. Gerek ABD ekonomisinin dönem dönem bunalımlara girmesi, gerekse SSCB ekonomisinin düzenli büyümesi SSCB'nin başlangıçtaki geri düzeyinden gelen aradaki arayı kapatıyor. Gerçi bugün SSCB birçok alanda ABD'den görece geride. Ama bunun nedenleri var. 1917'de Sovyetler harab olmuş fakir bir ülke ile başlarken, ABD dünyanın en zengin ülkesi idi. Hele İkinci Dünya Savaşından sonra SSCB çok büyük değerler kaybetti. Buna karşılık ABD emperyalizmi daha fazla güçlendi. Ama her şeye rağmen SSCB'deki normal gelişme hızı düşmedi. (Tablo 8)

TABLO 8. SSCB'NİN EKONOMİK KARAKTERİSTİKLERİ (ABD DÜZEYİNE GÖRE YÜZDE OLARAK)

	1950	1957	1965	1970
Ulusal Gelir	31	50	62	65'in üstünde
Sanayi Üretimi	30'un altında	47	63	75'in üstünde
Tarımsal Üretim	55	70'in üstünde	75 dolaylarında	85-90 dolaylarında
İş verimliliği				
— Sanayide	30-40	40-50	40-50	53
— Tarımda	20	20-25	20-25	20-25

Kaynak: Günümüzde Tekelci kapitalizm, s. 73 Bilim yayınları 1977

1951 73 arası için değişik bir karşılaştırma yapmak da mümkün. (Tablo 9) Görüldüğü gibi 1951 ile 1973 arasındaki 22 yılda Sovyetler Birliğinin ulusal geliri, sanayi üretimi, tarımsal üretimi, ulaşım hatları, yatırımları ve sanayi de işçi emeğinin üretkenliği ABD'ninkinden en az iki kat fazla artmış. Bazılarında bu oran neredeyse üç misline çıkmıştır.

TABLO 9. 1951 - 1973 YILLARI ARASINDA SSCB VE ABD'DEKİ EKONOMİK KALKINMANIN TEMEL GÖSTERGELERİNDEKİ ORTALAMA YILLIK ARTIŞ (YÜZDE OLARAK)

	SSCB	ABD
Ulusal gelir	8.3	3.6
Sanayi üretimi	9.7	4.6
Tarım üretimi	4.0	2.1
Her çeşit ulaşım	8.5	2.4
Sermaye yatırımı	9.2	3.2
Sanayideki işçilerin iş verimliliği	6.2	3.5

Kaynak: Sayılarla SSCB, 1973, s. 48, Moskova, 1974. Statistika Publishers

İkinci Dünya Savaşı sonrası soğuk savaş dönemindeki yoğun anti-komünist propaganda ile bu sonuçlar uzun süre gizlenmek istendi. Sosyalist sistemin çok kısa zamanda çökeceği ileri sürüldü. Bu çöküşün hızlandırılması için kampanyalar açılması önerildi. Tüm dünyada yankı bulan Mc Carticiliğin ve diğer tüm anti-komünist, anti-sovyetik hareketlerin amacı sosyalizmin başarılarını gizlemekti. Sosyalist ülkelerin başarılarının işçilerin kulağına, emekçilerin yüreklerine ulaşacağından korkuluyordu. Korkulan başa gelmeye başladı. Bugün, Avrupa'dan Amerika'ya, Asya'dan Afrika'ya kadar her yerde işçiler, emekçiler sosyalist sistemin başarılarını öğreniyorlar.

TOPLUMSAL REFAH BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRMA

Bilindiği gibi kapitalist ülkelerin çoğunda ve özellikle de ABD'de toplumsal refahtan çok söz edilir. Hemen hemen her yeni seçilen başkan ABD'de sosyal refahı arttıracağını belirtir. Çeşitli sloganlarla «büyük toplum», «refah toplum» adları altında sık sık yeni umutlar, yeni hedefler dile getirilir. Kapitalist dünyada her şeye rağmen insanların yaşam seviyelerinin yüksek olduğu, kişilerin huzur içinde yaşadıkları ileri sürülür. Kapitalist dünyanın hemen her şeyi, kitapları, filmleri, televizyon programları hep böyle söyler.

Durum gerçekten böyle midir? Kapitalist dünyada toplumsal refah söylenildiği düzeyde midir? İnsanlar, kapitalist dünyada gerçekten mutlu mudur?

Bu sorulara objektif ve gerçekçi cevaplar bulunması mümkündür. Bunun yolu da toplumsal refahın, kişilerin yaşam seviyelerinin belirli ölçülerinin tesbiti ile mümkündür. Bu ölçülere uygunluğuna göre bir toplumda insanların huzurundan söz edilebilir veya edilmez. Aynı zamanda bu ölçüler aracılığıyla farklı dünya sistemleri arasında bir karşılaştırma yapılabilir. Temelinde yine ekonomik gelişmenin yattığı bu göstergeler arasında: gerçek ücretler, işsizlik, fiyat artışları, maddî mal ve hizmet tüketimi, oturma alanları, ulaşım araçları, haberleşme hizmetleri, kültür, eğitim, sağlık, çalışma ve dinlenme koşulları ciddî göstergeler olarak sayılabilir. Bunların çoğunda sorunların olduğu ve bu sorunların süreklilik kazandığı ülkelerde toplumsal refahtan söz etmek oldukça zordur. Örneğin, işsizlik konusunda yapılabilecek bir değerlendirme oldukça açık sonuçlar verir. Sosyalist ülkelerde işsizliğin olmadığı, diğer bir deyimle tam istihdam olduğu bütün dünyaca kabul edilen bir gerçektir. Buna karşılık kapitalist ülkelerde durum farklıdır. Tablo 5'deki sayılar ABD, Fransa, İngiltere gibi ülkeler için yeterince fikir verecek nitelliktedir. Üç yıllık bir dönem incelendiğinde bile (1973 - 75 arası), işsizliğin sürekli arttığı gö-

rülmektedir. Zaten, kapitalist dünyada işsizlik sürekli bir sorundur İşsizler ordusu, sermaye sınıfının elinde önemli bir malzeme ve koz olarak durmaktadır. Ayrıca bunalımlı dönemlerde işsiz sayısı daha da artmaktadır.

Yaşam düzeyine ilişkin en önemli gösterge kişinin satınalma gücünü belirleyen gerçek ücret artışıdır. Bu konuda farklı yöntemler izlenmekte, kimi yerde görünürdeki ücret artışları, kimi yerde sadece fiyat artışları ele alınmaktadır. Oysa en emin değerlendirme yolu, fiyat artışlarını da dikkate alarak hazırlanmış olan gerçek ücret durumudur. Gerçek ücret artışları, kişilerin gün geçtikçe maddî güçlerinin arttığı veya azaldığını en iyi bir şekilde göstermektedir. Bu anlamdaki karşılaştırmada da kapitalizmin, söylendiği gibi, kişilere «refah» getirdiği gözlenememektedir. Dört kapitalist ülke Federal Almanya, İngiltere, Kanada ve ABD, 1973 - 75 arasında irdelendiğinde bu konudaki durum ortaya çıkıyor. Görünürdeki ücretlerle (nominal ücret), gerçek ücretler arasındaki farklılık da ortaya çıkıyor. Örneğin ABD'de 1974'de görünürdeki saat ücreti bir önceki yıla göre %8,1 artıyor. Oysa gerçek saat ücretinde bir artış yok. Tersine gerçek saat ücretinde %2.6'lık bir azalma var (Tablo 10).

TABLO 10. İMALAT SANAYİİNDE ORTALAMA SAAT ÜCRETLERİ (YÜZDE OLARAK) BİR ÖNCEKİ YILA GÖRE DEĞİŞİM

Ülke	1973	1974	1975
Federal Alman Cumhuriyeti			
A	10.8	10.5	8.2
B	3.6	3.3	2.4
İngiltere			
A	12.7	17.0	26.4
B	3.2	0.8	1.8
Kanada			
A	8.8	13.5	—
B	1.1	2.3	—
Amerika Birleşik Devletleri			
A	6.8	8.1	9.1
B	0.6	—2.6	0.0

A: Para Cinsinden değişim

B: Gerçek değişim

Kaynak: 1975 Avrupa Ekonomik Araştırması, S. 28, B.M., New York, 1976.

Diğer önemli bir konu ise kapitalizmin bunalımının kimin sırtına yüklendiği. Tablodan açıkça görülen odur ki, bunalım doğrudan saat ücretlerine, yani işçi sınıfına yükleniyor. Bunalım derinleştikçe ücretlerin gerçek değeri düşüyor. Hatta bazan eski değerinin altına bi-

le düşüyor. Bu düşüş en büyük kapitalist ülke ABD'de bile görülebiliyor. Üstelik bu ücretlerde vergi kesintileri belirtilmiş değil. Her ülkede, özellikle işçi ve emekçilerden ücretlerin yarısına yakın bir vergi alındığı da düşünülürse; gerçek ücretlerin daha da düşürüldüğü anlaşılır. Buna karşılık sosyalist ülkelerde durum tamamıyle farklıdır. Kişi başına düşen gerçek gelir sürekli bir artış gösteriyor. Gerçek ücretler her yıl biraz daha artıyor. (Tablo 11).

TABLO 11: DOĞU AVRUPA'NIN MERKEZİ PLANLI EKONOMİLERİ ve SSCB:

GELİR GÖSTERGELERİ (Yüzde olarak)

	Ortalama Yıllık Oranlar		Bir önceki yıla göre değişim				
Ülke ve gösterge	1966-70	1971-75	1971	1972	1973	1974	1975
Bulgaristan							
Kişi Başına Kişisel Gelir (Gerçek)	6.1	6.1	4.3	7.0	8.5	4.9	5.6
Demokratik Alman Cumhuriyeti							
Kişi Başına Kişisel Gelir (Gerçek)	4.1	5.5	4.1	6.4	6.1	6.1	5
Polonya							
Ortalama Ücret (Gerçek)	2.1	3.4	5.7	6.6	11.2	8.5	8.0
Romanya							
Kişi Başına Kişisel Gelir (Gerçek)	4.2	6.8	11.8	5.8	4.8	6.1	5.4
SSCB							
Kişi Başına Kişisel Gelir (Gerçek)	5.9	5.5	4.5	4.0	5.0	4.2	4.2
Macaristan							
Kişi Başına Kişisel Gelir (Gerçek)	6.2	4.6	4.5	3.4	5.0	6.6	4

Kaynak: 1975 Dünya Ekonomik Araştırmasına Ek, s. 175, B. M., New York, 1977, İngilizce Baskı.

Gerek 1966 - 70, gerekse 1970 - 75 yılları arasında sosyalist ülkelerin gerçek gelirlerinde sürekli bir artış görülüyor. Bulgaristan, Demokratik Alman Cumhuriyeti, Romanya ve Sovyetler Birliği'ndeki gerçek gelirler artıyor. Gerçi bu artış hızında belli dalgalanmalar var. Özellikle kapitalist dünyanın bunalımlı yılları belli ölçüde etkiliyor. Ne

var ki bu etkileyiş hiçbir zaman hızlı bir artışı, (ki bu oran daima kapitalist ülkelerinkinden fazladır) engellemiyor. Ayrıca bu sayılarda vergi de çıkarılmış durumda. Bu yüzden sayılar gerçek geliri gösteriyor. Kapitalist ülkelerde, imalât sanayii gibi ortalama ücretlerin oldukça yüksek olduğu bir sektördeki ücretle sosyalist ülkelerdeki bütün sektörleri kapsayan kişi başına geliri karşılaştırmak esasen kapitalist ülkeler adına daha avantajlı bir yöntem. Ne var ki buna rağmen kapitalist ülkeler gerçek ücretler bakımından çok geri durumda.

Ayrıca bütün bu karşılaştırmalarda, sosyalist ülkelerde kiraların son derece düşük olduğunu (yaklaşık olarak ortalama aylık gelirin yirmide biri), eğitim ve sağlık hizmetlerinin parasız olarak karşılandığını bilmek gerek. Gerçi kapitalist ülkelerde belli bir sosyal güvenlik sigortası var. Eğitim için belli bir oranda burs olanakları var. Ama, gerek sosyal güvenlik kurumları, gerekse, eğitim bursları toplumun tümüne hitabetmiyor. Son derece sınırlı. Üstelik hitabettiği kesimlere de ne ölçüde güvence veriyor? Türkiye'yi bilen herkes bunun ölçüsünü iyi bilir.

Ölüm oranları ve doktor sayıları, toplumsal refaha ilişkin diğer önemli göstergeler. Bugünkü konumda sosyalist ülkelerdeki ölüm oranları, kapitalist ülkelerdekinden daha az. Örneğin ABD'de her bin kişiden 9.4 kişi ölürken, SSCB'inde bu oran 8.6. (1973'de). Ayrıca bu oranların belli bir süreç içindeki gelişmeleri çok önemli. Sovyetler Birliği'nde bu oran 1913'de binde 29.1, 1940'da binde 18 ve 1973'de binde 8.6. ABD'de ise 1913'de 13.2, 190'da 10.8, 1973'de 9.4. Bu gelişğinde çok daha hızlı. (Tablo 12).

TABLO 12. BAZI ÜLKELERDE NÜFUS VE ÖLÜM ORANI ARTIŞLARI

	NÜFUS (milyon)	Her 1000 kişi için Ölüm		
		1913	1940	1973
SSCB	250.9	29.1	18.0	8.6
Bulgaristan	8.6	19.9	13.4	9.8
Küba	8.8		10.6	5.5
Polonya	33.5	21 7	13.9	8.3
Romanya	20 9	26.1	18.9	9.2
Yugoslavya	20.8		14.9	9.0
Danimarka	5.1	13.0	10.4	9.8
ABD	211.7	13.2	10.8	9.4
Federal Almanya	59.7			11.6
Fransa	52 2	19.0	18.9	10.6
İsveç	8.1	13.9	11.4	10.3
Japonya	108.6	20.2	16.4	6.4

Kaynak: Sayılarla SSCB, 1973 s. 58-59, Moskova, 1974. Statistika Publishers.

Doktor sayısı ve kişi başına düşen doktor bakımından da aynı sonuçlar çıkıyor. (Tablo 13. Çeşitli ülkelerde doktor sayısı a.g.e., s. 60.) Sosyalist ülkelerin tümü kapitalist ülkelerden daha iyi durumda. Her onbin kişiye düşen doktor sayısı karşılaştırıldığında onbinde yirmiyi aşan tek kapitalist ülke Federal Almanya Cumhuriyeti. Buna karşılık sosyalist ülkelerin tümü onbinde yirmiyi aşıyor. Hatta SSCB'de bu oran onbinde 30.5. Buna karşılık ABD'de doktor oranı onbinde 19.9. Türkiye'nin durumu ise sadece Hindistan ve İran'dan daha iyi. Türkiye onbinde 5.6 doktorla sıralamanın en altlarında (1970 başlarında).

Sağlık konusundaki her iki karşılaştırma da önemli bir gerçeği gözler önüne seriyor. Kapitalist ülkelerde insan sağlığına verilen önem çok sınırlı. Buna karşılık insan sağlığı sosyalist ülkelerde çok büyük önem taşıyor. Hatta denebilir ki, sağlık alanında diğer alan-

TABLO 13. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDEKİ DOKTOR SAYISI

	Yıl	Tüm uzmanlık dallarındaki doktor sayısı (Bin)	Her 10.000 nüfusa düşen doktor sayısı
SSCB	1913	28	1.8
	1940	155	7.9
	1973	766	30.5
Bulgaristan	1972	20.3	23.6
Macaristan	1972	24.9	24.0
Demokratik Alman Cumhuriyeti	1972	36.0	21 1
Küba	1972	7.9	8.9
Moğolistan Halk Cumhuriyeti	1973	2.7	20.2
Polonya	1973	70.6	21.1
Romanya	1972	32.0	15.4
Çekoslovakya	1972	35.8	24.7
Yugoslavya	1972	26.9	13.0
İngiltere	1971	87.4	15.7
Hindistan	1970	121.0	2.3
İran	1971	11.5	3 9
İtalya	1971	99.3	18.4
ABD	1970	408.1	19.9
Türkiye	1971	20.0	5.6
Federal Almanya	1971	127.7	21.5
Fransa	1970	89.1	17.5
Japonya	1970	152.7	15 1

SSCB, 766.000 doktor sayısı ile Dünyadaki toplam 26 milyon doktor sayısının 1/4'ünden fazlasını teşkil etmektedir

Kaynak: Sayılarla, SSCB, 1973, s. 60, Moskova, 1974, Statistika Publishers.

lardan çok daha büyük bir gelişme var. Öyle anlaşılıyor ki, sosyalist ülkelerde insan sağlığına en büyük önem veriliyor. Hele kapitalist ülkelerdeki sınırlı sayıda doktorun özel olarak çalıştığı, buna karşılık sosyalist ülkelerde sağlık hizmetlerinin bedava olduğu da düşünülürse, insana hangi sistemin daha büyük önem verdiği kolayca anlaşılıyor.

Bu sonucu kanıtlayan diğer göstergeler de var. Örneğin SSCB'deki emeklilik durumu. Sovyetler Birliği'nde işçiler ve diğer emekçilerin emeklilik yaşı erkekler için 60, kadınlar için 55. Ağır işlerde görevliler için bu sınır beş hatta on yıl inebiliyor. Ayrıca beş veya daha fazla kadınlı çocuklar için de bu sınırlar inebiliyor. Kapitalist ülkelerde emeklilik yaşı daha yüksek. Almanya'da ABD'de, Hollanda'da emeklilik yaşı kadın ve erkek için 65, İsveç'te 67. Ayrıca, emeklilikte alınacak maaşlar için kapitalist ülkelerde sosyal güvenlik sigortası adı altında büyük paralar toplanıyor. Sonunda da sadece belli bir maaş veriliyor. O da artan fiyatlar karşısında hiçbir güvencesi olmayan bir düzeyde.

Buradan da ilginç bir sonuç çıkıyor. Kapitalist sistem, insanları kullandığı dönem dışında, onlara fazla yaşayacak zaman bırakmıyor. Buna karşılık sosyalist ülkelerde, belli bir yaştan sonra dinlenecek insan gelişmesinin sürdürüleceği zaman var.

Son olarak, toplumda işlenen suç, toplumda beliren zararlı eğilimler ve toplumsal hastalıklar bakımından da bir karşılaştırmanın yapılabileceğini belirtmekte yarar var. Bu konuda fazla ayrıntılı bilgi bulmak mümkün olmadı. Ama tesbit edilen o ki, kapitalist ülkelerin yazarları ve çoğu bilim adamları toplumsal hastalıklardan ve toplumsal suçlardan yakınıyor. Eroin, LSD kullanımı, çeşitli sapıklıklar, hırsızlık ve diğer toplumsal suç ve hastalıklar bakımından başta ABD olmak üzere pekçok kapitalist ülke zor durumda. Buna karşılık benzer şeylerin mevcudiyetinin sosyalist sistem için ileri sürülmesi olanaksız.

Sosyalist sistemde gerek üretim düzeyinin gelişmine ve gerekse insanların yaşam düzeylerine ilişkin olarak daha pek çok örnek verilebilir. Ancak bu kadar örnek bile bu sınırdaki bir yazı için fazla. Daha fazla tabloya ve sayıya boğmamak için karşıllaştırmayı burada bırakmak gerekiyor.

Ekonomik alandaki yarışın, işçi sınıfı ile sermaye sınıfı arasındaki savaşın uluslararası ölçekte devamı olduğu söylenmişti. Artık bu yarışın, sosyalizmden yana gellştiğini tüm dünya görüyor. Gerek gelişme hızı, gerekse etkinliği bakımından sosyalist sistem gittikçe büyüyor. Bu gelişmenin yaratıcısı işçi sınıfı. Her ülkenin kendi işçi

sınıfı ve partisi, işçi sınıfının uluslararası dayanışmasını da gözeterek ekonomik büyümeyi gerçekleştiriyor. İşçi sınıfının disiplinini, yaratıcılığını kanıtlıyor. Sosyalist sistemin gücünü kanıtlıyor. 1917 Ekiminde atılan adımın, ondokuzuncu yüzyılda geliştirilen teorinin geçerliliğini kanıtlıyor.

İKİ TOPLUMSAL SİSTEM:
YAŞAM NİTELİĞİNDEKİ KARŞITLIK (*)

Mike Davidow (**)

«Hür teşebbüs» sisteminin kalesi olan ABD'nde hayatın her alanını etkisi altına alan hızlı çürüme milyonlarca Amerikalı'yı yaşam niteliği üzerinde düşünmeye itmiştir. 1916'da Lenin'in, emperyalizmi can çekişen kapitalizm olarak tanımlamasından bu yana 60'ın üzerinde yıl geçti. Günümüzde, çürümenin geniş boyutları ABD'de yaşamın niteliği üzerinde niteliksel bir etki doğurmuştur. Kapitalizmin genel bunalımının bu yeni ve önemli özelliği, kapitalist dünyanın hiç bir yerinde bizim kentlerimizdeki kadar kendini göstermemiştir. Bu durum kendini en fazla, yaşam niteliğindeki derin bozulmanın etkisi altında kalan nüfusun % 73'ünün oturduğu şehir merkezlerimizde hissettirmektedir. Milyonlarca Amerikalı, hoşnutsuzluğunun kaynağının, içinde bulunduğu coğrafî konumdan çok hastalıklı toplumsal sistem olduğunun bilincine varamadığı için «daha iyi çevre» ve «daha iyi okuma olanakları» için şehirlere veya «yaşanılmaz hale gelen» şehirlerden «kurtulmak» için kasabalara kitleler halinde göçmektedir. «Göçler» ırkçı önyargılarla ve kişilerin hayatlarından duydukları endişe ile hızlanmakta, aynı zamanda «göçmenler»in büyük bir çoğunluğu gerici ırkçı güçler için çok elverişli bir sömürü alanı oluşturmaktadır. Bu göçler, kentlerdeki bunalımın esas kurbanları olan Zenci-

---

* *Bu yazı, International Affairs dergisinin Haziran 1977 sayısından Merkez Eğitim Bilim ve Araştırma Bürosu'nca çevrilmiştir.*

** *Amerikalı, ilerici bir gazeteci.*

lerin, Çingenelerin ve Porto Rico'lu göçmenlerin yerleşim bölgelerini suçlu göstererek, Amerikalıların büyük çoğunluğunu ortak hoşnutsuzluğun gerçek kaynağından saptırmakta ve ırk çatışmalarını kışkırtmaktadırlar. «Daha iyi çevre» için şehirlere gelme veya şehirlerden kaçma bir çözüm getirmeyince bu tür çatışmalar daha tehlikeli duruma gelmektedir. Çünkü kentlerdeki bunalıma neden olan cürüm, uyuşturucu ilaç alışkanlığı, eğitim sisteminin bozukluğu, hızla yükselen kiralar ve konut masrafları, kitle halinde işsizlik, enflasyon, yüksek vergiler ve hepsinden önemlisi, toplumun kan dolaşımını etkileyen toplumsal hastalık gibi sayısız etmen, metropol merkezlerin sınırlarını aşmış durumdadır.

Amerikan halkının geniş kesimlerinin içinde bulunduğu bu durumun gittikçe endişe verici bir hal alması, birçok kişinin üzerinde ilgi ile durduğu bir konu haline gelmesine neden olmuştur. Bunun en güzel yansıması, Amerika'nın dördüncü büyük yerleşim merkezi olan Detroit'in Zenci Belediye Baskanı Coleman Young'ın uyarısında bulunmaktadır: «Kanımca, ya faşist baskının belirli bir biçimine doğru ilk adımlarıınn atıldığı bir baskı dönemine ya da yönetimin demokratikleşmesine gidecek bir yol ayrımına geldik. Kentlerimizin içinde bulunduğu koşullar, aslında ulusumuzu tehdit eder durumdadır... Amerika'nın en büyük düşmanının yoksulluk ve halkının yozlaşması olduğu inancındayım. Tercihlerimizi bu doğrultuda belirlemek zorundayız. Esas düşmanın ve tehlikenin kendi içimizde olduğunu gören, asıl paranın silâhlanma ve dış politika harcamaları yerine ülke içinde harcanması gerektiğine inanan bir adayı seçme durumundayız. Bir mücadele sürüp gitmektedir. Bu mücadele, yaşam mücadelesidir.»

SİLÂHLANMA YARIŞINA KARŞI MÜCADELE — YAŞAM MÜCADELESİ

Dev boyutlara ulaşan ve gittikçe büyüyen savunma bütçesinin (1980'de 140 trilyon dolara ulaşması hedef tutulmuştur) kısıntıya uğratılması için verilen mücadele, yalnızca kâğıt üzerinde rakamlarla uğraşmanın ötesine geçmiştir. Günümüzde, bunalım içinde bulunan kentler, okullar, hastaneler, sağlık kurumları ve ulaşım sistemi için verilen bir yaşam mücadelesi biçimini almıştır. Amerikan halkı için yaşam mücadelesi, içerde ve dışarda sorunların çözümünde baskı yöntemlerini kullanan güçlere karşı verilen mücadeledir Kent sorunlarımızın çözümüne ilişkin son bir yıl içerisinde federal hükümetten gelen yegane cevap, polis teşkilâtı için verilen milyonlarca ve milyarlarca dolardır. San Fransisco buna en güzel bir örnektir. Federal hükümet, gençlik için yeni iş alanlarının açılmasını da içine alan kamu

kesiminin geliştirilmesine ayrılan paranın 3 milyon dolarından fazlasını polis teşkilâtına aktarmıştır. Kaliforniya'nın tümünde olduğu gibi San Fransisco'da da işsizlik oranının en yüksek düzeyde (% 9 - 10) olmasına karşılık hiçbir iş olanağı yaratılmamıştır. Aksine, Birleşik Devletler'deki diğer şehirlerde olduğu gibi, San Fransisco, öğretmenlerin işlerine son vererek, ulaşım hizmetlerinde kısıtlamalar yaparak tasarruf yoluna gitmektedir.

Aynı katı tutum federal Hükümet tarafından, eski başkan Ford'un ABD'nin barış zamanındaki tarihinin en büyük bütçesi olarak övündüğü korkunç askerî bütçe konusunda görülmektedir.

Askerî Sanayi kompleksi ve onun yeni soğuk savaş dönemi fedaileri, Sovyet tehdidi masalını tekrar dirilterek, yaygın muhalefeti gidermek için yeni bir kampanya açmışlardır.

Vietnam Savaşı, utanç vericiliğine ve getirdiği ölümlere ek olarak milyonlarca Amerikan ailesine çok acı dersler verdi. 150 milyar dolara malolan savaş, kentlerdeki bunalımı daha da şiddetlendirdi ve ABD'nde yaşamın niteliğini büyük ölçüde etkiledi. Konut bunalımını derinleştirdi. Tüm kamu hizmetlerinin kesintiye uğratılmasının yanısıra, geniş halk kitlelerine sonu gelmeyen vergi borçları yükledi. İşsizlikle birlikte varolan enflasyonu teşvik etti. Çok sayıda Amerikan gencini insanlıktan uzaklaştırdı, onları sokağa itti. (Vietnam'da savaşmış 550.000'nin üzerinde asker şimdi işsizdir). Bu canice savaştan dönenlerin toplumun her kesiminde karşılaştıkları çürüme (Watergate, CIA'nın düzenlediği suikastlar, FBI'ın yasaları çiğnemesi, Lockheed), iş olanaklarının bulunamaması, bu kişileri suç işlemeye teşvik etmektedir.

Savaş sonrası, maddî zarar ve fiziksel sakatlanmaların sayısal hesabı yapılmıştır. Fakat, Vietnam «macerası»nın ABD'nde yaşam niteliği üzerine yaptığı yıkıcı etkilerini kim hesaplayabilir?

Savunma bütçesinin yükü sadece geniş halk kitlelerini tedirgin etmekle kalmamakta, günlük yasamın her alanını etkisi altına almaktadır. Aslında yaşam mücadelesi, önceliklerin yok etmekten barışçı yapıcılığa doğru değişmesini zorunlu kılmaktadır. Çok sayıda Amerikalı, barışçı hedefler doğrultusunda mücadele vermekte kararlıdır. Bunun örnekleri; 22 - 24 Ocak'ta Washington'da iş bulma sorunu üzerine düzenlenen konferans (Başkan Carter'in başa gelmesinden birkaç gün sonra), yine aynı amaçla 13 - 14 Ocak'ta Atlanta'da düzenlenen gösteri ve yürüyüş, 22 Ocak'ta kitle örgütlerinin B-1 bombardıman uçakları programına karşı düzenlediği mitingdir Verilen mücadele şu slogan ile simgelenmektedir: «Pentagon'u değil, kentleri besleyin».

SOSYALİZMİN ALTMIŞ YILLIK ÜRÜNLER:

Sovyet halkının barışçı öncelikler doğrultusunda mücadele vermesine gerek yoktur. Benzer durum, enflasyon ve işsizlik için de geçerlidir. 1930'dan beri SSCB'nde işsizlik ortadan kalkmıştır ve Sovyetler Birliği'nde geçirdiğim 6 yıl boyunca (1969 - 1974) yaptığım gözlemlere göre tüketim mallarının çoğunda fiyat artışı olmamış, aksine düşüş gerçekleştirilmiştir. Hiç bir Sovyet Belediye Başkanının, bunalım içerisindeki kentler üzerine veya önemli toplumsal sorunları polis teşkilâtı aracılığıyla «çözümlenmesi»ne karşı uyarıda bulunmasına gerek yoktur. «Bunalımsız Kentler» (Cities Without Crisis) adlı kitabımda da belirttiğim gibi, Sovyet kentlerinin sorunları, bizimkilerin ise bunalımları vardır. Bu, iki ülke arasında büyük bir farklılıktır. Sovyet kentleri çürüme halinde değildir, aksine gittikçe gelişmektedir. Çevre sorunları, gürültü, ulaşım, modern konutlarda estetiğin ve kullanılabilirliğin sağlanması gibi, çağımızda bilimsel ve teknolojik devrimin bütün modern kent merkezleri için yarattığı önemli sorunlara rağmen, bizimkilerden farklı olarak, Sovyet kentlerinin yaşanılabilirliği gittikçe artmaktadır.

Sovyet kentleri, yerleşim merkezlerinin gelişmekte veya yaşanabilir olup olmamalarının, nüfus yoğunluğuna veya çağdaş şehir hayatının karmaşık sorunlarına bağlı olmadığını ortaya koymuştur. Belirleyici olan toplumsal sistemlerdir. Çünkü, hedefleri toplumsal sistemler belirler. Sosyalizmin hedefi, halkın refaha kavuşturulmasıdır. Kapitalizmin hedefi ise, tekellerin en yüksek oranda kârlarını güvence altına almaktır. Gelişmiş sosyalizm evresinde bu, halkın yaşamsal ve kültürel gereksinimlerinin karşılanması için devletin elindeki olanakları tutarlı bir şekilde yaygınlaştırması anlamındadır. İleri «emperyalizm» döneminde ise, halkın devlet tarafından karşılanan gereksinimlerinde sürekli bir kısıntıya gidilmesi ve savunma bütçesinin yükü altında halkın ezilmesi şeklindedir.

Askerî - sanayi kompleksinin sözcüleri tarafından, Sovyetlerin «askerî üstünlük» elde etmek için «gizli» olarak silâhlandığı, buna karşılık bizim uyukladığımız söylenmektedir. (ABD'de 115 - 130 milyar dolarlık bir silâhlanma payı «uyuklama» olarak sayılmaktadır.) Claytong Fritchey şöyle diyor (Los Angeles Times, Ocak 13, 1977): «Herhangi bir geri kalma «fark»ının bulunmadığı bir Başkanlık seçim yarışı olmamıştır... Önce bir bombardıman uçağı «fark»ı bulunmuş, sonra denizaltı «fark»ı ve daha yakın zamanlarda da karşı - kuvvet «fark»ı ve deniz kuvvetleri «fark»ı ortaya çıkmıştır.» Bütün bu farkları değerlendirdikten sonra, emekli oramiral Gene La Rocque'un baş-

kanlığındaki savunma istihbaratının bekçi köpeği merkezi şu sonuca varmaktadır: «Ne Amerikan güvenliğinde gerçek bir bunalım vardır; ne de ABD'nin askerî bakımdan Sovyetler Birliği'nin gerisine düşmesi söz konusudur.»

SSCB ile ABD'nin hedefleri arasında daha basit ve anlamlı bir değerlendirme de yapabiliriz. SSCB' eski çarlık döneminden ve kapitalizmdlen dünyanın en kötü yerleşim koşullarını devraldı. Şehirlerdeki evlerin % 60ından fazlası bir veya iki odalı tahta binalardı; büyük şehirlerin merkezi yerlerindeki evlerin ancak % 10'unda su, % 3'den azında kanalizasyon teşkilâtı ve % 5'inde elektrik vardı. Ve bu kötü konutların kiraları, çalışan bir ailenin gelirinin % 15 - 20'sini tutuyordu.

Sovyetler Birliği, eski çarlık döneminin kalıntıları üzerine yeniyi kurmakla yetinmeyip, köyden şehire göçen çok sayıda aileye modern ve kullanışlı konut sahibi olma olanağını sağladı. (Şehre yerleşme oranı devrim öncesinde % 18 inken, 1976'da bu oran %61 olmuştur) Sosyalizmin kuruluşundan bu yana 1.00 kent ve kasaba kuruldu. II. Dünya Savaşının en fazla maddi ve manevi kayba yol açtığı Sovyetler Birliğinde 20 milyon ölü, 25 milyon evsiz, hasar gören 1.710 kent ve kasaba, 70.000 köy, 32.000 sanayi işletmesi vardı. 1965 - 1975 arasında 115 milyondan fazla insan yeni apartman katı sahibi oldu. (Yaklaşık 23 milyon yeni konut birimi inşa edildi).

Ekim Devrimi sıralarında ABD' dünyanın en ileri ülkelerinden biriydi. 100 yıldan fazladır kendi topraklarında savaş olmamıştı. Ayrıca sayıları dev boyutlara ulaşan vasıflı sanayi işçisine sahip bir ülkeydi. Oysa, ABD'de federal konut programının 34 yıllık uygulaması sonucu ancak 800.000 birim inşa edilebildi. Bu rakam sadece Moskova'da 1965 - 1973 döneminde inşa edilene denk düşmektedir. 1969'dan beri ABD'nde kamu konut yapımında durgunluk görülmektedir.

1976'da Senatör Alan Cranston (Demokrat, Kaliforniya) seçmenlerine yaptığı konuşmada, kentlerimizin Zenci, Porto Rico'lu ve Çingene mahallelerindeki tipik durumu şöyle dile getirmektedir: «Seçim kampanyası sırasında, bir ara fırsat bulup New York'un South Bronx bölgesini gezdim. Korkunç bir yerdi Bloklar birbirinin içine girmişti. Savaşta bombalanmış bir şehre benziyordu. Bölgenin tümüne bu düzensizlik hakimdi. South Bronx'da yarım milyon insan yaşamaktadır. % 40 refah içindeyken, % 30'u işsiz, 20.000'i uyuşturucu ilaç kullanıyor, 9.500'ü çeşitli çetelere mensuptur. Sağlığa aykırı, korunmasız binalarda oturuyorlar. Bu binaların % 20'sinde su yok ve % 50'si ısıtma sisteminden yoksundur.»

Tüm bu ihtiyaca karşılık, konut inşası halâ hafife alınmaktadır. İşsizlikten en fazla etkilenen inşaat işçileridir. **The New York Times'** ın 2 Ocak 1976 sayısına göre, 1974'deki 15.700 ve 1973'deki 22.000'e karşılık 1975'de şehre 4.400 yeni apartman yapılması planlanmıştır. Bu, II. Dünya Savaşından bu yana en düşük apartman inşası düzeyidir. Yine aynı dergiye göre, ülkenin büyük bir kesiminde şehirlerde ev sahibi olmak, banliyölerde ev sahibi olmak kadar tehlikeye düşmüştür. ABD'inde kiralar ortalama bir aile gelirinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. (% 25 - 40 arasında).

Kiradan kurtulmak için bir kısım aile ev satın almayı düşlüyor. Fakat bu da artık imkânsız gibi görünmektedir. **The New York Times'** ın 7 Aralık 1975 sayısına göre ortalama ev fiyatları 40.000 dolar civarındadır. Bu rakam Kaliforniya için 51.000 dolara ulaşıyor. 20 - 30 yıllık ödeme süresinde, faiz de buna eklenirse, bedeli iki misline çıkıyor. Aslında, ev sahipleri «kira»larını toprakağası yerine bankalara veya sigorta şirketlerine ödeyen kiracılar durumundadır. Konut sahibi olmak, işçilerin yanısıra orta tabakanında boyunu aşmış durumdadır. Oysa konut, yaşam niteliğinde en temel öğeyi oluşturur.

Sosyalizm; Sovyetler Birliğinin, geçmişin mirasına ve **II.** Dünya Savaşının geride bıraktığı sayısız kayıpların üstesinden gelmesine ve Sovyet halkının ezici bir çoğunluğuna çok az bir kira karşılığında modern ve kullanışlı konut sağlamasına olanak tanımıştır. Sovyetler Birliğinde kiralar nerdeyse kâğıt üzerinde kalmaktadır. Tarihte ilk kez geniş halk kitleleri barındıkları evden emin olabilmişlerdir. Buna ek olarak, Sovyet halkının Sovyet Anayasasınca güvence altına alınan, parasız ve gittikçe yaygınlaşan sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanma hakki vardır.

Son 60 yıl içerisinde ABD'inde tüm bunların tersi olmuştur. Hiç bir Amerikalı şimdiye dek oturduğu evden bu kadar tedirgin olmamıştır. Benzer durum sağlık ve eğitim hizmetleri için de geçerlidir. Ortalama bir Amerikan ailesi, gelirinin % 10'unu sağlık hizmetlerine harcar ve bu oran gittikçe artmaktadır. Kongre'nin yaptığı bir araştırma sonucu, nüfusun yarısının yüksek ücretli sağlık hizmetlerine karşı sigortalı olmadığı saptanmıştır. 4 yıllık yüksek öğrenim 16.000 dolardır ve gittikçe pahalılanmaktadır. Üstelik bu yatırım, en azından kendi alanında bile mezun olduktan sonra bir iş bulabilmeyi güvence altına alamamaktadır. Milyonlarca Amerikalı genç, okulu bitirdikten sonra iş bulamamaktadır. Çünkü günümüz Amerika'sında iş bulabilmenin hiç bir güvencesi yoktur.

AHLÂKÎ ÇÖKÜŞ:

Geçen altmış yıl sosyalizmin üstünlüğünü, sadece halk kitlelerinin maddi gereksinimlerinin karşılanmasında göstermemiştir. Sosyalizmin, tarihte ilk kez gerçek ahlâk ilkelerini içeren en insancıl toplum olduğunu kanıtlamıştır. Kanımca, marksist bilim adamları eğitimciler ve propagandacılar tarafından iki sistem arasındaki yarışın bu önemli yönü gereken ilgiyi görmemektedir.

ABD'inde, kapitalizm uzun bir süredir ahlâkî çürüme içerisindedir. Fakat son zamanlarda bu çürümenin boyutları ve yaygın karakteri, yeni nitelikli bir evreye girmiştir. Geçmişte hiç olmazsa ahlâk ilkelerini yeniden canlandırma eğilimi olmasına karşılık, yozlaşma artık kesin egemenlik kurmuştur.

Üstelik bu yozlaşma artık «bireysel özgürlük», «Cinsel devrim» adlarıyla onaylanmaktadır. Halk kütüphaneleri kapatılır veya kısıntıya uğratılırken, kütüphane memurları işlerinden çıkartılırken, gerileyen ekonomimizde pornorgrafi ayrı bir sanayi kolu haline gelmektedir. Pornogratik yayınların basımevleri arasında büyük bir sürtüşme vardır. Bir kısmı bu yayınların belli yerlerde satılması, diğerleri ise şehrin her tarafına yayılması taraftarıdır. Dramatik tiyatroların ömrü gittikçe kısalırken, gece klüpleri yaygınlaşmaktadır.

Fuhuş hem artmakta, hem de yeni şekiller almaktadır. **San Fransisco Chonicle**'ın 12 Kasım 1976 sayısı, çocukların ve 20 yaşından küçük gençlerin yaygınlaşan ticaretine dikkat çekmektedir. **Los Angeles Times**'da aynı konuya ilişkin olarak şöyle denmektedir; «uyuşturucu madde alışkanlığı kadar bulaşıcı bir hastalık şeklinde olup, tüm ülkeye yayılmaktadır.»

Seks ve özellikle şiddet, uzun zamandır ABD televizyonunda en gözde konular olmuştur. **San Fransisco Examinet**'ın 25 Ocak 1976 sayısında, Amerikan televizyonu müdürlerinden Dwight Newton «TV'ye Elveda» adlı makalesinde şöyle diyor: «ABD televizyonu dünyada en iyi suç işlemeye teşvik eden okul durumundadır... En büyük varlığımız hayatımızdır. Oysa yaşamaktan kurtulmak için birbirini öldüren insanları seyrediyoruz. Ürküntü verici bir şey». Kamu televizyonu bile (ticarî amaçlarla yönetilmemesi beklenirken) büyük sermayenin denetimi altındadır. Kurumsal teşvikler ve vergi muafiyeti peşinde koşan petrol şirketleri ve ABD'nin diğer dev korporasyonları kamu televizyonunun en büyük destekçileridir Kamu televizyonunu korporasyon televizyonuna çevirmektedirler.

Amerikan halkını alçaltıcı ve onun kültürel düzeyini zayıflatıcı, bundan daha iyi bir ortam hazırlanamaz.

ABD'indeki «hür teşebbüs sistemi» nin içinde bulunduğu derin çöküşün en acı göstergelerinden biri de uyuşturucu ilâç alışkanlığıdır. 20 milyon nüfuslu Kaliforniya'da yaklaşık 1 milyon ilâç kullanan vardır. Kaliforniya Savcısı Evelle Younger'ın verdiği rakamlara göre, geçen yıl eroin kullananlar 525,000 soygun suçunda bulunmuşlardır. Kaliforniya Yüksek Yargıcı Francis Mc Carty'e göre, yılda 6.2 milyar doları bulan eroin satışı 10 büyük sanayi korporasyonunun satışlarına yaklaşmıştır. Bu satışın gittikçe artması için, muhakkak yasalar uygulayan kurumlardan destek görmesi gerekir. Yaygın bir alışkanlık haline gelmesi için de sürekli teşvik görmek zorundadır. Örneğin Hollywood'ta kokain koklamak o kişiye toplumda daha yüksek bir konum sağlamaktadır. Genç iş adamlarından Andy Kowal, **High Times** adlı kendi çıkardığı dergide, artan «talep» karşısında «en iyi cins uyuşturucu ilâçlar ve bunların sağlanabileceği yerler» üzerine «yol gösterici» bir makale yayınladı. Hemen arkasından **High Times'**ın tirajı 400,000'i buldu. Kapitalizmin «normal» ekonomik bunalımları, büyük yerleşim merkezlerimizi birer «korku şehirleri» haline getiren çeşitli suçların gittikçe artmasını açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bunlar, derin ahlâki ve toplumsal çöküşün yansımalarıdır. Suç işleyenlerin oranında sadece artış olmamış, aynı zamanda bunlar daha vahşî nitelik almışlardır. İşlenen suçların niceliği, yaygınlığı ve insanlık dışı karakteri, günlük yaşamın her alanında niteliksel bir etki yaratmaktadır. Yalnızca ekonomik alanda, şiddet unsuru içeren suçlar halka ağır ve gittikçe artan yükler yüklemektedir. Bu suçların yıllık maliyeti 31 milyarı bulmaktadır (bunun 15 milyarı Hükümet, 16 milyarı halk tarafından ödenmektedir). Bu miktar bilimsel çalışmalara ödenenden de fazladır.

Karl Marx ve Friedrich Engels, yıllar önce, nüfus artışından bile daha hızlı artış gösteren suçların, sistemin çekirdeğinde bazı şeylerin çürümekte olduğunu gösterdiğini belirtmişlerdi. Eğer suç oranı nüfusun 1/11'ini oluşturuyorsa, o toplumsal sistem için ne denir? ABD'inde 1960 - 68 dönemi için geçerli olan bu oran **US News and World Report** adlı yayın organında verilmiştir. O zamandan beri, uçurum daha da derinleşmiştir. 1975'de ağır suçlar % 10 sıçramıştır. (Sadece tutanaklara geçenlerin sayısı 11,3 milyondur) Kırsal kesimde bu oran daha da artmaktadır. Senatör Edward Kennedy'nin Senato'da yaptığı konuşmaya şaşmamak gerekir: «Günümüz Amerika'sında, şehirde dünyaya gelen bir çocuğun hayatı, II. Dünya Savaşı'nda dünyaya gelenden daha fazla tehlike altındadır.» **(San Fransisco Examiner** 26 Ekim 1976)

Günümüzde «hayat tarzı»ndan bahsetmek moda haline gelmiş-

tir. Aslında, işlenen canice suçlar, on milyonlarca Amerikalı'nın hayat tarzını değiştirmiştir. «Gece hayatı» artık milyonlarca Amerikalı için sona ermiştir. Suç işleme oranının yüksek olduğu bölgelerde, gündüz vakti bile sokaklarda korku hâkimdir. Buralarda yaşayan insanlar için günlük alışverişlerini bile yapmak bir risk haline gelmiştir. Korku, Amerikan hayatında, ulusun toplumsal ve kültürel yaşamını etkisi altına alan, kalıcı bir özellik durumundadır.

Bu zamana dek, toplumsal sistemimizdeki çöküş hissedilir olmaktan öte, bu kadar kokuşmamıştı. Günümüze kadar halkımız, ABD'indeki yaşamın bu kadar insanlıkdışı, cansız olduğunu hissetmemişti. Farklı bir seçenek, daha insanî bir yaşam tarzı için bu denli istek olmamıştı. Son zamanlarda Amerikan basınını, antisovyetizm kampanyası açmaya sevkeden neden, halk arasındaki bu isteğin farkedilişi ve milyonlarca Amerikalı tarafından sosyalizmin seçenek olarak benimsenmesinden duyulan korkudur.

Büyük Bunalım döneminde, Sovyetler Birliği'nin Birinci Beş Yıllık Plan uyarınca tüm yurttaşları çalışmaya seferber etmesi ile, ABD'nin ekonomik bunalım sonucu felce uğraması ve milyonlarca insanın sokaklara dökülmesi, Amerikan halkı üzerinde büyük etki yaratmıştır. Sovyetler Birliği örneği, bugün milyonlarca Amerikalıyı yoksulluktan bir ölçüde koruyan işsizlik sigortası, toplumsal güvence ve refah ölçütlerinin kazanılması için yapılan gösteri ve yürüyüşleri teşvik edici olmuştur. Büyük Sovyet örneğinin halk üzerinde bıraktığı etkiden korkan egemen sınıftan, bu ve benzeri haklar söke söke alınmıştır. Amerikan halkı ve dünya halkları, yakın zamanda Sovyetler Birliği tarafından ortaya atılan «barış taaruzu» sonucu biraz rahat nefes alabilmektedir. Belki yumuşamanın genişlemesi, artmakta olan ticaret, kültürel ve bilimsel deneyim alış verişi, milyonlarca Amerikalı için Moskova'ya giden «tek yol» değildir. Fakat geniş halk kitleleri için en kalıcı kazanım; Sovyet yaşam tarzının, çürümekte olan toplumsal sistemimizden kurtuluşun yolunu göstermekte, oluşudur.

Sovyetler Birliği'nin 60 yılda elde ettiği kazanımların uluslararası önemi burada yatmaktadır. İşçi sınıfı yönetiminin, onun toplumunun, en insancıl yaşam tarzını yarattığını ve bu yaşam tarzının en zengin ülkede bile kapitalizmin halka verdiği umutsuzluktan, ahlâki ve toplumsal çöküşten, daha üstün olduğunu kanıtlamaktadır.

DÜNYAYI DEĞİŞTİREN DEVRİM (*)

EKİM DEVRİMİNİN 60. YILDÖNÜMÜ

Sh. SANAKOYEV

Büyük Ekim Devriminin zafere ulaşmasıyla, burjuvazinin «vahşet, zorbalık, hükümet darbesi, v.b.» suçlamalara başlaması bir oldu. Kendileri nasıl zor kullanarak iktidarda kalıyorsa, burjuva düzeninin sayısız savunucuları, Bolşeviklerin de zorbalıkla hükümeti ele geçirdiklerini iddia ettiler. Oldukça ilkel bir açıklama ile, Ekim devriminin zaferini Çarlık Rusyası'nın geri kalmışlığına bağladılar. Sovyetler'in iktidara ancak Rus İmparatorluğu gibi bir ülkede sahip olabileceğini söylediler.

«Zorbalık» ve «hükümet darbesi»nden söz etmek, 20'nci yüzyılın en büyük olayının önemini hafifsemek ve onu toplumun gelişme sürecinde bir raslantı, bir sapma gibi göstermek içindi.

Tarihsel olaylar bu ve benzeri uydurmaların kofluğunu ortaya koydu. Çok geçmeden burjuvazi, Ekim Devriminin Avrupa'da olsun, dünyanın diğer yerlerinde olsun yeni bir sosyal düzen yarattığının ve bilimsel sosyalist düşüncenin Rus İmparatorluğunun sınırlarını aşarak, Avrupa kıtasının diğer ülkelerinde de kök saldığının farkına vardı. Macaristan'daki proletarya devrimi, Slovakya ve Bavarya'daki (Kısa sürmüş olsa da) Sovyet iktidarları, Sovyet devriminin sadece Rusya'da yeni bir düzen kurmakla kalmayıp, Avrupa'nın ve dünyanın gelişme sürecinde önemli bir etkinlik yarattığını kanıtlamaktadır.

---

* *Bu yazı Merkez Eğitim Bilim ve Araştırma Bürosu'nca International Affairs Dergisi'nin Haziran 1977 sayısından Türkçeye çevrilmiştir.*

RKP(Bolşevik)'nin 1919'daki 8'inci kongresinde Macaristan'daki proletarya devriminin önemini açıklayan Lenin, «Bugüne değin Sovyet iktidarı yalnız bir ülkede, bir zamanlar Rus İmparatorluğu'nu oluşturan halkların ülkesinde başarıya ulaşmıştı ve (sosyalist kampta olsalar dahi) kalıpçı ve gelenekçi düşüncelerden kendilerini bir türlü kurtaramayan basiretsiz insanlar, proleter sovyet demokrasisinin bu başarısını Rusya'ya özgü acayip koşullara bağlayarak, bu demokrasiyi görüntüyü çarpıtan aynalar örneği, Çarlık Rusyası'nın anormal koşullarına bağladılar. Böyle bir düşünceye o zamanlar yer olduğunu kabul etsek dahi, bugün olmadığı kesindir.»[1]

Tarihsel gelişim sürecinin açtığı yoldan ilerleyen Ekim Devrimi, tekelci kapitalizmin yarattığı sınıf mücadelesinin doğal sonucudur. Ekim sonrası dönemde bu olguyu dünya olaylarının gelişmesi doğrulamıştır. Günümüzde muhaliflerimizin hiç biri Sovyet Devrimi'nin yarattığı değişimi ve insan yaşamını güvence altına alma gücünü yadsıyamaz. Avrupa, Asya ve Latin Amerika'daki devrimlerin zaferi, emperyalist sömürge düzeninin çözülmesi, Afrika ve Asya'da bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerin sosyalist yönetimi benimsemesi, uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin ulaştığı boyutlar, kapitalizmin genel bunalımının artması, emperyalizmin çelişkilerinin derinleşmesi, eski sosyo-ekonomik düzenin yeni, sosyalist bir biçim kazanmasına yol açan ve dünya çapında devrimci dönüşümün gerçekleşmesini sağlayacak temel ögelerdir.

Gerçek sosyalizm, SSCB ve diğer sosyalist ülkelerdeki yaşamı değiştirmekle kalmayıp, çağdaş dünyanın görünümünü değiştirdi. Dünyanın sosyalist olmayan kesimindeki halkların geleceğini ve tüm ülkelerin iç ve dış politikalarını etkiledi.

Uluslararası burjuvazinin işçi sınıfı hareketi içindeki başlıca dayanağı sosyal reformcular, artık sosyalizme karşı çıkarken, iftira ve yalandan başka birşey bulamıyorlar. Duruma uymaktan ve kendilerini dünya sosyalizminin giderek artan etkinliğinden korumağa çalışmaktan başka çareleri yok. Bu nedenle batıda, «halk kapitalizmi» ve «refah toplumu» gibi içeriği olmayan sözlere sığınıyorlar.

Gerçek sosyalizmin pratik ve teorik uygulamasına karşı bir almaşık olarak öne sürülen teorilerin hiç biri, zaman içinde başarılı bir sınav verememiş, bu da bilimsel sosyalizm savunucularının «felsefenin sefaleti» savını doğrulamıştır. Sosyal gelişme sürecinde yaşam onları mahkûm etmiştir. Bu teorileri buruklukla anımsamayacak pek az burjuva ideologu vardır. Sosyal reformcular «demokratik sosya-

---

1 Lenin, Bütün Eserler, *Cilt 29, s. 223 (İngilizce)*

lizm» teorisini ısıtarak yeniden piyasaya sürerken, geçmişteki «bilimsel» çalışmaların fiyaskoyla sonuçlandığını ister istemez kabulleniyorlar.

Acaba bu konuya yeniden ilgi duymalarının ne gibi nedenleri var? Batı Avrupa sosyal demokrasi hareketinin son yıllardaki tartışmaları bize bir ipucu verebilir. Bugün bu tartışmalarda konuşmacıların çoğu geçmiştekinin aksine, kapitalizmin geleceği olmadığını ve eski dünya düzeninin bunalımını kabul etmekteler. İsveç eski Başbakanı ve Sosyal Demokrat İşçi Partisi Başkanı Olaf Palme, kapitalist düzendeki bunalımın inkâr edilemez bir olgu olduğunu, kapitalizme moral ve ideolojik gerekçelerle açıkça karşı çıkıldığını, gelecek için duyulan büyük kaygıyı belirtti. Palme, bu kaygının faşizme ortam hazırlayabileceğini, kapitalizmin sorunlarını çözmekte aciz kaldığını sözlerine ekledi.

Avusturya Başbakanı ve Sosyal Demokrat Parti Başkanı Bruno Kreisky aynı paralelde konuşarak, insanların kapitalist düzenin üstünlüğü hakkında kuşkuya düştüklerini, bu kuşkuları gidermenin, onlara tutucu olmayan ilerici bir yol göstererek, kendilerine güven duymalarını sağlamanın sosyal demokratlara düşen bir görev olduğunu söyledi.

Sosyal demokrat hareketin önderlerinin telaşı, kuşkusuz gelişmiş kapitalist ülkelerdeki durumdan, batının egemen sınıfları kadar sorumlu bulunmalarındandır. Bazı Batı Avrupa ülkeleri yıllardır sosyal demokrat hükümetler tarafından yönetilmektedir. Sosyal demokrasinin kapitalizmle ortaklık içinde olduğunu olaylar açıkça göstermiştir. Fransız sosyalist önderi Leon Blum'un dediği gibi, sosyal demokratlar kapitalist ülkelerin «aklı başında» yöneticileridirler.

Kapitalist düzendeki bunalım sermaye politikasının ve ideolojisinin iflasını kanıtlamakla kalmaz, ideolojisi ve uygulamasıyla, sosyal reformizmi de mahkûm eder.

Yüzyılı aşkın bir süre önce ortaya çıkan sosyal demokrat hareket hâlâ kendi sosyalizm modelini uygulamağa geçemedi. Teorilerine gelince, «Demokratik sosyalizm» konusu soyut tartışmalardan ve genellemelerden öteye gitmedi. Hiç bir sosyal demokrat teorisyen demokratik sosyalizmin ne biçim bir şey olduğunu doğru dürüst tanımlayamaz. Gerçekten de, sosyal reformcu teorik arayış, bilimsel sosyalizmin teori ve pratiğine ilişkin yaklaşımlarla, gerçek sosyalizmin ilkelerini eleştirmekten öteye geçememektedir. Demokratik sosyalizmin «tam demokrasi» olduğu, kişinin toplumsal durumunu merkez olarak kabul ettiği türünde savlar, sosyal demokrasiye pek açıklık getirememiştir. Bruno Kreisky'nin kendisi de bir tartışmada, reform-

cu olsun, devrimci olsun, sosyal demokrat akımların bir çıkmazda olduğunu itiraf etmiştir.

Bu, sosyal demokrat hareketin yüzyıldan uzun geçmişinin doğal sonucudur. İşçi sınıfı hareketi içindeki sosyal reformcular ve revizyonistler, geleceğin toplumu ile ilgili yeni modeller öne sürmekte isteksiz ve acelecidirler. Durmadan yeni teoriler oluştururlar. Oysa demokratik sosyalizm örneklerinin hiç biri burjuva toplumunun sınırlarını aşamamıştır. Bir taraftan eşitlik, kardeşlik, adalete dayanan sınıfsız bir toplumun savunuculuğunu yaparken, diğer yandan insanlığın toplumsal gelişmesinin nesnel ve yasal yönetim aşaması olan gerçek sosyalizmden vebadan kaçar gibi korkarlar. Lenin'in, tekelci devlet kapitalizmini, «kapitalizmin günümüzdeki evresini,» sosyalizmin maddî ön hazırlığı, sosyalizmin eşiği, tarih merdiveninde ara basamak olmaksızın, kapitalizmden sosyalizme geçiş basamağı»[2] olarak nitelendirdiğini unutmayalım.

Sosyalizmin her türlü muhalifi, uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin birliğini zayıflatmak için, işçi sınıfı arasında beliren en ufak görüş ayrılıklarından yararlanarak, onları birbirine düşürmeğe çalışmaktadır. Gerek burjuvazi, gerekse burjuva ideolojisinin sözcüleri, burjuva milliyetçiliğini ve güçlü devlet şovenizmini işçi sınıfının uluslararası dayanışmasına karşı bir silâh olarak kullanıyorlar. Komünist ve İşçi Partileri bütün bunlara karşı çıkarak, ulusal ve uluslararası saflarını güçlendirmeğe büyük önem verirler.

Barış ve sosyalizm mücadelesinde birlikte kazanılan deneyler, Marksist - Leninist partilerin ilişkilerinin sağlamlaşmasına, uluslararası komünist hareketin teorik ve pratik açıdan zenginleşmesine yardımcı olur. Lenin uluslararası devrimci hareketin her ülkede aynı benzerliği ve uyumu göstererek gelişmediğini ve gelişemeyeceğini söylemiştir. «Her fırsattan tam anlamıyla yararlanılması ancak çeşitli ülkelerin işçilerinin sınıf mücadelesi ile gerçekleşebilir. Her ülke edindiği özel deneyimleriyle ortak ırmağa değerli katkılarda bulunur. Fakat hareket o ülkenin özel koşullarından, sosyalist partilerinin teorik ve pratik eksikliklerinden zarar da görür.» Lenin'in bu gözlemi zamanımızda da geçerlidir.

Burjuvazi ve sosyal reformcu yardakçıları, gerçek sosyalizmin teori ve pratiğine eşdeğerde, ya da insanlığın ilerlemesini sağlayacak, umutlarını gerçekleştirecek somut bir düşünce, bir fikir geliştirememişlerdir. Ancak Ekim Devriminin yarattığı sosyalist düzen, insanlığa aydınlık bir geleceği müştulayan tarihsel bir görüş getirmiştir. Büyük

2 *Lenin*, Bütün Eserler; *Cilt 25, s. 359 (İngilizce)*

Ekim Devriminin 60'ıncı yıldönümünde SBKP Merkez Kurulu Kararnamesi, «Ekim Devriminin insanlığın kapitalizmden sosyalizme geçiş çağını, ulusların emperyalizmin boyunduruğundan kurtuluş çağını açtığını; savaşlara son verecek, sermayeyi yok edecek ve sosyalizm başarıya ulaştıracak bir döneme girildiğini» söylemektedir.

SBKP 25'inci kongresinde Leonid Brejnev, «Yeni bir toplum yarattık. İnsanlığın daha önce hiç karşılaşmadığı bir toplum. Bunalımsız, sürekli gelişim içinde, olgun sosyalist ilişkilere ve gerçek özgürlüğe sahip bir toplum. Önünde sınırsız gelişme ufukları alabildiğine uzanan, aydınlık komünist umutları olan, geleceğe güvenle bakan bir toplum.»

Zaman Sovyet devriminin büyüklüğünü ve sosyalizmin olanaklarını belirginleştirdi. Ülkemiz sömürgen sınıfların içerde ve dışarda hazırladıkları komploları başarısızlığa uğratmakla kalmadı, gerçek bağımsız bir gelişme yolu izleyerek, insanlık tarihinde ulusların baş düşmanı kapitalizmden ve emperyalizmden yakasını kurtaran ilk ülke oldu. Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ülkenin efendisi olan Sovyet halkına özgür emeğin meyvelerini tatma olanağı verdi.

Halkları ilk kez emperyalizmin boyunduruğundan kurtaran Ekim Devrimi, kapitalist dünyadaki emekçilerin ekonomik, sosyal, siyasal hakları, özgürlükleri, sömürgeciliğe son verici ulusal bağımsızlık savaşları için daha elverişli bir ortam yaratmıştır. Tüm insanlık için önem taşıyan sorunlara, Ekim Devrimi nedeniyle daha kolay yaklaşma olanağı doğmuştur.

Gerçek sosyalizmin Batı ülkelerinde meydana getirdiği değişimler her zaman sayılarla ifade edilemezse de, toplumsal yaşamın her evresine sürekli ve hatta günü gününe etkisi inkâr edilemez.

Ne var ki, dünyanın ilk sosyalist ülkesinin —dünya gelişmesine yön veren, çığır açıcı olayların başında gelen— en önemli başarısı faşizmi yenilgiye uğratmasıdır. 1930'larda bazı kapitalist ülkelere yerleşen, Batı Avrupa halklarını tutsak eden ve işgal altındaki ülkelerde burjuva demokrasisine bile hoşgörü göstermeyen faşizmi... SSCB dünya uygarlığının varlığını tehdit eden Nazi Almanyasının dünyayı ele geçirmek için kurduğu çılgın plânları suya düşürerek, faşizme karşı verilen büyük mücadelede gücünü kanıtladı. Gerçek sosyalizmin, Lenin'in ülkesinin, insanlığa en büyük hizmeti bu oldu.

Gerici faşist güçlere karşı verilen mücadelenin başarısı, sosyalizmin SSCB'ni dünya barışı ve ilerlemesinin kalesi olan öncü bir güç haline getirmiş olmasından dolayıdır. Sovyetler Birliği ve diğer sosyalist ülkeler sosyalist üretim biçiminin ve sosyalist üretim ilişkileri-

nin en üstün ve en ileri toplumsal üretim olduğunu ve gelecekte bu tür üretimin dünyada en yaygın üretim biçimi olacağını göstermiştir. Gerçekte de, 1913 devrim öncesi Rusyası dünya sanayi üretiminin % 4'ünü sağlamaktaydı. Bugün SSCB dünya sanayi üretimin %20'sini ve sosyalist ülkelerin tümü % 40'ından fazlasını üretmektedirler. Bu oran gelişmiş kapitalist ülkelerle karşılaştırıldığında % 75'i aşar. Yeni düzene başlarken ekonomik mirasın hemen hemen her sosyalist ülkede çok kısır olduğunu akıldan çıkarmayalım.

Yakın geçmişte çeşitli batı ülkelerine «ekonomik mucize» etiketi yapıştırmak pek modaydı. Ne var ki, gerçek mucize SSCB ve kardeş ülkelerde gerçekleşti.

Sosyalist ülkelerin bunalımsız ve dengeli ekonomik gelişmesine karşın, kapitalizmin önereceği almaşık ne olabilir? Sadece bir kaç sayı kapitalizmin, sosyalist ülkelerle olan yarışmada geri kaldığını göstermeğe yeter. Sosyalist ülkelerde 1975 yılında brüt sanayi üretimi 1950 rakamlarına göre 10.1 kat daha fazlaydı. Gelişmiş kapitalist ülkelerle kıyaslandığında ise bu oran, onlarda, sadece 3.1.'di.

Ne var ki, ekonomik gelişme hızı tek önemli ölçü değildir. Sosyalist üretim biçimi ve sosyalist üretim ilişkileri, kapitalist ülkeleri sürekli tehdit eden iktisadî ve parasal bunalımlardan, işsizlikten, enflasyondan v.b. karışıklıklardan kardeş sosyalist ülkeleri korur. Adı geçen faktörlerin, emekçilerin yaşama koşulları, toplumsal durumları ve demokratik haklarıyla doğrudan ilgisi vardır.

Sosyalizm kişinin tam bir uyum içinde gelişmesi için gerekli koşulları hazırlar. Sosyalist ülkelerin halklarına gerçek özgürlük, bağımsızlık ve eşitlik sağlar. Sosyalist demokrasinin gerçek yüzünün, beylik sloganlarla gizlenen burjuva demokrasisinden köklü biçimde ayrıldığını, akıldan çıkarmamak gerekir. Sosyalist demokrasi sağlam bir ekonomik temele dayanır. Burjuva demokrasisi gibi siyasal spekülasyonlara ve demagojiye açık değildir. Kapitalist ülkelerde egemen sınıfların seçim kampanyalarında «halk»la flört etmek için bol keseden parlamentarizm ve demokratik özgürlüklerden söz etmeleri adet olmuştur. Aslında bu ülkelerde gerçek siyasal özgürlük burjuvazinin sınıf egemenliğini gizleyen bir masaldan ibarettir. Bu seçim kampanyalarının çok başarılı sahnelendiğini de kabul etmek gerek. Gürültülü reklam kampanyalarından bir ayrıcalıkları yoktur, zaten reklamcılık yöntemlerinden yararlanırlar.

Batı demokrasisinin yalanlarını ve iki yüzlülüğünü örtmek için eski dünyanın ideologları sosyalist demokrasiyi tahrif etmeğe, ona kara çalmağa, gerçek insancıl özünü bulandırmağa çalışırlar. Buna en ye-

ni örnek sosyalist ülkelerdeki «insan hakları»na ilişkin çıkarılan kış kırtmacı şamatadır. Bu propaganda gösterisini düzenleyenlerin meselenin baştan sona düzmece ve yalandan ibaret olduğunu pekâlâ bildiklerini unutmamak gerekir. Sosyalist ülkelerdeki emekçi halkın sahip olduğu demokratik özgürlüklerin, kapitalist düzene karşın, sosyalist düzenin sağladığı sınırsız olanakların bilincindedirler. Bu kampanyanın amacı sosyalist ülkelerde ideolojik kargaşa ve yıkım yaratmaktır.

Kapitalist düzenin sosyo-ekonomik ve siyasal bunalımının artmasından dolayı, burjuva ve küçük burjuva demokrasisinin yapmacık eğilimleri giderek kitleler tarafından daha kolay anlaşılmakta. Batı egemen çevrelerinin «özgürlük», «eşitlik», «demokratik haklar» v.b. konulardaki çeşitli demeçlerinin kofluğu ortaya çıkıyor.

Demokrasiye ilişkin iki yüzlü burjuva deyimlerini eleştiren Lenin, «Marx en çok, işçilerin aç kalma ve can verme özgürlüğüne, ya da emek gücünü satanla, pazarda bunu satın alan burjuva arasındaki sözde eşitliğe paravanalık eden kof özgürlük ve eşitlik lâflarını hor görürdü,[3]» der.

Avrupa Güvenliği ve İşbirliği Konferansı'na ilişkin bazı batılı çevrelerin insan ve bilgi alışverişini burjuva kültür ve ideolojisini sosyalist ülkelere sokmak, kendi ülkemizde bize meydan okuyarak sosyalist düzeni içinden kemirmek gibi amaçlara âlet etmek peşinde oldukları anlaşılmaktadır. Batılı devletlerin Helsinki konferansında insancıl sorunlar üzerinde, özellikle **Son Senet**'in imzalanmasından sonra ısrarla durmaları (ve hâlâ ısrarlarını sürdürmeleri) için önemli nedenler vardır. Önemli olan sadece bu meselelerin soyutlanarak daha önce 35 ülke tarafından ortaklaşa kararlaştırılması değildir. Bazı Batılılar, Son Senet'in ilkelerini yerine getirmek yerine, meseleyi taa başından beri saptırmağa çalışarak, bu tarihsel belgeyi uluslararası barışı ve işbirliğini güçlendirmekten çok uzak amaçlara âlet etmek istemektedirler.

Son Senet'in Batının popüler basınında yer almadığına işaret etmekte yarar vardır. Bugün Helsinki konferansının sonuçlarına bakıldığında, Helsinki Anlaşmasının yanlış ve kasıtlı yorumlarla, halkın aldatılması için kullanılan bir siyasal kampanya niteliği aldığını görüyoruz. İnanılmaz hilelere başvurarak, burjuva kitle iletişim organları, Helsinki Konferansı Kararları'nı bilinçsiz halka çarpıtarak vermeği başardı. Son Senet'te yer almayan bazı konularda, özellikle sosyalist ülkelere baskıda bulunuldu.

---

3 *Lenin*, Bütün Eserler, *Cilt 29, s. 199 (İngilizce)*

Bu da bazı siyasal liderlerin Son Senet'i onurlu olmaktan uzak, karanlık emellerini gerçekleştirmek için imzaladıklarının kanıtıdır. Öyleyse ittifak içinde bir Batı politikasından söz etmek yanlış olur mu?

Helsinki Anlaşmasını uygulamak bahanesiyle, sosyalist ülkelerde ideolojik mücadelelerini yürütmek için emperyalist bir cephe oluşturarak, açıkça bu ülkelerin iç işlerine karışmayı başaramayınca, ideolojik ve politik yıkıma eş değerde yeni türden bir anti-sovyet ve anti-sosyalist kampanyaya giriştiler.

Sosyalizmin düşmanlarını bu davranışa iten, eski düzeni savunanların, kapitalizmin gerçek sosyalizm karşısında giderek güçten düştüğünü, sosyo-ekonomik, politik ve kültürel yanlışlarının su yüzüne çıktığının farkına varmalarındandır. Gelecek korkusu, eski dünyanın her geçen gün hızlanan çöküntüsü kapitalist ülkelerdeki pek çok devlet adamının ve siyasal liderin dünyayı, dünyadaki güç dengesini objektif bir gözle değerlendirmesini engellemiş, en azından siyasal dirayetlerine gölge düşürecek davranışlarda bulunmalarına yol açmıştır.

Bazı batılı çevreler şu ya da bu şekilde hâlâ soğuk savaş dönemi yöntemleriyle dış politikalarını yürütmekteler. Onlara bu gibi politik avcılık numaralarının son derece tehlikeli sonuçlar doğuracağını hatırlatalım. Günümüzde soğuk savaşa yeltenmek dünyayı geriye götürecek, ülkeler arası uzlaşma ve detant olanaklarını ortadan kaldıracaktır. Bu da her alanda iki farklı düzenle yönetilen ülkeler arasındaki ilişkilerin gerginleşmesinden ve ulusların ortak çabalarıyla barışı ve uluslararası ilişkileri geliştirme yolundaki önemli gelişmelerin boşa gitmesinden başka sonuç vermez. Bize öyle geliyor ki, detanta karşı çıkanlar, uluslararası birliğin sağlıklı gelişme çizgisini görmezlikten gelerek, bazı iş ve siyaset çevrelerinin hayali plânlarına göre hareket etmekteler. Böylece ABD emperyalizminin dünya egemenliği peşinde olduğu dönemin diplomatik üslubu gene canlandı. Bazı çevrelere tüm ulusların kederinin ABD'nin elinde olmadığı düşüncesini kabullenmek zor geliyor. Tutucu çevrelerin Sovyetler Birliği ve kardeş ülkelere karşı düzenlediği ideolojik ve politik saldırılar, iftiraya varan anti-sovyet ve anti-komünist kampanyalar, ABD'nin insan haklarını korumak gibi tarihsel bir görevle yükümlü olduğu bahanesiyle bu ülkelerin içişlerine karışma girişimleri, bu konudaki davranışlardan bazı örneklerdir.

SSCB İşçi Sendikaları Kongresi açılış konuşmasında Leonid Brejnev, «Waşington'un başkalarına nasıl yaşanacağını öğretme iddiaları hiç bir egemen devlet tarafından kabul edilemez. Üstelik, ne ABD'nin içişleri, ne de dışişleri ve eylemleri böyle bir iddiaya hak ka-

zandırmaz. İçişlerinize hiç bir gücün, hangi bahane ile olursa olsun karışmasına hoş görü göstermeyeceğimizi tekrarlarım. Bu koşullar altında ilişkilerin normal bir biçimde sürdürülmesinin olanaksızlığı açıktır» dedi.

Yıkıcı ideolojik eylemlerin bir de 'iç' yanı söz konusudur. Anti-sovyet ve anti-komünist isteri nöbetlerinin başlamasıyla dünyanın sosyalist olmayan kesimindeki ilerici ve demokratik güçlerin savaşa karşı eylemleri, emperyalistlerin terörist misillemeleriyle engellenmeğe çalışılır. Böylece militarizm ve intikamcılık toplumda güç kazanır. Emperyalist burjuvazi Batı ülkelerindeki ilericilerle ve demokratlarla mücadele ederken en acımasız tutucu güçlerini öne sürmekten çekinmez. Bazı 'hür dünya' sözcüleri bunu kapitalizmin bugün içine düştüğü çıkmazdan ve bunalımdan, dikkatleri uzaklaştırmak için bir çıkış olarak görürler.

Sosyalizmin kapitalizme olan üstünlüğü, dış politika dahil olmak üzere, toplumsal yaşamın her evresinde kendini gösterir. Ekim Devrimi uygarlıkta yeni bir çığır açarak, emperyalizmin dünyadaki tekelci durumuna son verince, uluslararası ilişkiler düzeninin kurgusunda temelden bir değişiklik meydana gelmiştir.

Uluslararası ilişkilerin yeniden düzenlenmesi 60 yıldır süregelen nazik bir süreç. Tarihsel terimlerle açıklayacak olursak, dünyanın belli başlı iki sosyo-ekonomik düzene bölünmesine ve sınıfsal ve politik güçlerin sık sık değişen ittifaklarına bağlı. Dünyanın temelden farklı yeni bir barış ve uluslararası işbirliği politikası güden ilk sosyalist devletinin kurulması ile dünya politikası bütünüyle değişik sorunlarla karşılaştı.

Başlangıçta emperyalizm bu sorunları basit bir yöntemle çözmeğe yeltenerek, Sovyet iktidarını henüz beşikteyken boğmayı ve dünya egemenliğini sürdürmeyi denedi. Bunda başarıya ulaşamayınca, sosyalist ülkelerle ilişkilerde farklı bir yaklaşım gerektiren yeni siyasal gerçekleri ve durumları kabul etmek zorunda kaldı.

Sovyet devleti kendi açısından, Lenin'in 'barış içinde birarada yaşama' ilkesini bu ilişkilere temel kabul eder. Lenin bu ilkeyi, Sovyet Devletinin ilk dış siyaset belgesi olan 'Barış Kararnamesi'nde açıkladı. Emperyalist güçlerin yöneticileri SSCB ile ilişkilerinin barış içinde birarada yaşama ilkesine göre düzenlenmesine şiddetle karşı çıktılar.

Oysa tarih ve sosyalist toplumun ulaştığı başarılı gelişme düzeyi onlara Sovyet devletinin varlığını kabul ettirmekle kalmayıp, onunla birlikte yaşamaya, iş ilişkilerine girmeğe, siyasal görüşmeler yapma-

ğa ve nihayet ticarî ve kültürel ilişkiler kurmağa zorladı. Bütün bunlar Leninist barış içinde birarada yaşama ilkesinin zaferinin kanıtlarıdır.

Uluslararası ilişkilerin köklü olarak yeniden düzenlenmesi için ilk adımlar böyle atıldı.

Nazi Almanyasının ve müttefiklerinin bozgunu, Avrupa ve Asya'da bazı ülkelerin sosyalist devrimlerinin başarıya ulaşması, dünya güç birliğinde sosyalizm lehinde kesin bir değişiklik meydana getirdi. İkinci Dünya Savaşının sona ermesinden sonra, bu sürecin dünya ilişkilerinde görülen belirgin gelişmesi sonucu, farklı toplumsal düzenlere sahip devletler arasında sürtüşmelerin giderilerek, barışçıl ilişkilerin kurulması, hatta kapitalist devletlerin uluslararası ilişkilerde, barış içinde birarada yaşamayı temel ilke kabul etmeleri mümkün oldu.

Uluslararası ilişkilerin yeniden düzenlenmesinde önemli bir nokta da, yeni uluslararası sosyalist ilişkilerin kurulması ve gelişmesidir. Sosyalizm kapitalizme yeni ve barışçıl bir politikayla karşı çıkmakla kalmamış, insancıl, gerçekten demokratik, savaş ve zorbalığa geçit vermeyen yeni bir uluslararası ilişkiler örneği oluşturmuştur. Marksizm - Leninizm ve proleterya enternasyonalizminin ilkelerine dayanan kardeş sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiler böyledir. Bu ülkeler devrimci kazanımları korumak, sosyalizmi ve komünizmi kurmak için aralarındaki kardeşliğe ve ortak dayanışmaya güvenirler.

Kardeş sosyalist ülkeler topluluğu, ulusların gerçek özgürlüğüne, bağımsızlığına ve eşitliğine dayanan yeni tür bir uluslararası birlik örneğidir. SSCB KP Merkez Komitesi Büyük Ekim Devriminin 60'ıncı yılı Bildirisinde, «Ortak düzenlerinin birleştirdiği sosyalist ülkeler, barışa, sosyalizme, demokrasiye ve ulusal bağımsızlığa olan tutkuları ile, Marksizm - Leninizm ilkelerine, uluslararası dayanışmaya, her ülkenin eşitliğine ve egemenliğine duyulan saygıya, içişlerine karışmamaya ve yoldaşça yardımlaşmaya dayanarak, aralarında uyumlu ve istekli bir gelişme ve işbirliği sağlıyorlar.

Kardeş ülkelerin giderek birbirlerine olan bağlılıklarının artması, komünist ve işçi partilerinin arasındaki birliğin sağlamlaşması gerçek sosyalizmin dünyanın gelişmesindeki etkinliğini arttırdı. Dünyanın en dinamik gücü olan sosyalist toplum aynı zamanda dünya politikasında kilit unsuru haline geldi.

Savaş sonrası olaylarından edinilen deneyimler, önemli uluslararası sorunların çözümlenmesinde inisiyatifin —karmaşık ve büyük çapta dünya sorunlarını çözümlemeğe yönelik bir politika güden— Sovyetler Birliği ya da diğer sosyalist ülkelerden geldiğini göster-

miştir. Bunlar arasında Avrupa güvenliği ve işbirliği, uluslararası barışın sağlanması, silâhlanması, silâhlanma yarışına son verme, nükleer ve klasik silâhlanmayı sınırlamak gibi sorunlar vardır.

Bu çabaların akıl almaz güçlüklere karşı koyarak sürdürüldüğü kuşkusuzdur. Ne var ki, sosyalist dış politika gerek Avrupa, gerekse dünya sorunlarına çözüm ararken ısrarlı ve plânlı bir mücadele yürütür. Uluslararası durumu —silâhsızlanma gibi sorunlarda bile ilerleme kaydererek— adım adım geliştirir. Bu gibi konularda kolay çözümler beklenemez. Moskova'da yapılan Sovyet - Amerikan Stratejik Silâhları sınırlandırma Görüşmeleri'nde Amerikan tarafında beliren sorunlar buna örnektir.

Bu görüşmelerde ortaklarımızın her şeyi 'yeniden öğrenme' evresinde olduklarını unutmamak gerekir. Yakın geçmişte uluslararası anlaşmazlıklarda tamamen farklı yöntemler uygular, kaba kuvvet kullanmaktan ve silâhlı maceralara girişmekten çekinmezlerdi. Bugün sosyalizmin baskısı ile uluslararası meselelere konferans masasında uzlaştırıcı çözümler arıyorlar. Batılı egemen çevreler artık sosyalizmi askerî girişimlerle yıkmanın olanaksızlığını anladılar. Bu da kapitalist ülkelerin dış politikada daha gerçekçi bir tutum izlemelerine, önderlerinin ise değişik sosyal düzenlere sahip ülkelerin barış içinde birarada yaşayabileceklerini kabul etmelerine yol açtı.

Sovyetler Birliğinin ve kardeş sosyalist ülkelerin yürüttüğü canlı dış politikanın en önemli özelliği, ulusların daha sağlam bir barış ve güvenlik için verdikleri mücadeleyle, ulusal bağımsızlık, özgürlük ve egemenlik mücadeleleri arasında bağ kurmalarıdır. Bütün dış politik ilişkilerinde aynı doğrultuda hareket edilmektedir. Bu doğrultu SBKP ve diğer kardeş partilerin yüksek düzeydeki forumlarında ve belgelerinde yer alarak somut bir biçim kazanmıştır. Örneğin, SSCB dış politikasının ana çizgilerini belirleyen SBKP 23 ve 24'üncü kongrelerinde ulusların bağımsızlık mücadelelerinin desteklenmesine ve gelişmekte olan ülkelerle geniş işbirliğine öncelikle önem verilmektedir.

Yeni gelişmelere bağlı olarak 25'inci Kongrede, Barış ve Uluslararası İşbirliği Mücadelesinin Hızlandırılması ve Halkların Özgürlüğü ve Bağımsızlığı Programında:[4] Sömürgeci baskıların, halkların eşitliğini ve bağımsızlığını ihlâl edici tüm sömürgen ve ırkçı güçlerin izlerini bütünüyle yok etmeğe, uluslararası dirimsel bir görev bildiğini ilan etti.

---

4 Belgeler ve Kararlar, SSCB KP 25. Kongre, Moskova 1976, s. 32.

Sovyetler Birliği emperyalizmin sömürgeci düzenini bütünüyle ortadan kaldırma sorunun ele alınmasına öncülük etti. Sömürge imparatorluklarının çöküşü insanlık tarihinin en önemli evrelerinden biri olup, uluslararası ilişkilerin yeniden düzenlenmesine yol açan bir takım anlamlı değişimlerin oluşmasını sağlamıştır. Çok sayıda Afrika ve Asya ülkesinin uluslararası ilişkiler düzeyinde yer alarak eylem alanına girmesi bu değişimi hızlandırmıştır. Sömürge imparatorluklarının ortadan kalkması eski metropollerin durumlarını büyük ölçüde etkilemiştir. Bir zamanlar Avrupa'nın en güçlü imparatorlukları olan devletler sömürgelerden gelen servetlerini kaybedince saygınlıklarını yitirmiş, ekonomik ve politik güçleri sınırlanmıştır. Bu nedenlerden ötürü güç dengesi emperyalist kampta büyük ölçüde değişmiştir, emperyalizmin çözülmesi hızlanmış ve kapitalizmin genel bunalımı daha da vahimleşmiştir.

Bütün bunlar sosyalizmin başarılarının giderek etkinliğini arttırmasından, Bilimsel Sosyalist öğretinin, proleterya enternasyonalizminin getirdiği fikirlerin devrimci değişim gücündendir.

Sosyalizmin devrimci etkisi, çeşitli ülkelerde kitlelerin ve toplumsal güçlerin çağdaş uluslararası ilişkilerde oynadıkları rolün giderek güçlenmesinden de anlaşılmaktadır. Halkların, toplumsal güçlerin, siyasal partilerin ve eğilimlerin uluslararası sorunlara gösterdikleri ilgi ve katılma oranı hiç bir zaman böyle yüksek olmamıştı. Egemen güçler üzerinde de böylesine etkin olamamışlardı, dersek durumu abartmış olmayız.

Sosyalizm bir zamanlar burjuva seçkinlerinin tekelinde olan politikayı geniş halk kitlelerine maletmiştir.

Partinin ve diğer kitle örgütlerinin çeşitli düzeylerdeki dış politika sorunlarının tartışılmasına katılması, sosyalist ülkelerin dış politika programlarını yayması, uluslararası forumlarda barışçı güçlerin büyük ölçüde temsil edilmesi, halkın yönetime doğrudan doğruya katıldığını ve sosyalist ülkelerde siyasî tavrın oluşturulma biçimini gösterir.

Sosyalizmin etkinliği sadece sosyalist ülkelerle sınırlı değildir. Başka ülklerin barış ve uluslararası güvenlik için savaşan toplumsal güçlerine örnek olarak onları harekete geçirirler. Dünya barışı, Avrupa güvenliği, silâhlanma yarışına ve savaşa son vermek için düzenlenen protestolara kapitalist ülkelerden olsun, gelişmekte olan ülkelerden olsun büyük halk kitleleri katılmaktadır. Komünist ve işçi partileri bu savaşa karşı genel demokratik eylemleri örgütler ve yönlendirirler. Emekçi halkın ekonomik ve sosyal haklar, barış, demokrasi ve sosyalizm uğruna verdiği mücadele sırasında, komünist ve iş-

çi partileri ve onların yayın organları halkın dünyadaki gelişmeler hakkında doğru fikir edinmesine, değişik devletlerin, sınıfların ve siyasal partilerin çağdaş sorunlar karşısındaki tutumlarının doğru değerlendirilmesine yardımcı olur. Böylece kitlelerin siyasal eğitiminin gelişmesini sağlar. Herhangi bir ülkenin siyasal tavrına, ya da eylemine vakit kaybetmeden cevap vermek, sosyalist ülkelerin barışçı çabalarını desteklemek, tutucu güçlerin barışı ve ulusların güvenliğini tehdit edici davranışlarını sergilemek ve engellemek komünist ve işçi partilerinin görevidir.

Dünyanın ilk sosyalist devletinin kuruluşundan bu yana geçen 60 yıl içinde uluslararası ilişkilerde köklü değişiklikler oldu. Sosyalizm dünya gelişmesinin temel faktörü ve sosyalist ülkeler —SSCB ve diğer kardeş ülkeler— tüm ülkelerin barış ve ilerleme cephesi haline geldi. Sosyalizm tarihsel gelişmeyi hızlandırırken, dünyanın devrimci değişimi de hareket kazanmakta. Avrupa'ya iyice yerleşti; eski sosyo-ekonomik yapının yeni sosyalist yapıya yol açtığı tarihsel gelişim yasalarına uyarak diğer karaparçalarına da yerleşiyor. Günümüzde toplumsal ilerlemenin motor gücü sosyalizmdir. Artık SSCB ve diğer sosyalist ülklerin sözü olmadan uluslararası meselelere anlamlı çözümler bulunamamaktadır. SSCB Merkez Kurulu Büyük Ekim Devrimi 60'ıncı Yıldönümü Kararnamesi barış ve sosyalizm düşmanlarının tüm eylemlerini kararlılıkla reddederek, 'Sovyetler Birliği ve diğer kardeş ülkeler uluslararası ilişkilerde barış ve toplumsal ilerlemeyi geliştirecek değişimlerin hızlanması için uğraşıyorlar. Detantın tüm kıtaları kucaklayan, evrensel ve eskiye geri dönmeyecek, tutarlı ve kesintisiz bir süreç olmasına, ülkeler arasında sağlam ve verimli işbirliğinin gerçekleşmesine, silâhsızlanma konusunda elverişli sonuçlar —öncelikle nükleer silâhsızlanma— almağa çalışıyorlar,, sözlerine yer verdi.

Bu yüce amaçların başarıya ulaşması sosyalist ülkelerin bilimsel sağlamlığa dayanan bir dış politika yürütmelerine, dünya barışının güçlenmesi ve dünya sosyalizminin ilerlemesi için etkin ve birleşik eylemlerde bulunmalarına bağlıdır.

60. YILDA HALKIN DEVLETİ (*)

K. Chernenko

Yüzyıllardır emekçi insan kendi vatanında uşaktan başka birşey değildi; ama 60 yıl önce yurdunun efendisi oldu.

Bu 'sahibolma' durumu emekçi insana; gerçek bir efendi olarak elindeki kaynakları akıllıca kullanabilmek ve artırabilmek, elde edilen kazançları adaletli bir biçimde dağıtabilmek için yeni sorumluluklar yükledi.

'Yurt' sınırsız doğal kaynaklara sahibolan geniş bir ülkedir. Ama o zamanlar savaştan ve yarı-terkedilmişlikten haraptı. 'Efendi' dediğimiz kimseler de sömürünün boyunduruğundan yeni kurtulmuş, eskimiş bir düzenin ekonomik temellerini yıkmış milyonlarca insandı. Ama bir ülkenin nasıl yönetileceği konusunda hiçbir deneylerinin bulunmadığını düşünürsek, emekçi insanın ne denli karmaşık ve sorumluluk isteyen bir görevle karşı karşıya kaldığını anlarız.

Elbette tarihte ilk proleter devlet olan Paris Kömünü'nün kısa —yalnızca 72 günlük— ama öğretici deneyi vardı. Ne var ki Ekim Devrimi, 1871'de Paris'li proleterlerin verdiği kahramanca mücadelenin ne tarihsel koşullar, ne itici güçler ve ne de çapı bakımından bir tekrarı sayılamaz. Rusya'daki devrimcilerin başardığı, yepyeni, o zamana dek bilinmeyen halk yönetimi biçimlerine öncülük etmekti.

---

* *Bu yazı, Novesti Pres Agency Publishing House Yayınevinin çıkardığı Soviet Democracy and Practice adlı kitapçıktan Türkiye İşçi Partisi Merkez Eğitim Bilim ve Araştırma Bürosunca çevrilmiştir.*

'Yoldaşlar, emekçiler! Unutmayın ki şimdi devletin başında siz varsınız. Siz kendiniz birleşip devletin tüm işlerini kendi ellerinize almazsanız kimse size yardım edemez[1] 5 Kasım 1917 Devrimi'nin hemen ardından Devrim'in önderi Lenin'in işçilere, köylülere, askerlere ve devrimci aydınlara seslenirken söylediği sözler bunlardı (Yeni takvime göre bu tarih 18 Kasım'dır).

Eski düzenin yıkılması, sosyalist bir devletin kurulmasına, ülke yönetiminin bütünüyle yeniden düzenlenmesine, geniş halk kesimlerinin ülke yönetimine katılmasına ve her yerde yeni yönetim birimleri kurmaya doğru atılan ilk adımdı.

Bu yönetim birimleri Sovyetlerdi.

DEVRİMDEN DOĞAN GÜÇ

1905'te, ilk Rus devrimi sırasında, çarlığa başkaldıran insanların kendiliğinden kurdukları Sovyetler, sert sınıf mücadelesi içinde canlılıklarını ve devrimci kararlılıklarını ortaya koymuş, bir ayaklanmaya önderlik etme hakkını kazanmışlardı. Lenin o zaman Sovyetleri, herkese açık bir yetke, işlevlerini kitlelerin gözleri önünde yürüten, kitlelere açık olan, doğrudan doğruya kitlelerin içinden doğan, halk kitlelerinin ve onların iradesinin doğrudan ve en kısa yoldan etkin olan araçlar olarak tanımlamıştı.[2]

Ekim Devrimi'nin başrıya ulaşmasından sonra emekçi halkın gözünde Sovyetlerin kazandığı büyük değer, en büyük devrimci güçle demokratik bilincin en büyüğünün birleştirmelerinden ve halkı doğrudan doğruya temsil etmelerinden geliyordu.

Proleter devletin ilk kurulduğu o çalkantılı aylarda Sovyetlerin yan-bölüm düzeyindeki yerel yönetim birimleri, hemen oradaki sanayi kuruluşlarında, askerî birliklerin içinde ve köylülerin toplantılarında seçiliyordu. Eylem programı, delegelerin hakları ve görevleri, —yetki alanları ve koşulları— her şey hemen orada kararlaştırılıyordu. Vekiller de, Sovyetler'in içinde çalışanlar gibi her an geri çağırılabilir ya da değiştirilebilirlerdi.

O zamanlar Sovyetler'in çalışmalarında bir birlik olmadığına dikkati çekmek gerekir. Örneğin **guberniya**'ların (yönetim bölgelerinin) çoğunda yerel 'Sovyet hükümetleri' kuruldu; bunlar Petrograd ve Moskova'yı örnek alarak kendi yöneticilerini atadılar ve kendi kararnamelerini yayınladılar. Elbette bu kararnamelerin çoğu hiçbir zaman yürürlüğe girmedi. Ne var ki bu kararnameler, çalkantılı gelişmelerin

---

1 Lenin, Toplu Eserler, *Cilt 26, s. 297.*

2 Lenin, Toplu Eserler, *Cilt 10, s. 245.*

içine katılmış olan halkın düşüncelerini kamçıladı ve yaratıcı güçlerini harekete geçirdi. Halkın yarattığı yeni yasalar devrimci propaganda çalışmasının ve devrimci etkinliğin çarpıcı örnekleridir. Bunları değerlendirirken Lenin şunları yazmıştır:

Canlı, yaratıcı sosyalizm kitlelerin kendi ürünüdür.'[3]

Yeni yasaların yaratılmasında gösterilen tüm canlılık ve doğal yetenek hiç yoktan var olmamıştı: Bunlar, Devrim'den önce Rusya'nın kahraman işçi sınıfının ve onun Partisi'nin yıllar boyu yürüttüğü büyük örgütsel ve eğitsel çalışmaların doğal sonucuydu.

Başlangıçta Sovyetler, Yasama, Yürütme ve Yargı gücünü birleştirmişlerdi. Sovyetlere bu denli geniş, aslında her şeyi kapsayan bir yetki vermek, elbette yeni toplumun kurulmasının ilk evrelerinde yapılabilecek birşeydi. O zamanlar burjuva-toprakağası sınıfın ellerindeki eski devlet yönetimi mekanizması yıkılmış ve onun yerine konacak yeni bir örgüt hazırlanmamıştı. Böyle bir örgütün kurulmasına gecikmeden başlamak gerekiyordu. «İnsanların yükselmesini sağlayan bir süzgeç olan Sovyet gücü»[4] olmasaydı böylesine karmaşık bir görevin başarılması hayal bile edilemezdi. Bununla Lenin, devlet denen ve son derece karmaşık siyasal ve sosyo-ekonomik organizmayı başarılı ve etkili bir biçimde yönetecek kimseleri kastediyordu.

Sovyetler'in yaptığı büyük hizmet, onların böylesine bir 'süzgeç örgütü' olmalarıydı. Sovyet İşçileri, Köylüleri ve Askerleri Bakanlarından yetki alan yüzlerce devrimci işçi, köylü ve asker en güç sanatlardan birini, devlet yönetme sanatını öğrendiler.

Günler, aylar, yıllar geçti. Sovyet Cumhuriyeti güçleniyordu; acil ve uzun-vadeli toplumsal görevleri belirleniyor, ayrıntılarıyla saptanıyor, bu görevlerle başa çıkma yöntemleri geliştiriliyordu.

Toplumsal kalkınma için gerekli olan sosyalist demokrasinin çapı genişliyordu; daha önce hiç bilinmeyen halk yönetim biçimleri ortaya çıktı, çünkü halkın yönetime katılması konusunda eskiden kalma hiçbir hazır reçete yoktu.

Kurumları ve uygulamalarıyla modern burjuva demokrasisinin yüzyıllar öncesine uzanan bir tarihi vardır. Örneğin İngiltere'de, insan haklarının ilk ögeleri krallıktan 13. yüzyılda alınmış ve Magna Carta'yla belirlenmişti. Genel oy hakkına ve modern parlementer sisteme giden her adım acılı mücadelelerin sonucunda atılabilmiş ve çoğu zaman da devrimci patlamalara yol açmıştır.

---

3 *Lenin,* Toplu Eserler, *Cilt 26, s. 288.*

4 *a.g.e., cilt 26, s. 470.*

'Klasik' parlamenter demokrasi evriminin böylesine uzun bir dönemde gerçekleştiğini düşünürsek; —yepyeni bir olgu ve hiçbir şeyle karşılaştırılamayacak ölçüde yüksek bir düzen olan— sosyalist demokrasi sisteminin tarihin oldukça küçük bir kesiminde kusursuz bir duruma gelmesini beklemek gerçekçilik olmaz. Bu yüzden içinde bulunduğumuz evrede sosyalist demokrasinin kusursuz ya da tamamlanmış olduğunu söyleyemeyiz.

Büyük dinamik güç, toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmedeki eşsiz hız, yeni toplumun gittikçe hızlanan kalkınması devlet yönetimini ve topluma yol gösterme uygulamalarını sürekli olarak zenginleştirmektedir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi 25. Kongresi'nde konuşan SBKP Merkez Komitesi Genel Sekreteri Leonid Brejnev, şunları söylemiştir.

«Bugün yalnızca kuramdan değil, uzun yıllar süren uygulamadan öğrenmiş bulunuyoruz ki sosyalizm olmaksızın gerçek demokrasi olamaz; demokrasinin düzenli bir biçimde gelişmesi sağlanmadan da sosyalizm düşünülemez. Biz sosyalist demokrasimizin gelişmesini, her şeyden önce toplumun yönetimine emekçi halkın katılması yolunda sürekli çaba göstermekte, devlet düzenimizin demokratik ilkelerini daha da geliştirmekte, bireyin her yönüyle gelişmesini sağlayacak koşulların yaratılmasında görüyoruz.»

MOSKOVA'DA, KREMLİN'DE

Yılda iki kez SSCB devlet bayrağı, ülkenin parlamentosu olan SSCB Yüksek Sovyeti'nin toplandığını belirtmek üzere Büyük Kremlin Sarayı'na çekilir. Toplantılar, 2.500 kişilik bir salonda yapılır. Sayısı kabarık olan konuklar, bu arada Sovyet vatandaşları ve yabancı konuklar, balkonlarda otururlar; Moskova'da görevli diplomatlar ve basın mensupları için özel localar vardır.

Geleneksel olarak her toplantının ilk birleşimi (son toplantı, dokuzuncusudur) eski bakanlardan birisi tarafından açılır.

Her zaman, ülkenin gelişmesi, şimdiki ve gelecekteki durumuyla ilgili olarak, tartışılıp karara bağlanması gereken pek çok ve çeşitli sorunlar vardır.

Sovyetler Birliği'nin dışında pek çok kimsede, SSCB Yüksek Sovyeti çalışmalarının çok kısa sürdüğü ve çabucak bittiği yolunda bir izlenim vardır. Vekillerin Moskova'da yılda iki kez toplandıkları, yeni yasalar çıkardıkları, evlerine dönüp bir sonraki toplantıya dek parlamentodaki görevlerini unuttukları söylenir.

Aslında toplantılar, çoğu zaman iki yada üç gün sürer; daha uzun sürmeleri de gereksizdir. Ne var ki, toplantı için hazırlıklar toplantının açılmasından çok önce başlar. Çünkü, üç vekilden ikisi yetkili komisyonların üyeleridir (SSCB Yüksek Sovyeti'nde toplam olarak 1.517 vekil vardır). Bu komisyonlar, yetkiler, yasa tasarıları, planlama ve bütçe, dış ilişkiler, gençlik sorunları, sanayi, ulaşım ve iletişim, yapı malzemeleri ve inşaat, tarım, halk sağlığı ve sosyal güvenlik, eğitim, bilim ve bültür, ticaret, toplum ve kamu hizmetleri, tüketim maddeleri, doğanın korunması gibi konularda görevlidirler. Bu komisyonlarda çalışmak, zaman alıcı ve yorucu bir iştir. Yasa tasarılarının temelini oluşturan kararları ayrıntılarıyla belirlemek ve kararlaştırmak vekillerin tüm zamanını doldurur.

Bu nedenle, Onuncu beş-yıllık planın ilk yılı olan ülkenin 1976 bütçesi ve ekonomik kalkınma planını tartışmak ve hazırlamak delegelerin yalnızca üç gününü (2 Aralık 1975'ten 4 Aralık 1975'e dek) almıştır.

1976'nın üç yaz ayı boyunca (dünyadaki birçok ülkenin parlamentoları tatildeyken) SSCB Yüksek Sovyeti'nin görevli komisyonlarının üyeleri altı kez toplanmışlardır. Değişik mesleklerden ve ülkenin değişik kesimlerini temsil eden vekiller, tartışmaya sunulan sorunların ayrıntılarıyla saptanmasına çalışmışlardır. Örneğin, Azerbeycan'da doğayı koruma sorunları, bu cumhuriyetin Hazar Denizi'nin kirlenmesine karşı aldığı önlemler, aralarında petrol uzmanları, biyologlar, mühendisler ve Parti üyeleri de bulunan 80 vekil tarafından incelenmiştir. Bu vekiller, fabrikaları ve petrol bölgelerini gezmiş, balıkçılar ve meyvacılarla konuşmuşlardır.

Yaz döneminde komisyonların yaptığı yoğun ve kapsayıcı çalışmanın sonuçları, daha sonra Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun toplantılarında tartışılır.

Sovyetler Birliği'nde parlamentonun işlevlerinin çok yalın olduğu izlenimi, durumun aslında nasıl olduğunu bilmemekten doğar.

Bir devletin yönetilmesi hiç de yalın bir iş değildir. Ama yapısı gereği Sovyet siyasal sisyemi, yönetimde etkinliği (bu yüzden de verimliliği) ve halkın geniş kesimlerinin doğrudan yönetime katılmasını devlet yönetiminde birleştirmeye, bağdaştırmaya çalışır.

Sosyalist demokrasinin ve Sovyet Hükümeti'nin uygulamaları her düzeyde —yerel Sovyetlerden SSCB'nin Yüksek Sovyeti'ne dek— Batı parlamentoculuğunun köşe taşını oluşturan tutumu yadsır; Batı'da iş başındaki profesyonel seçkinler topluluğunun aldığı kararlar edilgen nüfusa uygulanır. Sovyet Parlamento üyeleri siyasal li-

derlerdir; ama aynı zamanda işçi, çiftçi, bilim adamı, doktor ve vs. dirler.[1]

1974 Haziran'ında seçilen SSCB Yüksek Sovyet üyeliklerinin yapısına yakından bakarsak (bunların görev süresi 1978'de bitecektir) üyelerin yarısından çoğunun (769 vekilin) işçi ve köylü olduğunu, geri kalanın ise; mühendis, bilim adamı, sanatçı, yazar, öğretmen, doktor gibi meslek sahibi kişiler (bunların hepsi birarada üyeliklerin yüzde 9.3'ünü oluşturur), Parti, sendika ve (Genç Komünistler Birliği) görevlileri (yüzde 17), hükümet ve devlet görevlileri (yüzde 14.2) ve hizmetliler (yüzde 3.7) olduğunu görürüz.

Başka bir deyişle, bir vekilin ulusal ekonominin şu yada bu alanındaki doğrudan görevi, asıl mesleği, halkın temsilcisi olarak yeterliliğinin asıl kaynağını oluşturmaktadır.

Ama bunların hepsinden de önemli olan, bir kişiye Yüksek Sovyet'te (yada başka herhangi bir Sovyet'te) halkın çıkarlarını temsil etme sorumluluğunun ve yüce onurunun verilip verilmemesine ancak halk —sanayi ve büro işçileri, çifçiler ve aydınlar— karar verir. Halktan başka kimse karar veremez.

Bunu yaparken seçenler de seçilenler de Sovyet devletinin ilk kurulduğu yıllarda Lenin tarafından belirlenen halk hükümeti ilkelerine göre hareket ederler. Lenin Şöyle demiştir:

«Kitleler kendilerini yönetmek üzere sorumlu liderleri seçme hakkına sahibolmalıdırlar. Bu liderleri değiştirme, hakkını, onların atacağı en küçük adımı bilme ve denetleme hakkını kullanabilmelidirler.»[5]

Halkın Ekim 1917'de kazandığı bu hak, kendilerince gittikçe daha çok kullanılmaktadır. Bunun kanıtı, halkın seçimlerde gösterdiği siyasal bilinç yüksekliğidir. Örneğin 1975'te yapılan yerel Sovyetler ve Birliğin seçmenlerin katılma oranı yüzde 99.9 olmuştur.

Seçmenler, kendilerini temsil hakkını iş arkadaşları olan adaylara vermişlerdir; bu adaylar meslekteki ve kamudaki durumlarını sessiz parlamento çalışmaları içinde değil, fabrika atölyelerinde, tarlalarda, araştırma laboratuvarlarında ve inşaat proelerinde kazanmışlardır. Kısacası, vekillik hakları, milyonların birkaç temsilcisine değil, milyonların kendilerine verilmiştir. Burada söylenen şey bir kelime oyunu değildir: Sovyetler'e toplam olarak 2.2 milyon vekil seçilmiştir.

VEKİLLİK HAKLARININ VERİLMESİ

Sovyet halkının toplumsal ve siyasal bilincinin yüksekliğinin ana nedenlerinden biri, yönetim organlarının yapısının yalnızca gerçekten

---

5 *Lenin*, Toplu Eserler, *Cilt 27, s. 212.*

demokratik olması değil, aynı zamanda hiç durmadan değişmesidir.

Her düzeydeki Sovyetler'de üyeliklerin sürekli değişmesinin amacı, devlet yönetme sürecine en yüsek sayıda emekçi halkı katmaktır.

Sovyet hükümet yöntemi, herkesin bir devlet adamı gibi düşünebilmesini, her şeyi ortak ulusal görevlerin ışığında görebilmesini, sorumlu bir vatandaş gibi düşünüp davranabilmesini gerektirir.

Sovyet hükümet yöntemi, herkesin devlet işlerinde —sonuçta toplumun yönetiminde— beceri ve yeteneğinin geliştirilmesine yardım eder.

Sonuç şudur: SSCB'nin şimdiki Anayasası'nın kabulünden bu yana geçen 40 yıl içinde 24 milyonu aşkın kişi devlet yönetimine katılmıştır.

Sovyetler içindeki çalışmalarının sonucu olarak milyonlarca insanın kazandığı, kazanmakta olduğu ve kazanacağı başlıca sermaye uzak-görüşlü ve sorumlu bir biçimde düşünüp harekete geçebilme yeteneğidir Üstelik bu, hiç tükenmeyecek bir sermayedir; sermaye sürekli artmaktadır, çünkü birikim süreci vekillerin yasayla belirlenen görev süreleriyle kısıtlı değildir; bu birikim, vekillerin görevlerini tamamlaması, yerlerine yenilerinin gelmesiyle sona ermez. Burada çatışma yada yarışma diye birşey sözkonusu değildir; yeni gelenlerden eski birikimleri saklamak diye birşey de yoktur, tersine bu birikimi yeni gelenlerle gönülden paylakmaş sözkonusudur.

Sovyetler'deki üyeliklerinin sürekli değiştirilmesi işlemi (ortalama olarak yüzde 50) artık bir gelenek olarak yerleşmiştir.

Moldavya SSCB'nin başkenti olan Kişinev'de bir taksi kurumunda çalışan Bayan Anastasia Goplyak, ardarda iki dönem Frunze Bölge Sovyeti'ne vekil seçilmiştir. Şimdi artık vekil olmasa da Bayan Goplyak iş saatlerinden sonra sıksık Sovyet'e gelmektedir. Orada vekillerle birlikte kamu denetim grubuna yapılacak öneri ve tavsiyeler üzerinde çalışmaktadır; bu grup, Sovyet'in direktiflerine göre kamu taşımacılığının çalışmasını denetleyecektir. Anatasia Goplyak, Sovyet'e yardım elini uzatan 300 eski vekilden yalnızca bir tanesidir. Bu insanlar geniş deneylerini halkın hizmetine sunmaktadırlar.

HERŞEYİ SÜRDÜRECEK OLANLAR

Her seçimden sonra dikkati çeken bir özellik, Sovyetler'de görev alan genç delegelerin oranının artmasıdır. Bugün, ülkedeki vekiller topluluğunun üçte-birini gençler oluşturmaktadır. (Örneğin Rusya Federasyonu Yüksek Sovyeti'nde delegelerin beşte-biri 30 yaşın altındadır). Bu eğilim, gençlerin bu tür çalışmalara taze bir enerji

ve canlılık katmasından doğmuştur. Ama bundan daha da önemlisi, bugün genç olanlardan yarın en karmaşık görevlerin başarılmasının bekleneceğidir —bu görevler, daha bugünden ekonomistler ve ülkenin siyasal liderlerince belirlenmiştir.

RSFSC Yüksek Sovyeti Vekili Nikolai Khlystov 26 yaşındayken vekil olmuştur. Gençliği kendisine oy verenlerin gözünde bir sorun değildir; çünkü Khlystov'un o zamanlar kamu hizmetlerinde edinilmiş büyük deneyleri vardı. Irkutsk Politeknik Estitüsü'nde bir öğrenci olarak (Irkutsk Sibirya'daki en büyük kentlerden biridir) Khylistov, yıllarca kendi Bölüğü'nün GKB örgütünün Setreterliğini yapmış ve pek çok kez öğrencilerden oluşan inşaat gruplarına önderlik etmiştir.

Vekiy Khlystov, gençlik konularında görevli Sovyet Komisyonu' nun üyesidir Onun bu vekilliğe seçilmesi doğal birşeydir; kendisi de genç bir insan olduğundan Khlystov, gençlerin sorunlarını anlayabilecek durumdadır.

Nikolai Khlystov, Irkutsk Politeknik'te öğretim üyesidir. Orada ders verme işini vekillik göreviyle birlikte yürütmekte ve ikinci işinin kendisine pek çok şey öğrettiğini söylemektedir. Masasının üzerinde iş yasaları üzerine bir cilt kitap, Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun kararları ve başka özel belgeleri ve yazıları görebiliriz. Sovyet'teki çalışmalarında kendisine başka arkadaşları, bu arada Irkutsk kentini ve Rusya Federasyonu Yüksek Sovyeti Irkutsk bölgesini temsil eden 16 kişi yardım etmektedir. Bunların çoğu ikinci kez, bazıları da üçüncü kez vekil olmaktadırlar.

Şu sıralarda Sibirya'da büyük bir proje gerçekleştirilmektedir — maden cevherleri, kömür ve petrol bakımından zengin alanlara ulaşılmasını sağlayacak Baykal - Amur Demir Yolu (BAM). Ülke gençliği bu projeye sahip çıkmıştır ve buradaki iş gücünün büyük bir kesimini ülkenin dört bir yanından gelen gençler oluşturmaktadır. İşçilerin yaş ortalaması 25'tir. Bu işçilerin çalışma ve yaşama koşulları Nikolai Khlystov'un gündelik sorunları arasındadır.

1976 başlarında Khlystov, bu yapım projesinin batı kesimini ziyaret etmiş, sonra Moskova'da bu ziyareti hakkında görevli komisyona bir rapor vermiştir. Raporuna göre herşey oldukça iyi gitmektedir; işin çoğu başarılmıştır. Demiryolunun anahtar kesimlerinden biri planlandığından çok önce hizmete sokulmuştur. Ne var ki, gündelik hizmetlerle ilgili bazı yetersizlikler, işçilerin katlanmaları gereken güçlükler artmıştır: Yeterince ana okulu yoktur, posta hizmetleri iyi işlememektedir, taşıma hizmetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Elbette bu projenin çapı çok büyüktür; yaşama koşullarının başkentteki

koşulların aynı olmasını kimse beklememektedir, ama bu güçlükler azaltılabilir ve azaltılmalıdır.

Vekil **Komosomo Iskaya Prada'ya** (KGB Merkez Komitesi'nin gazetesi) ve **Sovkskaya Rossia'ya (SBKP** Merkez Komitesi ve Rusya Federasyonu Yüksek Sovyeti ve Bakanlar Kurulu gazetesi) ilgili bakanları ve bölümleri acımasızca eleştiren yazılar yazmıştır. Kısa bir süre sonra, gazeteler Vekil Khlystov'un istekleri üzerine yapılan işlerin raporlarını yayınlamışlardır.

BAM işçileri, şaka olsun diye, 'Görüyor musunuz, Yüksek Sovyet'te insanın bir adamı olması ne kadar iyii' demektedirler.

BÜYÜK YETKİLER

Görüldüğü gigi Sovyet Parlamento üyelerinin yalnızca karar almak ve yasa çıkarmak için toplandıkları inancı yanlıştır. Parlamento üyeleri ülkenin işlerini yönetmek üzere seçilen üyeler olarak ellerinden geldiğince ve güçlerinin yettiğinc yasalar çıkarır, kararları uygulamaya koyarlar. Ytkileri gerçekten çok büyüktür.

Vekillerin yetkileri 1972'de SSCB Yüksek Sovyeti'nce kabul edilen özel bir belge olan Vekillerin Yetkileri'nde yasal olarak saptanmıştır. Bu belgede, ilk yetkiler arasında vekillerin soru önergesi verme hakkı yer almıştır.

Uzbek SSCB Yüksek Sovyeti'nin düzenli toplantılarından biri bitmek üzeredir. Gündemin maddeleri üzerindeki tartışmalar —suyun kullanılması üzerine yasa taslağı ve cumhuriyetin içinde tahıl dolanımının başlatılması kararı— hemen hemen tamamlanmıştır. Akşamki oturuma, yalnızca daha önce alınan kararların sonuca bağlanması ve yürürlüğe konması işlemi kalmıştır. O sırada Başkan şunu söyler: 'Vekil Yelizaveta Petrova'dan Hafif Sanayi Bakanı'na yöneltilen bir soru önergesi var.'

Vekil, bazı hafif sanayi kuruluşlarının neden mağazalara düşük nitelikli mal sürdüğünü öğrenmek istemektedir. Bu kuruluşların adlarını sıralar: Ferghana'da bir ayakkabı fabrikası, Samankand'da bir porselen eşya fabrikası, Namangan'da ipekli ve yünlü kumaş yapan bir fabrika.

Aradan sonra kürsüye Hafif Sanayi Bakanı gelir ve vekilin sözünü ettiği eksiklikleri kabul etmek zorunda kalır. Soru önergesini ve buna verilen yanıtı dinledikten sonra Yüksek Sovyet, söz konusu kuruluşların mallarının niteliğinin yükseltilmesi için alınması gereken önlemleri özetleyen özel bir karar alır. Sovyet'in ilgili komisyonlarını

bu kararın uygulanıp uygulanmadığını denetlemekle görevlendirir. Nitekim bir vekilin yetkileri arasında teftişleri yürütmek de vardır. Vekillerin Yetkileri'ni belirleyen belgede bir vekile istediği zaman istenen bilginin gecikmeden verilmesi gerekliliği de belirtilmiştir.

Vekillerin soru önergeleri vermeleri uzun zamandır uygulanan bir eylemdir. Örneğin 1975'te yerel Sovyetler'in toplantılarında her otuz vekilden biri soru önergesi verdi. Bu önergelerin dörtte biri ekonomik ve kültürel sorunlarla, beşte biri ticaretle, kamu beslenmesiyle ve gündelik hizmetlerle, onda biri doğanın korunmasıyla, onbeşte biri de konutlarla, kentlerde ve kırsal kesimde kamu hizmetlerinin ve kolaylıklarının sağlanmasıyla ilgilidir.

Vekiller hükümet dairelerini, sanayi kuruluşlarını ve çeşitli örgütlerin çalışmalarını teftiş etme yetkilerini çok geniş bir biçimde kullanmaktadırlar. Elbette vekiller bu yetkiyi ancak yasal sınırları içinde, yani köy, kent, bölge yada cumhuriyet çapında yada en yüksek sınırlarıyla ülke çapında kullanmaktadırlar.

Örneğin 1976'da SSCB Yüksek Sovyeti'nin görevli komisyonları'na şu kişiler raporlar vermişlerdir: Yayınevleri, Basım Kurumları ve Kitap Satış İşleri Devlet Komitesi Başkanı Boris Stukalin, Yapı Malzemeleri Sanayii Bakanı Ivan Grişmanov; Devlet Planlama Komitesi Başkanı Nikolai Baibakov, Maliye Bakanı Vassily Garbuzov. Vekillerden gelen öneri ve tavsiyeler hükümetçe hemen ele alınıp görüşülmüş ve yürürlüğe konmuştur.

Sovyetlerdeki vekillerin ellerinde bulunan geniş yetkiler onlara pek çok görev de yükler; bunların birincisi kendilerine gösterilen güvene layık olduklarını göstermeleri, eylemleri üzerine vatandaşlara verdikleri raporlarla seçmenlerinin onayını kazanmalarıdır.

YETKİLER ÖLÇÜSÜNDE SORUMLULUK

Örneğin 1974'te Sovyetler'de görevli vekillerin yüzde 99'u seçmenlerine yapılan işler hakkında rapor vermişlerdir. Bu raporlar ülkedeki yetişkin nüfusun üçte ikisi tarafından dinlenmiştir. Vekillerin yetkilerini belirleyen Belge'de, yerel Sovyetler'de (köy, bölge, kent ve bölgesel Sovyetler'de) görevli vekillerin vatandaşlarına yılda iki kezden az olmamak üzere rapor vermek zorunda oldukları belirtilmiştir. Birlik cumhuriyetlerinin Yüksek Sovyetleri'nde ve SSCB Yüksek Sovyeti'nde görevli vekiller de yılda en azından bir kez bilgi vermek zorundadırlar.

Bununla birlikte seçmenleri gerekli görürse bir vekilin 'zamanından önce' rapor vermesi de istenebilir. Vatandaşlara hesap ver-

mek bir sınavdan geçmek gibidir ve 'yargıçlar' her zaman kılı kırk yaran, dikkatli ve tarafsız insanlardır.

Seçim kampanyası sırasında seçmenler adaylarına bir istek listesi verirler — bu listede vekillerin görev süresince yapılmasını istedikleri ivedi görevleri sıralarlar. Buna o vekilin zorunlu çalışma programı denebilir.

Moskova'nın Kuibyşev Bölgesi en büyük bölgelerden biridir. Toprak alanı (5.000 hektar), nüfusu (350.000), sanayi kuruluşları, resmî daireleri ve eğitim kurumları bakımından bir kent gibidir. Bölgenin emekçi halkı yıllardır Böyge Sovyeti'ne vekil olarak Alexander Ivlev'i seçmektedir; bütün bu yıllar boyunca Ivlev, Sovyet'in eylem grubu olan Yürütme Komitesi'ne başkanlık etmiştir; bu komitenin en önemli görevlerinden biri seçmenlerin isteklerini yerine getirmektir. Alexander Ivlev Kuibyşev Bölgesi Sovyeti Yürütme Kurulu Başkanı olarak çalışırken sınırsız deneyler biriktirmiştir.

Son seçim kampanyası sırasında (Haziran 1975) Kuibyşev Bölge Sovyeti 30 soru önergesi almıştır Bunlar önce sınıflandırılmış ve düzene sokulmuştur. Bunların uygulanma planı şu kesimlere ayrılmıştır: Bölgede kamu hizmetlerinin ve eylence yerlerinin sağlanması, konut yapımı, inşaat, ulaştırma, ticaret, beslenme, gündelik hizmetler, çocuklarla ilgili kurumlar, kültür fizik ve spor işlerinin yürütülmesi. Vekiller değişik isteklerin yerine getirilmesiyle görevlendirilmiş ve herbiri için ayrı bir zaman süreci saptanmıştır.

Vekillerin bu arada birçok gündelik sorunları da vardır. Her gün belli saatlerde Yürütme Komitesi'nin Başkanı ve Başkan Yardımcısı, Sovyet'e öneriler, istekler, teklifler ve şikâyetçiler içingelen ziyaretçilerle görüşmektedirler. Vekillerin çalışmaları arasındakiler önemil bölüm ziyaretçilerin kabul edilmesidir. Bu hiç bir ayırım gözetmeden tüm vekıllerin görevidir. Seçmenlerin isteklerinin yerine getirilmesi en önemli konudur.

Bu isteklerin içeriğinde yıllar boyunca büyük bir değişikliğin yer alması dikkate değer. Onbeş yada yirmi yıl önce bu istekler daha çok yeni amağazaların, kafeteryaların, çocuk bakımevlerinin, tedavi kliniklerinin, eczanelerin açılması ve eski binaların yıkılmasıyla (o zamanlar bölgenin büyük bir kesimi banliyö idi) ilgiliyken, bugün vekillerin eylem programı çok daha genişlemiştir; büyük alışveriş ve gündelik hizmet merkezleri, gençlik klüpleri, stadyumlar ve sinemalar için istekler gittikçe artmaktadır. Bu değişiklik şaşırtıcı değildir. Sovyet Hükümeti'nin yaşama standardını düzenli olarak yükseltmeyi amaçlayan siyasetini yansıtmaktadır.

Elbette bir vekil sorumluluk yüklü yerini aldığı zaman, hazırlıksız değildir. Görevine dikkatle hazırlanmıştır. Kendine göre fikirleri ve bunları nasıl gerçekleştireceği konusunda tasarladığı planlar vardır.

Seçmenlerin isteklerini öğrenip inceledikten sonra hazırlık çalışmalarını yapabilmek için vekil, her türlü olanağa sahiptir. Vatandaşların karşısına çıktığında vekilin elinde, kendisinin hazırladığı çoğu zaman istekleri yerine getirmek üzere açık seçik bir plan ve teklifler bulunur.

İş ilişkilerine benzer bu yaratıcı işbirliği için, vekilin bir görev dönemi boyunca yapacağı işlerin gerçekçi bir programı oluşur.

Vekillerin vatandaşlarına sundukları raporlar çoğu zaman resmî olmayan, rahat, açık tartışmalardır; bu tartışmalar sırasında seçmenler kendilerini Sovyet'te temsil eden erkeği (yada kadını) değerlendirme olanağını rahatça bulurlar. Bir vekil onların beklediklerini yerine getirmezse, ödevlerini yapmazsa, vekillikten alınabilir.

Bir vekilin görevden alınması bütünüyle demokratik bir işlemdir. Bu sorun açık bir toplantıda ele alınır, el kaldırarak çoğunluğun oylarıyla kararlaştırılır. Nitekim bu açıklık ilkesi halk yönetimiyle ilgili —hem seçimler sırasında hem de vekillerin görev süreci sırasında— tüm birimlerin çalışmasının temel ilkesidir.

Vekillerin görevden alınmasına 1918'de başlanmış ve bu işlem ilk Sovyet Anayasası'nda resmileştirilmiştir. Bu konuyla ilgili olarak 1975'te yerel Sovyetler'den 165 vekilin, geçen 17 yıl içinde de SSCB Yüksek Sovyeti'nden onbir vekilin görevden alındığını belirtmek yerinde olacaktır.

TÜM GÜCÜN TOPLANMASI

Sevyet'in etkinliğinin çatısını, vatandaşların isteklerinin belli zaman sınırlamalarıyla, belli vekillerin yetki ve uygulamasına verilmesi oluşturur. Sovyet'in görev kapması gittikçe genişlemekte ve ödevler gittikçe karmaşıklaşmaktadır. Sovyetler yaşamın —ekonomik, kültürel ve toplumsal— tam alanlarını kucaklamaktadırlar.

Açıkça görülüyor ki Sovyet, toplantılarında böylesine geniş ve ayrıntılı gündelik etkinliklerle uğraşamaz, Bu yüzden her Sovyet yönetim ve Yürütme işlevleriyle uğraşan ve Yürütme Komitesi denen, sürekli olarak çalışan, etkin bir birimi atama yoluyla oluşturur. Sovyetler, Yönetim Komitelerini her yeni toplantı döneminin ilk birleşiminde seçerler ve üyelerini atarlar. Yürütme Komitesi'nin sorumluluk

alanına giren tüm sorunlar ortak olarak, çoğunluğun oylarıyla kararlaştırılır.

Yürütme Komitesi, Sovyet'e karşı hesap vermekle sorumludur. Sovyet, Yürütme Komitesi üyelerinden bazılarını yada hepsini istediği anda görevden alıp yerlerine yenilerini seçebilir.

Görüldüğü gibi SSCB'de yönetim birimleri, (kapitalist ülkelerde görüldüğü gibi) üst yönetim birimlerine (hükümet tarafından atanan görevlilerden oluşan organlara) ve daha yüksek bir idarî merkezden direktif alarak yerel işleri yöneten, otonom yerel yönetim birimlerine ayrılmamıştır. Sovyet devlet sisteminde valiler yada benzeri resmî baş —yöneticilere gerek yoktur, çünkü SSCB'de yönetim gücünün parçalanması diye birşey yoktur— tüm güç Sovyetler'de toplanmıştır...

Emekçi Halkın Vekillerrinden oluşan Sovyetler, kendi sınırları içindeki yönetimde tüm sorumluluğu taşırlar. Yetki alanlarına sanayi ve tarım üretimiyle ilgili tüm uygulamalı sorunlar, halk eğitim kültürü, sağlığın korunması sosyal güvenlik ,ticaret, beslenme, gündelik hizmetler, eylence yerlerinin sağlanması, kamu düzeninin sürdürülmesi, vatandaşlık haklarıhnın korunması, vb. gibi konular girer

Emekçi halk arasındaki yüksek toplumsal ve siyasal bilinç, Sovüet siyasal düzeninin belirleyici özelliklerinden ve düzenin, gerçekten demokratik olan yapısının kaynaklarından biridir. Dada önce de belirttiğimiz gibi, iki milyonu aşkın vekil vardır; ama buna ek olarak Sovyetler on milyonlarca yardımcıdan yararlanmaktadırlar. Çoğunlukla az sayıda, görevli işçi çalıştıran Sovyetler'de çok sayıda —tüm ülkede 30 milyon kişi— gönüllü personel çalışmaktadır

Sovyet halkı uzun zamandır halk yararına düşünüp yürüttüğü bu gönüllü çalışmaya alışmıştır; örneğin, gönüllü vatandaş birlikleri olan milislere (SSCB'de barışı sağlayan güçlere) yasayı ve düzeni korumakta yardım ederler, Yürütme Komiteleri'nin tüm bölümlerinl görevliler değil, boz zamanlarınının çoğunu kamu çalışmalarına ayıran vatandaşlar oluşturur; okullarda, çocuklara bakmak için aile birlikleri öğretmenlere yardımcı olur; fabrikalarda, emekli usta işçilerden oluşan emekli komiteleri, bilgilerini genç işçilere aktararak üretime etkin bir biçimde katılırlar.

'Benim fabrikam, benim kollektif çiftliğim, benim kentim, benim ülkem...'

Kişisel mülkiyeti göstermek için kullanılan o eski 'benim' sözcüğü, yepyeni, bütünüyle kollektif bir anlam kazanmıştır; kendisinin efendisi olan, kendi büyük sosyalist yurdunda yeralan, her şeyle ilgilenen vatandaşın duyduğu kıvancı dile getirmektedir.

ELEŞTİRİ
TANITMA
TARTIŞMA

TROÇKİ VE FAŞİZME KARŞI MÜCADELE

(Leon Troçki, Faşizme Karşı Mücadele, Köz Yayınları., 499 s., 60 TL., İstanbul 1977)

«Müflis bezirgan eski defterleri karıştırır» diye bir atasözümüz vardır. Troçkist hareketin uygulamaya çabaladığı taktikler hemen bu atasözünü akla getiriyor.

Troçkistler, geçmişlerinde biraz olsun savunulabilir, 'alacaklı hesabı kabarık' birşeyler bulmaya çalışıyorlar.

Troçki'nin faşizmle ilgili bazı yazılarını kapsayan bir derleme birkaç ülkeden sonra Türkiye'de de yayınlandı. Ernest Mandel tarafından kitaba yazılan önsözde derleme kapsamına alınan yazıların seçimine kadar herşey şu amacı ortaya koyuyor: Troçkizm, bilimsel sosyalist harekete saldırmak için dikkatleri 1920'lerin sonlarıyla 1930'ların ilk yıllarına, Enternasyonalin 3. döneminde izlenen anti-faşist politikaya çekmek istiyor. İşçi sınıfı mücadelesinin bu dönemde faşizme karşı günün görevlerini belirleme ve yerine getirmede gecikmelere düşmüş olması, anti-faşist mücadele taktiklerini doğru bir biçimde saptayamaması troçkizm için bir kuvvet şırıngası olarak kullanılmak isteniyor.

1928 - 1934 DÖNEMİ VE YANLIŞLARIN DÜZELTİLMESİ

1935'te toplanan 7. Kongre öncesi dönemde Enternasyonal'in ve Enternasyonale üye partilerin faşizme karşı mücadele politikalarını değerlendirmek için troçkizmin kılavuzluğuna ihtiyacımız yok.

Bilimsel sosyalist hareket bu kritik dönemde yapılan yanlışları, izlenen sekter politikayı en acımasız bir biçimde eleştirmiştir.

Faşizmle burjuva demokrasisi ve burjuva demokrasisinin parlamenter biçimleriyle açık faşist biçimi arasında ayrım yapmaya gerek olmadığı görüşünün, «partileri burjuva demokrasisi ile faşizm arasındaki çelişkileri gerçekçi bir şekilde değerlendirmekten, en geniş kitleleri faşizme ve emperyalist gericiliğe karşı birleştirme fırsatını kullanmaktan alıkoyduğu» açıkça belirtilmiştir. «Burjuva demokratik iktidar yöntemleriyle faşizmin özdeş sayılmasının, faşizmin önemsenmemesine, çeşitli burjuva parlamenter rejimlerin faşist rejimler olarak tanınmasına yolaçtığı», «bu çizginin... dünya ekonomik krizinin etkileriyle karşı karşıya olan geniş çalışan halk kitlelerinin gericiliğe ve

faşizme karşı mücadeleye çekilmesini engellediği» ortaya konmuştur.

Burjuvazi ile işbirliği politikasına ve hatta Almanya'da olduğu gibi bilimsel sosyalist harekete karşı uygulanan teröre alet olmasına rağmen, sosyal demokrasinin «sosyal-faşizm» olarak tanımlanmasında ifadesini bulan sekterlik mahkum edilmiştir. «Bütün anti-faşist güçlerin harekete geçirilmesine gölge düşüren bu çizgi»nin çeşitli ülkelerdeki uzantılarıyla birlikte büyük hasara yolaçtığı saptanmıştır

Profintern'in Ağustos 1930'daki 5. Kongresi'nden sonra izlenen sendikal mücadele ve örgütlenme politikasının «partilerin kitle çalışmalarını sınırladığı, devrimci azınlığı işçi kitlelerinden ayrı düşürdüğü» değerlendirilmiştir.

Yine, birleşik cephe çalışmalarını yalnız «tabanda»ki çalışmalarla sınırlayan, partiler ve örgütler arasındaki ilişkilerle kitle çalışmalarının bütünlüğünü görmeyen tutumun yanlışlığı belirlenmiş, başta sosyal demokrat partiler olmak üzere anti-faşist örgütlerin «faşizme karşı somut ve militan bir program etrafında eylem birliği yapmaları» gerekliliği ortaya konmuştur.[1]

Ve nihayet, tekelci kapitalizmin yalnız işçi sınıfının değil, küçük bir azınlık dışındaki tüm demokratik sınıf ve tabakaların gericiliğe ve faşizme karşı ortak bir cephede birleşmesi olanaklarını geliştirdiği saptanarak, 'Birleşik İşçi Cephesi' sloganı yerine 'Halk Cephesi' ya da aynı özü belirten benzeri sloganlar öne çıkartılmış, buna uygun bir politika izlenmiştir. Kitlelerin sosyalist devrime kazanılmalarının ancak ortak mücadele süreci içinde en geniş ölçüde gerçekleştirilebileceği görülmüş, bilimsel sosyalizmin bu temel ilkesi, yeniden önemiyle orantılı bir titizlik içinde ele alınmıştır.

Kökleri 1930'da atılan, 1932'de İspanyol, Fransız ve Alman işçi sınıfı partileri içindeki sol-sekter unsurların tasfiyesiyle güç kazanan ve özellikle Fransa, Avusturya ve İspanya'da yürütülen anti-faşist cephe çalışmalarıyla zenginleşen bu politika Dimitrov'un ünlü raporunun kabulüyle bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Bilimsel sosyalist hareket kendi mücadelesini değerlendirerek, bu mücadele sırasında düşülen yanlışları saptayarak özeleştirisini yapmış, bunlardan arınarak kat kat artan bir güçle yoluna devam etmiştir

TROÇKİ'NİN ÜÇÜNCÜ DÖNEMDE İZLENEN POLİTİKA KARŞISINDAKİ TUTUMU VE SONRASI

Troçki ve yandaşlarının faşizme karşı mücadele ile ilgili değerlendirmelerini 1935 öncesi ve sonrası olarak iki döneme ayırarak incelemek hayli yaygın bir yöntemdir. Ne var ki bu yöntemin görünüm farklılıklarını abartarak, Troçkist faşizm teorisinin özüne inememek gibi çok ciddi bir sakıncası vardır. Açıkça ya da zımnen bu yöntemi izleyen yazarların, ya Troçki'yi 1935 sonrasında 1935 öncesinde önerdiklerine karşı bayrak açan tutarsız bir kişi olarak tanımladıkları, ya da onun «sosyalist devrime ilişkin aşırı iyimserliği» ve «çeşitli konularda taşıdığı bazı eksiklikler» ile faşizm teorisinin içiçeliğini göremedikleri belli olmaktadır.[2]

Halbuki, Troçki'nin faşizm ve faşizme karşı mücadele konusundaki görüşleri,

---

(1) A. I. Sobolev (ed.)*Outline History of Communist International*, Moscow 1971, s. 312 313 ve 349 - 449

(2) Bu tip yaklaşıma örnek olarak: Giuliana Procacci «Trotsky's Political Writings»,*Science and Society*, winter 1963, s. 62 - 69 ve Atilla Aksoy, «Faşizme Karşı Mücadele, *Cumhuriyet*, 13 Ekin 1977, gösterilebilir. Atilla Aksoy Troçki hakkındaki değerlendirmesi onu «doğruya en yakın siyaseti önerebilen kişi» olarak övmeye kadar götürebilmektedir. Üzücü ve düşündürücü.

hem zaman içinde ele alındığında, hem de troçkist sapmanın öteki öneri ve sloganlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, belli bir içtutarlılığa —bütünlüğe— sahiptir.

Troçki, Enternasyonal'in ve Enternasyonal'e üye partilerin faşizme karşı izlenecek politika ile ilgili olarak 1928-1934 döneminde içine düştükleri sol-sekter tutumu daha da sol bir konumdan eleştirmiştir. Troçki, yanlışların çok daha köklü, çok daha tehlikeli ölçülere vardırılmasını önermiş, işçi sınıfı hareketini sübjektivizme, maceracılığa çağırmıştır.

İşte bu sol sapmanın sonucudur ki, uluslararası sosyalist hareketi anti-faşist mücadelede sekterlikten arındıkça Troçki'nin saldırganlığı ihanetin en açık biçimlerine bürünmüştür. «Halk Cephesi teori ve pratiğinin acımasız bir şekilde sergilenmesi(nin) faşizme karşı devrimci mücadelenin ilk şartı olduğu»nu ilan etmiş, «Bir yandan halk cepheleri — diğer yanda faşizm: bunlar emperyalizmin proleter devrimine karşı son politik kozlarıdır» hükmüne varmıştır.[3] Bir başka deyişle, **özellikle** 1930'ların ortalarından itibaren troçkizm açık bir bozgunculuk ve anti-komünizm akımı olarak kimliğini belli etmiştir.

Troçki'nin ve troçkistlerin sosyal demokrasinin 'sosyal-faşist' olarak tanımlanmasına karşı çıkışları, çeşitli işçi partilerinin bir birleşik cephe içinde yanyana gelmesini savunmaları, parti merkezleri arasında ilişkiler kurulması gerekliliği üzerinde durmaları, ancak ve ancak önerdikleri mücadele perspektifleri ve yöntemleri gözönünde tutularak değerlendirilebilir. Önerilen 'birleşik cephe'nin faşizme karşı mücadelenin somut, güncel ihtiyaçlarına değil, **sürekli devrim** teorisinin macera planlarına bir cevap olarak değerlendirildiği ancak bu bütünsellik içinde kavranabilir.

Troçkist faşizm teorisi, doğrudan ve acilen sosyalist devrim için mücadeleyi gündemin birinci maddesine koymakla, faşizme teslim olmayı iki seçenek olarak sunan; «politbüroları(nın) Sovyet Gizli Servisinin paralı ajanlarından oluştuğunu» iddia ettiği[4] «ihanet içindeki» komünist partilerle, sınıf uzlaşmacısı, reformist sosyal demokrat partileri **sovyet iktidarı** kurmak için 'birleşik cephe'ye çağıran (!) bir teoridir. Troçkist faşizm teorisi, Troçki'nin 1917 öncesinde olduğu gibi 1920'lerde ve 1930'larda da demokrasi için mücadeleyle sosyalizm için mücadelenin bütünlüğünü reddetmesinin ifadesidir.

TROÇKİZM VE SUBJEKTİVİZM

Troçkizmin faşizmi değerlendirişinde adımbaşı kendini belli eden temel özelliği kesin bir subjektivizmdir Sosyalist devrimin koşullarının olgunlaşmasının, hazırlıklarının gerçekleştirilmesinin objektif yasaları bulunduğunu reddeden, devrim öncesi adımları görmezden gelen troçkizme göre bütün önemli politik gelişmeleri açıklayan sihirli bir anahtar vardır: işçi sınıfı liderlerinin ihaneti.

Bu açıklama yöntemi öylesine bütün yorumlara egemendir ki, Mussolini, Hitler Franko ve onları yöneten büyük sermaye, önlerine serilen olanaklardan yararlanmak dışında hiçbir suçları bulunmadığı için, neredeyse bütünüyle aklanacaklardır.

Sabırla okuyalım:

«Burjuvazinin ekonomisi, devleti, politikası ve uluslararası ilişkileri, toplumun devrim-öncesi durumunu ifade eden bir sosyal krizle altüst olmuştur. Devrim öncesi durumu bir devrim durumuna dönüştürmenin karşısındaki en başta gelen engel işçi sınıfı liderliğinin oportünist karakteri, büyük burjuvazi karşısındaki küçük burjuvalara ~~has~~

(3) Leon Trotsky, *The Death Agony of Capitalism*, London 1938.

(4) The Case of Leon Trotsky, London 1937, s. 195.

korkaklığı, (büyük burjuvazi ile) ölüm döşeğinde bile kurulmaya devam edilen hainee ilişkilerdir.

«Bütün ülkelerde proletarya derin bir huzursuzluk içindedir. Kitleler, milyonlarca, tekrar tekrar devrimci patlayışlara yönelmektedir. Fakat, her seferinde kitleler kendi tutucu bürokratik cihazları tarafından engellenmektedir.

«İspanyol proletaryası 1931'den beri iktidarı kendi eline almak ve toplumun kaderini yönlendirmek için bir seri kahramanca atılımda bulunmuştur. Ne var ki kendi partileri (Sosyal Demokratlar, Stalinciler, Anarşistler, POUM'cular) —her biri kendine has yöntemlerle— bir fren işlevi görmüş ve böylece Franko'nun zaferini hazırlamışlardır.

«Fransa'da 'oturma grevleri' dalgası özellikle Haziran 1936 boyunca, proletaryanın kapitalist sistemi yıkmaya içtenlikle hazır olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, yönetici örgütler (Sosyalistler, Stalinistler, Sendikalistler) Halk Cephesi yaftası arkasında, hiç yoksa geçici olarak, devrimci dalgayı kanalize etmeyi ve durdurmayı başarmışlardır.

«Birleşik Devletlerdeki misli görülmemiş oturma grevleri dalgası ve sendikal örgütlenmenin hayret verici bir hızla gelişmesi (CIO), Amerikan işçilerinin tarihin kendilerine verdiği göreve layık olabilme yolundaki içgüdüsel çabalarının en iyi ifadesidir. Fakat burada da, yönetici politik örgütler, yeni kurulan CIO da dahil olmak üzere, kitlelerin devrimci basıncını kontrol altında tutmak ve felce uğratmak için ellerinden gelen her şeyi yapmışlardır.

«Komintern'in burjuva düzeninden yana saf tutması, bütün dünyada, özellikle İspanya, Fransa, Birleşik Devletler ve öteki 'demokratik' ülkelerde karşı-devrimci bir rol oynaması, dünya proletaryası için istisnai önemde ek güçlükler yaratmıştır. 'Halk Cepheleri'nin, Ekim Devrimi bayrağı altında izlediği uzlaşıcı politika işçi sınıfını aceze düşürmüş ve faşizme yolları açmıştı.»[5]

İşçi sınıfı hareketi içinde hiçbir ciddi etkinlik sağlayamamanın (Mandel bu dışlanmışlığı yazdığı Önsöz'de «örgütlenmiş kitle güçlerinin ve ideologlarının çevresinde ve biraz ötesinde çalışmak» olarak ifade ediyor[6]) getirdiği kin böylesine büyük olunca, onca laf kalabalığının altında yatan öneri de aynı sübjektivizmi, maceracılığı taşımaktadır.

Hitler'in iktidara geçişinden sonra, Reichstag'da faşist terörü yoğunlaştıracak yangının çıkartılmasından yalnızca üç gün önce «Birleşik Savunma Cephesi — Bir Sosyal Demokrat İşçiye Mektup» isimli yazıda, «Başka Yol Yoktur» arabaşlığının hemen arkasından şu cümleler yeralıyor:

«Bu durumda ne yapmak gerekir?» diye soracak Sosyal Demokrat dostum.

«— Proleter devrimi.

«Ondan sonra?

«— Proletarya diktatörlüğü».[7]

Benzer bir şekilde, güncel ve ara hedeflerle nihai amaç arasındaki bağıntıyı kuramayan, demokrasi mücadelesinin geniş kitlelerin eğitimi ve örgütlenmesini sağlayarak sosyalist devrimi çabuşlaştıran niteliğini inkar eden troc-

---

([5]) Leon Trotksy, *The Death Agony of Capitalism*, s. 6 - 7.

([6]) Leon Troçki, *Faşizme Karşı, Mücadele*, «önsöz». s. 9.

([7]) A.g.e., s. 382 - 383. Benzer yorumlar hemen her «Devrimci yükseliş» döneminde tekrarlanmıştır. Troçkistlerin Mayıs 1968 olaylarını «Mayıs 1968 Fransa'da devrimin başlangıç ayı olarak tarihe geçecektir.» diye karşıladıkları, Portekiz'de 1974 anti-faşist ayaklanmasını «Portekiz: SOSYALİST DEVRİM BAŞLADI» manşetiyle duyurdukları bilinmektedir Bk. Monty Johnstone, «Trotsky and The Popular Front» *Marxism Today*, Ekim Kasım 1975.

kizm için küçük burjuvazinin ağırlığını ne yana koyacağı da kolayca belirlenebilecek, salt subjektif eğilimlere bağlı bir konudur. Ekim Devrimi öncesinde ve sonrasında «köylülere karşı proleter diliyle davranma» sloganını ağzından düşürmeyen Troçki, yine aynı nakaratı tekrarlamaktadır:

«Proletraya, küçük burjuvazlyi kendl saflarına çekmek için, onun güveninl kazanmak zorundadır. Ve bunun için de kendi öz gücüne güvenmek zorundadır.»[8]

Bol bol sosyalist devrim'den bahsetmekle, kitlelere sonunda hiçbir umut ışığı olmayan bir hedef için derhal ateşe atılmayı önermekle devrimi yaklaştıracağını sanan troçkist faşizm teorisi burjuvazi içindeki ayrışımlara karşı körtür: sık sık Halk Cephesinin «varolmayan liberal burjuvaziyi» hesaba katmasını eleştirir. En geniş kitlelerin kazanılması konusunda troçkizm son derece sığ bir görüşe sahiptir:

«Halkın yüzde 95'i, hatta belkl de yüzde 98'i finans kapital tarafından sömürülüyor. Ama bu sömürü hiyerarşik bir yapı içinde örgütlenmiş: sömürücüler var, alt-sömürücüler, alt-altsömürücüler vd. var. Süper sömürücüler ancak bu hiyerarşi sayesinde ulusun çoğunluğunu boyunduruk altında tutabliliyorlar. Ulusun gerçekten kendini yenl bir sınıfsal çekirdek çevresinde yeniden kurabilmesi için, ldeolojik olarak da yeniden kurulması zorunlu; ve bu da ancak proletarya'nın kendinl «halk» ya da «ulus» içinde eritmeyip, tam tersine kendi **proleter devrimi programını geliştirmesi ve küçük burjuvaziyi iki rejim arasında seçme yapmaya zorlamasıyla mümkün olur. Halk devrimi sloganı, küçük burjuvazi kadar, geniş işçi kitlelerini de uyuşturur, bilinçlerini köreltir, onları «halk»ın burjuva hiyerarşik yapılaşmasıyla uzlaşmaya iteler ve ideolojik bağımsızlaşmalarını geciktirir.»**[9]

«Stalinist bürokrasinin proleter devrimi sloganı yerine halk devrimi sloganını koymuş olması gerçeğinden daha utandırıcı bir ilke teslimiyeti düşünmek zordur.»[10]

Troçkist faşizm teorisinin bu macera planında bir aktöre daha ihtiyaç vardır. Gücüyle emperyalizmin ve burjuvazinin silahlı birliklerini püskürtüp, devrimi ihraç edecek olan bir araç lazımdır Hani, genel olarak idealizmi, özellikle burjuva felsefesinin aramaktan vazgeçmediği bir **lik ivme verici.** Troçki'nin planında bu da hazırdır:

«Kızıl Ordu ondört yıldan beri mevcut. «Bizler pasifist değiliz». O halde Sovyet hükümeti neden her fırsatta barışçı politikasını ilan ediyor? Neden silahsızlanma öneriyor ve saldırmazlık paktları imzalıyor? Neden Kızıl Orduyu dünya proleter devriminin bir silahı olarak harekete geçirmiyor? Besbelli, ilke olarak devrimci savaştan yana olmak yetmiyor. Aynı zamanda, insanın omuzlarının üzerinde bir de kafası olması gerekiyor. Şartları, güçler ilişkisini ve kitlelerin ruh durumunu da hesaba katmak gerekiyor.»[11]

TROÇKİZM VE İŞÇİ SINIFINA, DEVRİME, PARTİYE GÜVENSİZLİK

Troçkizmin ve onu kendilerine ilham kaynağı olarak alan goşist, sekter akımların sol lafazanlığı altındaki öz apaçıktır: işçi sınıfına, devrime, partiye güvensizlik.

Toplumsal gelişmenin objektif yasalarının ,kitlelerin ilerici, devrimci potönsiyelinin reddine dayanan, kitle çalışmasından ve örgütlenmesinden kaçıp «sürekli devrim» hayalleriyle kendini

---

([8]) Leon Trotsky, «Whither France?» *Facism,* New York 1944, s. 20.

([9]) Leon Troçki, *Faşizme Karşı Mücadele,* s. 84.

([10]) a.g.e., s. 107.

([11]) .ag.e., s.

avutan maceracılık eğer daha büyük hasarlara yolaçamadıysa, bu yalnız ve yalnız troçkizme karşı verilen kesin mücadelenin ve troçkizmin toplumsal pratikle kolaylıkla kavranabilen açık çelişkilerinin sonucudur.

Entellektüel tesbitlerin en kıvrağı, küçük burjuva aydınının parlak zeka ürünlerinin en büyüğü bile sınıf mücadelesinden kopuk oldukça, onun yasalarının gerçek bir kavrayışından yoksun kaldıkça zararlı ve saptırıcı olmaya mahkumdur. İşçi sınıfı, devrim ve parti, sol gevezeliğin ve abartmaların yoğunluğu değil kitleler içinde bilimsel sosyalist çalışmanın yoğunluğu ölçüsünde güçlenir, başarıya ulaşır. Troçkizmin faşizm teorisinin bir kere daha ortaya koyduğu birinci gerçek işte budur.

Aynı derecede önemli bir diğer gerçek ise, demokrasi mücadelesi ile sosyalizm için mücadelenin bütünlüğünü gözden kaçıran tutumların, sosyalist devrime giden süreç ve bu süreçteki görevler üzerine açık bir kavrayış eksikliğinin büyük yanlışlara yolaçtığıdır.

ORHAN SİLİER

——— ooOoo ———

DİSK EĞİTİM NOTLARI DEMOKRATİK SINIF VE KİTLE SENDİKACILIĞI

Geçtiğimiz günlerde DİSK, eğitim dizisinin birinci kitabını yayınladı. DISK EĞİTİM NOTLARI DEMOKRATİK SINIF VE KİTLE SENDİKACILIĞI başlığını taşıyan kitabın önsözünde, DİSK'in A tipi eğitim seminerlerinde verilen ders notlarından derlendiği belirtiliyor. Bilindiği gibi DİSK'in eğitim çalışmaları süreleri ve içeriği bakımından farklı düzeylerde yapılmaktadır. A tipi eğitim seminerleri, temel bilgileri içeren ilk eğitim kademesidir. DİSK'in A tipi eğitim seminerlerine katılanların, toplam üye sayısı içinde çok küçük bir oranı oluşturduğu bilinen bir olgudur. Belirtilmemiş olmakla birlikte, bu yayının hazırlanışında, A tipi eğitimden, daha çok sayıda işçinin yararlandırılması düşünülmüş olsa gerektir.

Yurt ve Dünya'nın önceki sayılarında da işçilere yönelik yayınlar üzerinde durulmuş, tartışmalar somut örnekler üzerinde geliştirilerek dikkat edilmesi gereken noktalar vurgulanmıştı. En kısa deyişle, işçilerin sınıf bilincini geliştirmeye yönelik yayın hazırlamak, sağlam bilimsel sosyalist bilgi, ciddiyet ve sorumluluk gerektiren bir iş. Bu gereklilikler, DİSK'in hazırladığı bir kitap için, tek tek kişilerin, ya da başka bir takım kitle örgütlerinin yayınlarından daha fazla geçerli... Çünkü DİSK tabanındaki mücadele birikimi ve potansiyeliyle ilerici sendikal hareketi temsil etme niteliğini sürdüren ve Türkiye işçi sınıfının en diri kesimlerini içinde barındıran bir örgüt. DİSK'in imzasını taşıyan bir yayının geniş işçi kitlelerine ulaşması olanağı var.

Öte yandan bu kitap bir ilk ürün olmakla birlikte, yıllardır sürdürülen eğitim çalışmalarında edinilen deneylerle doğruluğu ve geçerliliği sınanmış bir yöntemle hazırlanmış olması, olgunlaşmış bir içerik taşıması beklenir.

Kitabın eleştirisine girmeden önce iki önemli noktayı vurgulamakta yarar var: Birincisi, bu inceleme, kitabın temel okuyucu kitlesinin DİSK üyesi işçiler olacağı düşüncesiyle, soyut teorik tartışmalardan kaçınılarak, somut eleştiriler, doğrusu ile birlikte getirilmeye çalışılarak yapıldı. İkincisi, bu

incelemenin amacı, DİSK'i değil, DİSK'in hazırladığı bir yayını değerlendirmek. Ancak yayını, onu hazırlayan örgüt yönetiminin politikasından soyutlayarak ele almak olanaksız. Nitekim DİSK Eğitim dairesi imzasını taşıyan önsözde kitap şöyle tanıtılıyor:

«Bu kitap, temel işçi eğitiminin özünü belirleyen okuma parçaları olarak kabul edilmelidir. Demokratik sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışından kaynaklanan temel işçi eğitiminin nitelikleri, kitap okunduğunda anlaşılacaktır.»

Diyor ki DİSK Eğitim Dairesi, temel işçi eğitiminin demokratik sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışından kaynaklanan nitelikleri vardır. Bu niteliklerin neler olduğu kitap okunduğunda anlaşılacaktır. Çünkü DİSK EĞİTİM NOTLARI, sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışından kaynaklanan eğitim politikasının bir ürünüdür. Kitabın, DİSK'in eğitim politikasından soyutlanarak ele alınamıyacağı açık. Bu nedenle yapılan «DİSK'in sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışından kaynaklanan» eğitim politikasının da ortaya konulması ve değerlendirilmesi olacak.

Sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışı, kitlelere ya da örgütlere göre değişen subjektif bir ilkeler demeti değil. İşçi sınıfı biliminin çok boyutlu bütünselliği, ondan kaynaklanan sınıf sendikacılığı anlayışı için de geçerli. Bilimsel sosyalizmin özündeki teori-pratik birliği, sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışı için de zorunlu koşul. Sınıf ve kitle sendikacılığının gereklerini, sendikalara yüklediği görevleri bütünlük içinde kavramak ve uygulamak gerekiyor. İlkeleri faydacı bir yaklaşımla eleyip, işe yarar bulunanları almak, bazı ilkelerini de bir kenara itmek, görmezlikten gelmek, bütünüyle sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışının inkârına varıyor.

Sınıf ve kitle sendikacılığının **özü**, ekonomik mücadele alanında sınıf mücadelesinin üçlü bütünlüğünün doğru kavranıp uygulanmasıdır. Sendikaların, üyesi işçilerin ekonomik mücadelesini ortak sınıf çıkarlarına dayandırmaları, kapitalizmin sadece sonuçlarıyla değil, kapitalist sömürünün kendisi ile de savaşmalarıdır. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesi ile politik ve ideolojik mücadelesini uyumlu kılmalarıdır.

Bu anlayıştan kalkan eğitim politikasının nitelikleri, değişmeyen temel amaca göre belirlenir: İşçilerin sınıf bilinci kazanması. Bir başka deyişle, sendika üyesi işçilerin en büyük çoğunluğunun, kapitalistlerden ayrı bir sınıf oluşturduklarının bilincine varması. İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki uzlaşmaz çıkar çatışmasından kaynaklanan sınıf mücadelesini kavraması, bu mücadeleye hazırlanması, katılması. Sınıf ve kitle sendikacılığının gerektirdiği eğitim politikasının özü bu olunca, işçilere yönelik yayınların taşıması gereken temel işlev de ortaya çıkıyor: İşçilerin bilinç düzeyini yükseltmek, ekonomik, politik, ideolojik mücadelenin bütünlüğünü kavratmak.

DİSK EĞİTİM NOTLARI, onbeş ayrı bölümden oluşuyor. Ele alınan konular ana başlıkları ile şöyle: Eğitimin Gerekliliği ve Niteliği, Ekonomi Politik, Türkiye'de Sınıflar, Toplumda Sendikanın Yeri, Dünyada ve Türkiye'de İşçi Sınıfının ve Sendikal Hareketin Tarihsel Gelişimi, DİSK'in Doğuşu, Gelişimi, İlkeleri, Türkiye'de İş Hukuku, Top'u sözleşmeler ve Grev.

«Eğitimin Gerekliliği ve Niteliği» başlıklı ilk bölüm, burjuvazinin ideolojik tavrını ve propogandasını ayrıntılı bir biçimde ele alıyor. Buna karşılık bölümün son sayfası, sendikal eğitimin gerekliliğine ve niteliğine ayrılmış. Ancak sendikalarda verilen eğitimin gerekliliği, ne amaca hizmet ettiği, işçilerin neden öğrenmeleri ve neleri öğrenmek zorunda olduğu sorusu cevaplandırılmamış. Sorun, eksik ve dolayısı ile yanlış konulmuş. Şöyle diyor DİSK Eğitim Dairesi: «DİSK çatısı

altında haklarını korumak için örgütlenen işçiler, burjuvazinin her türlü şartlandırmasına karşı kendi sınıf eğitimlerini yaparlar.» Daha sonra DİSK'te yapılan eğitimin «sınıfsal, aynı zamanda da bilimsel» olduğu belirtilerek, şöyle devam ediliyor:

«Sömürücü sermaye güçlerinin karşısına bir duvar örüyoruz. Her tuğla bir işçidir. Tuğlaların sayısı durmadan artıyor. Ancak sadece tuğlaların üstüste konmasıyla örülebilir mi? Hayır. Harç gereklidir. Bizim duvarımızın harcı sınıf bilincidir. DİSK duvarı yükseliyor. Harcı sağlam tutmak için eğitimi sağlam tutmak zorundayız. «Sınıf mücadelesi bunu gerektiriyor.»

Bu bölüm okunduğunda ortaya çıkan sonuç şu oluyor: DİSK'in mücadelesinde başarılı olabilmesi, üyelerinin sınıf bilinci kazanmalarına bağlıdır. DİSK'te eğitim bu amaçla yapılır.

Sorunu bir yanı ile doğru olarak ortaya koyarken, asli olan yanını unutmak, yanlışı getiriyor. DİSK'in mücadelesinde başarılı olabilmesi için üyelerinin bilinçli olması gerektiği doğru. Ama sendikalarda yapılması gereken eğitimin amaçlarından sadece biri bu, temel amaç değil. İşçilere sınıf eğitiminin gerekliliğini şöyle açıklamak gerekiyor: Bilimsel sosyalizm, işçi sınıfının mücadele kılavuzudur. Sınıf bilinci kazanmak, işçi sınıfının kapitalist sömürü düzenine son verebilmesi, sosyalizmi kurması için gereklidir İşçi sınıfının kapitalist sömürüye son verme mücadelesi, politik mücadelesidir. O halde sendikaların işçilere sınıf bilinci kazandırma yolundaki çalışmaları işçilerin politik mücadeleye yönlendirilmesi amacına hizmet etmelidir. Oysa DİSK EĞİTİM NOTLARI, eğitimin gerekliliğini, DİSK'ten kalkarak ve yine DİSK'e vararak açıklıyor. Bu yaklaşımın sonucunda, işçilerin sınıf bilinci kazanmasının gerekliliği, eğitimin gerekliliği, yalnızca DİSK propogandası düzeyine indirgenmiş oluyor.

2,3,4 ve 5. dersler, ekonomi politiğe ayrılmış. Kapitalizm öncesi üretim biçimlerinin, kapitalist sömürünün, ücret, fiat ve kârın anlatıldığı bu bölümde özellikle dikkati çeken soyut ve dağınık anlatımın yanısıra önemli teorik hatalar var. Toplumların gelişim tarihi, sınıf mücadelesi eksenine oturtulmadan anlatılmaya çalışılıyor. Düzey tutturamama sıkıntısı, okuyucuyu rahatsız edecek ölçüde göze batıyor. Bir kaç sayfa ara ile hatta bazen aynı sayfada, yapılması gereken açıklamaların bilindiği varsayımı ile hatta bazen aynı sayfada, yapılması gereken açıklamaların bilindiği varsayımı ile atlanması, hemen ardından, işçilerin yaşadığı, bildiği olguların ayrıntıları açıklamaları birbirini izliyor.

Bir yandan kitlenin düzeyine uyarken aynı zamanda bu düzeyi sürekli olarak yükseltmek görevini uyumlaştırmak gibi bir kayguları olmadığı gözleniyor. Kapitalizmden sosyalizme geçiş, yine sınıf mücadelesine dayandırılmadan sadece üretim ilişkileri ve üretici güçler arasındaki ilişkilerle açıklandıktan(!) sonra sosyalist topluma geçiliyor. (S. 82 - 83) Sosyalist toplumu tanıtmaya ayrılan yarım sayfa gerçekten okunmaya değer. 19. yüzyılın başında işçiler için yazılan bir kitapta sosyalist toplum, herhalde daha sosmut tanıtılırdı. Yazarlar nedense, sosyalizmin bugünkü dünyanın 1/3'inde gerçekleşmiş ve geri kalan 2/3'inde de gerçekleşmesi için mücadele verilen bir düzen olduğunu belirtmek gereğini duymamışlar Sosyalizmi sömürünün, sınıfların olmadığı ideal, adeta ütopya bir düzen olarak tanıtmakla yetinmişler Kapitalizmden sosyalizme geçişte, işçi sınıfının öncülüğünden sözetmeyi de seksen sayfa sonraya Türkiye'de ve Toplumda sınıflar bölümüne bırakılmışlar.

Karmaşıklık, en net ve anlaşılır biçimde ortaya konulması gereken sorunlarda sorumsuzca teorik hatalara

düşülerek sürdürülüyor. Sendikalarda yapılan eğitim çalışmalarının hareket noktası, işçilerin karşı karşıya bulundukları kapitalist sömürüyü kavramalarıdır. Bu sorunun kavranmasında belirleyici unsur, ücretin emeğin karşılığı olmadığı gerçeğinin anlaşılmasıdır. Kapitalist sömürünün kavranması, yoğun burjuva propagandası sonucu işçilerin zihinlerinde yaratılan emek ve işgücünün aynı şey olduğu yanılgısının kesinlikle ortadan kaldırılmasını gerektirir. İşçilere yönelik bir yayında, ücretin emeğin karşılığı olmadığı gerçeği en ufak bir kuşkuya yer bırakmıyacak netlik ve kesinlikle ortaya konulmak zorundadır. DİSK EĞİTİM NOTLARI'nda işgücü emek tanımları kısaca geçiştirilerek şu soru soruluyor:

«Öyleyse neden aldanıyoruz? İşgücü ile emeği birbirine niçin karıştırıyor, aldığımız ücreti neden emeğimizin karşılığı sanıyoruz? Çünkü işgücümüzü belirli bir zaman dilimine göre satıyor ve ücreti işin sonunda alıyoruz.

Saatliğine, 1 günlüğüne, 1 aylığına sattığımız işgücümüzün karşılığı olarak ücreti, çalıştıktan sonra alıyoruz. Bu durumda ücret, işgücü harcandıktan sonra ödendiği için, işgücümüzün değil de yaptığımız işin karşılığı olarak gözükmektedir.» (S. 109)

Verilen cevaba göre işçiler ücretlerini işe başlamadan evvel peşin olarak alsalar, ücretin emeğin karşılığı sanmıyacaklar. Ücret işgücü harcanmadan önce ödense yanılgı ortadan kalkacak.(!) Ücretin işin sonunda ödenmesi, emeğin karşılığı olduğu yanılgısını kolaylaştıran bir etken olarak sayılabilir mi konusunun tartışılması bir yana, yanılgının temelinde, işçilerin sınıf bilincine ulaşmamış olmaları, ücret emeğin karşılığıdır burjuva aldatmacasının etkisinde kalmaları olgusu vardır. Bu yanılgının ortadan kalkması, işçilerin emek ile işgücü arasındaki farkı kavramalarına bağlıdır. İşçilere bu farkı göstermek, kavratmak ise, sendikal eğitimin görevidir.

Öte yandan bugün Türk - İş'e bağlı bir çok sendikanın yayın organları da ücretin emeğin karşılığı olmadığını yazıyor. Hatta faşist yapıda olduğu bilinen sendikaların yayın organlarında dahi bu doğrultuda yazılara rastlanıyor. Sınıf sendikalarının görevi, ücretin emeğin karşılığı olmadığını, işgücü ile emeğin aynı şey olmadığını söylemekten ibaret değildir. Yapılması gereken, sorunun siyasî olarak ortaya konulması ve kavratılmasıdır. Üretim araçlarının özel mülkiyetine son vermedikçe, işçi sınıfının artı değer sömürüsüne boyun eğmeye ve kendisini sermayeye köle eden zincirleri örmeye devam edeceğini vurgulamaktır. Öyleyse, işçi sınıfının siyasî iktidarı burjuvaziden devralmak için politik mücadeleye yönelmesi gerektiğini, politik mücadelenin politik örgüt aracılığı ile verilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktır. DİSK EĞİTİM NOTLARI bütün bunları anlatmak gereğini duymuyor. Ekonomik açıklamalarla yetiniliyor. Ekonomik ve politik mücadelenin hedefleri, örgütleri, bütünlüğü sürekli birbirine karıştırılarak hatalar sürdürülüyor. Ekonomik ve politik mücadelenin birbirine karıştırılması, burjuvazinin yoğun olarak propagandasını yaptığı aldatmacaların teşhirini, yıkılmasını önlüyor. Canalıcı sorunlarda işçiler arasında yaygınlık kazanmış yanılgıların ortadan kaldırılmasını engellediği için, burjuva aldatmacalarının etkinliğinin artmasına da hizmet ediyor. Bu konuda bir örnek vermekte yarar var: «Yaratılan bu ulusal gelirin işçi sınıfına giden bölümü ücreti idi. İşçi sınıfı, ulusal gelirden daha büyük pay koparabilmek için mücadele eder. Yani bunun için sınıf mücadelesi verir. Kısaca yaratılan ulusal gelirin dağılımı için en başta işçi sınıfı ve kapitalist sınıf mücadele eder.» (S. 163)

Bu cümleden sonra açıklamalar ver-

giler anlatılarak sürdürülüyor. Sorunu, ulusal gelirin dağılımı için en başta işçi sınıfı ve kapitalist sınıf mücadele ediyor diye koymak yanıltıcı sonuçlara götürür. Yaşam düzeyini yükseltebilmek, çalışma koşullarını iyileştirebilmek için mücadele eder. Bu işçi sınıfının en tabii hakkıdır. Çünkü ulusal geliri yaratan kesimlerin en başında işçi sınıfı gelmektedir. Ancak bu sınıf mücadelesinin bir yanını oluşturur. Hatırlamakta yarar var. Bilimsel sosyalist literatürde mücadelenin biçimini belirtmeden genel olarak sınıf mücadelesinden söz edildiğinde işçi sınıfının siyasi iktidar mücadelesi anlaşılır Ve sınıf mücadelesi (siyasi mücadele), ulusal gelirin ücret ve kâr biçimindeki bölüşüm ilişkisini sona erdirmek için verilir. Bu bölüşüm ilişkisini sona erdirmek ise siyasi iktidarı burjuvaziden devralarak üretim araçlarının özel mülkiyetine son vermekle mümkündür İkincisi, Türkiye'de yapılan araştırmalar işçi sınıfının ekonomik mücadele ile ulusal gelirden aldığı payı arttıramadığını kanıtlamaktadır. Kaldı ki bu yeni bir bulgu olmayıp, kapitalizmin yapısal sonuçlarından biridir. Çünkü fiyat mekanizması, toplu sözleşmeler ve grevlerle kazanılan ücret artışlarını kısa sürede etkisiz hale getirmektedir. Burjuvazi, işçilerin toplu sözleşmeler ve grevlerle ulusal gelirden aldığı paya sürekli olarak yükseltiği yolunda yoğun ideolojik propaganda yapıyor Bu aldatmacanın sahteliğini ortaya koymak ise ancak bilimsel sosyalizmin kılavuzluğunda bakmakla mümkündür.

DİSK EĞİTİM NOTLARI'nın hangi sınıfın ideolojisine hizmet ettiği de çok kolayca tartışılabilir. «Yabancı tekeller» başlığını taşıyan bölümde şöyle deniyor:

«Yabancı tekeller Türkiye'ye niçin gelirler? Çünkü ülkemizdeki işçi ücretleri Avrupa ve Amerika'dakinden çok daha düşüktür. Yani, işgücü ucuzdur. Bu da yapacakları malın maliyetini ucuzlatır, kârlarını artırır.» (s. 161)

Bu söylenenlerin altında yatan mantık açıkça şudur: «İşgücü ucuz ise» yani işçi ücretleri düşük ise «malın maliyeti ucuzluyor.» Başka bir deyişle malın fiyatı düşük oluyor. O halde işçi ücretleri yüksek ise, malın maliyeti artıyor, yani fiyatlar yükseliyor ve işverenlerin kârları azalıyor. Bir cümleyle söylenecek olursa fiyatları yükselten, ücret artışlarıdır.

Yabancı sermayenin Türkiye'ye niçin geldiği bir yana, bu düpedüz burjuvazinin savunduğu, yaymaya çalıştığı bir görüştür. Sorunu böyle ortaya koymak kafa bulandırmaktan öte burjuvazinin değirmenine su taşımaktır. Çünkü sermaye sınıfı fiyat artışlarının suçlusu olarak işçi ücretlerinin artışını göstermektedir. Oysa işçi ücretlerinin maliyetler içindeki payının çok düşük olduğu, dolayısıyla fiyat artışlarına ücret artışlarının yol açmadığı bilimsel bir gerçektir. Son yıllarda Türkiye'de yapılan araştırmalar bu gerçeği bir kere daha açığa çıkarıyor. Bunlar bir yana konu basit gözlemlerle bile açıklanabilir. Örneğin İtalya'da FİAT işçilerinin ücretleri Türkiye'deki MURAT işçilerinin ücretlerinden daha yüksektir. Ama İtalya'daki FİAT 124, Türkiye'deki MURAT 124'den daha ucuza mal oluyor.

Yabancı tekellerin Türkiye'ye ne için geldiği sorununa gelince: Yabancı tekeller Türkiye'ye salt işgücü ucuz olduğu için gelmiyorlar. Yabancı tekellerin Türkiye'ye gelişi, öncelikle emperyalizmin genel yayılma stratejisinin bir sonucudur. Bilindiği gibi emperyalist politikanın özü, geri kalmış ülkeleri sömürme olgusudur. Hammadde ve pazar alanı olarak kullandığı ü'kelere, sermaye ve teknoloji ihracıdır. Özel olarak da emperyalizmin orta doğudaki çıkarları açısından, 2. Dünya Savaşı sonrası, Türkiye'nin stratejik öneminin artmasıdır. Yabancı tekellerin ülkemi-

ze gelişi aynı zamanda Türkiye burjuvazisinin talebi daveti üzerinedir. Türkiye burjuvazisinin kendi gücü ile geliştirip sömüremediği ulusal pazarı yabancı sermaye ile paylaşmak ve ele geçirdiği artı değeri bu yoldan arttırmak istemesinin sonucudur. Yani yerli ve yabancı sermayenin çıkar ortaklığının sonucudur yabancı tekellerin Türkiye'ye gelişi.

Acaba DİSK Eğitim Dairesi kitabın «A tipi seminer notlarından derlediği, Temel bilgileri içerdiği» düşüncesi ile mi bu açıklamaları gereksiz görmüştür?(!) Bize göre, DİSK üyesi işçiler, (en geri unsurları dahil) bu konuda yapılacak doğru açıklamaları kolaylıkla kavrıyabilirler. Bu tür örnekler, okuyucuya, DİSK Eğitim Dairesinin DİSK üyesi işçilerin yaratıcılığını ve mücadeleciliğini küçümsediği ve köreltmeye yönelt'dini düşündürüyor

Örneklemelere devam edelim: Kitabın 280 - 281. sayfalarında «İşyeri nedir?» başlığı altında uzun uzun işyerinin ne olduğu anlatılıyor. DİSK Eğitim Dairesinin işyerinin ne olduğunu kime ne için anlattığını kavramak güç.

«.....Sermaye ve emek güçlerinin en dolaysız biçimde karşı karşıya geldiği yerdir işyeri. Fabrika, alet, makina, hammaddelerin yani üretim araçlarının özel mülkiyetini eline geçirmiş olan kapitalistin işçinin emeğini sömürerek, yaratılan artı değere el koyduğu yerdir işyeri.»

İşyerinin bu bilimsel(!) tanımlamalarına karşılık önsözde «yakın hedef» olarak konulan, 230. sayfada «sınıf mücadelesinin bugünkü aşamasında işçi sınıfının demokratik-siyasal istemleri» arasında sayılan fırsat bulundukça «işçi sınıfımızın uğrunda savaşım verdiği» düzen olarak tanımlanan «ileri demokratik düzen»in nasıl bir düzen olduğu konusunda tek satır açıklama yok. Yapılan yalnızca, belirli politik tavrın sloganlaştırılmasından ibaret. Yine kitabın bütününde derli toplu bir sınıf mücadelesi tanımı, hatta sınıf tanımı, emperyalizm tanımı yok.

Dikkati çeken diğer bir nokta, DİSK Eğitim Dairesinin kitabın Türkiye'nin yakın tarihini inceleyen bölümünde takındığı subjektif tavır. Türkiye'de 1961 - 71 döneminin toplumsal olaylarını, işçi sınıfı hareketini, Türkiye İşçi Partisi gerçeğini görmezlikten gelerek değerlendirmek olanaksız. Subjektif niyetler objektif olguyu ortadan kaldıramıyor. Ortadan kaldırılmaya kalkıldığında bilinen yakın tarih tahrif edilmiş oluyor. Bu konuda kitaptan iki örnek vermekle yetineceğiz:

15 - 16 Haziran direnişi Türkiye işçi sınıfının en büyük eylemlerinden biri. 15-16 Haziran eylemine yol açan olay, 274 sayılı yasada yapılmak istenen ve DİSK'i fiilen yoketmeyi hedefliyen bir değişiklik tasarısı. Kitapta 15 - 16 Haziran anlatılırken, «Anayasa Mahkemesinin 274 sayılı yasada yapılan değişiklikleri Anayasaya aykırı bularak iptal ettiği» belirtiliyor. DİSK Eğitim Dairesi uzmanları, yasa tasarısının gündemde olduğu günlerde, 15 - 16 Haziran eyleminde ve sonrasında Türkiye İşçi Partisi'nin görev başında olduğunu bilmiyor olabilir.(!) Ama Anayasa Mahkemesine yasa değişikliğinin iptali talebi ile Türkiye İşçi Partisi'nin dava açtığını da hatırlamıyorlar mı acaba?

Aynı bölümde, 12 Mart muhtırası ve sonrası için söylenenler de gerçekten okunmaya değer:

«İlk bakışta muhtıra 27 Mayıs 1960 hareketinin bir uzantısı izlenimini veriyor ve Anayasanın öngördüğü dönüşümlerin gerçekleştirilmesini istiyordu. Ancak muhtıranın içindeki sözcükler yanıltıcıydı. 12 Mart muhtırasının özü ve anlamı onu izleyen faşist uygulamalarla açığa çıktı.» (s. 260)

Oysa yanıltıcı olan muhtıranın içindeki sözcükler değil, muhtıraya bakış açısıydı. 12 Mart muhtırası DİSK yöneticilerince «karanlık ufukları aydınlığa kavuşturan» güneş olarak alkış-

lanırken, aynı günlerde TİP bütün ilerici güçleri demokrasiye yönelik baskı ve tertiplere karşı faşizme karşı mücadeleye çağırıyordu.

DİSK EĞİTİM NOTLARI'nda 12 Mart sonrası uygulamalar sıralanırken, ordudaki temizlikten, düzmece davalardan, demokratik örgütlerin kapatıldığından sözediliyor. Ama TİP'nin kapatıldığı olgusunu belirtmek gereği, yine duyulmuyor. Kişilerin örgütlerin politik tercih ve tutumları şu ya da bu yönde olabilir. Yanlış olan politik tercihin objektif gerçeklerin aktarılmasına yansıtılmasıdır. Anlaşılmaz olan, eksik bilgi verme pahasına, Türkiye İşçi Partisi'nin adına bile tahammülsüz olmaktır. Bu da «DİSK'in Sınıf ve Kitle Sendikacılığı» ilkesinin bir sonucu olsa gerek.(!)

«Toplumda Sınıflar ve Türkiye'de Sınıflar» başlıklı altıncı derste yapılan ilginç katkılar, bu bölümün ayrıca incelenmesini zorunlu kılıyor. (s. 141 151) İncelenmekten de öte, bu bölümün ilk satırından son satırına yeniden yazılması gerekiyor. İşçilere sınıf bilinci kazandırmak, bilimsel sosyalizmi, işçi sınıfının kurtuluş mücadelesine kılavuz kılmak içindir. Sınıfları ve sınıf mücadelesini anlatmak, işçi sınıfının kapitalizmin temel çelişkisini çözmek, toplumsal gelişmenin gerektirdiği dönüşümü gerçekleştirmek yolundaki tarihsel görevini ortaya koymak içindir. Türkiye'de Sınıfları anlatmak, bu amaca uygun olmak zorundadır. Sınıf mücadelesinin temel karşıt güçleri, işçi sınıfının ve burjuvazinin yandaşı güçlerin kimler olduğu ve ne için olduğu sınıflar arası ilişki ve çelişkiler anlatılırken ekonomik açıklamalarla yetinilmemeli, basitleştirme adına ilkelliğe düşülmemelidir. Sömürüye karşı mücadelenin zafere ulaşmasının temel koşulunun işçi sınıfının örgütlü öncülüğü olduğu gerçeği, neden İşçi sınıfının öncü güç olduğu ve bu öncülük görevini nasıl yerine getireceği somut olarak ortaya konulmalıdır.

DISK EĞİTİM NOTLARI bu konularda tek söz söylemeden genel doğruları bile tahrif ederek «Toplumda Sınıfları ve Türkiye'de Sınıflar»ı anlatmış. Kitapta işçi sınıfının öncülüğü üzerine söylenenler, şöyle:

«Sömürülen emekçilerin, sömürücü hakim azınlığa karşı yürüttüğü mücadelenin başarıya ulaşabilmesinin tek koşulu bu mücadelenin işçi sınıfının öncülüğünde yürütülmesidir.»

Ve İşçi sınıfı şöyle tanımlanıyor:

«Nedir işçi sınıfının temel özelliği? Kimdir işçiler? Üretim araçlarına sahip olmayan ve yaşayabilmek için kapitalistlerin fabrikalarında çalışmak zorunda kalan genç-yaşlı, kadın-erkek, esmer-kumral, uzun saçlı-kısa saçlı, yakışıklı-çirkin, 5 milyondan fazla insan.»

İşçi sınıfının öncülüğü sorununu, işçi sınıfının temel özelliğini ve işçilerin kim olduğunu(!) böyle ortaya koymak en hafif deyimiyle ciddiyetsizliktir.

«Sömürülen emekçilerin sömürücü hakim azınlığa karşı yürüttüğü mücadelenin başarıya ulaşabilmesinin tek koşulu» mücadelenin işçi sınıfı öncülüğünde değil, işçi sınıfının örgütlü öncülüğünde yürütülmesidir. İşçi sınıfının mücadeleye öncülük görevini yerine getirebilmesi, «kendisi için sınıf» olmasına yani politik bilinç ve örgütlülük kazanmasına bağlıdır. Kapitalizme karşı mücadele işçi sınıfının öncülüğü, subjektif yargıların ve değerlendirmelerin bir sonucu değildir. İşçi sınıfının öncülüğü, onun kapitalist toplumdaki objektif konumundan kaynaklanır. Kapitalist toplumda işçi sınıfı temel sömürülen sınıftır. İşçiler kapitalizmin en dolaysız ve keskin sömürüsü altındadır Üretim araçlarından tamamen yoksunluk, işçi sınıfına kapitalizme karşı mücadelede tutarlılık ve kararlılık kazandırır. Çünkü kapitalist düzenin hakim sınıfı burjuvazinin çıkarları ile

işçi sınıfının çıkarları arasında uzlaşmaz bir çatışma vardır. Öte yandan kapitalizmin gelişmesi işçileri sayıca çoğaltır, fabrikalarda çok sayıda işçinin biraraya gelmesine yol açar .Bu durum işçiler açısından belirli avantajlar sağlar. İşçiler, kollektif çalışma anlayışı, birlikte hareket etme ve yardımlaşma, dayanışma gibi nitelikler kazanırlar Fabrikalarda birlik olma ve örgütlü hareket etmenin sınıf düşmanlarına karşı, mücadelede en güçlü silahları olduğunu yaşıyarak öğrenirler. Grev, direniş, işgal. İş yavaşlatma gibi çok çeşitli mücadele biçimlerine başvurur kendi sınıflarının gücünü kavrarlar. Kapitalist sömürü düzenine son vermekle, işçilerin kaybedeceği hiçbir şey yoktur. Tam tersine sermayenin boyunduruğundan kurtulacak ve kendi kendisinin efendisi olduğu yeni bir dünya kazanacaktır. İşte bütün bu nedenlerle işçi sınıfı, kapitalizmin mezar kazıcıları olarak adlandırılır. İşçi sınıfı, tarihsel öncülük görevini kavramadıkça bu bilinç ve örgütlülükle donanmadıkça, kendisinin ve kendisi ile birlikte tüm emekçilerin kapitalist sömürüden ve baskıdon kurtuluşu sözkonusu olamaz. Sınıf sendikalarında eğitim sınıf mücadelesinin üçlü bütünlüğü içinde işçi sınıfının yapıları, amaçları, örgütleniş biçimleri birbirinden farklı (ama birbiri ile çelişmeyen) iki mücadele örgütü olduğu gerçeğini sürekli olarak vurgulamak zorundaair. Partinin ve sendikoların yeri, görevleri her somut durumda net bir biçimde ortaya konulmalıdır. Bunu yapmamak, bilimsel sosyalizmin ve ondan koynaklanan sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışının inkârına varır. Bu konuda kitabın bütününe egemen olon bulanıklık, DİSK Eğitim Dairesinin açmozını sergiliyor. Ondan da öte, okuyucuyu açmaza sürüklüyor. Ekonomik ve politik mücadelenin hedeflerinin, örgütlerinin birbirine karıştırılması, bir iki soyut pasaj dışında kitabın bütününde öne çıkan temel özellik oluyor.

İşçi sınıfının mücadelesi yalnızca ekonomik mücadeleden ibaretmiş izlemini veren açıklamalara rastlanıyor: Örneğin 145. sayfada sömürücü sınıfların, işçiler emekçiler üzerindeki baskısının arttığı söylendiken sonra şöyle devam ediliyor.

«İşçi sınıfı boş mu duruyor? Hayır, her geçen gün ekonomik mücadeleye katılanların sayısı çığ gibi büyüyor.» Açıklamalar, DİSK'in dolayısıyla işçi sınıfının mücadelesini «çığ gibi» geliştiğini kanıtlayan rakkamlarla sürdürülüyor. İşçi sınıfının politik bliniç ve örgütlenme düzeyinde bir gelişme olup olmadığı genel olarak demokratik toplumsal muhalefetin gücü, boyutları belirtilmeye gerek bile duyulmayarak atlanıyor.

Tekelci kapitalistler, orta burjuvalar, küçük üreticiler, küçük esnaf, zanaatkârlar vb. başlıkları altında yapılan açıklamalar, tümüyle politik içerikten yoksun olarak sürdürülüyor. Örneğin tekelci kapitalistlerin işbirlikçi niteliği vurgulanmıyor, siyasi egemenliklerinden söz edilmiyor. Orta burjuvalar başlığı altında söylenenler ciddiyetten uzak ve bilim dışı. Tekelci kapitalistlerden sonra, orta burjuvalar şöyle tanıtılıyor: «Bunların dışında da kapitalistler var Bunlar emperyalistlerle bütünleşmiş değiler. Daha doğrusu fazla büyük olmadıklarından bütünleşemiyorlar.» (s. 143) Orta sanayicinin emperyalizmle bütünleşemediği nasıl söylenebilir? Türkiye kapitalizmi, bir sistem olarak emperyalizmle bütünleşmiştir, ona bağımlıdır. Orta sanayici de tekeller aracılığı ile emperyalizmle bütünleşmiştir DİSK Eğitim Dairesinin çıkarların özdeşleşmesi ile bütünleşmeyi birbirine karıştırdığı görülüyor. Bölüm okunduğunda, tekelci kapitalistler, kötü kapitalistler, orta burjuvalar, iyi kapitalistler sonucu çıkıyor (!) Tekelci kapitalistlerin «Yüz milyonlarla oynadığını, kızlarına milyonluk düğün yaptıklarını» söylemek, onların toprak ağaları ile,

tüccarlarla arasındaki farkı belirtmeye yetmiyor.

Tarım kapitalistlerinden söz edilmediği için, ileriki sayfalarda «sınıf mücadelesinin bugünkü aşamasında işçi sınıfının demokratik-siyasal istemleri arasında tarım ve orman emekçilerinin yasal haklarının korunması» hedefi konulmasına rağmen (!) tarım işçileri yoksul köylülükle karıştırılarak atlanıyor.

Memurlar ve teknik elemanlarla ilgili olarak söylenenler de aktarılmaya değer:

«Eskiden memur olmak övünülecek bir şeydi. Şimdi memurlar sendikalı işçi olmak için can atıyorlar. Nitekim özellikle devlet işletmelerinde ve bürolarında çalışan binlerce işçi, memur statüsüne geçirilmeye karşı direnmekte. Bugün de gerçekte işçi olan, ama sendikalaşma hakkını ortadan kaldırmak için memur gibi gösterilen on binlerce işçi var İşçiler birçok yerde memurların mücadelesini desteklemişlerdir ve memurlar da işçi sınıfının mücadelesini imrenerek izlemektedirler.» (s, 150)

Hakim sınıflarca geniş çalışan kitleleri olabildiğince sömürü çemberi altında tutmak, mücadelelerini engellemek için yaratmaya çalıştığı yapay sorunlardan biridir, işçi memur ayrımı. Yakın tarihte DİSK üyesi İşçiler de bu oyuna getirildi. Dün DİSK üyesi olan işçiler memur sayılarak sendikalaşma özgürlükleri ellerinden alındı. Ama, DİSK Eğitim Notları sorunu işte böyle ortaya koyuyor.

Kapitalist sömürüye karşı mücadelede işçi sınıfı, tüm emekçi halk kitlelerine öncülük edebilmek, onlarla ittifaklar kurmak için partisi aracılığı ile diğer sınıf ve tabakalar içinde de örgütlenmek zorundadır. Ama, işçilerin kendiliğinden sosyalist olmadıklarını, öncü olmadıklarını, işçilerin sınıf mücadelesi içinde «kendisi için» sınıf haline dönüştüğünü unutmak sapmadır. Bu sapma bilimsel sosyalist teoride «uvriyerizm» (işçilik) olarak adlandırılır.

Kapitalizme karşı mücadelede «işçilerin, memurların mücadelesini desteklemesi» işçi sınıfının partisi aracılığı ile kuracağı ittifaklarla gerçekleşir. Kaldıki bugün memurların «işçi sınıfının mücadelesini imrenerek izlemek» yerine, grevli toplu sözleşmeli sendikalaşma hakkı için örgütlü mücadele verdikleri bilinen bir olgudur. Memurların yanısıra öğretmenlerin, teknik elemanların kendi alanlarındaki demokratik kitle örgütlenmelerini, mücadelelerini belirtmeden, memurları, teknik elemanları anlatmak da yine uvriyerist yaklaşımın sonuçları.

İşçilik, işçi sınıfı ile yoksul köylüler ve diğer emekçiler arasındaki ittifaklar sorunu konulurken de kendisini ele veriyor. Şu cümleler işçi sınıfının ittifaklar sorununu açıklamaya yetmiyor. Zaten böyle bir amaç da taşımıyor.

«Yoksulun halinden ancak yoksul anlar. Köylünün halinden, memurun halinden ancak işçi anlar. Tüm emekçilerin açlığının sorumlusu yukarıda sözünü ettiğimiz sömürücü sınıflardır. Bunlara karşı sömürülenlerin ortak mücadele vermesinden daha doğal ne olabilir ki?»

Sonuç olarak yapılan alıntılar dışında kitabın Toplumda Sınıflar ve Türkiyede Sınıflar bölümü üzerine şunları söyliyebiliriz. Verilen bilgiler işçilere diğer bütün sınıfları, politik gerçeklerden ve olaylardan yararlanarak gözlemeyi öğretmiyorsa, işçilerin tüm sınıf ve tabakaların yaşam ve eylemlerin sınıf mücadelesi ekseninden bakmasını amaçlamıyorsa kof ve yararsızdır. İşçi sınıfının gözlemciliğini ve bilincin esas olarak işçiler üzerine çekenler, İşçilerin sınıf bilinci kazanmalarını zorlaştırıyorlar. Çünkü işçi sınıfının kendisini tanıyabilmesi, kapitalist toplumun sınıfları arasındaki karşılıklı ilişkileri yalnız doğru bir politik anlayışla değil aynı zamanda pratik bir yakla-

şımla, yaşamın deneyleri ile kavramosına zorunlu olarak bağlıdır

Kitapta, sınıf mücadelesinde karşıt sınıfların mevzilenişi, ilişki ve çelişkileri, burjuvazinin kendi içindeki ayrışımları, işçi sınıfının diğer emekçi sınıflara öncülüğü sorunu, ittifaklar sorunu yanlış konuluyor. Daha doğrusu hiçbir şey konmuyor. Hedef göstermek bir yana, hedef şaşırtan, basitleştirme adına sorunu çarpıtan politik yönlendirmeden yoksun, beceriksiz ekonomik açıklamalarla yetiniliyor. Bu durum, DİSK Eğitim dairesinin subjektif niyetlerini aşan objektif bir olgudan kaynaklanıyor. Çünkü sınıf mücadelesini, sınıflar arası ilişki ve çelişkileri politik mücadele ekseninden yoksun olarak anlatmak olanaksız. Bu eğilim, işçi sınıfının biliminde «Sendikalist sapma» olarak adlandırılır. Sendikalizm sapması, sendikalar dışında bağımsız bir politik mücadele örgütünü ve hareketini reddeder. Sendikaların «politikleşerek» işçi sınıfının politik mücadelesini de yükleneceğini öne sürer. Sendikalistler, politikleşmiş burjuva sendikacılığından farklı olarak, işçi sınıfının kurtuluş yolunu kapitalizmin tasfiyesi ve sosyalizme geçiş olarak koyar. Ama nerede ve nasıl politik mücadele sorusunu cevapsız bırakmak ya da geçiştirmek onları, kaçınılmaz olarak bu görevi de sendikalar üstlenir sonucuna vardırır. Bunun içindir ki sendikalist sapma, aynı zamanda anarşist bir nitelik taşır. DİSK EĞİTİM NOTLARINDA, «işçilere sınıf bilinci verme» adına yapılan da budur. Yargımızı bir iki örnekle somutlayalım:

«Devrimci sendikalar, «tarafsızlığa» veya «siyaset dışı sendikacılığa» kesinlikle karşı çıkarlar. İşçi sınıfının uzun süreli hedefi olan sömürüyü ortadan kaldırma mücadelesindeki (yani siyasi mücadeledeki) tarihsel görevlerini kararlı ve sorumlu bir biçimde üstlenirler.» (Sayfa 225)

«1 Mayıs 1976, DİSK'in gücünü, etkinliğini arttırdı. Bundan böyle, işçi sınıfının örgütü öncülüğü, toplumdaki diğer ezilen katmanlar tarafından daha somutça kavrandı.» (Say 269)

«DİSK herşeyden önce işçi sınıfımızın sendikal örgütü olmakla birlikte ulusal bir kuruluştur Ezilen ve sömürülen tüm emekçi kitlelerin ileri istemlerine sahip çıkmaktadır.» (S. 273)

«Nitelik gelişimi birbirinden ayrılamıyacak iki temel noktada ağırlık kazanıyor: Sınıf bilincini yükseltme ve örgütlenmeyi pekiştirme. İkisinin de amacı, sendikal eylemimizi, bugün İşçi sınıfının genel toplumsal ve ekonomik kurtuluş savaşının gerektirdiği düzeye çıkarmaktır.» (S. 279)

İşte burada sendikalizm ve anarko sendikalizm su götürmiyecek biçimde kendisini ele veriyor.

Evet sendikal eylemimizi, işçi sınıfının genel toplumsal ve ekonomik kurtuluş savaşının gerektirdiği düzeye çıkartmak gerek. Ama bu kitapta konulduğu gibi «DİSK saflarında örgütlenmeyi geliştirmek» ve «DİSK'in başlattığı sürekli eğitim seminerleri ile» olmaz. Sendikal eylemi işçi sınıfının genel toplumsal ve ekonomik kurtuluş savaşının gerektirdiği düzeye çıkartmak, sendikal mücadelenin kendisine politik bir nitelik kazandırorak olmaz. Çünkü işçi sınıfını ve tüm emekçi sınıfları sosyalizme götürecek olan örgüt işçi sınıfının partisidir. İşçi sınıfının bilinçlenmesi için ekonomik mücadeleyi geliştirmek sendikal birliği güçlendirmek yeterli değildir. Sendikaların sömürüyü ortadan kaldırma mücadelesindeki «tarihsel görevlerini kararlı ve sorumlu bir biçimde üstlenmesi» sendikalarda verilen mücadeleyi işçi sınıfının partisinin verdiği mücadeleyle uyumlu kılmaları ile mümkündür. Sınıf bilinci verilirken temel sorun, dünyayı anlamak ve açıklamakla birlikte değiştirme bilinçini kazandırmaktır. Ve bu hedefi somutlamak zorunluluğu vardır.

Bu konuda Lenin şöyle diyor:

«Ekonomik mücadeleyi kitleleri politik eyleme çekmek için en geniş uygulama olanağına sahip araç olarak görmek, son derece zararlı ve gerici pratik sonuçlar verir» (Lenin, Sendikalar Üzerine S. 201)

SONUÇ

İncelememizin başında, kitabın önsözünden de alıntı yaparak, DİSK EĞİTİM NOTLARI'nı DISK'in sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışından, Eğitim Politikası'ndan soyutlayarak ele alamıyacağımızı vurgulamıştık. Sınıf ve kitle sendikacılığının özünün, ekonomik mücadele alanında sınıf mücadelesinin üçlü bütünlüğünün doğru kavranıp uygulanması, ondan kaynaklanan eğitim politikasının hedefinin, işçilerin sınıf bilincini yükseltmek, geliştirmek olduğunu belirtmiştik.

Kitabın incelenmesi ile varılacak ilk sonuç şudur: DİSK EĞİTİM NOTLARI, Demokratik Sınıf ve Kitle Sendikacılığı anlayışından kaynaklanan Eğitim Politikası'nın bir ürünü değildir. İşçilerin sınıf bilincini geliştirmeğe, yükseltmeğe hizmet etmemektedir. Tam tersine, DİSK Eğitim Dairesi'nin ideolojik bulanıklığını, açmazını okuyucuya da aktarmaktadır Sınıf mücadelesinin üçlü bütünlüğü tahrif edilmekte, ekonomik ve politik mücadele örgütleri sürekli birbirine karıştırılmaktadır. Politik yönlendirmeden yoksunluk kitabın bütününe egemen olmakta, ekonomik mücadeleye politik bir içerik kazandırma, sendikalara bu yönde görevler yükleme eğilimi somutlanmaktadır. Kitabın bütününde, sendikalizm, anarko sendikalizm ve uvriyerizm sapmaları içiçe sürdürülmektedir. Türkiye'de sınıf mücadelesinin yükselip geliştiği, yalnızca DİSK'in büyüyüp gelişmesi ile açıklanmakta, bununla beraber işçi sınıfının politik bilinç ve örgütlülük durumu düzeyi genel olarak Demokratik Toplumsal Muhalefet'in örgütlenişi ve gücü gözardı edilmektedir.

Varılacak ikinci sonuç, bütündeki yanlışlığın tek tek konulara da yansımasıdır. Sorunlar bir yanıyla doğru olarak ortaya konulurken asli olan yanın unutulması, açıklanmaması doğru olanın da yanlış anlaşılmasına yol açmaktadır. Kitabın bütününde gözlenen ve örneklemeleri yapılan bu eğilim, toplumda sendikanın yeri başlıklı X. Ders'te, farklı bir biçim kazanmaktadır. Sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışının ilkelerinin sıralandığı bu bölümde zorunlu olarak Parti'nin gerekliliği, Parti-Sendika ilişkilerinin nasıl olması gerektiği açıklanmaktadır. Bu bölümde konulan doğru, ama yaşama uygulanmadığı için somutlanamıyan, kitabın bütününe yayılamıyan ilkeler yaklaşım yanlışlığını ortaya koymaktadır. Çünkü Lenin'in sözleriyle «diyalektik, konuyu karşılıklı ilişkilerinin somut gelişmeleri içinde ve bütün yönleriyle ele almayı gerektirir.»

Buna bağlı olarak varılacak üçüncü sonuç, DİSK EĞİTİM NOTLARI'nın İşçi sınıfı biliminin kılavuzluğunda hazırlanmamış olduğudur. Bu yargımız örneklerini verdiğimiz sorumsuzca yapılan teorik hatalarla, çarpıtmalarla burjuva ideolojisine ve onun sınıf çıkarlarına hizmet eden görüşlerin DİSK EĞİTİM NOTLARI'nda sürdürülmesi ile somutlanmaktadır. DİSK EĞİTİM NOTLARI'nda da sözü edildiği gibi, sınıf sendikaları, karşılaştıkları sorunların çözüm yollarını, işçi sınıfı biliminin kılavuzluğunda getirmek zorundadırlar. Çünkü bu ideolojiye dayanmadan yapılan her açıklama, getirilen her çözüm önerisi somutta burjuvaziye, onun ideolojisine ve sınıf çıkarlarına bağımlılığı getirir.

Yine yukarıdaki sonuçlara bağlı olarak varacağımız dördüncü sonuç, DİSK EĞİTİM NOTLARI'nın, DİSK üyesi İşçilerin bilincini, mücadeleciliğini küçümseyen, körelten bir nitelik taşımasıdır.

Kitapta görülen anlatım düzeyini

tutturamama sıkıntısının sonuçları İncelememizde örneklenmişti. Bu konuda Lenin şöyle diyor:

«İşçilerin bilincini sürekli olarak daha yüksek bir düzeye çıkarmak yerine en alt kesimlerin kavrama yeteneğine İnmek çabaları, mutlaka işçi sınıfını en zararlı etkilere açık tutmaktan, işçi sınıfı içine mümkün olduğu ölçüde sosyalist ve devrimci olmayan bütün fikirlerin girmesi için zemin hazırlamaktan başka bir şeye hizmet etmez.» DİSK EĞİTİM NOTLARI'nda İleri Demokratik Düzen, Toplumsal İlerleme gibi sözcükler anlamları açıklanmadan olabildiğince sık tekrarlanarak belirli politik tavrın sloganlaştırıldığı görülüyor DİSK Eğitim Dairesi'nin politik tercih ve tutumu, objektif olguların gözardı edilmesine, tahrifine yol açmış. Kişilerin, örgütlerin politik tercihleri şu ya da bu yönde olabilir. Bu ayrı bir meseledir. Yanlış olan DISK EĞİTİM NOTLARI'nda yapıldığı gibi, politik tercihin çıkarları için objektif gerçeklerin aktarılmasında düşülen hatalardır.

Öte yandan, DİSK EĞİTİM NOTLARI'nda her ders için tamamlayıcı okuma parçaları olarak önerilen kaynakların yalnızca DİSK DERGİLERİ'nde çıkan yazılar oluşu dikkat çekicidir. (S. 351-354) Kitap içeriği ile olduğu kadar, önerdiği tamamlayıcı kaynaklarla da okuyucuyu, işçi sınıfı biliminin zengin malzemesinden, yapıtlarından, deneylerinden yararlanmaya, bilimsel sosyalizmi öğrenmeye yönlendirmemektedir. Böyle bir amaç taşımamaktadır.

Sonuç olarak, DİSK EĞİTİM NOTLARI üzerine şu yargıya varabiliriz. Kapitalist toplumda eğitim, sınıflar mücadelesinin bir ürünü olduğu gibi, bu mücadelede bir araçtır da. Burjuvazi açısından bu araç, Kapitalist sömürü ve baskının devamına hizmet eder. İşçi sınıfı açısından ise, kapitalist sömürüyü kavramak ve kapitalist sömürüye son vermek için, sömürüsüz ve sınıfsız bir topluma ulaşmanın silahı görevini görür. DİSK EĞİTİM NOTLARI bu amacı taşımamaktadır. Yazılanlar yalnızca DİSK propogandası amacına yöneliktir ve sendikal anlamda bile yetersizdir. çünkü, yapılan propaganda örgüt üyelerini yönetime hazırlamak, DİSK içinde ve ülke çapında sendikal birliği ve mücadeleyi geliştirmek için DİSK üyesi işçilere düşen görevleri somutlamak gibi amaçları da taşımamaktadır. Oysa zaafları aşmanın yolu sorunları ortaya koymak ve çözüm yollarını göstermektir.

DİSK EĞİTİM NOTLARI'nda yapılan propagandanın amacı bu değildir. Yalnızca örgüt propagandasıdır. Bir cümleyle «YAŞASIN DİSK»tir.

İncelememizi yine Lenin'den bir alıntıyla noktalıyalım:

«Çabalarımızı öncelikle, İşçileri devrimcilerin düzeyine yükseltmek üzerinde yoğunlaştırmalıyız. Yoksa kesinlikle ekonomistlerin istediği gibi, kendimizi mutlaka «işçi kitlelerinin» düzeyine ya da «ortalama işçi»nin düzeyine indirgemek üzere değil.»

«Siyasal eylem olmadan, hiç bir kurs ya da kitap işçilere sınıf bilinci kazandırmaya yetmez. İşçi Sınıfı tarihsel görevini yerine getirecek bilinç ve örgütlenme seviyesine Partİ eylemi içinde ulaşacaktır.»

NERGİS MÜTEVELLİOĞLU

——— ooOoo ———

«SAPMALAR»

İNFO TÜRK AJANSI, GÜNCEL YAYINLAR EYLÜL 1977, 25 TL.

Ekonomik, politik ve ideolojik mücadele: İşçi sınıfının diğer müttefikleri ile birlikte verdiği bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin birbirinden ayrılmayan üç alanı. Bu üç alandan herhangi birinin ihmal edilmesi mücadeleyi geriletiyor. Ekonomik ve politik alanlardaki mücadelenin eksikliği ne denli önem taşıyorsa, ideolojik mücadele alanındaki eksiklikler de o denli önem taşıyor Bu yüzden, diğer alanlarda olduğu gibi ideolojik alanda da tutarlı, ısrarlı ve uzun vadeli bir mücadele gerekiyor.

Faşizme ve emperyalizme karşı güç ve eylem birliğinin tartışıldığı, cephe'nin oluşturulmasının gündeme geldiği dönemlerde ideolojik mücadele daha da büyük bir önem kazanıyor. Güç ve eylem birliğinin, faşizme ve emperyalizme karşı oluşturulacak cephe'nin daha sağlam temellere oturmasını sağlamak için, burjuva ideolojisinin örgütlü birleşik hareketin saflarında etkili olmasını engellemek için ideolojik mücadele zorunlu oluyor. Faşizme ve emperyalizme karşı kurulacak birliğin sağlamlığı, işçi sınıfını ve emekçi kitleleri düşmanla uzlaşmaya çağıran ideolojik çizgilerin yenilmesini gerektiriyor. Diğer yandan, cepheleşme süreci içinde söz konusu olanın ideolojik bir bütünleşme olmadığını, en azından kısa ve orta vadede böyle olmadığını; birliğin o'na katılanların bağımsız ideolojik doğrultularını sürdürmelerine engel oluşturmadığını açıklamak gerekiyor. Birlikte mücadele imkanlarının araştırılması ve bulunması için de ideolojik mücadele gerekiyor. Birliğe katılacak güçler arasındaki ortak noktaların bulunması, birliğe engel olan ideolojik çizgilerin yenilmesini gerektiriyor.

Tutarlı ve ikna edici bir ideolojik mücadele ise sağlam bir ideolojik temeli zorunlu kılıyor. Bunun için özellikle bilimsel sosyalist teorinin kurucularına ve o'nu pratikte geliştirenlere başvurmak gerekiyor. Marks, Engels, Lenin, Stalin, Dimitrof ve onlar gibi uluslararası işçi sınıfı hareketinin diğer önde gelen yöneticilerinin kendi dönemlerinde sağ ve «sol» tüm sapmalara karşı verdikleri mücadelenin düzeyinin ve biçimlerinin bilinmesi, sağlam bir ideolojik temelin hazırlanmasına yardımcı oluyor. Sapmaların günümüzdeki görüntülerine karşı daha tutarlı ve başarılı bir mücadele verilmesini sağlıyor.. İdeolojik mücadeleyi sadece sloganlarla, sadece «oportünist», «revizyonist», «goşist» ve benzeri kişilerle verilen bir mücadele olmaktan çıkarıyor.

Sapmalar adlı kitap böyle bir çabayla hazırlanmış ve böyle bir amaca yönelmiş. Revizyonizm sapması, goşizm sapması, maoculuk sapması ve trockizm sapması başlıklı dört kitapçığın biraraya getirilmesinden oluşan **Sapmalar**, ideolojik mücadeleyi salt sloganlar düzeyinde bir mücadele olmaktan çıkarıyor. Bunun yanısıra sloganların da içini dolduruyor Her sapmanın evrensel özelliklerini sıralıyor. Dönem dönem bilimsel sosyalizmin kurucularına da başvurularda bulunan **Sapmalar,** günümüzün uluslararası sorunlarına, Türkiye'de tartışma konusu olan birçok soruna değiniyor. Bu yüzden **Sapmalar,** ideolojik mücadele için sıksık başvurulması gereken bir araç.

Sapmalar'ın bir özelliği de, yararlandığı kaynaklara ilişkin. **Dünya Komünist Hareketi (Strateji ve Taktikler), Bilimsel Komünizm ve Döneklerin Saptırmaları, Ayaklanma Felsefesi (Radikal Sol İdeolojinin Eleştirisi), Trockizm - Devriminin Düşmanı, Trockizme**

Karşı Mücadele Tarihi, Troçkizm-Anti komünizmin Bir Silahı isimli kaynaklardan yararlanılarak hazırlanmış olan **Sapmalar**'da yer yer Türkiye koşullarını da bulmak mümkün. Sapmaların evrensel özelikleri sıralanırken çevremizdeki yanlışları sıksık hatırlama ve yerlerine oturtma olanağı var.

CESARETLE ELE ALINAN KONULAR

Sapmalar'ın bugün Türkiye'de ve dünyada tartışılan birçok konuyu ele alması ve belli bir düzeyde irdelemesi kitaba bir bütünsellik kazandırıyor. Çeşitli görünümlerdeki sapmaları bir bütün içinde görebilmek, hem tektek sapmaları, hem de bunlar arasındaki ilişkileri ve benzerlikleri kavramayı kolaylaştırıyor. Kitap, bu anlamda birçok önemli tartışma konusunu cesaretle ve soğukkanlılıkla irdeliyor. Ulusal marksizmden barışçı geçişe, proletarya diktatörlüğünden «üç dünya» teorisine kadar birçok konunun ele alınışı ve çeşitli somut örneklerle irdelenişi, öğretici bir biçimde yapılıyor. İşçi sınıfı hareketinin çizgisini kavramakta ve kavratmakta yararlı olacak açılımlar getiriliyor.

Emperyalizmin ve burjuvazinin işçi sınıfının mücadelesini geriletmeyi hedef alan gayretleri, mücadelenin önüne konan engellerin sonuçları dile getirilerek, bilimsel sosyalistlerin sürekli uyanık kalmaları zorunluluğu belirtiliyor.

«Burjuvazi, devrimci hareketle baş edebilmek için, sürekli yeni yöntemler arayışı içindedir. Böylesine yöntemlerin başında ise, emperyalizmin amaçları için kullanılabilecek tüm unsurların milliyetçilerin, her türden oportünistlerin, döneklerin ve Leninizmden yan çizenlerin devrilmesi ve kazanılması gelmektedir. Leninizmin ve dünya sosyalizminin artan nüfuzu, emperyalistleri, mümkün olan her yerde sağ ve «sol» oportünizmden destek aramaya itmektedir... Barış, demokrasi, ulusal bağımsızlık ve sosyalizm mücadelesi büyük güçlükleri aşmak zorundadır. İlerlediği yol çeşitli engellerle oluşur. Devrimci hareketin müfrezelerinin, bütün bu güçlüklere göğüs germeleri ve hatta zaman zaman, istikrarsız kişilerin kafalarına tereddütlere yol açan ve onları revizyonizmin batağına sürükleyen geçici yenilgilere uğramaları mümkündür. Öte yandan aynı zorluklar, devrimci hareketin zorunlu gelişme aşamalarını atlamak ve politik maceracılığa ve bağnaz taktiklere başvurmak gibi zaaflara da neden olur.» (s. 18, 20).

REVİZYONİZM SAPMASI

Kitabın birinci bölümünü oluşturan bu kesiminde, genel olarak revizyonizmin özelikleri açıklanmakta, çağdaş revizyonizmden örnekler verilmekte ve «ulusal marksizm», «marksizmi modernleştirme», «barışçıl geçiş», «proletarya diktatörlüğü», «1956 Macaristan-1968 Çekoslovakya olayları», «bilimsel teknolojik devrimin sonuçları» gibi önemli konular üzerinde durulmaktadır. Ulusal marksizm kavramı, bilimsel sosyalizmin uluslararası niteliğini zedeleyen ve revizyona tabi tutan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (s. 26). Roger Garaudy, Ernst Fischer, Franz Marek gibi uluslararası üne sahip revizyonistlerin tezleri ele alınarak «yeni marksizm», «demokratik sosyalizm», «yenileştirilmiş komünizm» deyimlerinin bilimsel sosyalizmin yaratıcı özelliğini inkar eden mekanik kavram'lar olduğu belirtilmektedir. Bilimsel teknolojik devrimin önemini bir bakıma abartan ve toplumların gelişmesinde sınıf mücadelesinden daha belirleyici bir olay olarak gören, devrim güçlerinin mevzilenişinde işçi sınıfının önder gücünü yadsıyan revizyonist görüşler eleştirilmektedir (s. 34).

Ernst Fischer'i eleştirirken proletarya diktatörlüğüne de değinen **Sapma-**

lar, «diktatörlük» ve «demokrasi» kavramlarının soyut ve demagojik bir biçimde ele alınışına karşı çıkmaktadır. «Böylece de, (Fischer) soyut 'diktatörlük' kavramıyla genel bir 'demokrasi' kavramını karşı karşıya getirerek, burjuva ideologlarının silahlarını kullanmaktadır. Tıpkı (revizyonistler) gibi, Fischer de, proletarya diktatörlüğü altında emekçi halkın büyük çoğunluğunun en geniş demokratik haklardan yararlandığı, yönetim ve hükümet organlarının, söz, basın ve toplantı özgürlüklerinden yararlanan emekçi halkın ellerinde olduğu gerçeğini örtbas etmektedir.» (s. 48).

Barışçıl geçiş konusunda da revizyonist eğilimler eleştirilmekte ve bu konuda Bulgaristan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Todor Jivkov'un 1969 Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Konferansı'ndaki konuşmasından bir bölüme yer verilmektedir:

«Bu ihtimali, yani sosyalizme barışçı geçiş ihtimalini gerçekleştirmek üzere bütün sınıf güçlerini seferber etmek yerine, bazı komünist partilerinde, sınıf mevzilerinden uzaklaşarak küçük burjuva seçmenlerin isteklerine ayak uydurma eğilimi vardır. Sosyalist devrimin barışçıl yoldan başarılması ihtimali sadece seçimlerde zafer sağlama ihtimali haline indirgenmiştir...» (s. 30).

Revizyonistlerin, bilimsel sosyalizmin ilkelerini revizyona tabi tutarken yıkıcı faaliyetlerini örtbas edebilmek için kılıktan kılığa girdiklerini, teorilerini hünerli bir estetik amellyata tabi tuttuklarını anlatırken **Sapmalar**, birçoklarının revizyonizmi nasıl benimsediğini kavramaya yardımcı olmaktadır.

GOŞİZM SAPMASI

«Sol» oportünizm veya «sol» revizyonizm olarak tanımlanan Fransızca kökenli «Goşizm» deyimi kitapta şöyle tanımlanıyor: «Teorik temelini doktrinerizm (körü körüne inanmak) oluşturur; sekterlik (mezhepçilik) de bu akımın siyasal ve örgütsel uzantılarını meydana getirir.» Bu bölümde goşizmin sınıfsal açıklamasının yanısıra en belirgin özelikleri de sıralanıyor.

«Goşizme özgü olan, teoriye, mücadelenin içeriğine, yöntemlerine, biçimlerine dogmatik yaklaşım, devrimci hareketin tüm pratik sorunlarında da doğal olarak kaskatı bir sekterliğe yol açar Somut durumların çözümlenmesinin yerini alıntı tekrarlama ve bilgiçlik taslama şeklinde tezahür eden ve Parti'nin kitlelerden kopmasına yol açan dogmatizm ve sekterlik alır. Dogmatizm, belirli formülleri teker teker mutlak haline getirerek, özünde herhangi bir formülden daha karmaşık ve daha zengin olan gerçeği ihmal eder.» (s. 64).

Kitapta, Lenin'in, Türkiye'de devrimci mücadele içinde yer alan herkesin çok yakından tanıyabileceği yaklaşımları onlatan bir değerlendirmesine de yer verilmektedir: «Gerçek devrimci için en büyük, belki de tek tehlike, devrimci metodların en uygun olduğu ve başarıyla kullanılabileceği sınırları ve koşulları yok sayarak, devrimciliği haddinden fazla abartmaktır. Gerçek devrimciler 'devrim' kelimesini büyük 'D' ile yazmaya, 'devrim'i adeta tanrısal birşey gibi görmeye, duygularına egemen olamamaya, hangi anda, hangi koşullar altında ve hangi eylem ortamında devrimci yola başvurmak ve hangi anda, hangi koşullar altında ve hangi ortamda reformcu bir tavır takınmak gerektiğini en serinkanlı ve en heyecansız şekilde düşünmek, tartmak ve değerlendirmek yeteneğini yitirmeye başladıkları zaman, başarısızlığa mahkumdurlar.» (s. 67).

Goşizmin en belirgin özelliklerinden birinin de sekterlik olduğunu defalarca belirten **Sapmalar**, Dimitrof'un Komintern'in 7. Kongresi'ne sunduğu Rapor'

undan, sekterliğin sonuçlarını dile getiren bir bölüme de yer veriyor:

«Sekter görüşler, isabetli insan seçimini, kitlelerin güvenine sahip, sınıf savaşında devrimci azmi denenmiş, kitle çalışmasının pratik deneyimlerini bolşevik ilkelere bağlılıkla bağdaştıracak yetenekte kitlelerle ilişkili kadroların eğitimini ve geliştirilmesini engellemiştir.»

Özelikle örgütlenme sürecinde belirebilecek sekter yaklaşımların temelde goşizmin bir belirtisi olduğunu ve örgütlenmeyi engelleyeceğini vurgulamak oldukça öğreticidir Bunun yanında özelikle 1960 sonlarında ve 1970 başlarında yurdumuzda çok tartışılan 'fokoculuk', Türkiye'de sürekli tartışılan barış içinde birarada yaşama ilkesi, 'şiddet', son zamanlarda Çin Komünist Partisi ile Arnavutluk Emek Partisi arasında ayrılıklara neden olan ve bunun yansıması sonucu Türkiye'de de yeni maocu bölünmelere neden olan «üç dünya» teorisi, üzerinde durulmaktadır Toplumsal olayları, sınıf mevzilenmesini, emperyalist ülkelerle sosyalist sistem, kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketi ve ulusal kurtuluş hareketi arasındaki mücadelenin sınıfsal özünü inkar eden «üç dünya» teorisi ideolojik planda şiddetle eleştirilmektedir.

MAOCULUK VE TROÇKİZM SAPMALARI

Maoculuk Türkiye'de oldukça yoğun olarak tartışılan bir konu. Troçkizm ise pek fazla ele alınmıyor. Çünkü Troçkizme sahip çıkan pek fazla kimse yok. Daha doğrusu Troçki'nin görüşlerine katılanların bugün için Türkiye'nin sol politikasında bir etkinliği yok. Ne var ki Troçkist olarak ortaya çıkmasa bile, düşünce ve tavırlarıyla Troçkizme kayan bir dizi hareket ve eylem var. Bu yüzden Türkiye'de Troçkizm üzerine daha fazla eğilmekte yarar var. Türkiye'de Isaac Deutscher'in Troçki'nin hayat hikayesini ele alan kitabından ve Troçki'nin **Ekim Dersleri**'nden başka, Troçki'den yana çıkan dişe dokunur bir kitap yok. Troçkizm sorunun Türkiye'de yeterince tartışma konusu olduğu söylenemez. Bilim Yayınları'nın **Troçkizmin Karşı Devrimci Özü** adlı kitabı dışında, Troçkizmin neden bir sapma sayıldığı gereği gibi ele alınmış değil. Bu nedenle **Sapmalar**'daki «Troçkizm» bölümü oldukça yararlı.

Maoculuk ise Türkiye'de herkesin azçok üzerinde düşünmek zorunda kaldığı, hakkında belli bilgiler edindiği bir sapma. Maoculuk üzerine yazılan çok. Çin Komünist Partisi'nin resmi tezlerini olduğu gibi kabullenenler, belli bir revizyonla kabul edenler, son zamanlarda da eski görüşlerinden dönerek Enver Hoca'nın düşüncelerini benimseyenler var. Ve bütün bu çizgilerle mücadele sürdürenler var. **Sapmalar**'daki Maoculuk bölümü Türkiye'de Maoculuğa karşı ideolojik mücadele sürdüren yayınlardan; Yürüyüş, Kitle, İlke dergilerinden, Bilim, Konuk ve Öncü yayınevlerinin ilgili kitaplarından yararlanmış. Kitap, Maoculuğun evrensel özelliklerini, Türkiye için bilinen ve bilinmeyen özelliklerini vermiş. Almanya'daki Neo-Nazi partinin, Sovyetler Birliği'ne karşı çıkmasından dolayı Mao'ya «Sen çok yaşa» demesinden; General Franko'nun cenazesine Mao'nun çelenk göndermesine kadar; NATO ve AET'den yana tavır almadan Çin'de çok sık görülen politik dalgalanmalara kadar pek çok somut konuya değiniliyor. Ayrıca diğer bölümlerden farklı olarak Türkiye'ye ilişkin somut örnekler var. Örneğin, Çin'in Türkiye Büyükelçisi ile rengi belli **Tercüman** gazetesinin buldukları ortak noktalar, somut olarak dile getirilliyor.

Troçkizm konusunda da oldukça ayrıntılı bilgi var. Tektek Troçkizmin evrensel özeliklerinden, 1917 devriml

öncesi ve sonrası Trocki'nin ve takipçilerinin yaptıkları var. Amerikan tipi sendikacıların bile kullandığı «endüstriyel demokrasi» kavramı, Parti üyeliği, Parti'nin önder rolü, köylülük sorunları, disiplinsizlik, Trockistlerin 4. Enternasyonali ve ünlü sürekli devrim tezleri üzerine oldukça geniş açıklamalar var. Bu açıklamaları izlerken Türkiye'deki «örtülü» Trockist eğilimleri gözlemek mümkün.

SONUÇ

Sonuç olarak denebilecek şey şu: Sapmalar, ideolojik mücadele aracı olarak başvurabilecek bir çalışma. Özellikle eleştiri yapmayı slogan düzeyinden çıkarıp daha ayrıntıya derine indirenler için. Kitabın bütünselliğinin vurgulanması gereken diğer bir özelliği de, sağ yada sol tüm sapmaların son çözümlemede aynı kapıya çıktıklarını, sonuçta tüm sapmaların işçi sınıfı hareketini gerilettiğini ve sapmaların sonuçlarıyla birbirine benzer özeliklerini göstermesi.

Kitaba yöneltilebilecek tek eleştiri, belki de ileriye yönelik bir öneri, sapmalarla ilgili çalışmaların daha ayrıntılı ve daha somut örneklerle zenginleştirilmesi. İdeolojik mücadelenin daha etkili olabilmesi, eleştirinin daha ikna edici olabilmesi için, Federal Alman burjuvazisinin adamı Strauss'un hemen yanında yerli Strauss'ların, revizyonist Garaudy veya Fischer'in yanında hemen yerli Garaudy'lerin ve yerli Fischer'lerin de sergilenmesi. Bu, belki böylesine kısa kitapçıklar için biraz fazla kapsamlı bir çalışma önerisi. Ama en azından bundan sonrası için Türkiye'de yaşanan örneklerle dolu ideolojik mücadele araçlarının yaratılması mümkün ve gerekli. İnfo-Türk ajansının kapsamlı çalışması bize bu yolu gösteriyor.

Y. ÇAĞLAR

——— ooOoo ———

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI HAREKETİNDE BİR DÖNÜM NOKTASI

Türkiye İşçi Partisi Yayınları, Ekim 1977, 35.— TL.

İşçi sınıfının bilimsel sosyalist partilerinin gelişiminde kongrelerin çok önemli bir yeri vardır. Geçmişin enine boyuna gözden geçirilip değerlendirildiği, gelecekteki mücadelenin belli başlı biçimlerinin ve hedeflerinin belirlendiği kongreler, İşçi sınıfı hareketinin köşetaşları ve sıçrama tahtalarıdır. Aynı zamanda bu kongreler, İşçi ve emekçilerin sınıf mücadelesindeki paha biçilmez deneylerini bir araya getiren, onlardan kuram ve eylem alanında büyük önem taşıyan genellemelere ulaşan, kollektif siyasal-ideolojik çalışmalardır. Bu yüzden bütün dünyadaki İşçi sınıfı partilerinin kongre belgeleri, her ülkede devrimci işçi hareketinin en değerli kaynakları arasında yer alır.

Ülkemizde, on yıl boyunca, içe ve dışa dönük mücadelelerin bütünü olarak gelişmiş bir «sosyalistleşme süreci»nin sonunda yasal varlığı ortadan kaldırılan Türkiye İşçi Partisi, 1975 yılındaki kuruluşunun üzerinden iki yıl geçmeden, 1977 Şubatının son günlerinde ilk kongresini yaptı. Bugünlerde de bu kongrenin tutanakları TİP yayınları arasında, iki yüz elli sayfalık bir kitap halinde basıldı.

Bilindiği gibi, Türkiye İşçi sınıfı mücadelesinin yüz elli yılı bulan bir geçmişi var. Bunun yaklaşık son altmış yıllık dönemi ise çeşitli iniş-çıkışlarıyla, başarı ve başarısızlıklarıyla işçi

sınıfımızın siyasal mücadelesinin doğup gelişmesine tanık oluyor. Bu uzun, onurlu ve öğretici geçmişte böyle bir belgeye rastlanmıyor. Dolayısıyla, Türkiye İşçi Partisi 1. Büyük Kongre Tutanağı, Türkiye işçi sınıfı tarihinde benzeri olmayan bir belge niteliği taşıyor; bir yandan da, bilimsel sosyalist hareketin günümüzde ulaştığı boyutların çarpıcı göstergesi olarak karşımıza çıkıyor.

Üç gün süren kongreye sunulan raporların, yapılan görüşmelerin tümünü araya getiren kitap üç bölümden oluşuyor. Birinci bölümde Genel Başkan Behice Boran'ın açış konuşması ile Merkez Yönetim Kurulunun raporu var. İkinci bölümde delegelerin Merkez Yönetim Kurulu Raporuna ilişkin eleştiri ve görüşleri ile Genel Sekreter Nihat Sargın'ın bu eleştirilere verdiği yanıtlar; üçüncü bölümde bütçe, tüzük ve karar tasarısı komisyonlarının raporları ile bunlar üzerindeki görüşmeler, seçimler ve Genel Başkan'ın kapanış konuşması yer alıyor. Kesinleşen komisyon çalışmaları sonuçları, kongre kararları metni, delege listesi, seçim sonuçları ve kongrede mesajları okunan kişi ve kuruluşların adları da ayrı bir bölüm olarak kitabın sonuna eklenmiş.

Bu tutanaklar kitabının dikkatli bir incelenişi, kongrenin ayırt edici niteliklerinin anlaşılması bakımından epeyce aydınlatıcı oluyor. Önce katılımdan başlanabilir.

Kongreye katılması gereken delege sayısı 117 Çeşitli özürleri nedenlyle hazır bulunamayan 9 delegenin dışında oturum 108 delegenin katılımıyla açılıyor. Böylece, yüzde 92.3 gibi yüksek bir katılma oranı gerçekleşmiş oluyor.

Kongrenin niteliğini ortaya koyan ikinci bir gösterge de delegeler ve iller açısından çalışmalara yapılan katkılar olabilir. Kongrenin toplam süresinin yarısı delegelerin Merkez Yönetim Kurulu raporuna ilişkin eleştirilerine ayrılmış. Bu konuşmalar için ayrılan bölüm kitabın yüzde 44'ünü kaplıyor. Kongre süresinin geri kalan yarısı parti başkanının açış konuşması ve Merkez Yönetim Kurulu raporunun sunuluşu, MYK adına eleştirilerin yanıtlanması ve tüzük düzenleme çalışmaları, karar tasarısı görüşmeleri ve kapanış konuşması arasında hemen hemen eşit ölçüde dağılmış. Kongrede söz alan MYK dışındaki delegelerin konuşmaları kitabın (bir ek niteliğindeki dördüncü bölüm dışında) yüzde 48'ini, MYK adına yapılan konuşmalar ise yüzde 36'sını oluşturuyor.

Kongre boyunca delegelerce 39 konuşma yapılmış. Bunların yüzde 51.3'ü MYK raporu, yüzde 20.5'i de kongre karar tasarısı üzerine yapılan konuşmalar.

Delegeler söz alıp konuşma yaparak, yazılı önergeler vererek, çeşitli konularda görevlendirilen komisyonlara girerek kongre çalışmalarına doğrudan ve etkin biçimde katkıda bulunuyorlar. Kongreye bu yollarla katkıda bulunan delegelerin tüm delegelere oranı yüzde 42. (*) Bir başka deyişle, her 2.3 delegeden birinin kongre çalışmalarına doğrudan ve etkin kişisel katkıları oluyor. Burada, Genel Başkan ve Genel Sekreterle karar tasarısı komisyonunda görevlendirilen iki üye dışında merkez kurulları üyelerinin bu tür katkıları parti örgütlerinden seçilerek gelen delegelere bırakmaları, bu oranı biraz düşük gösteriyor. Bu durum dikkate alınarak yapılan hesaplamada ise her 1.9 delegeden birinin yukarıda belirtilen yollarla kongreye katkıda bulunduğu ortaya çıkıyor.

Kongrede temsil edilen il örgütlerinin

(*) Bu oran hesaplanırken, kongre başkanlık divanına seçilen ve bu görevleri gereği bu tür katkılarda bulunamayacak olan üç delege dikkate alınmamıştır.

söz konusu yollarla yaptıkları katkılar aynı açıdan ele alındığında da şöyle bir sonuçla karşılaşılıyor: Kongrede delegeleriyle temsil edilen illerin yüzde 66.6'sı, ya da bir başka deyişle, her 1.5 ilden biri kongre çalışmalarına bu yollarla etkin katkıda bulunmuştur.

Bu noktada, bütün bunlardan çıkarılabilecek birtakım kaba sonuçların altını çizmek mümkün. Bir kez, kongre, parti Genel Sekreterinin deyimiyle «delegelerin ezici çoğunluğunun» katılmasıyla toplanıyor. Sonra, tüm kongre süresinin yarısı, ülkenin çeşitli bölgelerindeki parti örgütlerinden gelen delegelerin Merkez Yönetim Kurulu raporunda yeralan konulara ilişkin görüşlerini açıklamalarıyla geçiyor. Bir bütün olarak kongre çalışmaları çok sayıda delegenin yoğun katkılarıyla gerçekleşiyor. Bu durumun, demokratik merkeziyetçiliğin sağlıklı işleyişinin basit, ama anlamlı bir göstergesi olduğu söylenebilir. Ancak, elbette, göstergelerden sadece biri. Eleştirilerle tartışmaların içeriği ve üslubu, kongrenin düzenlenişindeki bilinçli disiplin, kararlılık ve inanç da göz önüne alınırsa, demokratik merkeziyetçiliğin, parti işleyişinin temeli durumunda olduğu ortaya çıkıyor

Buraya kadar özetlenenlerle oluşan tablonun, bırakalım yasal olarak kurulup örgütlenişinin üzerinden henüz iki yıl geçmiş bir partiyi, çok daha eski bir parti için bile önemli bir gelişme düzeyini gösterdiği açıktır.

Kongreye ilişkin, niceliksel diye adlandırılabilecek birtakım göstergeler üzerinde durduktan sonra, bir de, kongre çalışmalarının niteliksel düzeyini gösterebilecek birkaç önemli noktaya değinmek açıklayıcı olacak.

Bu kongrenin niteliksel düzeyinden söz ederken, önce Merkez Yönetim Kurulunun raporuna değinmek gerek. Delegelerin hemen tümünün konuşmalarında belirtmeye özen gösterdikleri bir nokta var: bu rapordaki yetkinlik, ideolojik tutarlılık, siyasal ağırbaşlılık. Kitapta 49 sayfa uzunluğunda bir yer tutan rapor çağdaş dünyadaki sınıf mücadelelerinin, önemli ekonomik, siyasal, ideolojik sorunların çözümlenmesi (tahlili) ile başlıyor. Bu arada, özellikle son birkaç yıldır dünya sosyalist hareketinde belirgin tartışma konuları arasında yer alan kimi sorunlarla ilgili söz söylenirken, Türkiye İşçi Partisi hareketinin önemli, ayırt edici özelliklerinden biri bir kez daha açıklık kazanıyor. Bu sorunlar tartışılırken, başka ülkelerin işçi sınıfı hareketleri ve onların partileri karşısında yukarıdan bakan, doğruları yanlışları saptayıveren bir tür yargılayıcı tutumu söz konusu değil. Buna karşılık, «onların kendi sorunlarıdır, bizim karışmamız doğru olmaz» ya da «onca yıllık geçmişin koskoca partileri, elbet bizden daha iyi bilecekler» gibi bir anlayış da yok. Böyle sorunların ele alınışında, her zaman, saygılı, dikkatli, ama bilimsel sosyalizmin kuram ve eylem alanındaki ilkelerine, kazanımlarına sahip çıkan bir yaklaşım egemen.

Sözgelimi, Avrupa Komünist ve İşçi Partileri Konferansı dolayısıyle işçi sınıfı enternasyonalizmi kavramına değinilirken şunlar söyleniyor: «İşçi sınıfı enternasyonalizmi kavramının artık anlamını yitirdiği yolundaki tüm düşünce ve görüşlerin de geçersizliği açıktır. 'Merkez' biçimle ilgili bir kavramdır; oysa işçi sınıfı hareketi bu kavramın çok ötesinde, özünde uluslararası niteliktedir (...) Aynı ideolojiden kaynaklanmak ve aynı düşmana karşı ortak mücadele içinde bulunmak; işçi sınıfı enternasyonalizminin özü ve dayanağı işte burada yatmaktadır. (...) Uluslararası dayanışmanın temel öğelerinden biri de her ülkedeki işçi sınıfının asıl ağırlık taşıyan öncelikli görevinin, ulusal mücadelenin bağımsızlığı ile hareketin dünya çapındaki bütünlüğünü gözden kaçırmaksızın, kendi ülkesindeki mücadeleyi başarıyla yürütüp sonuçlandırmasıdır. Bir işçi

sınıfı partisinin başarısının temel ölçütü budur». (s. 32)

Bir başka örnek, proletarya diktatörlüğü konusunda söylenenler: «Diktatörlük deyiminin yarattığı çağrışımlarla kitlelere sevimsiz geldiği doğrudur. Ama kavram reddedilirken, bu da bir neden olarak ileri sürülmekte birlikte, bunun ötesinde daha kapsamlı nedenler de bulunduğu görülmektedir. (...) Ülkede sosyalizmi gerçekleştirecek iktidarın dayanacağı toplumsal ittifakların, bu iktidarın oluşmasından çok önce gerçekleştirileceği, diğer bir deyişle politik çoğunluk ve ağırlıkla birlikte sayısal çoğunluk ve ağırlık da önceden gerçekleşeceği, sosyalist iktidarın kuruluşunun halkın büyük çoğunluğunun istemi ve kararıyla oluşabileceği ileri sürülmektedir. Burada gözden kaçırılmaması gereken şudur: Kavram, iktidarın dayandığı iradenin kaynağını şu veya bu biçimde gerçekleşmesiyle ilgili değil, işlevleriyle ilgilidir. Sınıflı toplumlarda bilimsel anlamıyla 'diktatörlük', altını çizerek tekrarlayalım, bilimsel anlamıyla diktatörlük nesnel bir olgu olarak ister istemez vardır, devlet devam ettikçe de olacaktır». (s. 33)

Bugün artık dünya sosyalist hareketinin açık bir düşmanı durumuna gelmiş olan Maoizmin iflâsından söz edilirken de bir nokta dikkatle vurgulanıyor: «Kısa bir dönem sonrası için olası görünmese de, eninde sonunda, 1950'lerin ikinci yarısına kadar Çin'deki devrimci hareketi doğru çizgide tutmuş yöneticiler ve dayandıkları işçi sınıfı ve emekçi kitleler, gelişmenin kendi saflarına kazandırdığı yeni yığınlarla daha da güçlenerek sosyalist kazanımlarını koruma ve geliştirmeyi bilecek, Çin Halk Cumhuriyeti sosyalist sistem içindeki onurlu yerini yeniden alacaktır.» (s. 31)

Daha sonra Türkiye'nin iç ve dış sorunlarının bir çözümlemesi yapılarak Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşunu hazırlayan koşullar anlatılıyor ve şu görüşlere yer veriliyor: «Örgütün kapatıldığı, ister istemez dağınıklığa yol açan ve çok ağır koşullar altında geçen yıllar, eskiden çalışmaların içinde yer almış herkesin istisnasız olarak aynı biçimde, hiç bir şey olmamışcasına 'bıraktırıldığı' yerden yeniden harekete geçmesine elvermeyecekti elbet. Uzun hazırlık süresi aynı zamanda bir arınma süreci de oldu. Eski dönemde partili olan, kendini hâlâ öyle sayan çok kimse vardı ama bunların bir kısmı, belki kendileri de farkında olmadan artık eski yol arkadaşları durumunda idiler. (...) Gerçekten, sonuçta hareketi 'tasfiye'ye yönelik görüş ve tezlerle ortaya çıkanlar, hareketi tasfiye edemediler ama, kendilerini hareketten tasfiye ettiler». (s. 63)

Raporun bundan sonraki bölümlerinde çalışma ekipleriyle ilgili deneyler, demokratik merkeziyetçilik, eğitim çalışmaları ve yayınlarla ilgili gelişmeler ve sorunlar anlatılıyor. Proletaryanın yönetime hazırlanması açısından önemi belirtilen partinin üye bileşimi konusunda ise şu açıklamalar var: «Övünçle belirtelim, toplumun her katından binlerce üyeye sahip olduğumuz bugün, kurucular kurulundaki denge aynen korunmuş bulunmaktadır. Örgüt Büromuz Kongre öncesinde üye giriş belgeleri üzerinde kapsamlı bir inceleme ile son durumu belirledi: Buna göre bugün işçi arkadaşlarımız toplam üye sayısının % 48.6'sına ulaşıyor. (Bu sonuç kırsal kesimde örgütlenme kampanyamızın oranı düşürücü etkisine karşın sağlanmıştır.) Köylü, esnaf, zanaatkâr gibi emekçiler % 21, öğrenci, teknik eleman, avukat, iktisatçı ve diğerleri ise % 30.4'tür». (s. 70)

Böyle bir rapordan sonra söz alan delegelerin konuşmalarında da benzer özellikler göze çarpıyor. Bütün konuşmalar her gün, yaşamın çeşitli alanlarında sürdürülen sınıf mücadelesinin, partili örgütlenmesinin somut sorunla-

rından kaynaklanıyor. Hiç kimse üç beş kitaptan yalan yanlış edindiği bilgi kırıntılarına dayanarak ahkâm kesmek için, kafasının karışıklığını sağdan soldan alınmış birkaç güzel sözle süslemek için ya da eleştiri yapmış olmak için kürsüye çıkmıyor. Buna karşılık, pek çok sorunu özgürce, ama sorumlu bir biçimde tartışma eğilimi açıkça görülüyor. Bir de, konuşmacıların ele aldıkları ortak konular üzerindeki görüşlerinde belirgin bir koşutluk, tutarlılık söz konusu.

Bir başka ortak özelik de şu: En eski partili, en bilgili olanından en yeni partili ve bilgileri henüz en sınırlı olanına kadar bütün delegelerin, bilimsel sosyalizme bağlılıkları, onu doğru kavrama, kılavuz edinme yolundaki çabaları çok açık biçimde ortaya çıkıyor.

Ele alınan konular açısından bakıldığında, hemen hemen bütün delegelerin konuşmalarında ortak olan iki yan var. Birincisi, hemen her delege konuşmasına yaşadığı, görevli olduğu bölgenin ya da alanın ekonomik, siyasal, toplumsal bir çözümlemesini yaparak, kongreye bunlara ilişkin bilgiler vererek başlıyor. Daha sonra yöredeki ya da çalışma alanındaki mücadelede ortaya çıkan sorunlar, karşıt güçlerce yaratılan engeller, pek çok somut olay da aktarılarak anlatılıyor. Bir de bu güçlüklerin giderilmesine, sorunların çözümüne ilişkin öneriler geliştirilmeye çalışılıyor.

Delegelerin konuşmalarında ikinci ve belki de daha çarpıcı ortak konu ise DİSK üst yönetimi ile ilgili olaylar. İstanbul'dan Adana'ya, Antalya'dan Samsun'a, Bursa'dan Kayseri'ye kadar çok değişik yörelerden gelen işçi delegeler buralarda olup bitenleri anlatıyorlar. Anlatılanlarda birbirinin tıpatıp aynı iki durum var: Bütün bu yörelerde bilinçli, öncü işçilerin başını çektiği sendikal örgütlenme çabaları ya DİSK üst yönetiminin ilgisizliğiyle karşılaşıyor, ya da DİSK üst yönetimi ve onların adamlarınca baltalanmaya çalışılıyor. Tümünde hemen hemen tek neden ise örgütlenmeye öncülük eden işçilerin TİP'li olması, ya da hatta, öyle bilinmesi.

İçlerinde yaşayan insanların anlattıkları bu olaylar, Türkiye İşçi Partisi'nin uzunca bir süredir DİSK üst yönetimi ile ilgili olarak yaptığı eleştirilerin doğruluğunu gösteriyor; daha yerinde bir deyişle, o eleştirilerin doğruluğuna ilişkin kanıtları çoğaltıyor. Ama burası çok önemli değil. Çünkü o kanıtları başka yerlerde bulmak da mümkün. İşin daha önemli yanı şurada: Bu anlatılanlar, Türkiye İşçi Partisi'nin, onun yaptığı çözümleme ve değerlendirmelerin, yaşamla, her gün sürüp giden mücadeleyle bağlarının güçlülüğünün bir göstergesi olmalı. Bu bağlar da o mücadelenin içinde olan insanlar, parti örgütleri aracılığıyla kurulabileceğine göre, buradan bir başka sonuç daha, parti örgütleriyle parti merkez yönetim organları arasındaki ilişkinin sağlamlığı ve canlılığı sonucu çıkar.

Delegelerin konuşmalarında üzerinde durdukları öteki belli başlı sorunları sıralamakta da yarar var: CHP'nin gerileyişi ve CHP ile ilişkiler, tarım işçilerinin ve yoksul köylülerin örgütlendirilmesi, doğudaki ırkçı, şoven uygulamalarla bunlara karşı yürütülecek demokrasi mücadelesinin işçi sınıfı hareketiyle bütünleştirilmesi, gençlik gençlik örgütlenmesi.

Bu kongre tutanakları kitabı dolayısıyle üzerinde durulması gereken bir konu da kongre kararları olmalıdır elbette. Karar tasarısı, kongrenin görevlendirdiği bir komisyonun Merkez Yönetim Kurulunun önerileri üzerinde çalışması ve bu arada, delegelerin konuşmalarında belirtilen ilerlye dönük hedef saptamalarının formüle edilmesiyle oluşturuluyor. Ortaya çıkan karar tasarısı metni kongrede enine boyuna incelenip tartışılıyor. Tasarı üzerinde

altı ilden sekiz delege söz alarak konuşuyor. Ayrıca yedi delege yazılı önerge veriyor. Tasarı ile ilgili on dokuz değişiklik önergesinden dokuzu kabul ediliyor. Komisyonun kabul etmediği sekiz önerge, belirtilen red gerekçeleri önerge sahiplerince geçerli görüldüğünden geri alınıyor. Komisyonca kabul edilmeyen öteki iki önerge ise kongrede salt çoğunluk sağlayamadığı için reddediliyor.

Değişiklik önergelerinin reddedilişinde herhangi bir ideolojik ya da siyasal görüş ayrılığının söz konusu olmadığı anlaşılıyor. Sadece iki red gerekçesi var: Birincisi, karar tasarısının amaçladığı «kısa dönemi» aşan nitelikte öneriler olması; ikincisi, bazı önergelerin partinin 1975'de yayımladığı ve kongrece hâlâ geçerliliğini koruduğu belirtilen «Demokrasi Bildirgesi»nin tekrarı niteliğini taşıması.

Bir delegenin «heyecan verici bir belge» diye nitelediği karar tasarısı, yoğun tartışmalardan sonra kabul ediliyor. Bir Ankara delegesi bu konuda şunları söylüyor: «İşçi sınıfı partileri, kitlelere somut hedefler göstermekle kalmaz; bu hedefler etrafında geniş emekçi yığınları, emekçi sınıf ve tabakaları toplayarak onlara önderlik eder. Kongre kararları önemli politik belgelerdir. Çünkü kongre kararları bu somut istekleri, bu somut talepleri gösteren, belirginleştiren kararlardır. Gene işçi sınıfı partisi aracılığıyla, onun önderliğinde geniş emekçi yığınların toplanmasıyla oluşan maddî güç bu kararları hayata geçirir. Kararların önemi, kararların tutarlılığı iki şeye bağlı: Bir tanesi bilimsel sosyalizmin kılavuz olarak kullanılmasına, öteki de, işçi sınıfı partisinin, işçi sınıfı içinde, geniş emekçi yığınlar içinde kök salmasına bağlı. Bugün, komisyon tarafından hazırlanan karar tasarısında bunu görüyoruz. (.....) Değerli kardeşlerim, karar tasarısı gerçekten büyük bir olgunlukla hazırlanmış politik bir belgedir». (s. 215, 216)

Kongre Kararları üç bölümden oluşuyor. Birinci bölümde, güncel görevin demokratikleşme olduğu bir kez daha vurgulanarak, 8 Temmuz 1975'te kabul edilen «Demokrasi Bildirgesi»nin «Demokrasi Mücadelesinin Ortak Platformu» başlıklı bölümünde belirtilen bütün hedeflerin geçerliliklerini ve önemlerini bugün de aynen koruduğu açıklanıyor.

İkinci bölümde, önümüzdeki kısa dönem içinde demokrasiden, siyasal demokratikleşmeden yana güçlerin en geniş birlikteliğinin sağlanabilmesi için ileri sürülebilecek talepler, faşizmin tırmanışını önlemeye, politik özgürlüklere, dış politikaya ilişkin olarak ayrı ayrı sıralanıyor. Bunların arasında şu hedef ve talepler de var; MC'nin iktidardan düşürülerek AP'siz ve MHP'siz bir seçim hükümetinin kurulması, 141-142 ve öteki anti-demokratik yasa maddelerinin yürürlükten kaldırılması, Türkiye Komünist Partisi adlı kuruluşun Türkiye'de yasal olarak kurulabilmesi, siyasal nedenlerle yurt dışında bulunanların yurda dönerek siyasal çalışmalara katılabilmeleri, lokavtın yasaklanması, genel grev ve dayanışma grevinin yasallaştırılması, tarım iş yasasının çıkartılması, işsizlik sigortasının kurulması, köklü ve demokratik bir toprak ve tarım reformunun yapılması, bu uygulamayla birlikte kooperatifleşmenin geliştirilmesi, üniversitelerin demokratikleştirilmesi, vb. Bunlar ve bunların dışındaki birçok önemli talep oldukça ayrıntılı bir biçimde formüle ediliyor.

Üçüncü bölümde ise bu çerçeve içinde Türkiye İşçi Partisi'nin görevleri belirleniyor. Özelikle bu bölümde, delegelerce ileri sürülen birçok önerinin formüle edildiği görülüyor. Bu bölümün bir yerinde şunlar söyleniyor: «Türkiye İşçi Partisi Birinci Büyük Kongresi, bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm müca-

delesinin mümkün olan en geniş kitleleri kavrayabilmesi, ilerici, demokrat, yurtsever güçlerin desteğini sağlayabilmesi için gerekli politik esneklikle, işçi sınıfı ideolojisinin büyük bir titizlik içinde ve hiç bir ödün verilmeksizin savunulmasını ayrılmaz bir bütün olarak görür». (s. 249)

Bütün bunlar, Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinin, üye ve sempatizanlarının partinin «nitel gücü»ne ilişkin olarak söylediklerinin, öznel görüşler ya da propaganda amacıyla söylenmiş sözler olmadığını, gerçek durumu yansıttığını ortaya koyan nesnel kanıtların sadece bir bölümü.

Bunun ötesinde, daha da önemlisi, bu kitap birçak bakımdan Türkiye işçi sınıfının bilimsel sosyalist hareketinin bugün ulaştığı aşamaya tanıklık ettiğinden tarihsel bir belge niteliğini taşıyor.

MESUT ODMAN

——ooOoo——

BEŞİNCİ ULUSLARARASI İKTİSATÇILAR KONFERANSI

Beşinci Uluslararası İktisatçılar Kongresi 29 Ağustos 3 Eylül tarihleri arasında Tokyo'da yapıldı. Konferansa 600'ü Japon 700'ü yabancı olmak üzere 1300'e yakın iktisatçı katıldı.

Konferansa sunulan tebliğler altı ayrı konu oluşturuyordu.

Geçmiş Ekonomik Büyüme ve Ölçümü; Ekonomik Büyümenin Etmenleri; Gelecekte Ekonomik Büyümenin Kaynakları; Ekonomik Büyüme, Ekonomik Politikalar ve Düzenlemeler için Açılımlar; Uluslararası İşbölümü ve Ekonomik Gelişmede İşbirliği; Japonya'ya İlişkin Büyüme ve Kaynak Sorunları.

Geçmiş Ekonomik Büyüme ve Ölçümü konusundaki açık oturumun en ilginç tebliğinin A.B.D.'li iktisatçı T. W. Schultz tarafından verildiği söylenebilir. Tebliğ «İnsan Zamanının Değerinin Zaman İçinde Yükselişinin İktisadı» başlığını taşıyordu ve mekanisazyonun ve otomasyonun gerçek öneminin üretimde insan zamanının gereksiz kılınmasında değil, tersine, birim insan zamanının değerlenmesine yol açmasında olduğunu göstermesi bakımından önemliydi.

İngiltere'den Angus Maddison'un tebliği kapitalist gelişmeyi yine, her ülkede biraz erken biraz geç birbiri peşi sıra izlenecek benzer evreler silsilesi olarak sundu. Az gelişmiş ülkelerde yaşanan evrelerin geçmişte bugünün gelişmiş kapitalist ülkeleri tarafından yaşanmadığı görüşünü ise Maddison kabul etmedi.

Ekonomik Büyümenin Etmenleri konulu oturumda batılı iktisatçıların ana sorunu günümüzde kapitalizmin geçmişteki yüksek büyüme hızlarını yeniden yaşamasının nasıl sağlanabileceğiydi. A.B.D.'den E. Mansfield «A.B.D.'nin Ekonomik Büyümesinde Teknolojik Değişmenin Rolü» üzerinde durarak kapitalist ekonomilerin bunalımdan çıkabilmeleri için yeni buluşların ekonomide kullanılmasının hızlandırılması gerekliğini vurguladı. Mansfield'in yaptığı hesaplamalara göre 17 A.B.D. sanayi işkolunda uygulanan yeni buluşların getiri oranı % 16 - 25 arasında değişiyordu. Yani bir yeni buluşun yapılması ve ekonomide uygulanması kapitaliste oldukça yüksek bir kâr getiriyordu. Buna karşın yeni buluşların yapılması ve ekonomide uygulanması kapitaliste oldukça yüksek bir kâr getiriyordu. Buna karşın yeni buluşların yapılması ve

uygulanması ekonomiyi canlandırabilecek bir düzeye ulaşmaktan uzaktı. Bunun nedenlerinden biri Mansfield'e göre yeni buluşların belirli makinaları ve ürünleri teknolojik açıdan eskiterek kullanılmaz hale getirme tehlikesini taşımalarıydı. Sektörler arasında araştırma ve geliştirme harcamalarının satışlara oranında önemli farklılıklar olması da buna bağlanabilirdi. Yeni buluşların A.B.D.'de neden hızlanmadığı sorusuna en iyi yanıt Hintli bir iktisatçının sorusunda içeriliyordu: «Bir gereklilik doğmadan yeni bir düşünce nasıl yeşerebilir?»

Gelecek Ekonomik Büyümenin Kaynakları adlı oturumda A.B.D.'den Tjalling C. Koopmans'ın «Tükenebilir Kaynaklardan Yenilenebilir ya da Tükenmeyen Kaynak Kullanımına Geçiş» konulu tebliğinde de yukarıdaki sorun üzerinde duruluyordu. Koopmans'a göre bu alanda getirilecek yeniliklerin karşısındaki engel kullanılan teknolojinin kökden değişmesi, varolan sermaye mallarının kullanılmaz hale gelmesi, işgücünün yeniden eğitilmesi gibi zorunluluklardı. Bu nedenle sorun tüm kapitalist ülkelerin birlikte ve uluslararası düzeyde ele almalarını gerektirecek kadar büyük ölçekteydi.

Ekonomik Büyüme, Ekonomik Politikalar ve Düzenlemeler için Açılımlar konulu oturumda Fransız L. Stalerù «Dünya Ekonomik Büyümesinin Yavaşlaması karşısında Ekonomik Yönetim» adlı tebliğinde hızlı bir büyüme sağlamaya, sanayi ürünleri ihraç etmeye çalışan az gelişmiş ülkelere gelişmiş kapitalist ülkeler tarafından duyulan tepkiler dile getirildi. Stolerù'ya göre Dünya ekonomisinde, daha doğrusu gelişmiş kapitalist ekonomilerde, büyüme hızları düşüyordu. Bu nedenle tüm ülkelerin kendilerini daha düşük büyüme hızlarına uyarlamaları gerekiyordu. Yine Stolerù'ya göre ekonomik büyümedeki bu duraklamanın nedeni bazı kaynakların kıtlaşmasıydı. Bu nedenle bu kaynaklara sahip olanların hızla dünya ticaretine (yani başka bir deyişle emperyalist ülkelerin sömürüsüne) açılmasının sağlanması gerekiyordu. Stolerù'ya göre kapitalist ekonomilerde talep azalmış, üretim düşmüş, petrol fiyatları dört kez büyük bir yükselme görmüştü. Bu nedenle artık ücretlerin yükselmesine kesin bir çizgi çekilmeliydi. Ayrıca Petrol ülkelerinin paraya, gelişmiş Kapitalist ülkelerin teknolojiye Çin ve Latin Amerika'nın ise büyük pazarlara sahip oldukları bilinen bir gerçekti. Yani petrol ülkeleri gelişmiş kapitalist ülkelere sermaye yatırımında bulunsalar, bu ülkelerde üretim artsa Çin ve Latin Amerika ülkelerinin de üretilen ürünleri satın almaları sağlansa kapitalizmin bunalımına bir «çare» bulunabilirdi. Bu konuda beklenerek daha fazla zaman kaybedilmemeliydi. Ancak az gelişmiş ülkelerin bu gelişmeler sağlanana kadar beklemeleri ve büyüme hızlarını düşürmeleri de bir zorunluluktu. Güney Kore'li bir iktisatçı batıda öğrenciyken bir İktisatçı olarak kendisine öğretilen işin ekonomideki optimal kaynak dağılımını ekonomik hedefleri maksimum bir biçimde sağlamak olduğunu belirtti. Güney Kore'li iktisatçı şimdi ekonomik büyümenin yavaşlatılmasını sağlayan kaynak dağılımını gerçekleştirme görevini nasıl üstlenebileceğini soruyordu. Böyle bir görev din adamlarına verilse daha iyi olmaz mıydı? Stolerù verdiği eğitici yanıtında Güney Kore'li iktisatçının istese de istemese de yavaşlatılmış büyüme hızını kabul etmesi gerektiğini belirterek şöyle dedi: «Günümüzde hiç bir ülke hızlı büyüme hakkına sahip değildir!» Bu yanıttan azgelişmiş ülke iktisatçılarının kendileri için gerekli dersi çıkarmaları gerekiyordu.

Yunanistan'dan D.J. Delivanis ise konuşmasında Marshall Planı'nın bir bakıma az gelişmiş ülkelerde sanayi malları tüketimini kamçılamak için kullanılmış olduğunu belirterek dünya ticare-

tini arttırmak için yeniden geniş kapsamlı bir «yardım verme» programının yürürlüğe sokulup sokulamıyacağını sordu. Aldığı yanıt ise günümüzde gelişmiş kapitalist ülkelerin böyle bir yük altına giremiyecekleri, dünya ticaretini geliştirmek için az gelişmiş ülkelerin yapabilecekleri en iyi şeyin yeni ham madde kaynakları bularak bunları dünya ticaretine sürmek olduğu idi.

Uluslararası İşbölümü ve Ekonomik Gelişmede İşbirliği konulu oturumda A.B.D.'den Hendrik S. Houthakker Heckscher - Ohlin modeline ve Cobb - Douglas üretim fonksiyonuna dayanarak karşılıklı yarar ilkesine dayanan dış ticarette az gelişmiş ülkelerin gelişmiş kapitalist ülkeler tarafından sömürülmelerinin söz konusu olamıyacağını kanıtlamaya çalıştı. Hiç kimse az gelişmiş ülkeleri gelişmiş kapitalist ülkelerle ticaret yapmaya zorlamıyordu. Uluslararası şirketlerin az gelişmiş ülkeleri gelişmiş kapitalist ülkelerle ticaret yapmaya zorlamıyordu. Uluslararası şirketlerin az gelişmiş ülkelerdeki varlıkları olmasa bu ülkelerin ekonomik durumu çok daha kötü olurdu. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden Gunther Kohlmey'in «Uluslararası İşbölümü ve Uluslararası Değerler: Sosyalist bir Bakış Açısı» adlı konuşmasında Houthakker'in bilim-dışılığını göstermesi pek zor olmadı. Kohlmey az gelişmiş ülkelerde emek-gücünün ucuz olduğunu, buna karşılık gelişmiş kapitalist ülkelerde emek verimliliğinin ücretlerdeki farklılıktan çok daha yüksek olduğunu söyleyerek sömürünün kaynağının bu olguda aranması gerektiğini belirtti. Az gelişmiş ülkelerdeki ürün çeşitleri bu ülkelerin pazarlık gücünü yok edebilecek kadar sınırlıydı. Kohlmey az gelişmiş ülkelere yapılan yabancı sermaye yatırımlarının burjuva iktisadında öne sürülen teknoloji seçimi kriterlerinin geçersizliğini ortaya koyduğunu da vurguladı. Düşük ücretlerden yararlanmak için yabancı sermaye az gelişmiş ülkelere gidiyordu ama eğer firma ve üretim tamamen kendi kontrolundaysa ve dünya pazarlarında rekabet amaçlanıyorsa yabancı sermaye bu ülkelere emek-yoğun değil, sermaye-yoğun teknolojilerle gidiyordu.

Polonya'dan Y. Pajestka «Ekonomik Gelişme Etmenleri ve Yeni Ekonomik Düzen» adlı tebliğinde kapitalist ekonomilerdeki yeni evrenin temel niteliğinin düzenin ekonomik ve politik sonuçlarının olumsuz yönlerini eleştirmekten bunları değiştirmeye doğru yöneliş olduğunu belirtti.

Japonya'ya İlişkin Büyüme ve Kaynak Sorunları adlı oturumda tartışılan en önemli sorun Japon teknolojik gelişmesinin A.B.D.'yi geçip geçmediği sorunuydu. Dale W. Jorgenson ile Mieko Nishimizu'nun ortak çalışmalarının sonucuna göre genel olarak Japon ekonomisinin teknolojik düzeyi 4 yıl kadar önce A.B.D. ekonomisinin teknolojik düzeyine yetişmişti. «Eğer son yıllarda geçmiş eğilimler devam etmişse bugün Japonya teknolojik üstünlüğü ele geçirmiş bulunmaktadır.» Jongerson ile Nishimizu'nun yaptıkları çalışmaya göre 1952 - 60 döneminde Japon ekonomik büyümesi büyük ölçüde işgücündeki artışa dayanıyordu. Bu dönemde Japonya ve A.B.D. arasındaki teknolojik farklılıkta Japonya lehine bir gelişme olmadı. Japonya'nın teknolojik düzeyi A.B.D.'nin teknolojik düzeyinin yarısından daha geriydi. 1960 - 73 döneminde ise Japonya'da emek-gücü girdisinin büyüme hızı yavaşlarken, sermayenin büyüme hızı büyük bir şiddetle yükseldi. 1973'te Japon teknolojisi A.B.D. teknolojisine yetişmiş ve bir miktar geçmişti. Ancak A.B.D. de emek verimliliği halâ Japonya'daki emek verimliliğinin çok üstündeydi. Üretimdeki sermaye yoğunluğu ise Japonya'nın iki katıydı. Bütün bunlara karşın Japonya'nın sağladığı teknolojik gelişme yine de A.B.D.'li iktisatçıları oldukça tedirgin etmişti.

ONUR YILMAZ

UNİDO - TSKB SEMİNERİ: ESKİMİŞ YANLIŞLARA BULUNAN YENİ KILIFLAR

Geçtiğimiz Eylül ayı içinde İstanbul'da Birleşmiş Milletlerin alt kuruluşu UNIDO (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü) iie Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nın ortaklaşa hazırladıkları bir seminer yapıldı. Seminer Gerikalmış Yörelerde Proje Geliştirilmesi'nin sorunlarını tartışmak amacıyla hazırlanmıştı. Bir başka deyişle seminerin konusu gerikalmış yörelerde kapitalist üretimin nasıl geliştirileceği idi.

Seminerde ortaya çıkan tartışmaların ağırlık noktasını «teknoloji seçimi» oluşturuyordu. Az gelişmiş ülkelerde nasıl bir teknoloji kullanılması gerektiği tartışmalarının yerini bu seminerde gerikalmış yürelere nasıl bir teknoloji verilmesi gerektiği konusu almıştı.

Görünüşte tüm batılı iktisatçılar aynı iyi niyete sahiptiler: gerikalmış yörelerde sınai üretimin arttırılması, toplumsal çağdaşlaşmanın sağlanması, yoğun açık ve gizli işsizliğe çare bulunması, vb. Batılı ülkeler ve UNIDO'lu teknisyenler bu iyi niyetleri gerçeğe dönüştürmek için araştırma kurumları kurmuşlar, uzun inceleme ve çalışmalar yapmışlar, parasal fonlar oluşturmuşlar ve gerikalmış yörelerin sorunlarına çare olacak teknolojiler geliştirmeye çalışmışlardı. Ancak bütün bu çalışmalar sonucunda «nasıl bir teknoloji» sorusuna getirdikleri yanıt özünde az gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişmelerini sıkı sıkıya emperyalist ülkelere bağımlı kılan ve dolayısıyla bu ülkeleri zaman içinde hep «az gelişmiş» kalmaya mahkum eden «ekonomik gelişme çareleri»nin aynı olmuştu.

KÜÇÜK TEKNOLOJİLERİN GÜZELLİĞİ TARTIŞILMAZ!

Batılı UNIDO iktisatçıları UNIDO-TSKB seminerine yeni bir kavramı sunmak üzere geldiler: «Uygun teknoloji» (appropriate technology) ya da «Ara teknoloji» (intermediate technology).

Böylece Türkiye'li iktisatçılar da batılı gelişme uzmanlarının yanlışlıkları açığa vurmuş kavramları yeni biçimlerde sunmanın ötesinde bir gelişme sağlayamayacaklarını bir kez daha izleme olanağını elde ettiler.

Londra'daki Ara Teknoloji Geliştirme Gurubu Ltd.'nin uzmanı D. W. J. Miles «emek-gücünden tasarruf yapan, sermaye yoğun ve üst düzeyde karmaşık teknolojilerin zengin pazarlara yönelik büyük ölçekli üretimler için uygun» olduklarını, geri kalmış yörelere «uygun» teknolojilerin ise «genellikle henüz varolmadıklarını», kendilerinin bu varolmayan teknolojileri bulmak için(!) büyük bir çalışma içinde olduklarını belirterek konuşmasına başladı. Miles'e göre az gelişmiş yörelere uygun teknolojilerin bulunmasında göz önüne alınması gereken üç nokta vardı: Bu yörelerde becerisiz emek boldu, sermaye ve becerili emek ise kıtdı. Ayrıca bu bölgelerde gelirin düşük olması ve yeterli ulaşım olanaklarının bulunmaması nedeniyle pazar küçüktü. Böylesine küçük pazarlar karşısında büyük üretim ölçeklerinin kurulması olanaksızdı.

Gerikalmış yörelerdeki bütün bu gerl koşullara en çok uyacak teknolojiler bu yörelerdeki «kıt»ları en az, «bol»ları ise en çok kullanan emek-yoğun teknolojiler olacaktı. Miles'ın asla söyleyemiyeceği bir başka deyişle sorun gerikalmış yörelerdeki geriliklere en iyi uyarak, bu gerilikleri koruyabilecek teknolojilerin bulunmasıydı. Kısacası sorun geri kalmışlığı yaratan koşulları değiştirmek değil, bu koşulları «kullanılır» hale getirmekti.

UNIDO'lu iktisatçı Shri K. L. Nanjappa da Miles ile aynı görüşleri paylaşıyordu. Miles'ın da üzerinde durmuş olduğu gibi bu temiz hava cennetlerini büyük fabrikaların dumanları ile kirletmete hiç bir hakkımız yoktu. El değmedik doğa güzelliklerinin ortasında ya-

şayan gerikalmış yöre insanları için yapılacak en iyi girişim onların tarımsal ürünlerini işleyecek küçük endüstriler kurulmasına önayak olarak. bu insanların gelirlerini yükseltmek ve gelişmiş yörelerde üretilen sınai malları daha çok tüketmelerini sağlamaktı. Örneğin Afrika'da bu politika çok başarılı olmuş ve «küçük işletmelerde tarımsal ürünleri işlenmiş hale getirerek gelirlerini arttıran köylüler evlerinin damına satın aldıkları galvanizli saçları koymaya başlamışlardı.» Ancak Nanjappa'nın belirttiği çok önemli bir gerçek daha vardı. Az gelişmiş yöreler sadece az gelişmiş ülkelerde değil, ABD, İngiltere, İtalya, Fransa, Belçika, Danimarka, Batı Almanya, İsveç, Norveç vb. gibi kapitalist ülkelerde de çok önemli toplumsal sorunların kaynağı olmaktaydılar. Az gelişmiş yörelerdeki temiz hava cennetlerinin yok edilmesi için kısa zamanda az maliyetle çok kâr ilkesine göre çalışan küçük kapitalist işletmelerin de yeterli olabileceği ve eskiden içtikleri sütü şimdi süt fabrikasına satarak evlerinin çatısına galvanizli saç alan köylülerin refah düzeylerinin yükselmiş sayılıp sayılamayacağı gibi sorunlara ise Nanjappa kuşku yok ki değinemezdi.

Kuşku duyulmaması gereken bir başka nokta da yeni «uygun teknoloji» kavramı için gösterilen dayanakların hiç de yeni olmadıkları, tersine burjuva iktisadı kadar eskimiş olduklarıydı. Bu tarihsel eskiliğin karşısında pratiğin ortaya koyduğu çelişmeleri göğüslemekte batılı UNIDO iktisatçıları başarılı bir yeniliğin çok uzağındaydılar. Evet, büyük ölçekli, ileri teknolojiye sahip bir fabrikanın tek başına gerikalmış bir yörenin ortasında karşılaştığı sorunları tam olarak sıralayabilmeleri UNIDO'lu ve TSKB'li iktisatçıların bu tür sorunlar karşısında önemli bir deneye sahip olduklarını gösteriyordu.

Seminerde geri yörelerde sınai yatırım yapacak girişimci bulmak zorluğu, yakın çevrede kurulacak fabrikaya girdi sağlayacak ya da bu fabrikanın ürünlerini kullanacak sanayilerin yokluğu, becerili işçi kıtlığı, pazarın küçük ve dar olması gibi sorunların yarattığı denetlerden bol bol örnekler verildi.

Ancak bu deneyler bu sorunlar karşısında yapılabilecek tek şeyin geri teknolojilerle buradaki geriliği pekiştirmek, boş kâğıdı bozuk cümlelerle doldurarak doğru cümlelerin yazılmasını büsbütün olanaksızlaştırmak olduğunu kanıtlamaz.

Batılı UNIDO iktisatçılarının dayandıkları kuramsal temellerle pratik arasında pek çok çelişkiler var. Örneğin burjuva iktisadında «sermaye» 'gelirden tasarruf edilen parasal değer' olarak tanımlanır. Eğer sermaye denilen şey gerçekten buysa, bu tür gerikalmış yörelerde toprak ağalarının ve tacirlerin ellerindeki bu tür parasal değerlerin diğer yörelerde kapitalistlerin ellerindeki parasal değerlerin yanında hiç de mikroskobik olmadıklarını TSKB'li iktisatçıların çok iyi bilmesi gerekir. Yani ya sermaye burjuva iktisat kuramlarında tanımlanan şey değildir ya da örneğin Doğu Anadolu'da sermaye kıtlığı yoktur. Ayrıca tarihsel deneyler «kıt kaynaklara uygun teknolojiler» savı ile çelişen pek çok örnek ortaya çıkarmıştır. Örneğin bir ABD'de emek gücü kıtlığı emek-gücünden tasarruf eden sermaye yoğun teknolojilerin gelişmesine yol açmıştır, ama diğer bir çok ülkede sermayenin kıtlığı ekonominin uzun süreler durgunluk içinde kalmasına yol açmış, bu süreç ortaya sermayeden tasarruf eden emek yoğun teknolojilere dayanan bir büyüme ortaya çıkaramamıştır. Günümüzde Japonya kendisinde olmayan hammadde kaynaklarına dayanan bir sanayi ile dünya pazarlarında ve ABD'nin kendi içinde ABD ile rekabet etmektedir. Bugün Japonya sanayiine emek-yoğun teknoloji kullanıyor diyebilmek ise aynı şekilde olanaksızdır. Bütün bunların yanı sıra gelişmiş kapitalist ülkelerin az gelişmiş ülkelerdeki

petrol, bakır, krom gibi kendi kullandıkları hammadde kaynaklarını işlemek üzere yaptıkları yatırımlar arasında da emek-yoğun ya da «uygun» bir teknoloji içerenini bulmak olanaksız. Ancak sıra gerikalmış ülkelerde sanayi mallarının üretimine gelince tüm kapitalist ülkelerden aynı öğüt geliyor: varolan gerçeğe uygun gerilikte bir teknoloji!

Sorunu Türkiye açısından ele alırsak seminere katılan Yugoslav iktisatçı J. Veljkovic'in belirtmiş olduğu gibi Türkiye'deki dengesiz büyümeyi ve bölgesel uçurumları burjuva iktisatçılarının yaptıkları gibi «nüfus patlaması» ve «şehirlere göç» kavramlarıyla ele almak yanlış olacaktır. Çünkü kapitalist gelişmenin İstanbul ve Ankara'da yarattığı uçurumlar ve bozukluklar kapitalist gelişmenin Türkiye çapında doğu ile batı arasında yarattığı uçurumlardan, niteliksel olarak farklı olsa bile, hiç de daha az derin değildir. Yani yine seminerde söylenmeyen bir başka deyişle doğuda gerikalmışlığı yaratan neden bu bölgede kapitalist gelişmenin sağlanamaması değil, Türkiye'de gelişenin kapitalizm olmasındadır.

GERİLİĞİ GELİŞTİRMEK YOLUNDA GELİŞMİŞ KAPİTALİST ÜLKELERDE GÖSTERİLEN BUNCA GAYRETİN GERİSİNDE YATAN NE?

Seminere katılan Ayhan Çilingiroğlu'nun sözleriyle «teknoloji ile ya geleceği olan bir şey üretilir ya da geleceği olmayan». A. Çilingiroğlu'nun batılı UNIDO uzmanlarına yönelttiği can alıcı soru şu oldu: «Neden bir şeyi daha geri yöntemlerle nasıl yapabileceğimiz üzerinde düşünüyoruz?» Ve bunu yaparken de hep «çimento, tekstil, tuğla yapımı üzerinde duruyoruz da örneğin elektronik sanayi, nükleer sanayi, bilgi-işlem makinaları yapımı üzerinde durmuyoruz?» A. Çilingiroğlu'nun belirtmiş olduğu gibi 1950'lerde ve 60'larda az gelişmiş ülkelerde «sermaye»nin kıt olduğu evrensel bir doğru olarak sunulurdu. Bu ülkelerin sanayileşememelerinin ana nedeni «sermaye» kıtlığıydı. 1970'ler az gelişmişliğin sermaye bolluğu içinde de yokolmadığını gözler önüne serdi. Petrole sahip az gelişmiş ülkelerde sermaye gelişmiş kapitalist ülkelere ihraç ediliyordu. Bu kez bu ülkelerde pazarın küçük olduğu, az gelişmiş ülkelerde buna uygun küçük ölçekli ara teknolojilerin geliştirilmesi gerektiği öne sürüldü. Ancak pazar küçükse neden gelişmiş kapitalist ülkelere ihraç edilen hammadde kaynaklarının işlenmesinde yabancı sermaye yatırımları en ileri teknolojileri kullanıyorlardı? Demek ki pazar bazı durumlarda bir ülkenin ulusal sınırlarıyla sınırlı tutulmuyordu. Yani az gelişmiş ülkelerin bazı ürünleri ihraç etmeleri, bazı ürünleri de ihraç edememeleri isteniyordu. Sorun hammadde ihracatçısı konumunu tarihsel bir miras olarak kabullenmek ya da bu konumu değiştirmek sorunuydu.

Batılı iktisatçılar ileri teknolojilerin sorunlarını da beraberlerinde getireceklerini söylemişlerdi. Bu sorunlar yolu olmayan bir köye uygun olan teknolojinin yaratacağı sınai yapının köye yol yapılınca getireceği sorunlardan daha mı büyüktü? Yoksa «uygun» bir teknolojik yapının kurulmasıyla istenen köyün hiç bir zaman bir yola kavuşamaması mı idi?

İleri teknolojinin geri kalmış ülkeler için bir intihar olmadığını savunan Çilingiroğlu'nun işçi maliyetlerini düşürmek için hükümetin kapitalistlere mali yardım yapması gerektiği önerisini ise Türkiye'de kapitalizmin ileri teknoloji kullanabilmesinin karşısındaki nesnel olanaksızlıkların bir yansıması olarak değerlendirmek gerek. Çünkü teknoloji her fabrikanın diğerlerinden bağımsız olarak ayrı ayrı seçebileceği bir şey değildir. İleri tekno-

loji parça değil, üretimdeki karşılıklı bağlılıkları gözeten bir bütünsellik içinde uygulanabilir.

Burada Yalçın Küçük'ün son derece önemli bir çalışmasının sayfalarını karıştırmak gerekiyor. Biz burada bu çalışmadan kısacık bir alıntı yapmamakla yetinelim: «Üretim araçlarının verimli kullanımını belirleyen özellik iş bölümünün ulaşmış olduğu düzeydir.» ([1]) Eğer Türkiye'de kapitalizm dış pazarlarda rekabet edebilecek düzeydeki bir teknolojiyi ve toplumsal iş bölümünü gerçekleştiremiyorsa bunun çaresi işçi ücretlerinde aranmamalı.

Kapitalist ülkelerin geri kalmış ülkeleri uygun teknolojiler bulma yolunda katlandıkları zahmetlerin nedenini ise Miles'in Dr. E.F. Schumacher'den yaptığı bir alıntının içinde bulmak olanaklı: «Kanlı devrim»lerin önlenmesi! Hemen aynı tarihlerde Singapur'da yapılan Güney Asya Teknoloji Transferi Semineri'nde batılı iktisatçıların Miles'un savunduğu görüşleri hemen aynı cümlelerle yinelemeleri emperyalist ülkelerin bu uğurda oldukça yaygın bir gayret içinde olduklarını gösteriyordu.

SAİM YALIN

([1]) Yalçın Küçük, **Endüstrileşme Sürecinin Temel Sorunları**, Bilim Yayınları, 1975, s. 25.

——— ooOoo ———

10. DÜNYA ENERJİ KONFERANSI

Uluslararası örgütlenmelerden biri olan Dünya Enerji Konferansının 10. toplantısı 19-23 Eylül 1977 tarihleri arasında İstanbulda yapıldı. Büyük ilgi uyandıran, o ölçüde de güvenlik çemberine alınan toplantıya 59 ülkeden yerli ve yabancı toplam 4000 dolayında delege katıldı. Delegasyonun büyük çoğunluğunu eşleriyle birlikte gelen Batılı Ülkeler temsilcileri oluşturmaktaydı. Sosyalist ülkeler ise, yalnız konularla ilgili uzmanlar grubundan oluşan temsilcilerle katıldılar.

DÜNYA ENERJİ KONFERANSI

Konferans ilk kez 1924 yılında Londra'da toplandı. Birinci Dünya Savaşının ertesinde, enerji alanında başgösteren sorunların tartışılması gereğini duyan bazı ülkeler bu toplantıda biraraya geldiler. Konferans, üye ülkelerin enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve barışçıl amaçlarla kullanılmasını; kaynakların ekonomik büyüme ile ilişkilerinin araştırılmasını ve nihayet bu konulardaki verilerin teknik düzeyde topluca değerlendirilmesini amaçlıyordu. Önceleri 6 yılda bir yinelenen konferans çalışmaları, İkinci Dünya Savaşına rastlayan dönemde, 1936-1950 yılları arasında kesildi. 1950 yılında Viyana'da yapılan toplantıdan sonra sırasıyla, 7. Konferans 1968'de Moskova'da, 8. Konferans 1971'de Bükreş'de, 9. Konferans 1974'de Detroit'de toplandı. Konferansın üç yılda bir yapılması ve adının «Enerji Konferansı» olarak değiştirilmesi Moskova'daki toplantıda kararlaştırılmıştır. Daha önceleri Konferans «Güç Konferansı» adını taşımaktaydı.

Dünya Enerji Konferansı 75 asil, 2 gözlemci ülkeden meydana geliyor ve her ülkeden 4 kişinin katıldığı bir «yürütme kurulu» tarafından yönetiliyor. Üye ülkelerin Konferansla bağlantısı

Ulusal Komiteler aracılığı ile sağlanıyor. Türkiye'de de bu görevi Bakanlar Kurulu kararı ile 1949 yılında, kurulan «Türk Milli Komitesi» üstlenmiş. Bu komiteler hükümetlerden bağımsız özerk örgütler olarak nitelenıyor. Türk Milli Komitesi de çeşitli kamu, meslek kuruluşları ve özel kişilerden oluşturulmuş.

Dünya Enerji Konferansının temel özelliği, karar organı değil danışma organı olması. Görünüm ve iddia bu. Ancak örgütleniş biçimi ne olursa olsun, hem Konferansın hem de Ulusal Komitelerin ekonomik ve politik yapılardan soyutlanamayacağını vurgulamak gerek. Nitekim Atatürk Kültür Merkezinde yapılan 10. Dünya Enerji Konferansının tüm çalışmalarında bu olgu rahatlıkla gözlenebiliyordu. Aslında, yapısal ögelerle sıkı sıkıya bağlı bu tür çalışmaların politik boyuttan bağımsız olduğu savı, kapitalist ülkelerin bunalımlarını ve dikte edici politikalarını gizlemek amacından kaynaklanmaktadır.

KONULAR

10. Dünya Enerji Konferansında günümüzde enerji üretimi ve kullanımı ile ilgili olarak ortaya çıkan sorunlara yer verildi. Konferansın önemli bir bölümünü oluşturan teknik oturumlarda, 43 ülke ve birçok uluslararası kuruluş tarafından sunulan 142 tebliğ tartışıldı. Bu tebliğlerin guruplandığı belli başlı başlıklar, ayrıca, yuvarlak masa denilen uluslararası paneller biçimindeki açık oturumlarda da irdelendi. Tartışma olanakları sınırlı olmakla birlikte, bu paneller, delegelerin ilgisinin odaklaştığı toplantılar olarak belirdi.

Konferansın ana teması, «Enerji Kaynaklarının Yeterliliği ve Rasyonel Kullanımı». Bu başlık altında yer alan tebliğler 4 ayrı bölümde toplanmıştı: 1. Klasik Enerji Kaynaklarının Gelişimi, 2. Enerji Kullanımında Tasarruf, 3. Birincil Enerjinin Dönüşümü, 4. Klasik Olmayan Enerji Kaynakları. Teknik oturumlardan ayrı yapılan yuvarlak masa toplantılarında ise Türkiyenin Enerji Modeli, Talep ve Tasarruf, Uluslararası İşbirliği, Kömür, Nükleer ve Klasik Olmayan Enerji Kaynakları gibi konular irdelendi.

Bu noktada, enerji alanında ortaya çıkan sorunlara ve görüşlere ilişkin kısa bilgiler aktarmakta yarar var

Konferansa, enerji tasarrufu ve petrol konularının egemen olduğu söylenebilir. Bu olgu, yukarda sıralanan bölümlerin genel bir değerlendirmesini yapmak ve özet raporlar sunmakla görevli raportörlerin raporlarında da görülmektedir Raportörlerin tümü petrol ve doğal gaz pahalılaştığı ve azaldığı sürece doğal kaynakların rasyonel kullanımına önem verilmesi gerektiğinde birleşmektedirler. Tasarruf da kullanımla bağlantılı bir konu. Uygulanması yönünden ise önerilen sektörlere bağlı olarak farklılıklar belirlemektedir. Örneğin, kapitalist ülkelerde kısa vadeli tasarruf önlemleri ön plana çıkmaktadır Bunlar arasında binalarda ısı kayıplarının azaltılması, aydınlanma için daha az elektrik tüketilmesi ve bu önlemlerin uygulanması doğrultusunda özendirmenin geliştirilmesi gibi öneriler yer almaktadır. Buna karşın Uluslararası Endüstriyel Enerji Konferansının (ICOIE) tebliğinde, gerçek enerji tasarrufunun endüstride sağlanabileceği, özellikle enerji maliyetlerinin artmasıyla birim mamul madde üretimi için harcanması gereken enerji miktarının saptanması gereği belirtilmektedir. Bu önerinin, sosyalist ülkelerde zaten uygulandığı, yoğun enerji kullanan elektrik, aluminyum, çelik, çimento ve petrokimya sanayllerinde etkin önlemlerle enerji tasarrufu sağlanabileceği olgusu, özellikle Sovyetler Birliğinin sunduğu tebliğde görülmektedir.

Konferansta, doğal kaynakların gelecekteki enerji talebini karşılayacak

ölçüde geliştirilmesi sorunu petrol konusunu da ön plana çıkardı. Konuya belirgin biçimde duyarlık gösterenler genellikle, petrol bunalımından etkilenen batılı ülkeler. Üyelerinin çoğunluğunu Batı Avrupa Ülkelerinin çoğunluduğu Uluslararası Elektrik Üretim ve Dağıtım Birliğini (UNIPEDE), gelecek için çıkış yolunu, kömür ve nükleer yakıta dayalı elektrik enerjisinde bulmaktadır. UNIPEDE'nin görüşleri arasında, petrolün diğer enerji kaynakları ile ikamesinin araştırılmasıyla birlikte bu kaynaktan yoksun ülkelere satabilmek üzere değerli bir ticari ürün olarak saklanmasının akılcı bir tutum olacağı da yer almaktadır.

Endonezya ve Arjantin örneklerinin ortaya koyduğu şekilde, petrol ihraç edenler de dahil olmak üzere pek çok ülkenin enerji tüketimi % 80'e varan ölçülerde petrolden karşılanmak durumunda. Bu ise, petrol rezervlerinin azalma olasılığı da gözönüne alındığında, onun yerini neyin alacağı sorusunu birlikte getiriyor. Geri kalmış ülkeler açısından bu boşluğun, henüz büyük bir oranı kullanılmamış su kaynaklarıyla doldurulması mümkün görünüyor. Ancak bu durumda, geri kalmışların önüne yatırım olanaklarının geliştirilmesi sorunu çıkmaktadır.

İkame yakıt olarak önem kazanan kaynaklardan biri de kömür. Konferansa sunulan kömür kaynakları konulu komisyon raporunda, önümüzdeki 10-15 yıl içinde dünyanın büyük çapta petrol ve doğal gaz eksikliği ile karşılaşacağı ve bunun sonunda kömür ve nükleer enerjinin daha çok kullanılma zorunluğunun belireceği üzerinde durulmaktadır. Aynı rapora göre, kömürün petrol açığını kapatacak ölçüde çıkarılması için gerekli yatırımlar şimdiden yapılmadığı takdirde, çok geç kalınacağı da belirtilmektedir. Öte yandan Tasarruf Komisyonu, kömürle ilgili bazı zorluklara dikkat çekiyor. Raporda, kömür ve linyit üretiminin artabilmesi için başta ulaşım olmak üzere önemli altyapı tesislerinin kurulması gereği vurgulanıyor. Yine aynı rapora göre, madencilik teknolojisini geliştirme yatırımları ve yoğun emek gerektirmesi, çevre kirlenmesini önleyecek yatırımlar, kömür ticaretinin gelişmesinde yeterli güvencenin bulunmaması ve bu çabaların uzun sürede ürün verme özelliği gibi nedenlerle; bu alandaki üretimin geliştirilmesi cazip olmayan bir iş alanı olarak belirmektedir Bu nedenle, konferansa sunulan bildirilerden, kömür üretiminde artış sağlayacak teknolojik geliştirme ve araştırma çalışmalarını işbirliği içinde ve başarıyla sürdüren ülkelerin, yalnız sosyalist ülkeler olduğunu görmek doğal.

Konferansta alışılmamış enerji kaynakları üzerinde önemle durulmuştur. Alışılmamış enerji kaynakları arasında nükleer enerji dışında güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, dalga enerjisi, gel-git enerjisi, jeotermal enerji, organik artık enerjisi ve füzyon enerjisi bulunmaktadır. Bu kaynaklardan yararlanmak ise, henüz yoğun bir bilimsel araştırma, deney ve teknolojik gelişim gerektirdiğinden genellikle 2000 yılları için düşünülmektedir. Ayrıca bu kaynakların bir bölümü birçok ülkede bulunmadığından, ülkeleri aynı oranda ilgilendirmemektedir.

NOTLAR

10. Dünya Enerji Konferansı, dünyada mevcut politik sistemlerin birbirleri karşısındaki konumu, gelişme perspektifleri ve ileriye yönelik değerlendirmeleri hakkında belirli ip uçları vermektedir. Bu anlamda, enerji planındaki veriler, sosyalizmin kapitalizme üstünlüğünü sergileyen temel karakteristiklerden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Kapitalizmin çözümsüzlüğü, her alanda olduğu gibi enerji alanında da toplumsal gereksinmelerin en iyi biçim-

de karşılanması zorunluluğu ile, kâr mekanizmasının çatışmasından doğmaktadır. Petrol yerine enerji kaynağı olarak kömür çıkarma teknolojisinin geliştirilmesi ve gerekli altyapı tesislerinin kurulabilmesi sorunu bir örnektir. Alternatif Enerji Stratejileri Semineri Başkanı bu soruna değinirken yapılacak yatırımlar büyük olduğu için, kömür çıkarma işlemlerini üstlenen firmalara hükümetlerin daha fazla kâr olanakları sağlamalarını, aksi takdirde cazip bir iş olmaktan çıkacağını söylemiştir. Oysa planlı ekonomiye sahip sosyalist ülkelerde yatırım sorunları çözüldüğü gibi, yerin daha derin tabakalarından kömür çıkarma yada yatakta iken gaz elde etme konusunda şimdiden yol alınmış durumdadır.

Bilim ve teknikteki gelişmelerin, ister kapitalist ister sosyalist olsun tüm gelişmiş ülkelerin verileri olduğu bilinir. Ancak ürünlerinden toplum düzeyinde yararlanılması, sistemler arasında farklılıklar gösterir. Bilimsel ve teknik ilerlemeler kapitalist ülkelerde topluma sınırlı ve geç yansımaktadır. Konferansta ele alınan tasarruf konusunda da bu durum görülmektedir. Kapitalist ülkeler sanayi sektörünü ön plana alan ve üretimdeki birim enerji miktarını azaltmayı amaçlayan tasarruf önlemleri konusunda güçlüklerle karşı karşıyadır. Bu nedenle yer yer kısa vadeli tasarruf önlemlerini yani kısıtlamaları ön plana çıkarmak zorunda kalmaktadırlar. Sosyalist ülkelerde ise bilim gerçek anlamdaki bu tasarrufun hizmetindedir. Sovyetler Birliğinin geliştirdiği Magneto Hiydro Dinamik (MHD) Santrallarında klasik termik santrallara oranla % 10 fazla verim elde edilmiştir.

Enerjinin rasyonel kullanımı konusu etrafında Uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi, Konferansın önemli hedeflerinden birini oluşturuyor Kapitalist ülkeler bu kavramı soyut düzeyde ele alırlarken, sosyalist ülkeler somut uygulama biçimlerinin varlığını hatırlatma gereğini duydular. Ülkelerarası işbirliğinin her alanda karşılıklı yarar esası üzerinde geliştirilmesi, Helsinki Konferansı kararlarında yer almaktadır. Sovyetler Birliği Milli Komitesi Başkanının Konferansa gönderdiği mesajda, önemli bir sorun haline gelmiş bulunan enerji kullanımının yalnız teknisyenler değil, aynı zamanda hükümetler düzeyindeki ilişki ve işbirliği ile çözüme ulaştırılabileceği vurgulanmaktadır Nükleer bir yakıt olan plütonyumun enerjide kullanılması da aynı konu içine grimektedir. Nötron bombası gibi kitle imha araçlarının geliştirildiği bir ortamda, saldırgan militarist çevrelerin plutonyum üretimine özel bir ilgi gösterdikleri düşünülürse, ciddi ve barışçıl amaçlı kullanıma dayanan İlişkilerin önemi anlaşılır. Nitekim konferansta, kapitalist ülkelerin yanaşmamasına rağmen sosyalist ülkeler, plutonyumun kullanılması konusunun teknik düzeyden çok, hükümetler düzeyinde görüşülmesinde ısrarlı davrandılar.

Konferans, kapitalizmin çıkmazını ve bunalımlarını sergilerken emperyalizmin, bunalımları erteleme çabaları doğrultusundaki planlarını da açığa çıkarmıştır. Kapitalist ülkeler kendilerinin sahip olduğu yada denetledikleri doğal kaynakların ve ikame enerji kaynaklarının geliştirilmesini öngörürken, bir yandan da başta nükleer enerji olmak üzere alışılmamış enerji kaynaklarına ilişkin teknolojileri pazarlama çabası içindedirler. Alışılmamış enerji kaynaklarının gerektirdiği teknolojinin üretilmesi zor ve pahalıdır. Bugün için bu teknolojilerden yararlanmak özellikle geri kalmış ülkeler açısından düşünülemez. Oysa teknoloji pazarlaması yoluyla, hem kâr mekanizmasını işletmek, hem de geri kalmış ülkeleri deney alanı olarak kullanmak amaçlanmaktadır. Bu yola başvururken de, klasik enerji kaynaklarını olduğundan

az göstermek yada kullanılmasının önüne türlü engeller çıkararak alışılmamış kaynaklara yönelinmesini sağlamak stratejisi güdülmektedir. Tebliğlerinin çoğunda, alışılmamış kaynaklar geri kalmış ülkeler adına öngörülmüştür.

10. Dünya Enerji Konferansı, geleceğe ilişkin karamsarlıklarla uygarlığın sınırına gelindiği doğrultusundaki idealist zihniyetle, insanlığın gelişme ufku önündeki engellerin aşılabileceğini gösteren düşüncenin karşılaştığı bir alan olmuştur. Türkiye de dahil olmak üzere tüm geri kalmış ülkelerde, toplumun refahına giden yolun temelde sistem değişikliği sorununa bağlı olduğu bir kez daha doğrulanmaktadır.

ALİ KAHRAMAN

——ooOoo——

DİRENİŞ ŞİİRİ

Struga'da yapılan şiir sempozyumunda Özyalçıner, «Direniş Şiiri» adlı bir bildiri sundu. Her yıl Yugoslavya'nın Ohri şehrinde yapılmakta olan uluslararası «Struga Şiir Akşamları» adlı şiir festivali, bu yıl, 18 Ağustos günü başlayıp 28 Ağustos'ta sona erdi. 30 ülkenin şair, yazar ve eleştirmenlerinin çağrılı olduğu festivalin ikinci günü olan 19.8.1977 cuma günü saat 10 - 13 arasında şiir konusunda bir sempozyum yer aldı. Bu sempozyumda «ülkelerdeki güncel şiir akımları» tartışıldı. Unesco'nun başkanlığında yapılan bu sempozyuma Türkiye'den Adnan Özyalçıner, «Direniş Şiiri» adlı bildirisiyle katıldı. Bu sempozyumda Türkiye ilk kez temsil edilmiştir.

Adnan Özyalçıner'in sempozyumda sunduğu bildirisi şöyledir:

İnsanoğlu, başlangıçta, karşılıklı anlaşma aracı olarak dili oluşturan birtakım sözcükler kullanmaya başlar başlamaz şiir söylemekten de geri kalmamıştır. Sözcükleri, ölçülü, uyumlu bir biçimde sıralayarak sevincine, acısına ortak kılmıştır şiiri. Günümüze kadar sürüp gelen geleneksel türküler, ağıtlar bunun en somut örnekleridir. Tanrıya şiir aracılığiyle yakarmıştır insanoğlu. Kutsal kitaplar şiirsel bir dille yazılmıştır.

İlk din adamları, kabile başkanları, büyücüler şairdir Bütün danslara şiirin uyum ve ölçüsünün egemen olduğu açıktır. Hareketi türkünün, şiirin yönettiği bilinen bir gerçek.

Bu böyle olunca, şiiri, en eski, en evrensel sanatlardan biri olarak tanımlamak yanlış olmaz sanırım. Giderek diyebilirim ki, şiir evrensel bir dildir de. Çeşitli uluslardan birçok şairi, bugün, burada biraraya getirmesi de bunun en açık delilidir.

Genelde şiirin evrenselliğine kısaca değindikten sonra özel olarak Türk şiirinin bugünkü durumunu açıklamam gerekiyor. Bu açıklamamda Türk şiirinde son on yılda belirginleşen direniş konusuna, yurdumuzda ve dünyada olagelen güncel toplumsal olaylardan kaynaklanan direniş şiirine değineceğim. Özelliklerinin açıklayacağım bu şiire «Direniş Şiiri» adını, ilk olarak, burada ben veriyorum.

Direniş Şiirinin özelliklerini açıklamaya geçmeden Türk şiirinin bir tarihçesini yapmam yararlı olacak.

Türk Edebiyatı, genellikle şu bölümlere ayrılmıştır: İslâmlık Öncesi Türk Ede-

biyatı, İslâmlığın Etkisindeki Türk Edebiyatı, Avrupai Türk Edebiyatı (öteki adiyle Tanzimat Edebiyatı) ve asıl konumuzu içeren Cumhuriyet Edebiyatı.

İslâmlık öncesi edebiyatını ve konumuza giren son dönem edebiyatını bir yana bırakırsak İslâmlığın etkisindeki Türk Edebiyatında iki ana kesit göze çarpar: Bu kesitlerden birincisi, Divan Edebiyatı, Divan Şiiri adını alır. İkincisi, Halk Edebiyatı, halk şiiridir. Divan şiiri, yönetilenlerin, yani saray ve işbirlikçilerince ezilenlerin şiiridir. İşte ilk direniş şiirlerini bu kesimin şairlerinde görürüz. Birincilerin duygu, düşünce, dil, anlatım açısından halktan kopukluğuna karşılık ikinciler duygu, düşünce dil ve anlatım bakımından halkla bütünleşmişlerdir.

Batıdan aktarılma türlü edebiyat akımlarının etkisini taşımış Avrupai Türk Edebiyatının, öteki adiyle Tanzimat Edebiyatının bir uzantısı olan Cumhuriyet dönemi edebiyatına bakınca şunları görürüz:

Osmanlı İmparatorluğunu çökerten dış ve iç sömürgenlere karşı Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı veren bir ülkedir Halkı ve aydınıyle bütün bir ülke, emperyalistlere ve işbirlikçilerine karşı bu halk savaşında yer almıştır. İstanbul'dan Anadolu'ya Ulusal Kurtuluş Savaşı'na katılmak için geçen aydınlar arasında genç Türk şairi Nazım Hikmet de vardır Anadolu'da acı çeken insanlar arasında geçirdiği günler, Marksist aydınlarla tanışması, sonra da Batum ve Moskova'daki günleri Nazım'ın bilinçlenmesini çabuklaştırır. İşte bu koşullar altında Nazım Hikmet'in toplumcu şiirleri oluşmaya başlar.

Savaş sonrasında İzmir İktisat Kongresi kararlarıyle liberalist ekonomi ülkede egemenliğini kurar. Yerli sömürgenler işbaşı yapar yeniden. Sınıflararası çelişkiler, «Sınıfsız birleşmiş bir kütleyiz» resmi sloganiyle örtülmeye çalışılır Sınıf esasına göre kurulan, örgütler, dernekler, partilerin kapatılmasına, yöneticilerinin tutuklanmasına kadar vardırılır iş. Sınıf sözü yasak bir sözdür artık.

Bu sırada birçok şair, resmi ideolojiye bağlı kalarak suya sabuna dokunmayan şiirler yazmayı sürdürürler. Okul kitaplarında, antolojilerde, bestelenen marşlarda, çocuk şarkılarında hep onların adları vardır.

Faşist İtalyan Ceza Kanunundan Türk Ceza Kanununa alınan düşünce özgürlüğünü kısıtlayıcı 141. ve 142. maddelerle toplumcu düşünce büsbütün baskı altına alınır.

Nazım Hikmet, 1938'de «askeri isyana teşvik» suçundan hapse atılır. Cezası toplam olarak 28 yıl 4 aydır.

Nazım Hikmet hapisteyken toplumcu şiirinin yandaşları ortaya çıkar. 1940 Kuşağı içinde andığımız Hasan İzzettin Dinamo, A. Kadir, Rıfat Ilgaz, Enver Gökçe, Ahmet Arif hapsedilme, sürgüne gönderilme pahasına toplumcu düşünceyi, gerçekçiliği şiirleriyle yaymayı sürdürürler. Cahit Irgat, Suat Taşer, Mehmet Kemal, Ömer Faruk Toprak, Arif Damar, Atilla İlhan, Şükran Kurdakul da onlara katılanlar arasındadır.

II. Dünya Savaşının da etkisiyle baskılar büsbütün artmıştır. Demokratik ve toplumcu hareketlere kesin darbeyi indirmek için toplumcu dergiler kapatılır, kitaplar toplatılır. Şiirin siyasetle, toplumla, yurtla, halkla bağları böylece koparılmak isterir. Bunun sonucu şiirde biçim, özün üstüne çıkar. Garip Akımı dediğimiz akım bu dönemde oluşur Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat üçlüsünün geliştirdiği bu akım, şiirden ölçüyü, uyağı kaldırıp atmakla işe başlar. Geleneksel kalıplara karşı çıkar Edebî sanatlara boşverir, imajı yokeder. Şiiri, yalın bir söz sanatı olarak tanımlar Ama sonuçta bu tutum, kendi içinde bir kalıpçılığa, toplumsal sorunlar karşısında da yüzeysel bir taşlamacı tavrına dönüşür.

1946'da tek partili düzenden çok partili düzene geçişte az da olsa esen öz-

gürlük havasından yararlanan Garipçiler, daha bilinçli olarak demokrasi kavgasına katılırlar Kişisel sorunların yerini toplumsal sorunlar alır. Birinci Yeni adı da verilen Garip akımı genellikle populist bir çizgiden kendini kurtaramaz.

1950'de Demokrat Parti büyük çoğunlukla yönetimi ele alınca ülkede demokrasinin kurulacağı umulur. Ama umulanın tersine özgürlükler genişleyeceğine var olanların da kısılması yoluna gidilir. 1950 - 1960 arasında, her yıl artan bir biçimde, baskılar çoğalır. Dış ve iç sermaye, herşeye egemen olur. Toplumcu şairler tutuklanır. Kitapları toplattırılır. Toplumculuğu savunan yazarlar, kovuşturmalara uğrarlar. Dergileri, gazeteleri kapatılır. Nazım Hikmet yurt dışındadır ve şiirleri yasaktır. Ancak kulaktan kulağa okunan şiirleriyle takdiloyla çoğaltılmış kopyalariyle aydın çevrelerde hapsolup kalır. Basınla ilgili 1161 kovuşturmanın açıldığı 1953-1958 tarihleri arasında 1940 kuşağının toplumcu şairlerinden bazıları tutuklanır. Tam bir yılgınlık ve korku ortamı ülkeye egemendir. Bu duruma başkaldıran birçok toplumcu şairle birlikte Birinci Yeni'nin şairlerinden Melih Cevdet, Metin Eloğlu hakkında da kovuşturmalar açılır

Sosyalizm ve Marksizmle ilgili hemen hiçbir yayının yer almadığı, üstelik Nazım Hikmet, Sabahattin Ali gibi toplumcu şair ve yazarların kitaplarının yasaklandığı öteki toplumcu şair ve yazarlarının eserlerinin hiçbir yerde yayınlanmadığı, yayınlanan kitaplarının hemen toplatıldığı bir ortama gözlerini açan yeni bir kuşağın yazarları yalnızca batıdan yapılan çevirilerden kaynaklandırılırlar. Bu dönemde baskın olan varoluşçuluk düşüncesi, yoğun baskıların da etkisiyle, kolayca bunalım ve kaçış edebiyatına sapılmasına neden olur İkinci yeni şiir akımı işte burdan kaynaklanır. Birincl Yeninin öz ve biçimdeki yüzeyselliği ile sığlığına tepki olarak ortaya çıkan bu akım, varoluşçulukla gerçeküstücülüğün karışımı olan bir çizgide anlamsızlığa kadar sürüklenir. Ne özde derinlik, ne de biçimde özgünlük iddiaları ikinci yeniyi halktan kopmaktan, toplum sorunlarından uzaklaşmaktan, kısacası bireysel, soyut bir özgürlükçülükten kurtaramaz. Ece Ayhan, Kemal Özer, Ülkü Tamer, Edip Cansever, Cemal Süreya gibi genç şairlerin yanısıra İlhan Berk Oktay Rifat gibi Birinci Yeni'den gelme şairler de İkinci Yeni'de yer alırlar. Hele İlhan Berk en önde olmaya kadar vardırır işi. Daha genç şairleri de gittikçe yaygınlaşarak etkisine alan bu akım, 1960 devrimi sonrasına kadar sürer.

1960 Devrimi ile Türkiye'de çok şey değişir. Demokratik özgürlükler, 1961 Anayasası doğrultusunda tanınıp yaygınlaşır Ama komünizmin, insan hak ve özgürlükleriyle düşünce özgürlüğünün Anayasaca tanınmasına karşılık Ceza yasasında yer alan Faşist İtalya'dan alınma141., 142. maddelere dayanılarak yasak altında tutulması sürdürülür. Yine de işçilerin sendikalarda ve İşçi Partisi'nde örgütlenmelerine engel olunamaz. Grev ve toplu sözleşme hakları kazanılır. Sosyalist öğretinin kitapları, birbiri ardına yayınlanır. Yaygınlık kazanır. Nazım Hikmet yasağı kalkar, kitapları çeşitli baskılar yapar. İşte bu özgürlük havası içinde sınıfsal çelişkiler büsbütün su yüzene çıkar. Ekonomik ve toplumsal sorunlar, yurt gerçekleri öne geçer.

Bu durum karşısında ikincl yeni çizgisinde yer alan kimi şairlerle şiir yaşamına yeni katılan şairlerin kimileri toplumcu çizgi de sıralanmaya başlarlar. Bu dönem şairleri artık Nazım Hikmet'i, onun şiirini, toplumcu estetiğini bilmektedirler. Nitekim Yugoslav Türk yazarı İlhami Emin, Nova Makedonya'da çıkan bir yazısında bu şairlerden kimilerini haklı olarak «Yeni Nazımcılar» diye adlandıracaktır. Bu şairler sosyalist öğretinin kitaplarını okumuş ya da okumak-

tadırlar. Toplumsal hareketleri de izleyerek, giderek bu hareketlere katılarak belirli bir bilinç düzeyine gelmişlerdir. Zaten bunların çoğu işçi-memur kesiminden gelme halk çocukları olduklarından yaşamaları açısından da sınıfsal çelişkilerin yabancısı değildirler. Bu çelişkileri günlük hayatlarında da yaşamış, yaşayan kişilerdir.

Bu dönemde oluşmaya başlayan toplumcu gerçekçi şiir akımı için de bir bölük şair, ikinci yeninin biçimsel olanaklarını da kullanarak toplumcu özü bu kalıpla bağdaştırmaya çalışır. Bir bölüğü ise toplumcu özün belirleyeceği biçimden yanadır.

Ne olursa olsun özde birleşilen çizgi kesinlik kazanmıştır. Bu kesinlikte her türlü sömürünün karşısında olma, faşizmle mücadele olaylara sınıfsal açıdan bakma düşüncesi yer alır.

Bu dönemin şairi artık yan tutar. İşçiden, köylüden, halktan yanadır Emeğin yanındadır. Sanatını da bunların yararına kullanacaktır. Ezilen çoğunluğu ezen azınlığa karşı savunmayı seçmiştir. Onun için de Direniş Şiiri adını alacaktır.

Ama egemen güçler boş durmaz. Nitekim, 12 Mart 1971'de sosyalist düşünce ve atılımları önlemek için bir girişimde daha bulunulur. Baskı, yılgınlık ve korku günleri yeniden başlar. Kitaplar toplatılır, yakılır. Evler, demokratik dernekler basılır. Yazarlar, aydınlar kütle halinde tutuklanır. İşçi Partisi kapatılır. Bu dehşet ortamında bir yıl geçmeden öğrenci hareketlerinin üç genç öncüsü asılır 12 Martın saldığı korku ve yılgınlık, 1950-1960 dönemindeki gibi kaçış ve bunalıma götürmeyecektir artık şairleri. Türlü sanatsal ve siyasal deneylerden geçerek bilinçlenmiş olan şairleri büsbütün bileyecektir bu baskılar. Geriye dönüş söz konusu değildir artık. Direniş şiiri, her koşul altında, mutluluk, kardeşlik, dostluk, barış günlerinin umudu içinde sanatsal mücadelesini sürdürecektir, bugün de sürdürmektedir.

Direniş şiiri, türlü anlayıştaki şairleri, genciyle yaşlısıyle aynı mücadelenin saflarında birleştirmiştir. Bu mücadele sınıfsal özgürlüklerin elde edilme, demokratik hakların geri alınma mücadelesidir.

İkinci Yeni akımdan gelen Kemal Özer, Ülkü Tamer, Özdemir İnce, 1940 Kuşağından A. Kadir, Şükran Kurdakul, Arif Damar ayrıca Hasan Hüseyin, Can Yücel, İkinci Yeni akımının etkisinde de şiirler yazmış olan Ali Püsküllüoğlu, Egemen Berköz, Refik Durbaş, Ataol Behramoğlu, Gülten Akın, Süreyya Berfe, ayrıca Özkan Mert, Nihat Behram, Sennur Sezer burada bulunanlardan Kemal Bayram, Çukur Kavaklı, İsmail Gençtürk bugün direniş şiirinin belli başlı temsilcileri arasındadır.

Direniş şiirinin birinci özelliği olaylara sınıfsal açıdan bakmasıdır. Toplumsal gerçekçi bir yapısı vardır. Bir başka özelliği de güncel olayları, sıcağı sıcağına şiirde işlemesidir. Yurtta ve dünyada olagelen her türlü haksızlık, eşitsizlik, baskı, sömürü, işkence, savaş, kıyım ve öldürümün karşısındadır direniş şiiri. Bir Şili, bir Angola olayı, İspanyol devrimcilerinin idamı, hapishanelerdeki tutuklular, polisteki işkenceler, gençlik önderlerinin asılmaları sözünü ettiğim şiirin öncelik verdiği konulardır Gerçek mutluluk şarkılarına mücadelesiz ulaşılamıyacağının bilincindedir bu şairler.

Şiirde güzellikler, incelikler arayanlar için biraz kaba saba görünebilir bu tür şiir Katı gelebilir. Katılığı getirdiği sorunların gerçekliğinden ileri geliyor bence. Yoksa başta değindiğim şiirin evrensel bir dil olma niteliğini hiç mi hiç zedelemiyor. Tersine pekiştiriyor. Çünkü özgürlüğün yanında yer almıştır direniş şiiri. Özgürlükten daha evrensel ne var ki yeryüzünde.

«TOPLUMCU BELEDİYE»

Ankara Belediyesi, Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayını, Mayıs 1977

Ankara Belediyesi Başkanlık Danışmanları İrem Acaroğlu, Yalçın Küçük, Adil Özkol, Önder Şenyapılı, İlhan Tekeli, Esat Turak ve Erhan Acar, bir buçuk iki yılı bulan danışmanlık çalışmaları sonucunu bir broşür halinde yayımlamışlar.

Önümüzdeki Aralık ayında yapılacak yerel seçimler dolayısıyla şu günlerde daha da güncelleşen belediyecilik konusuna gerçekten değerli katkılar getirmesi açısından bu broşürü hazırladıkları için arkadaşları kutlamak gerek.

Ne var ki, söz konusu bu broşürün yayımlanmasının üzerinden üç ayı aşkın bir süre geçmiş olmasına karşın, bu konuda ne bir eleştiriye, ne bir övgüye, ne bir tartışmaya tanık oldum diyemem. Acaba Sayın Bülent Ecevit, kendi partisinin bir belediye başkanının danışmanlarının hazırladığı bu çalışmayı okumuş mudur? Dahası, pek de okur yazar olmadıkları kanısı alabildiğine yaygınlaşmış CHP üst yöneticileri bir yana, CHP'li belediye başkanları bu çalışmayı şöyle dikkatlice okumuşlar mıdır? Doğrusu pek de sanmıyorum. Hatta hatta Sayın Vedat Dalokay'ın bile, belki hazırlanması sırasında parça parça bilgi aldığı bu çalışmayı şöyle baştan sona dikkatlice okuduğu da kuşkuluymuş gibi bir şey. Çünkü okumuş olsalar, (belki Dalokay bir yana) öteki CHP'lilerin böylesine sessiz kalmaları sanki olamazmış gibi. Çünkü, söz konusu bu çalışmada, öneriler bölümü sosyal demokrat bir dünya görüşünün ürünleriymiş gibi gözüküyorsa da, özellikle bugüne kadarki belediyecilik uygulamalarının eleştirisi pek de sosyal demokrat bir görüşle yapılmamış. Bu nedene bağlı olarak CHP'li yöneticilerin, sessizlikleri açıklanabilir.

Gene, diyelim CHP Genel Sekreter Yardımcısı Ali Topuz, bu broşürü dikkatlice okumuş olsa, önümüzdeki yerel seçimlerle ilgili girişimlerinde bugünkü tutumunu takınamazdı. Örneğin, önümüzdeki yerel seçimlerde partisinin yeniden belediye başkanı adayı olmasını istemediği bazı belediye başkanlarını (onların önseçim şanslarını kırmak amacıyla) eleştirirken, bugünkü gibi «başarılıydı, başarısızdı; yorulmuştu, yorulmamıştı; halk seviyordu, halk sevmiyordu» düzeyindeki kriterleri kullanmaktan çekinirdi.

MSP ile ortak iktidarlarının ancak 7,5 ay sürmesi belki ilerde geçerli bir özür olarak ileri sürülebilir. Ne var ki, toplam nüfusumuzun nerdeyse yarısına yakın bir kısmının yaşadığı belediyelerdeki iktidarlarının 4 yıldan da uzun sürmüş olması, haklı sayılabilecek böyle bir özürü de ellerinden almaktadır. İşte bu nedenle, «düzeni değiştireceğiz» sloganlarının değiştirilmesi gerektiğinin bilincine zorunlu olarak varırdı.

Düzen dediğimiz şeyin, şöyle veya böyle olmasının kişilerin nitelikleriyle ilgili olmadığı, artık ülkemizde de bilinmekte. Gene, düzen değişikliğinin de, bir bütüncül plan düzencesi içinde yerel birimlerden başlatılarak gerçekleştirilebileceği (ancak gerçekleştirilebileceği) günümüz için artık bir belit (aksiyom) durumunda. Bu nedenle 1973-77 arasındaki CHP'li belediye başkanlarının deneyi, CHP yöneticileri görmezden gelmek isteseler de, toplumumuz için çok önemli.

Kuşkusuz bu önem de, salt (söz konusu broşürde belirtildiği gibi) CHP'li belediye başkanlarıyla MC iktidarı arasındaki çelişkiden (yüzeydeki basit parti çelişkisinden) doğmamıştır.

Gene, 1973 seçimlerinde özellikle büyük kentlerimizde belediye seçimlerini CHP'li adayların kazanmalarını da, onların «halkçı belediyeleri kuracağız», «belediyeleri halkın malı kılacağız» tarzındaki popülist sloganlarının gücüne bağlamak olanaksızdır. Büyük kentlerimizde yaşayan işçi ve emekçi sınıfların CHP'li adaylara oy vermeleri, salt ne 12 Mart faşizmiyle açık açık bütünleşiveren AP'ye karşı bir politik tepki, ne de 12 Mart faşizmine karşı yaptığı çıkışlar nedeniyle (12 Mart muhtırası bana karşı verilmiştir diyebilen) Ecevit'e politik bir övgü olarak yorumlanıp, değerlendirilebilir.

Unutulmamalıdır ki, 12 Mart, 1945'lerden sonra başlayan bir toplumsal olgunun artık tamamlanmak üzere olduğunun bir işareti sayabileceğimiz, yeryüzünde görünüm kazanabilmiş sivri olaylardan biridir. Bir dönüm noktasıdır. Önce Şemsettin Günaltay hükümetlerince temeli atılan, ardından Demokrat Parti iktidarınca alabildiğine hızlandırılan ülkemizin dışa bağımlı kapitalistleşmesi süreci, 1970'lere doğru artık meyvasını vermeğe yüztutmuştur. Nitekim, yurdumuzda da önemli bir işçi sınıfı oluşmuş, 16 Haziran olayları gibi önemli girişimlerde bulunmağa başlamıştır. Egemen sınıflar, artık askeri de işçi sınıfının karşısına çıkarmağa başlamışlardır. Nitekim, oluşan kapitalizmin gerici ve bağımlı yapısı, ömrünü uzatabilmek için faşizme (zorbalığa ve teröre) de başvurmak zorunda kalmıştır.

İşte bu nedenle, büyük kentlerimizde yaşayan işçi ve emekçi sınıfların 1973 seçimlerinde topluma CHP'li adaylara oy vermesini, bu büyük değişimin bir başka önemli işareti olarak değerlendirmek gerektir.

Ayrıca, işçi ve emekçi sınıflarımızın artık kent yönetimine ağırlıklarını koyma, kent içi iktidarı ele geçirme girişimi olarak da, 1973 seçimleri ülkemizdeki belediyecilik anlayışının bir yeni döneminin başlangıç noktası nitelliğinde ayrı bir önem taşımaktadır.

Söz konusu broşürü hazırlayan arkadaşlarca da belirtildiği gibi, ülkemizdeki belediyecilik uygulamalarını üç grupta toplamak olanaklıdır. Birincisi, (Broşürde, temizlikçi belediye diye adlandırılmış) daha çok tarım ekonomisinin biçimlendirdiği, nüfusunun hemen hemen tamamı esnaf ve memur olan küçük kasaba belediyeciliği.

Bu dönemde de, gerek belediye başkanları, gerekse belediye meclisleri güya seçimle işbaşına gelmektedirler, ama seçim tek parti döneminin göstermelik seçimidir. Ayrıca, belediye başkanlarının doğrudan doğruya atanması da olanaklıdır. Nitekim uzun yıllar, bazı büyük kentlerimizde belediye başkanlıklarıyla valilikler birleştirilmişler, valiler, aynı zamnada belediye başkanlığı da yapmışlardır. Bu nedenle, bu dönem belediyecilik anlayışını, MEMUR BELEDİYECİLİĞİ, diye adlandırmak belki daha yerinde olur.

Bu belediyecilik anlayışı, kapitalistleşmenin başlangıç yıllarında da sürmüştür. Ta ki, merkezi iktidarı kesin olarak ele geçirmiş sermaye sınıflarına ayak bağı olmağa başlayınca, bu konuda da yasal değişikliklere girişilmiştir.

1955'lerden sonra başlayan belediyecilik uygulamasına ikinci dönem belediyecilik anlayışı diyebiliriz. Bu dönemin tayin edici karakteri, imar faaliyetleridir.

Bilindiği gibi özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra, yurdumuzda da kapitalistleşmeyle birlikte bir içgöç başlamış, kentlerimizin nüfusu birden artmıştır. Yani, gerek sanayi tesislerinin kentlerimizde kurulmağa başlaması, gerekse artan kentli nüfusunun konut gereksinimi, bu merkezlerdeki inşaat faaliyetlerini korkunç boyutlara ulaştırmıştır. Arsa ve konut ticareti, en önemli ticari faaliyet durumuna girmiş-

tır. Dolayısıyla imar konuları alabildiğine güncelleşmiştir.

Ne var ki, aynı dönemde bu konularla ilgili işlemleri yürütecek ve sorumlulukları yüklenecek bir örgüt, merkezi iktidar içinde de yoktur. Ayrıca, bu faaliyetlerin hemen hemen tamamının belediye hudutları içinde gerçekleşmesi, bu görev ve sorumlulukların da belediyelere devrine yolaçmıştır. Nitekim 1933 yılında yürürlüğe girmiş «Yapı ve Yollar Kanunu» 1957 yılında yürürlükten kaldırılarak, yerine 6785 sayılı yeni «İmar Kanunu» çıkarılmıştır. İlginçtir, bu yeni yasa belediye hudutları içindeki imar faaliyeleri konusunda yönetmelik ayrıntılarına kadar indiği halde, belediye hudutları dışındaki imar faaliyetleri için fazla bir bilgi getirmemiştir. Sadece bu durum bile, amacın esasta imar faaliyelerinden çok belediyelerin bu yeni değişime göre biçimlendirilmesi olduğunu bizce tanıtlamaktadır.

Gene, aynı günlerde (1958 yılında) İmar ve İskan Bakanlığının kurulması, Mimar ve Mühendis Odaları Birliği yasasının çıkarılması, üzerinde durulması gereken önemli noktalardır.

Broşürün, bizim de yürekten katıldığımız, ikinci bölümünde başarılı biçimde ayrıntılarıyla ortaya konulduğu gibi, bu dönem, aslında merkezi iktidarı artık kesin olarak ele geçirmiş büyük burjuvazinin belediyeler aracılığıyla orta sınıflarla ittifaklar kurma dönemidir. Kentlerde oluşan rantlar, belediyeler eliyle bunlara bırakılmaktadır artık. Böylece hem mevcut belediye kuruluşları merkezi iktidarın vesayetinden çıkarılmış olmaktadır, hem de büyük burjuvazi kent içinde kendisine bir müttefik edinmektedir Ayrıca bu tutum, belediye sayısını da hızla arttırmıştır. (Ya da, belediye sayısının arttırılması bir politika olarak benimsenmiş, bilinçle gerçekleştirilmiştir.) Örneğin, bugün mevcut belediyelerin % 62 si, (1026 belediye) 1950 ile 1975 yılları arasında kurulmuştur.

İşte bu nedenle biz, bu dönem beleyecilik anlayışına «BURJUVA BELEDİYECİLİĞİ» demeyi daha doğru buluyoruz. (Broşürde ise, GECEKONDU BELEDİYE diye adlandırılıyor.)

İmar planlarının kentlerimiz için tek kurtarıcı olarak gösterilmesi, her kentin (hatta kasabanın) mutlaka bir imar planı yaptırması, ruhsatlı inşaat, kaçak inşaat ve gecekondu kavramlarının türetilmesi, kentlerin yıkılarak yeni yollar açılması, yolların asfaltlanması hep bu dönem belediyecilik anlayışının eserleridir. Artık beledlye meclisi üyelerlnin de büyük çoğunluğunu müteahhitler, mimar ve mühendisler oluşturmağa başlamıştır. Broşürde de belirtildiği gibl halen Antalya Belediyesi Meclisinin % 31,5 inl yap - sat'çı mimar ve mühendisler, % 8.5'ini müteahhitler, arsa sahipleri ve komisyoncular, % 31.5'lni de esnaflar oluşturmaktadır.

CHP'nin ısrarlı bir biçlmde yaygınlaştırmağa çalıştığı «Belediyeleri halkın malı kılma», «Halkı yönetime katma» sloganlarında ifadesini bulan görüş, broşürün üçüncü bölümünde açık açık eleştirilmektedir. «Halkın katılımı, kentsoylu demokrasilerce ortaya sürülmüş bir kavramdır» denilmektedir. «Özetle, katılım kavramı kentsoylu ya da anamalcı demokrasinin ortaya sürdüğü bir kavramdır. Yığınların, karar verme sürecindeki payını artırma yoluyla toplumcu görüşün tanımladığı demokrasiye benzer bir görüntü yaratılması amaçlanmaktadır. Böylece, iki demokrasi anlayışı arasındaki ayrımın çok büyük olmadığı kanısı uyandırılmak istenmektedir. Katılma sağlama çabaları bir ölçüde de, toplumdaki bunalımın çeşitli gösteriler ve eylemler artık açık seçik gözlenmesinden ötürü yoğunluk kazanmış durumdadır. Son yıllarda helerde çeşitli halk katları yönetimden men hemen tüm anamalcı demokrasiduydukları hoşnutsuzluğu türlü biçim-

lerde sergilemektedirler. Öğrencl olaylarından genel grevlere değin değişen toplu eylemler, yığınların kendileri hakkında verilen kararları onaylamadıklarının belirtileriydi. (Bu durum) Yığınlardaki hoşnutsuzluğu giderecek önlemler aranmasına yol açtı. Önlemlerden biri ve başlıcası bir bakıma belliydi; yığınların yönetime, diğer bir deyişle yönetsel kararlara katılımını sağlamak.» denilmektedir.

Yazarlar, «Toplumcu Belediye» diye adlandırdıkları bu yeni dönem belediyecilik anlayışının ilkelerini önerirken de, üreticilik niteliğinin altını çizmektedirler.

Ancak, bir takım üretim alanlarına bir anlamda işveren olarak girmek ve belediye meclislerine kural koyma yetkisini de vermek, acaba belediyelerin «yerel yönetim» yerine «yerel hükümet» olmalarına yetecekmidir?

Gene sadece, konut üretmek, bazı tüketim mallarının üretimini ve sağlıklı dağıtımını sağlamak, acaba kentlerdeki rantların kırılmasını gerçekleştirebilecek midir?

Yani belediyelerin demokratikleşmesl (Demokrat belediyelerin kurulabilmesi) için, sadece belediye başkanlarının personel atama yetkileri üzerindeki vesayetin bir ölçüde kaldırılması, gene belediye meclislerine kural koyma yetklerinin verilmesi ve üreticilik niteliğine kavuşturulma yeterli midir?

Çünkü, bilindiği gibi bir kuruluşun (kurumun) demokratik bir yapıya kavuşturulabilmesi için, iki temel özelliğe sahip olması şarttır. Birincisi, kamu yararına davranabilir olması; ikincisi de kendi kendini yönetebilmesldir. Kamu yararına davranabilır olmak için de, sahip olduğu üretim araçlarının mülkiyet durumu ayrı bir önem kazanmaktadır Yani üretim araçlarının özel mülkiyetten çıkarılıp, ya genel mülkiyete (kamu malı haline dönüştürülmeye), ya da grup mülkiyete (kooperatif malı haline dönüştürülmeye) zorunluluk vardır.

Ama, mülkiyet hakkının durumu da tek başına o kuruluşun demokratikleşmesine yetmemektedir. Ayrıca, kuruluşun yönetiminin de demokratikleştirilmesi gerekmektedir.

Üzerinde önemle durulması gereken bir nokta da, bizce, kentlerimizin bize özgü sınıfsal dokusuyla ilgilidir.

Yukarda da değinildiği gibi, kapitalistleşme süreci, kentlerimizde iki temel olgunun doğmasına neden olmuştur Birincisi, sınıflaşmanın kentlerimizde artık billurlaşmaya başlamasıdır İkincisi de, kırdan kente büyük göçler yüzünden, kentli nüfusumuzun büyük bir kısmının sınıfsızlar (sınıf dışı'lar veya yüzen sınıflılar) diyebileceğimiz mesleksizler yığınından oluşmasıdır.

Sınıflaşmanın oluşması ve belirginleşmesi de, bilindiği gibi modern toplumlar diye adlandırılan günümüz toplumlarının en belirgin karakteri olan örgütleşmeleri zorunlu kılmaktadır. Nitekim, söz konusu bu aşamada, gerek sermaye sınıflarının, gerekse işçi sınıfımızın yoğun bir örgütleşme uğraşı içinde olduğunu biliyoruz. Broşürün özellikle ikinci bölümünde de, bu gerçek, rakamlarla, örneklerle verilmektedir. Artık büyük burjuvazi de, küçük burjuvazi de hızla örgütlenmektedir. Gene, bilindiğl gibi bir sınıfın iktidara ağırlığını koyabilmesi (daha doğrusu iktidar olabilmesi) de, ancak örgütleşebilmesine bağlıdır. Nitekim, bu örgütleşmelerin gerçekleşmesi yüzünden de bugün ketlerimizde bir sınıflararası iktidar kavgası vardır Sosyal demokrasinin, «yönetime katılma», «halkın katılımı» kavramlarını ülkemizde de ortaya atması kuşkusuz bir raslantı değildir.

İşte, belediyelerin demokratikleştirilmesi konusunda bu aşamada karşımıza çıkan soru, «demokratikleştirme» kavramından ne anladığımızdır. Yani, kent içi iktidar kavgasında, belediyeler aracılığıyla, halkı da göstermelik bir

biçimde ve bir ölçüde karar sürecine katma, bazı rantları kırıcı üretime geçme (yani biraz özveride bulunma) aletlerini kullanıp, gene sermaye sınıflarının iktidarında sınıflararası bir barışın(!) (bir dengenin) kurulmasına mı çalışılacaktır? Yoksa, çoğulcu demokrasi diye adlandırılan, burjuva demokrasinin de temel kuralı olduğu söylenilen çoğunluğun iktidarı için işçi ve emekçi sınıflardan yana bir tavır mı takınılacaktır?

Hiç kuşkusuz, belediyelerimizin demokratikleştirilmeleri, ancak ve ancak çoğunluğun belediyede iktidarıyla mümkündür. Kent nüfusunun nerdeyse tamamını oluşturan işçi ve emeçki sınıflar, kent içi iktidar olabildikleri takdirde belediyelerimiz gerçek demokratik bir yapıya kavuşabilecektir.

Bu amaçla da, bizce ilk yapılması gereken iş, işçi ve emekçi sınıflarımızın halen örgütsüz kesimlerinin de süratle örgütlenmesine çalışmak, yardım etmek olmalıdır. Gene, bize özgü en önemli nokta da, kentlerimizdeki o (yüzen sınıflı, sınıf dışı veya sınıfsız dediğimiz) mesleksizler grubunun durumudur. Bizce, belediyelerimizin gerçekten demokratikleşebilmesi için, öncelikle bu büyük kitlenin mutlaka bir statüye kavuşturulması gerekmektedir. «Toplumcu belediye»nin, bu grubu tez elden kent üretimine katması ve örgütlemesi şarttır. Bu nedenle, «Toplumcu Belediye»nin ilkelerinden biri de «ÖRGÜTÇÜ BELEDİYE» olmalıdır.

Ayrıca unutulmamalıdır ki, tekelci rantların kırılması, bu tür bir üretim örgütlenmesini de zorunlu kılacaktır.

DEMİRTAŞ CEYHUN

——— ooOoo ———

«ANTİ - TEKELCİ MÜCADELENİN STRATEJİ VE TAKTİKLERİ»

Yayıncılık, bir ilke meselesi. Bu konuda «az zamanda kâr edip, cebimi doldururum» ilkesi ile yola çıkanlar kısa sayılabilecek bir süre içinde ceplerini dolduramadılar, ama yayın hayatından çekildiler. Hem de «susamış» beyinleri yanılgıya yönelterek. Örnekleri piyasada var. İsim vermek gereksiz. Fakat, yayıncılığı «bir hizmet» ve «bir uğraş» olarak kabul eden'er uzun sayılabilecek bir süreden beri yayın hayatlarını sürdürüyorlar. Bu ikinciler bakımından en önde gelen ilke, işçi sınıfı bilimine bağlı kalmak ve işçi sınıfının politik örgütü ile uyum içinde olmaktır İşte bu temel ve sürekli ilkedir ki, yayınlarını aranır ve okunur hale getirmektedir Kuşkusuz bu sonuç ilkeli yayıncılığın ürünüdür.

Ülkemizde ilkeli ve dürüst yayın yapan yayınevleri arasında Bilim Yayınları'nın özel ve önemli bir yeri vardır. Bunu, yayınların niteliği ve aranır olması göstermektedir. Bilim Yayınları, Eylül 1974'ten bu yana ilkeli bir biçimde yayıncılığını sürdürerek, okurlarına otuzaltı kitap sunmuştur Yayınlanan kitapların her biri toplum hayatımızın önemli bir sorununa ışık tutmuş, o konuya bir aydınlık getirmiştir. Kitapların seçiminde, klasiklerden «aktarmacılık» veya «alıntıcılık» yapma yoluna gidilmemiş, daha çok temel ve genel doğruların özel ve somut durumlara uygunlanışının örnekleri verilip, soruna çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır.

Elimde Bilim Yayınları'nın yayınladığı son kitap olan **«Anti Tekelci Mücadelenin Stratejii ve Taktikleri»** var. Kitap, ülkemizde faşizmin tırmandırılıp, kurumlaştırılmak istendiği bir dönemde yayınlandığı için daha da önem ka-

zanıyor. Biliyoruz ki anti-tekelci mücadelenin önemi giderek artmaktadır. Kitap, **gelişmiş kapitalist ülkeler** işçi sınıfı partilerinin demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde izledikleri anti-tekelci mücadeleyi anlatmaktadır. Ayrıca, tekelci devlet kapitalizminde işçi sınıfının durumu ve mücadelesinin genel koşulları, demokrasi ve sosyalizm mücadelesi arasındaki diyalektik ilişki, işçi sınıfının sosyalizm mücadelesindeki strateji ve taktikleri, işçi sınıfı partilerinin, işçi sınıfının geniş anti-tekelci eylem birliğini kurmada izlediği yol, anti-tekelci demokrasinin program ve politikasının ekonomik sosyal ve «devletin demokratikleştirilmesi» yönleri, sınıf mücadelesinin büründüğü biçimler ve günümüzde sosyalizme geçiş sorunları da kitapta yer almaktadır.

Kitapta yer alan konular, bugün ülkemizde işçi sınıfı ve emekçi tabakaların tartışdığı konulardır. Ülkemiz, 1. MC'nin yarım bıraktığı faşistleştirme sürecinin 2. MC tarafından tamamlanmak istenmesi dönemini yaşamaktadır Çok önemli günler yaşamaktayız. Somut durumun somut tahlilini doğru ve kesin olarak yapamazsak büyük ve tarihi bir yanılgıya düşmüş oluruz. Kitabın önemi bu noktada bir kat daha artmaktadır. Çünkü kitap her ne kadar ileri kapitalist ülkeler üzerine yazılmış olsa da, bu sorunları çözmede bize önemli ip uçları vermekte, yardımcı olmaktadır.

Tekelci devlet kapitalizminin egemen olduğu ülkelerde işçi sınıfı mücadelesinin bugünkü koşulları kitapta şöyle anlatılmaktadır: «İşçi sınıfının mücadele koşulları ne ölçüde daha elverişlilik kazanmıştır? Bir kere herşeyden önce işçi sınıfı nitelik ve nicelik bakımından demokrasi ve sosyalizm savaşının temel gücü durumuna gelmiştir. Yüksek düzeyde gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfı bugün sosyalist dünya sisteminin artan gücünde destek bulabilir. Sosyalizm lehine değişen uluslararası güçler ilişkisi, emperyalizme karşı savaşta, işçi sınıfının stratejik bakımdan daha elverişli bir duruma geçmesinin en belirleyici etmenlerinden biridir.»..... «İşçi sınıfı emperyalizme karşı verilen mücadelede belirleyici, itici güçtür. İşçi sınıfı tekelci sermayeye en tutarlı karşı gücü oluşturur. Böylelikle anti-tekelci mücadelenin de temel gücünü oluşturmaktadır. Tekelci burjuvaziye karşı ulusal ve uluslararası ölçekte yürütülen çeşitli toplumsal mücadelelerin öncüsü olmak durumundadır Çünkü tarihsel bakımdan anti-emperyalist savaşta bütün amaçların koordine edilmesi, özellikle kapitalizmin kesinlikle devrimci bir biçimde bertaraf edilmesi emekçilerin günlük amaçları ile beraber uzun süreli, sistemli mücadelenin stratejik olarak belirleyici birliğinin oluşması için tarihsel bakımdan en iyi nesnel ve öznel koşullara sahiptir.»

Son yıllarda ülkemizde demokrasi mücadelesi ile sosyalizm mücadelesi arasındaki karşılıklı etkileşme ve demokratik devrim ile sosyalist devrim arasındaki diyalektik ilişki goşist ve maocular tarafından çarpıtılmak istenmektedir. Bu konudaki Leninist kuram'a kitapta çok güzel bir şekilde açıklık getirilmektedir. «Lenin emperyalizm çözümlemesinde, emperyalizmin ölmekte olan kapitalizm olduğunu, burjuvazinin gerici bir güce dönüştüğünü, işçi sınıfının biricik tutarlı güç olarak her alanda yükseldiğini ve proletar devriminin nesnel olarak gündemde bulunduğunu kanıtladı. Demokrasi mücadelesi ile sosyalizm mücadelesi arasındaki ilişki şimdi ancak bu devrimci açıdan belirlenebilir.»

«Demokrasi mücadelesi serbest rekabet döneminde daha çok feodalizme ve feodal kalıntılara yönelmişse de emperyalizm çağında demokrasi mücadelesinin karakteri değişmiştir. Demokrasi mücadelesi şimdi her an daha açık bir şeklide anti-emperyalist mücadeleye dönüşmüştür. Bu olmaksızın işçi sınıfı sosyalizme varamaz.» Lenin bu konuda

şunları yazmaktadır: «Biz demokratik Istemlerden yanayız. Yalnız biz bu haklar Için iki yüzlülükten uzak bir şekilde savaşabiliriz. Çünkü nesnel tarihsel durum, demokratik istemlerln sosyalist devrimle ilişkisiz olarak yer almalarına müsaade etmez.»

«Lenin işçi sınıfı için demokrasl mücadelesinin zorunluluğunu ve önemlni belirtti. Ve bunun sosyalist çabaları zayıflatacağı ve sosyalist devrim parolasını karartacağı anlayışına karşı çıktı. Tam tersine, işçi sınıfının dört başı mamur, tutarlı bir demokrasi mücadelesl yürüttüğü zaman toplumun sosyalist dönüşümünü hazırlayabileceğini durmaksızın belirtti.»

«İşçi sınıfı ancak bu mücadelede ve bu mücadele aracılığı ile toplumu sosyalist anlamda yeniden şekillendirecek öznel olgunluk yeteneğine kavuşur. Lenin şunları yazmakta Idi: Proletarya, demokrasiden başka bir yolla zafere ulaşamaz; yani demokraslyi tam anlamı ile gerçekleştlrerek, hareketinin her adımında demokratik Istemleri en kesln formüllere bağlayarak zafere ulaşabilir.»

İleri kapltalist ülkelerde İşçl sınıfının sosyalizm yolu üzerindeki mücadele strateji ve taktikleri konusurda kitap önemll açıklıklar getirmektedlr. Emperyalist ülkelerdeki Işçi sınıfı partilerinin güncel ve stratejik polltikasının, programlarının ve belgelerinin çözümlenmesine dayalı olarak demokratik anti-tekelci politikanın özellikleri şöyle saptanabilir: Birincl olarak, demokratik antl-tekelcl alternatif polltika toplumsal hayatın bütün alanlarını kapsar. İkincl olarak, seçenekler bütün olarak da, somut biçimlerinde de tekellere hiçbir zaman yardım etmezler. Üçüncü olarak, işçl sınıfı partilerinln alternatif programlarında güncel görevleri, toplumun zorunlu temel şekil değişiklikleri ve sosyalist hedef saptamaları sıkı sıkıya birbirine bağlı bulunmaktadır. Dördüncü olarak, antitekelci seçenekler, sosyal, ekonomik ve toplumsal alanda en geniş anlamda uygulanabilir olmalıdır. Beşinci olarak, tekelcl devlet kapltalizmi ile sosyalizm arasında-çeşitli revizyonist kavramlarda iddia edildiği gibi- sakin, statik bir ara modeli inşa edilemez.

Kitap, parlamento içi mücadele ile parlamento dışı mücade arasına «çin setti» çekmek isteyen sağ ve sol revizyonistlerin yanılgı içinde olduklarını da «Parlamento faallyetlerlnin bütün olanaklarından yararlanan işçi sınıfı savaşçıları aynı zamanda Işçi sınıfının ve bütün emekçilerin parlamento dışı yığın hareketlerinin gelişmesinin demokrasi ve sosyalizm kavgası Için belirleyicl öge olduğunu» söyleyerek sergllemektedir.

Kitapta son olarak, Işçi sınıfı partilerinin işçi sınıfının eylem birliğlnl ve geniş anti-tekelci ittifakı kurmada strateJl ve taktikleri anlatılmaktadır. Proletaryanın birliğinin kendisl için en güçlü silah olması ve Işçl sınıfının eylemde birlikte hareket etmesinin, hareketin pratik-siyasal ve ideolojik bölünmesinin önüne geçeceği gerçeği, eylem birliği politikasının zorunluluğunu kanıtlamaktadır. Sermayenln giderek yoğunlaşıp, tekelleşmesi bu politikayı daha da olanaklı kılarken, eylem birliği polltikası, çeşitli işçi ve emekçi örgütlerini, (partiler, sendikalar, kooperatifler ve dernekler) kapsamaktadır. Eylem birliğinin temel ilkeleri kitapta şöyle sıralanmaktadır. «İşçl sınıfı partisinin ideolojik ve örgütsel bağımsızlığı ve öncü rolünün kabul ettirilmesl, işçl sınıfının eylem birliğinin diyalektik bir süreç olarak anlaşılması, ortak nesnel çıkarlara dayalı ortak hareketl öngören eylem birliği politikası, eylem birliğinin nüvesini sosyalistlerle sosyal demokratların oluşturması ve işçi sınıfı örgütlerinln üyelerinin ve yandaşlarının dünya görüşlerinden, hatta slyasal anlaşmazlıklarından bağımsız olarak girdikleri ortak hareketln ortakların karşı-

lıklı olarak saygınlığını ve bağımsızlığını içermesi.»

Kitap, geniş bir anti-tekelci ittifakın kurulmasının koşul ve yollarını açıklığa kavuşturarak bitmektedir. «Geniş bir anti-tekelci ittifakın kurulması çabasının kesin ve temel ilkeleri, işçi sınıfının demokrasi ve sosyalizm için ortak mücadelesinde öncülüğünün kabul edilmesi ve ettirilmesi, ittifak sorununa sınıfsal bir yaklaşım, ittifak ortaklarının bağımsızlığı, siyasal ve kültürel gelenekleri karşısında saygı duymak ve bu ilkelere bağlılık ve esneklıktir.»

Başlarken de söylemiştik: Ülkemizde faşizm, tekelci sermaye ve büyük toprak sahipleri tarafından işbirlikçileri emperyalist güçlerin desteğini de sağlayarak tırmandırılıp kurumlaştırılmak istenmektedir. Bunu, politik güçleri 2. MC eli ile gerçekleştirmek istiyorlar. İşte tarihin bu anında demokratik toplumsal muhalefeti örgütlü birleşik güç şeklinde tüm gerici güçlerin karşısına çıkarmak zorundayız. Bu güncel ve ivedi görevimizi yerine getirmeye çalışırken Bilim Yayınları'nın yukarıda tanıtmaya çalıştığım kitabı, dolaylı olarak da olsa, önemli bir kılavuz olacaktır.

ATANUR GÜNEYSU

yurt ve dünya

BAĞIMSIZLIK DEMOKRASİ SOSYALİZM SORUNLARI

ürkiye işçi partisi merkez eğitim bilim ve araştırma bürosunca hazırlanmıştır

TROÇKİ VE FAŞİZME KARŞI MÜCADELE
orhan silier

DİSK EĞİTİM NOTLARI DEMOKRATİK
SINIF VE KİTLE SENDİKACILIĞI
nergis mütevellioğlu

"SAPMALAR"
yılmaz çağlar

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI HAREKETİNDE
BİR DÖNÜM NOKTASI
mesut odman

5.ULUSLARARASI
IKTİSATÇILAR KONGRESİ
onur yılmaz

UNIDO-TSKP SEMİNERİ
saim yalın

10. DÜNYA ENERJİ KONFERANSI
ali kahraman

DİRENİŞ ŞİİRİ
adnan özyalçıner

"TOPLUMCU BELEDİYE"
demirtaş ceyhun

"ANTİ-TEKELCİ MÜCADELENİN
STRATEJİ VE TAKTİKLERİ"
atanur güneysu

30 TL.